V. SAMARDAC

ISTORIA ȚĂRII MOLDOVEI

PARTEA II

CHISINAU 2025

V. SAMARDAC

ISTORIA ȚĂRII MOLDOVEI
PARTEA II

CHISINAU 2025

Autori: V.A. SAMARDAC

Machetare pe calculator şi procesare ilustraţii V.A. SAMARDAC

Istoria este cel mai important mijloc de construire a unei naţiuni, iar interpretarea trecutului istoric este una dintre resursele definitorii ale construirii unei naţiuni.

„*Dacă iei istoria unui popor, într-o generaţie va deveni o gloată, iar în următoarea generaţie va putea fi controlat ca o turmă*." Joseph Goebbels

Hotărând să povestim despre istoria Ţării Moldovei, de la momentul aşezării acestui pământ de către diferite popoare, naşterea şi formarea statului Moldova, ne gândim că pentru mulţi cititori aceasta va fi o descoperire.

Astăzi există multe controverse cu privire la apariţia statului moldovenesc, la naţionalitatea moldovenilor şi la limba moldovenească. Ne bazăm pe date din cronici antice de diferiţi ani, popoare diferite şi opiniile istoricilor

Am încercat să vă prezentăm acest material, cititorilor.

CONŢINUT

INTRODUCERE	6
Capitolul I. PRINCIPATUL MOLDOVENESC ÎN SECOLELE XVIII-XIX	9
§1 TIMPUL TRUSOURILOR DIN PRINCIPATUL MOLDAVIAN: ERA FANARIOȚILOR	9
§2 PRINCIPATUL MOLDAVEAN ŞI RĂZBOAIE RUSO-TURCE	17
Capitolul II. NAŞTEREA STATULUI ROMÂN	49
§1 ОБЪЕДИНЕНИЕ МОЛДАВСКОГО И ВАЛАШСКОГО КНЯЖЕСТВ	49
§2 CREAREA STATULUI ROMÂN	68
§3 REGATUL ROMÂNIEI	77
Capitolul III. BASARABIA	83
§1 INTRAREA BASARABIEI ÎN IMPERIUL RUSESC	83
§2 REFORMELE BURGEZE ALE RUSIEI ÎN BASARABIA	91
§3 DEZVOLTAREA SOCIALĂ ŞI ECONOMICĂ A BASARABIEI. CULTURA EI ÎN SECOLUL XIX ŞI ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX	96
CAPITOLUL IV. BASARABIA ÎNTRE RĂZBOAIELE MONDIALE 1917 – 1940	111
§1 CREAREA REPUBLICII POPULARE MOldOVENEŞTI	111
§2 OCUPAȚIA BASARABIEI	121
§3 ROMANIZAREA BASARABIEI OCUPATE	136
Capitolul IV. FORMAREA REPUBLICII SOVIETICE SOCIALISTE MOLDOVENE	152
CONCLUZIE	157
POSTFAŢĂ	158
LITERATURĂ	159

INTRODUCERE

„Nicio naţiune nu se poate păstra fără memorie istorică, fără protecţie spirituală. Această protecţie este întotdeauna asigurată de asceţi spirituali, eroi şi genii.”
V. Lupu

Moldova este parte integrantă a Europei, cu o istorie bogată şi expresivă. Drumul istoric al acestui stat nu a fost uşor. Se pare că, printre popoarele Europei de Est, nu veţi găsi o naţiune care să fi rezistat atât de mult şi să fi absorbit atât de mult în mentalitatea sa colorată.

Moldova este Patria noastră, este singura de acest fel pentru noi. Nu poţi cumpăra o Patrie şi, prin urmare, atât pământul nostru, cât şi poporul nostru sunt nepreţuiţi pentru noi. Mulţi dintre conducătorii noştri au murit în luptă, incapabili să apere libertatea şi independenţa Moldovei.

Un popor asuprit şi chinuit, ce n-a văzut în istoria sa. De câte ori s-a confruntat cu pericolul dispariţiei complete de pe scena istorică.

Istoria ne-a oferit o altă şansă de a reînvia statul moldovenesc. Dar, pentru a deveni stat, în primul rând, locuitorii Moldovei trebuie să devină naţiune. Numeroase naţiuni au participat la migraţie, multe dintre ele au trecut prin pământul nostru, toate dispărând fără a lăsa urme. Fiecare naţiune este o

cultură, o istorie, tradiţii, un mod de viaţă unic. Şi, bineînţeles, limba. Limbile sunt cel mai puternic instrument pentru conservarea şi dezvoltarea patrimoniului nostru material şi spiritual. Conservarea limbii este o sarcină foarte importantă.

O persoană care a pierdut moştenirea istorică a etniei sale, fie că vrea, fie că nu, indiferent de nivelul de educaţie atins, se va transforma automat într-un invalid spiritual printre orice alt grup etnic conştient istoric, care nu poate provoca decât dispreţ în niciun reprezentant cu gândire naţională al unui alt grup etnic.

Procesul de dispariţie a naţiunilor nu se aplică tuturor. Acele naţiuni care îşi pot apăra dreptul la existenţă nu vor dispărea niciodată. Mass-media, cu sprijinul autorităţilor şi al diferitelor organizaţii finanţate de alte ţări, vor să asimileze poporul moldovenesc. De ce a căzut Roma, dar Bizanţul s-a născut din Imperiul Roman de Răsărit şi a existat încă aproape 1000 de ani? Răspunsul este evident - grecii au preluat rolul naţiunii formatoare de stat!

Principala legătură care uneşte o naţiune este cultura, al cărei element principal sunt valorile, sistemele de valori. Un popor care şi-a uitat istoria se transformă într-un mankurt (o persoană care şi-a uitat trecutul, şi-a abandonat obiceiurile, tradiţiile, valorile naţionale, şi-a pierdut îndrumările morale). O astfel de persoană uită cine este, de unde este.

Dragostea pentru Patrie este un sentiment uman înnăscut. Dragostea pentru pământul natal înseamnă - a depune eforturi pentru prosperitatea sa, a ajuta tinerii în căutarea cunoaşterii înseamnă - a depune eforturi pentru prosperitatea sa, a ajuta tinerii în căutarea cunoaşterii.

Cunoaşterea istoriei propriului stat este necesară pentru un cetăţean, istoria consolează în necazurile din stat, mărturisind că au existat dezastre similare sau chiar mai grave înainte, dar statul nu s-a prăbuşit, ci a devenit şi mai puternic.

Orice persoană ar trebui să cunoască istoria ţării sale. La urma urmei, istoria ţării este, într-o oarecare măsură, istoria fiecărei persoane. Despre oamenii care nu cunosc istoria, F.I. Tiutcev a scris: „*Ei nu văd şi nu aud, trăiesc în această lume ca şi cum ar fi în întuneric, pentru ei sorii, se pare, nu respiră şi nu există viaţă în valurile mării.*”

Istoria este păstrătoarea memoriei oamenilor. Oamenii au păstrat şi salvat întotdeauna cu grijă cărţile istoricilor în timpul dezastrelor şi incendiilor. Şi de aceea, studiind istoria ţării noastre, ne studiem pe noi înşine. Din toate acestea rezultă concluzia că cunoaşterea istoriei este necesară, deoarece astăzi cine îşi deţine trecutul îşi deţine viitorul.

„Omul este o verigă într-un singur lanţ al vieţii şi, pentru ca acest lanţ să nu se rupă, trebuie să-şi cunoască istoria, deoarece fără această cunoaştere este imposibil să construieşti viitorul.” Ion Druţă

Capitolul I. PRINCIPATUL MOLDAVEAN DIN SECOLUL XVIII-XIX

„Capul de zimbru, fiara cea faimoasă, Semnţele puterii ţărilor nechibzuite. Oricât de mare ar fi fiara, coarnele de pe păşunea de pe pământ se duc. Să vezi un taur care-i place, că ar vrea să aibă pace în ţară tot timpul.”

Mitropolitul Dosoftei

§ 1. TIMPUL NENOROCURILOR ÎN PRINCIPATUL MOLDAVEAN: ERA FANARIOŢILOR

Dorinţa domnitorului moldovean Dimitrie Cantemir de a se alia cu puterile vecine pentru a scăpa de suzeranitatea otomană, mai ales după trecerea sa la Rusia în 1711, a dus la limitarea autonomiei principatului. Pentru a consolida dominaţia Imperiului Otoman în Moldova, la sfârşitul secolului al XVII-lea – începutul secolului al XIX-lea au fost aduşi la putere conducători străini, în special greci din cartierul ortodox al Constantinopolului - Fanar. Familiile fanariote s-au dedicat încă din copilărie studiului limbilor occidentale, fără a uita să se familiarizeze cu cultura lor şi cu comerţul cu străinătatea, care le aducea profituri uriaşe atâta timp cât erau singurii care puteau acţiona ca intermediari. Însetaţi de putere şi de bogăţii din ce în ce mai mari, fanarioţii şi-

au dat seama repede că că, după ce şi-au învins rivalii turci, îşi creau inconveniente pe plan local, fără a avea posibilitatea de a-şi mări semnificativ veniturile, în timp ce cucerirea tronului într-o altă ţară le-ar fi oferit numeroase avantaje:

- ❖ În primul rând, nu ar mai trebui să raporteze Sultanului şi Porţii Sublime pentru fiecare decizie luată;
- ❖ În al doilea rând, domnia le-a oferit o oportunitate de a-şi satisface vanitatea - de a ocupa cel mai înalt post din stat, ceea ce însemna că sânge albastru curgea în venele lor, deşi sub vasalitate otomană;
- ❖ În al treilea rând, şi acest lucru nu este mai puţin important, la distanţă, averile personale puteau căpăta proporţii fabuloase dacă sultanul se declara mulţumit de darurile primite şi de loialitatea conducătorului numit în locul altcuiva.

Experienţa antreprenorială a devenit un atu nepreţuit pentru fanarioţi, dornici să acapere tronul României, întrucât a servit drept sprijin strategic pentru consolidarea şi stabilizarea poziţiei lor în Moldova prin multiple canale:

- ❖ Au monopolizat afacerile şi au obligat familiile aristocratice locale să plătească impozite mai mari Porţii Otomane, asigurându-şi astfel favoarea sultanului şi comisioane semnificative pentru vistieria lor;

- ❖ Prin căsătorii de convenienţă, s-au infiltrat în cele mai nobile familii ale aristocraţiei moldoveneşti, colectând pungile acestora şi creând o armură impenetrabilă datorită protecţiei primite datorită rudelor soţiei;

- ❖ Au acţionat intens în toate direcţiile posibile pentru a-şi spori şansele de a ocupa cele două tronuri care îi chemau ca un cântec de sirenă irezistibil, zdrobind concurenţii din rândul moldovenilor ambiţioşi sau al străinilor care ar fi vrut să obţină aceeaşi felie de plăcintă;

- ❖ Au pus mâna pe cele mai mari şi mai fermecătoare moşii moldoveneşti, discreditând aristocraţia locală în faţa sultanului şi convingându-l că un domn ales dintre ei nu i-ar fi niciodată complet subordonat, ci ar fi o alegere periculoasă, care ar duce doar la conflicte, pierderi şi persecuţii.

Spre deosebire de domnitorii moldoveni, fanarioţii nu erau ataşaţi emoţional de teritoriile pe care le stăpâneau sau de locuitorii lor, aşa că îşi puteau concentra toată atenţia asupra celor doi vectori de interes care îi atrăseseră din cele mai vechi timpuri: bogăţia şi puterea.

Fanarioţii au crezut întotdeauna că fără bogăţie nu se poate dobândi putere, iar fără putere se poate dobândi bogăţie. Şi-au dedicat întreaga viaţă atingând aceste două obiective, înfrumuseţându-le cu tot ceea ce contribuia măcar puţin la realizarea lor: legături familiale, negustori, schimburi valutare, influenţă religioasă şi alianţe cu persoane influente de la curţile altor state.

Abilităţile comerciale ale fanarioţilor erau vii şi energice chiar şi atunci când ocupau tronul Moldovei: înţelegând că, pentru a-şi menţine controlul şi poziţia cucerită, aveau nevoie să exploateze treptat resursele dobândite, au evitat introducerea unor reguli iraţionale care ar duce atât la epuizarea rezervelor, cât şi la subutilizarea propriei puteri.

Primul domnitor a fost Nicolae Mavrocordat, un politician al Imperiului Otoman provenit dintr-o familie nobilă greacă de fanarioţi, marele dragoman al Divanului. Mavrocordatos a fost domnitor al Valahie de şase ori (1730; 1731-1733; 1735-1741; 1744-1748; 1756-1758; 1761-1763) şi domnitor al Moldovei de cinci ori (1711-1715; 1733-1735; 1741-1743; 1748-1749; 1769). Din 1711 până în 1812, până la 30 de fanarioţi şi 4 caimakam (guvernatori) s-au succedat pe tronul Moldovei; iar Moldova a fost sub control militar rusesc doar 14 ani (în principatele moldovenesc şi muntean, un caimakam era numele unui conducător temporar numit de sultanul otoman în absenţa conducătorului). Cu acordul otomanilor, „*dinastiile*" fanariote Ghica, Ipsilanti, Mavrocordat, Moruzi, Hangerli, Şuţu şi alţii s-au grăbit să ocupe tronul Moldovei.

În 1713, Turcia a creat o raie la Khotin, în nordul Moldovei, astfel încât Moldova a fost îngustată de teritoriile turceşti din sud şi nord.

Nimănui nu-i plac trădătorii, iar cine a trădat o dată, va trăda de două ori. Astfel, în aprilie 1714, turcii l-au arestat pe Constantin Brâncoveanu, care i-a trădat pe Petru I şi pe Dimitrie Cantemir. În august 1714, el şi cei patru fii ai săi au fost executaţi.

Libertăţile secolului al XVII-lea au devenit de domeniul trecutului, secolul al XVI-lea a revenit pământului Moldovei. Plăţile către Imperiul Otoman au atins cotele maxime, volumul crescând în medie de două ori faţă de secolul precedent. Domnia domnitorilor a încetat să mai fie lungă. În perioada fanariotă, adică între 1711 şi 1821, au avut loc 36 de schimbări de domnitori în Moldova. Durata medie a mandatelor era aproximativ aceeaşi ca în secolul al XVI-lea - trei ani. Posturile erau cumpărate şi, la numirea în funcţii, Candidaţii concurau în acordarea de mită şi promiţând plăţi mai mari. În acelaşi timp, aceleaşi persoane erau adesea numite în funcţie de mai multe ori.

Turcii numeau, înlăturau şi transferau aceleaşi personalităţi din Principatul

Moldovei în Principatul Valahiei. În loc de lupta boierilor pentru tron, lovituri de stat şi tulburări sângeroase cu implicarea trupelor străine, a venit o schimbare birocratică monotonă de personal.

Domnia fanariotă a dus Moldova la un declin economic, politic şi moral. În acelaşi timp, au existat unele progrese. Datorită legăturilor internaţionale, în Moldova au fost invitaţi profesori francezi celebri, care au contribuit la dezvoltarea educaţiei şi culturii. În secolul al XVIII-lea, Principatul Moldovei şi-a dezvoltat sistemul de învăţământ. În 1714, Academia Gospodar din Iaşi, fondată în 1707, a fost reorganizată, iar profesori de greci celebri au predat acolo. În acelaşi timp, la mănăstiri au funcţionat şcoli. În 1707, Academia Gospodar din Iaşi a fost fondată şi organizată în cele din urmă în 1714, unde au predat profesori de greci celebri. La începutul secolului al XIX-lea, la insistenţele mitropolitului Beniamin (Kostaki), limba română a fost introdusă ca materie de studiu la academie. În acelaşi timp, la mănăstiri funcţionau şcoli. În 1766, Gospodarul Grigore al III-lea Ghica înfiinţa şcoli gospodare în centrele judeţene ale ţării. În timpul domniei sale, a fost creată aşa-numita epitropie a şcolilor (Epitropia, în societatea greacă - o structură autoguvernată. Epitropia se formează prin alegeri), ale cărei funcţii includeau colectarea de fonduri şi gestionarea activelor financiare destinate şcolilor. În 1803-1804, odată cu şcolile deschise la Iaşi, eforturile domnitorului Alexandru Muruzi şi ale mitropolitului Veniamin au dus la deschiderea unui seminar de copii la Mănăstirea Socola, unde se predau gramatică, retorică, aritmetică, logică, teologie şi, din 1808, istorie generală în limba moldovenească. În 1805, la DS au fost deschise cursuri de cântec bisericesc pentru fiii de preoţi. Astfel, o serie de legi scrise au fost emise sub denumirea de „Condiţiile lui Alexandru Ipsilante", „Karageya şi Calimakh", care prevedeau implementarea anumitor reforme sociale.

Fiul lui Nicolae Mavrocordato, Constantin, s-a născut în 1711, chiar anul în care tatăl său a început să domnească în Moldova, deschizând astfel era fanariotă. Unul dintre cei mai importanţi conducători, dacă nu chiar cel mai important, din perioada regimului turco-fanariot a fost Constantin Mavrocordato.

Situaţia reală a Principatului Moldovei era atât de crudă încât chiar şi fanarioţii au înţeles: nu mai era nimic, trebuia schimbat ceva.

Domnitorul şi-a explicat inovaţiile prin faptul că vechile taxe - vekeritul şi jderul - au dus la *„...vânzarea vitelor, reducerea mâncare, iar asta i-a ruinat pe săraci...*". Potrivit unui cronicar contemporan, impozitul era atât de mare încât „...mulţi locuitori şi-au abandonat podgoriile... vinul din ţară a devenit mai scump..." Din cauza gostinei ridicate, ţăranii şi-au exterminat oile. Astfel, reforma sistemului fiscal a fost cauzată de necesitatea economică - dorinţa stăpânilor feudali de a păstra contribuabilii şi obiectele impozitarii.

Constantin Mavrocordato (Suveran al Moldovei 1733-1735; 1741-1743; 1748-1749) a început să lucreze la un program de reforme menite să limiteze sistemul de „*exploatare informală*" care se dezvoltase de-a lungul secolelor de dominaţie turcească indirectă. Obiectivul principal al reformelor a fost reducerea importanţei şi independenţei clasei de proprietari de pământuri şi creşterea rolului statului, aducând ordinea din Moldova mai aproape de sistemul care exista în cadrul Imperiului Otoman.

S-a format birocraţia moldovenească. Drept urmare, rolul funcţiei publice ca sursă de venit şi statut social ridicat a fost redus, în timp ce importanţa proprietăţii funciare a scăzut.

Constantin Mavrocordato a transformat sistemul de guvernare:

- A reorganizat sistemul fiscal. În 1742, printr-o hrisov a lui K. Mavrocordato, cuantumul impozitului principal - bira - a fost fixat la 105 para per contribuabil. Impozitul anual era plătit în 4 termene, de unde şi numele său „*şfert*" . O serie de alte taxe au fost abolite, zlotaşilor li s-a interzis să ceară *„chiar şi jumătate de bani" peste normă. Colectatorii trebuiau să colecteze întreaga sumă de bani din sat, iar în cadrul satului, ţăranii distribuiau singuri taxele pe gospodării, iar legea nu permitea nimănui să se amestece în această distribuire a taxelor, „cu excepţia celor care locuiau în sat*".
- A susţinut introducerea cultivării cartofului, ca în Germania, ca alternativă la culturile de cereale.
- A format birocraţia moldovenească, care nu a mai servit ca înainte pentru acordarea de proprietăţi funciare şi dreptul de a colecta taxe în cadrul sistemului de taxe agricole, ci a primit un salariu, drept urmare a creşterii rolului serviciului public ca sursă de venit şi dobândirea unui statut social înalt, iar importanţa proprietăţii funciare a scăzut.
- Au fost numiţi judecători plătiţi din vistierie.
- Au redus obligaţiile ţăranilor faţă de proprietarii de pământuri, în timp ce taxele de stat au crescut.
- A abolit iobăgia, „Codul Ţăranilor", în 1749:
  „pentru a-şi salva sufletele, proprietarii de pământuri sunt oferiţi să-şi elibereze iobagii de bunăvoie sau să primească o răscumpărare de zece taleri pentru ei".
  În literatură, această lege era adesea numită legea privind „lichidarea vecinstvei", adică legea privind eliberarea ţăranilor de dependenţa feudală.

A fost adoptată la o Mare Adunare convocată special, la care au participat 129 de boieri şi 32 de domni feudali spirituali.
Partea introductivă a Codului prezintă motivele legislaţiei: se indică faptul că unii proprietari de sate „... au obiceiul de a vinde vecini ca sclavi..., smulgând copiii de lângă părinţi, luându-i în casă pentru servicii personale, strămutându-i din loc în loc" şi că toate acestea provoacă nemulţumiri („plângeri continue") în rândul ţăranilor.
Legea stabilea: „...vechinii nu sunt sclavi şi nimeni să nu-i deţină ca sclavi; numai ţiganii sunt în sclavie, căci numai ţiganii, împreună cu soţiile şi copiii lor, sunt obligaţi să-şi slujească stăpânii atât cât li se cere." Se mai preciza că „...stăpânii satelor nu au de acum înainte dreptul să vândă vechinii, să-i împartă în timpul împărţirilor, să-i dea ca zestre, să-i strămute dintr-un sat în altul, să vândă doar oameni fără pământ sau să despartă copiii de părinţii lor."

Textul care a supravieţuit al actului din 1749 nu spune nimic despre înlocuirea unei părţi din corvee cu un quirent monetar, despre lichidarea clasei de vechini sau despre distrugerea numelui lor. Doar cronicarul Psev, contemporan şi participant la întâlnire, scrie despre acest lucru. Există motive să-l credem pe cronicar: în toate celelalte privinţe, el transmite corect conţinutul actului. El scrie: *„Atunci Domnul a poruncit cu stricteţe ca de acum înainte şi în viitor să nu mai existe vechini, ci, din moment ce locuiesc în sate boiereşti şi se hrănesc cu pământul lor, atunci să lucreze 24 de zile pe an vara şi iarna sau să dea câte 2 din fiecare casă pe an şi să lucreze 12 zile pe an vara şi iarna.*" (Odată cu sosirea turcilor în Principatul Moldovei, baterea propriilor monede a fost interzisă, astfel încât principatul a folosit banii statelor vecine - ducaţi, ughii, florini, sechini, scudi, taleri, orţi, şostaci, potronici, groşi, dinari, aspri).

Cel mai convingător argument pentru credibilitatea mesajului său este că numele vechin a încetat curând să mai fie folosit în documente. Ţăranii care locuiau pe pământurile stăpânilor feudali au început să fie numiţi *„setiane, ţarane"*. În secolul al XIX-lea, chiar şi termenul *„vechin*" pentru a desemna conceptul de ţărani dependenţi de feudal a fost uitat în limbajul colocvial; acest cuvânt şi-a păstrat sensul de „vecin". Mesajul cronicarului despre permisiunea de a înlocui o parte din corvee cu bani inspiră, de asemenea, încredere, deoarece găsim aceeaşi măsură în actele legislative ulterioare.

Sclavia a fost păstrată - ţiganii puteau fi încă ţinuţi în sclavie. În Principatele Dunărene, ţăranii au dobândit libertatea personală cu 30 de ani mai devreme decât în Austria, cu 60 de ani mai devreme decât în Polonia, cu 110 ani mai devreme decât în Rusia.
Nici biserica nu a fost ignorată: a impus promovarea fetelor bisericeşti de rang înalt pe baza criteriului educaţiei cărţii, a interzis închisorilor bisericeşti să ceară bani de la deţinute, i-a obligat pe stareţii mănăstirilor să „depună rapoarte anuale privind activităţile lor economice”. Până la sfârşitul secolului al XVIII-lea, Mitropolia Moldovei era subordonată structurilor bisericeşti străine (greceşti).

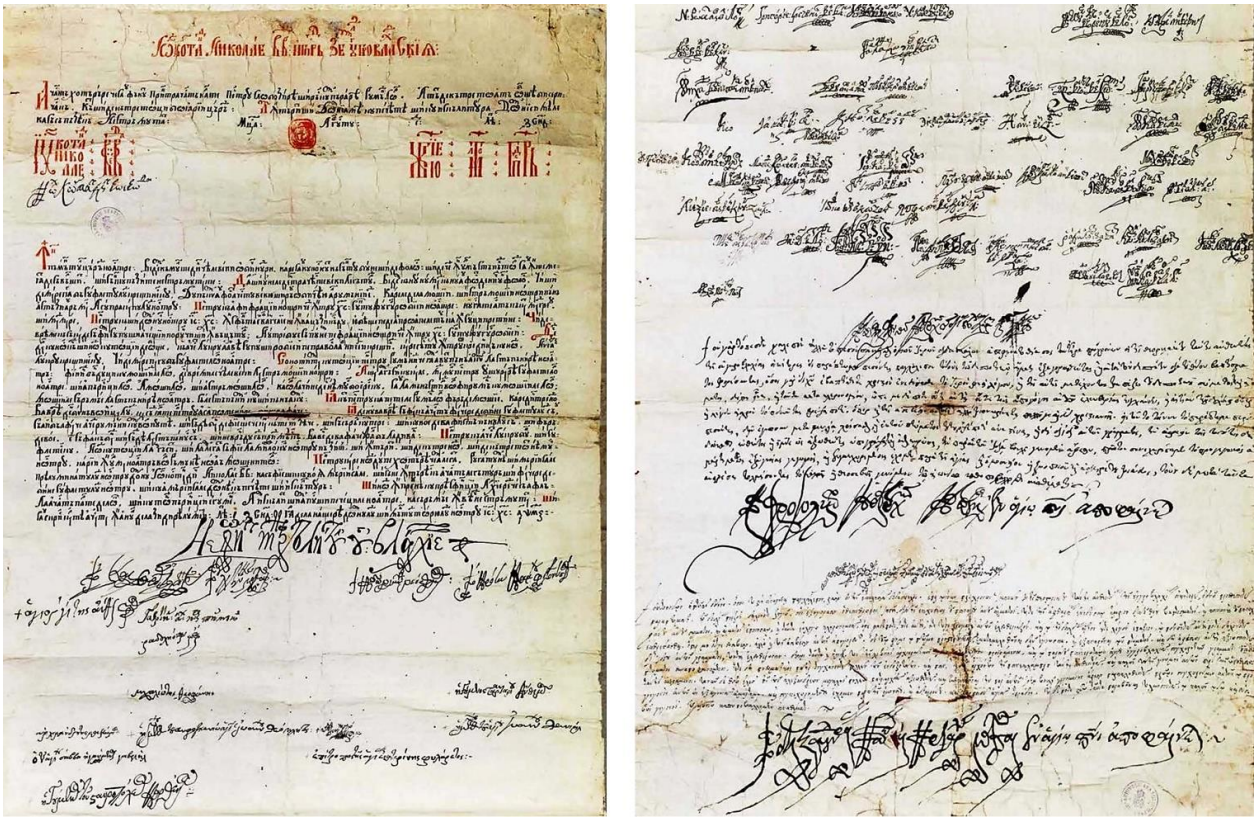

Documentul prin care Constantin Mavrocordat a confirmat decizia Divanului ţării din 5 august 1746, a abolit iobăgia în Moldova, document cu monograma şi semnătura domnitorului, confirmat printr-o pecete octogonală roşie.

Cronicarul I. Kanta a scris: *„domnitorul a abolit blestematul impozit „vekarit”, drag doar grecilor.*” A. Xenopol a făcut următoarea evaluare a reformelor lui K. Mavrocordat: *„Reformele lui Mavrocordat au fost în beneficiul boierilor şi în dezavantajul ţăranilor.”*

Toate reformele introduse, oarecum progresive în raport cu etapa anterioară a dezvoltării socio-economice a Moldovei, nu au făcut altceva decât să „*îmbunătăţească*” acelaşi regim, stagnant economic şi strangulat spiritual esenţa otomană de est.

Conducătorii ulteriori au continuat să „*îmbunătăţească*” sistemul de colectare a datoriilor.

Istoria dezvoltării regimului fanariot în Principatul Moldovei este împărţită în două perioade (între care s-a numărat războiul ruso-turc din 1768-1774):

- Prima perioadă. Ospodarii fanarioţi au slujit în mare parte turcilor cu credinţă, îndeplinind ordinele acestora şi au arătat dorinţa de a introduce noi reglementări pentru activităţile sociale, administrative şi fiscale ale principatului.
- Tronul Moldovei a fost ocupat de hospodari din familiile Mavrocordat, Ghica şi Callimachi.
- A doua perioadă (1774-1821). Din cauza slăbirii Imperiului Otoman ca urmare a războaielor, o serie de hospodari au început să-şi separe soarta de soarta imperiului şi au început să coopereze cu imperiile austriac şi rus, cu Franţa şi Prusia. Boierii au intrat independent în negocieri cu marile puteri, le-au adresat cereri, căutând să extindă autonomia principatelor în cadrul Imperiului Otoman sau să intre sub protecţia Rusiei. Hospodarii nu mai aveau propria armată şi erau limitaţi la prezenţa unei gărzi hospodare şi a unor detaşamente de militari cu funcţii de poliţie.

Ca urmare a stăpânirii fanariote, următoarele au cuprins cu furie Moldova: mita, sclavia, birul, corupţia, laşitatea, abuzurile, conspiraţiile, jafurile, ciubucul, vizirul, caimakam-ul, halal-ul, kapadan-ul şi altele. Toate acestea au contribuit la un declin spiritual şi material fără precedent în istoria moldovenilor.

Timp de 274 de ani (1538 - 1812) sub jugul Imperiului Otoman, Principatul Moldovei a fost predat parveniţilor fanarioţi, iar acest lucru a avut consecinţe triste, provocând o lungă stagnare a Moldovei în raport cu alte state.

Rolul activ al conducătorilor fanarioţi în răscoalele greceşti de după 1820 şi haosul provocat de mişcarea Filiki Eteria din Moldova şi Valahia, precum şi revolta condusă de Tudor Vladimirescu în 1821, au dus la sfârşitul numirii conducătorilor din rândul membrilor familiilor fanariote din ambele principate.

În primăvara anului 1822, delegaţii au fost trimise din Bucureşti şi Iaşi pentru a solicita Porţii Supreme conducători funciari (naţionali). Printre aceste delegaţii s-au numărat, printre alţii: Ioan Sandu Sturdza, descendent al lui Vlad Ţepeş, Grigore Dimitrie Ghica, nepotul lui Grigore Alexandru Ghica din Moldova, cel decapitat, şi nobilul Iordache Rîşcanu, viitor membru al divanului domnesc al Moldovei.

La 1 iulie 1822, regimul fanariot a fost abolit, iar stăpânirile funciare au fost restabilite în ambele principate: Moldova şi Valahiei. Ioniţă Sandu Sturdza a fost numit domn al Principatului Moldovei, iar Grigore al IV-lea Ghica al Principatului Valahiei.

§ 2. PRINCIPATUL MOLDAVEAN ŞI RĂZBOAIE RUSO-TURCE

„În ţara unde lungi, lungi bătălii
Vuietul teribil nu a încetat,
Unde graniţele imperative
Rusul a arătat Istanbulul...”
A.S. Puşkin

Cooperarea militară ruso-moldovenească, manifestată în timpul campaniei de la Prut din 1711, a fost dezvoltată în continuare în timpul războaielor ruso-turce. În timpul pregătirii trupelor ruse pentru intrarea pe teritoriul Moldovei, numărul voluntarilor moldoveni care doreau să lupte împotriva

sclavilor turci a crescut. Fiii domnitorului moldovean Antioh Cantemir, Dmitri şi Constantin Cantemir, s-au aflat în rândurile armatei ruse. Acesta din urmă, deţinând gradul de brigadier, a devenit şeful corpului de armată moldovenesc, care număra aproximativ 800 de oameni până în primăvara anului 1739. Regimentele create au participat la războiul ruso-turc din 1735-1739 şi la războiul ruso-suedez din 1741-1743. Numărul său de trupe s-a dublat în special după intrarea trupelor ruseşti pe teritoriul moldovenesc în iulie 1739. La 14 octombrie 1741 a fost emis cel mai înalt decret – privind formarea a 4 regimente de husari – sârbesc, maghiar, moldovenesc şi georgian, cu câte 10 companii fiecare. Husarii moldoveni sub comanda contelui Ivan Podgoricani au participat şi ei la Războiul de Şapte Ani, unde, ca parte a unui corp de trupe ruseşti, au atacat chiar Berlinul în 1760.

Un politician şi diplomat experimentat, care a ocupat funcţia de Mare Vizir pentru a lua o parte mai independentă în afacerile europene, a dezvăluit o cunoaştere slabă a principiilor şi metodelor diplomaţiei europene, ceea ce a dus la erori majore în evaluarea situaţiei generale şi a intenţiilor puterilor individuale. Ca răspuns la propunerea suedeză de a oferi asistenţă Imperiului Otoman, diplomatul turc Said Efendi a răspuns: „*După cum ştiţi, statul otoman nu are nevoie de ajutorul nimănui în războaiele sale, toate cuceririle şi victoriile noastre au fost obţinute de noi cu propriile noastre săbii. Toţi prietenii noştri nu ar trebui să se deranjeze nici material, nici fizic. Este suficient să ne oferiţi sprijin moral.*” Consecinţa acestor greşeli a fost războiul cu Austria şi Rusia, din care politicienii mai precauţi au încercat să-l împiedice pe sultan. Dar curtea sultanului a crezut „sugestiile” ambasadorului francez Villeneuve că Rusia sub succesorii lui Petru I nu era în măsură să înceapă un război împotriva Imperiului Otoman şi că alte puteri europene nu ar îndrăzni să sprijine Rusia, deoarece aveau mâinile legate de Războiul de Succesiune Poloneză. Iar Parisul se va opune austriecilor până la sfârşitul conflictului ruso-turc. Însă cursul operaţiunilor militare a relevat inconsecvenţa asigurărilor lui Villeneuve.

Războiul ruso-turc din 1735-1739 a început în toamna anului 1735, iar scurta campanie din acel an nu a fost marcată de nimic remarcabil. În primăvara anului 1736, mareşalul Minikh, comandantul trupelor ruse, s-a deplasat cu armata rusă în Crimeea. A capturat fortificaţiile Perekopului cu un atac frontal, a pătruns adânc în peninsulă, a luat Khazleiv (Eupatoria), a distrus capitala hanului, Bakhchisarai, şi Akmechet (Simferopol). Cu toate acestea, hanul Crimeii, evitând constant bătăliile decisive cu ruşii, a reuşit

să-şi salveze armata de la distrugere. La sfârşitul verii, Minikh s-a întors din Crimeea în Ucraina. În acelaşi an, generalul Leontiev, care acţiona împotriva turcilor, pe de altă parte, a luat Kinburn (o fortăreaţă de lângă gura Niprului), iar Lassi a luat Azov. Rusia a solicitat anularea Tratatului de la Prut şi restituirea Azovului. Rusia, nemulţumită de rezultatele nesemnificative din 1736, care nu au dus la distrugerea dificilului Tratat de la Prut, se pregătea pentru o nouă campanie militară, iar la sfârşitul lunii mai 1737 Minich s-a mutat la Oceakov, o fortăreaţă care acoperea ieşirile la Marea Neagră din Bugul de Sud şi Nipru. După ce a luat Oceakovul, armata rusă a suferit pierderi grele şi a pus capăt campaniei din 1737.

Din 1737, Imperiul Austriac, care încheiase alianţa austro-rusă în 1726, a intrat în război cu Turcia. Acesta căuta să cucerească Principatele Dunărene. În campania din 1737, Rusia a avut succese semnificative, dar acestea nu au dus la distrugerea Tratatului de la Pruth, pe lângă acestea, eşecurile militare ale aliatei Austrie şi comportamentul său lipsit de ambiguitate în timpul Congresului Nemirovsky, la care Rusia a cerut Kubanul şi Crimeea pentru Rusia, iar independenţa pentru Moldova şi Muntenia sub protectorat rus, au dus la ruperea acordurilor cu Imperiul Otoman, prima încercare de a face din principatele Moldovei şi Ţării Româneşti cel puţin ţări „*semi-independente*” eşuând.

Campania militară din 1738 s-a încheiat în zadar din vina lui Minich: armata

rusă, care viza Moldova, nu a îndrăznit să traverseze Nistrul, deoarece de cealaltă parte a râului se afla o numeroasă armată turcă.

În campania din 1738, Austria a suferit o înfrângere, armata turcă a cucerit Orşava (oraş din România), „*cheia Transilvaniei, Ungariei, Belgradului şi Timişvarului (Temeşoara)*" a obligat Austria, temându-se să nu piardă Belgorodul, să intre în negocieri cu turcii şi, temându-se că Imperiul Otoman nu va fi capabil să reziste, a cerut Rusiei să trimită un corp auxiliar de 20.000 de oameni. Rusia a promis ajutor, dar se pregătea pentru o nouă campanie militară în 1739.

În martie 1739, Minich a traversat Nistrul în fruntea armatei ruse. Din cauza incompetenţei sale, s-a trezit imediat într-o încercuire aproape fără speranţă în apropierea satului Stavuchany. Însă, datorită eroismului soldaţilor care au atacat pe neaşteptate inamicul într-un loc aproape impracticabil, Bătălia de la Stavuchan (prima ciocnire dintre ruşi şi turci pe câmp deschis) s-a încheiat cu o victorie strălucită. Trupele uriaşe ale sultanului şi ale hanului crimeean au fugit panicaţi, iar Minikh, profitând de acest lucru, a cucerit puternica fortăreaţă Hotin din apropiere. După ce a cucerit Hotinul, un detaşament combinat al armatei ruse sub comanda lui K. Kantemir s-a îndreptat spre Iaşi şi, la 1 septembrie 1739, a intrat în capitala abandonată de domnitor. Populaţia i-a făcut o primire ceremonială.

La sosirea forţelor principale ale armatei ruse la Iaşi, boierii şi clerul moldovenesc s-au adresat comandamentului rus cu o cerere de a accepta Moldovei ca cetăţenie rusă. Proiectul de tratat consta din 12 articole. Conţinutul acestora era următorul:

- Moldova intra în cetăţenie rusă, iar locuitorii ei erau echivalaţi cu ceilalţi supuşi ai Rusiei.
- Rusia nu trebuia să se amestece în treburile interne ale principatului: toate posturile din aparatul de stat urmau să fie ocupate de boieri - originari din Moldova; instanţele judecătoreşti, instituţiile şi legile au rămas aceleaşi.

Ca şi în tratatele ruso-moldoveneşti anterioare, boierii au încercat să-şi asigure drepturile şi privilegiile. Unii boieri pro-turci s-au pronunţat împotriva tratatului. În general, tratatul, care prevedea lichidarea jugului turcesc în principat şi anexarea acestuia la Rusia, răspundea intereselor populaţiei din regiune. Negocierile privind trecerea Moldovei la cetăţenia rusă s-au desfăşurat doar la sediul comandamentului militar rus şi nu au fost continuate mai departe. Acest lucru a fost împiedicat de situaţia

internaţională. Austria, după ce a suferit o serie de înfrângeri, a încheiat un tratat de pace separat cu Turcia la Belgrad. În curând, şi Rusia a încheiat pacea. Conform tratatului de pace, Rusia şi-a extins graniţele spre sud de-a lungul Niprului, Azov, care fusese demilitarizat, i-a fost restituit. Dar armata rusă a trebuit să părăsească Moldova.

Încercând să evite răzbunarea invadatorilor turci, mulţi moldoveni, ca şi în războiul precedent, au plecat cu armata rusă. Trupele turceşti şi tătare care au intrat în principat au supus populaţia la jafuri crude.

Chestiunea soartei politice viitoare a Moldovei şi Ţării Româneşti a ocupat un loc important în relaţiile internaţionale. Aceasta depindea nu doar de succesele militare şi de echilibrul real al puterilor pe câmpul de luptă, ci şi, în principal, de „*jocul*" diplomatic al forţelor politice internaţionale.

Incitat de diplomaţia franceză, primind asistenţă militară şi financiară din partea Franţei, guvernul turc a început să se pregătească pentru războiul cu Rusia.

Pregătirile de război au pus o povară grea pe umerii poporului moldovean, care a trebuit să trimită oameni, căruţe şi materiale de construcţie pentru repararea şi reconstrucţia cetăţilor de graniţă turceşti, să construiască drumuri şi poduri, să aprovizioneze armata turcă cu alimente şi furaje.

Pe 25 septembrie 1768, Turcia a declarat război Rusiei. Teatrul de operaţiuni militare acoperea o zonă imensă - de la Hotin la vest până la Munţii Caucaz la est. Ucraina a fost supusă unei invazii tătare prădătoare la începutul anului 1769. În timpul unor acţiuni militare reuşite din septembrie acelaşi an, trupele ruse au ocupat cetatea turcească Hotin, pe 9 noiembrie au intrat în Iaşi, iar la sfârşitul lunii noiembrie au cucerit capitala Ţării Româneşti, Bucureşti.

Armata rusă a reuşit să obţină mari succese într-o perioadă atât de scurtă de timp doar datorită simpatiei şi sprijinului popoarelor din Principatele Dunărene, care vedeau trupele ruse ca eliberatoare ale lor. Folosind represiunea împotriva populaţiei civile, comandamentul turc a ordonat armatei să jefuiască oraşele şi satele Moldovei. Din cauza întinderii mari de comunicare cu principalele baze de aprovizionare, odată cu venirea iernii, comandamentul rus şi-a retras trupele din Valahia şi sudul Moldovei.

În vara anului 1770, forţele armate ale statului rus au obţinut o serie de victorii majore. În iunie, flota rusă a distrus complet escadrila turcească din strâmtoarea Chios şi din golful Chesma şi a început o blocadă a strâmtorilor Dardanele.

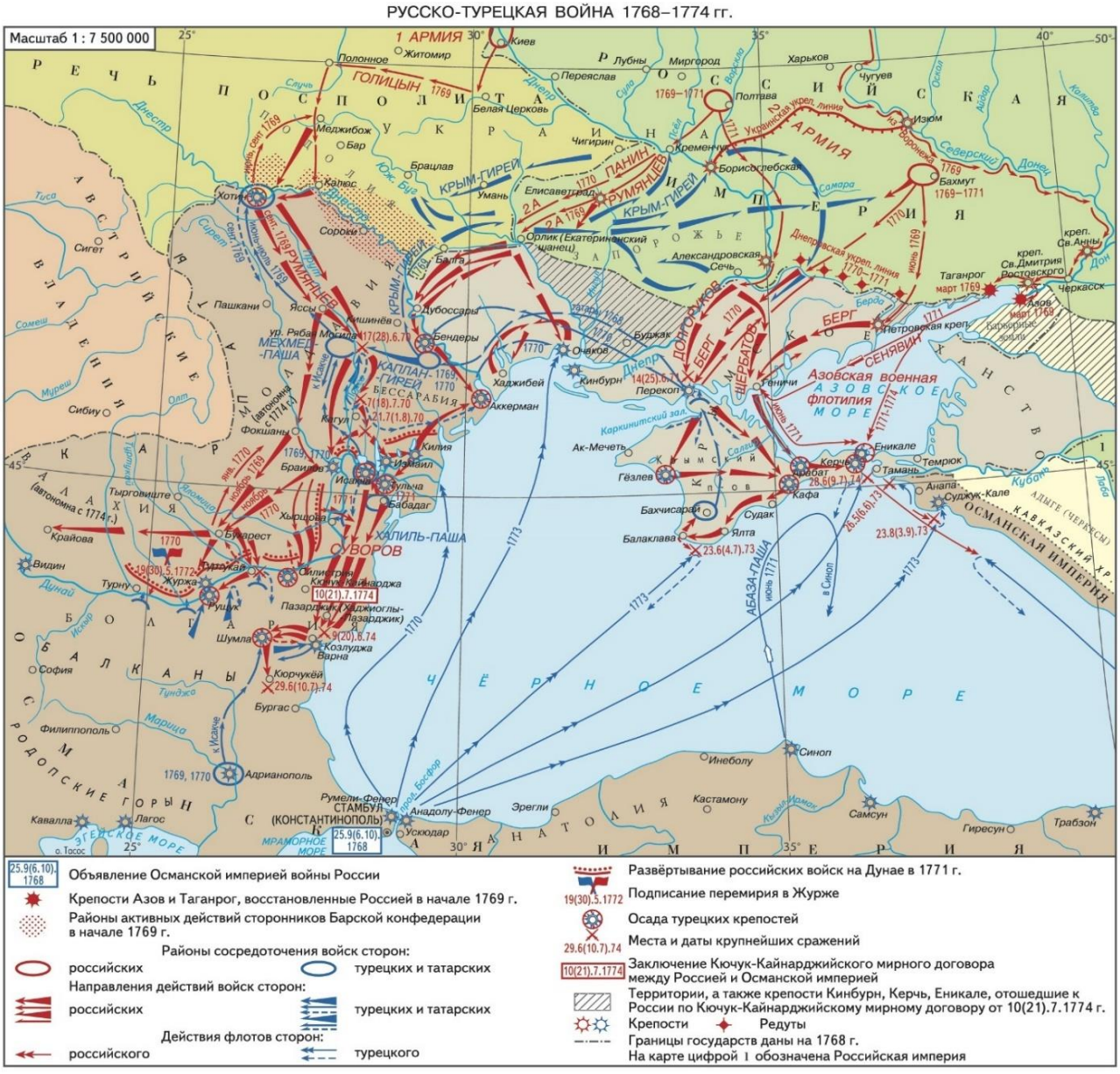

Armata rusă sub comanda lui P. A. Rumianţev a învins forţele combinate turco-tătare, care erau de câteva ori mai mari, în două bătălii majore: pe 7 iulie lângă râul Larga şi pe 21 iulie lângă râul Kagula (lângă satul Vulcăneşti). În septembrie acelaşi an, cetatea Bender a fost luată cu asalt. În 1771, trupele ruse au obţinut o victorie în Crimeea şi au capturat o serie de cetăţi turceşti de pe Dunăre. În urma acestor operaţiuni, frontul operaţiunilor militare a traversat Dunărea, Moldova a fost curăţată de trupele turceşti şi a devenit imediat spatele armatei ruse.

Poporul moldovean a ajutat activ armata rusă în lupta împotriva duşmanilor comuni. Acest lucru s-a exprimat, în primul rând, prin faptul că numeroase detaşamente de voluntari moldoveni, sau, cum erau numiţi atunci, voluntari şi arnauţi, au participat la luptele împotriva turcilor. Detaşamente de voluntari şi arnauţi, formate în diverse ţinute ale principatelor Moldovei, s-au îndreptat spre armată rusă. Altele, ascunzându-se în păduri, au lansat atacuri surpriză asupra unităţilor de trupe turceşti. În pădurea Briceni a operat un detaşament al lui Andronakii Rudi, lângă Zguriţa şi Atak - un detaşament condus de Alexandru Ciokoi, în zona Chişinăului exista un detaşament al căpitanului Nestor, lângă Lăpuşna - un detaşament al lui Ştefan Borş.

Numărul voluntarilor a crescut şi, la începutul anului 1774, în trupele ruseşti se numărau aproximativ 12.000. Pentru acea vreme, cifra era destul de impresionantă. Detaşamente semnificative de voluntari au participat la toate bătăliile majore ale acestui război: la bombardamentul oraşului Galaţi, la bătălia de la Ryaba Movilă şi la bătăliile de pe râurile Larga şi Kagul, la cucerirea cetăţii Bender, la bătălia de la Silistria şi Kozludja. În ordinele către armată şi în rapoartele către Ecaterina a II-a, P.A. Rumianţev a remarcat în repetate rânduri vitejia de care au dat dovadă voluntarii în luptele împotriva turcilor. Iubirea de libertate, mândria naţională şi ura faţă de inamic i-au inspirat pe voluntarii moldoveni în lupta împotriva sclavilor străini. Poporul moldovean a oferit un mare ajutor armatei ruse cu hrană şi furaje. În timpul războiului, ruşii au primit peste 10.000 de tone de cereale, peste 3,5 milioane de pudi de fân, aproximativ 30.000 de capete de vite, 560 de mii de ruble. Ţăranii moldoveni au întreţinut pe cheltuiala proprie aproximativ 50 de staţii de poştă, tot atâtea feriboturi şi poduri, au construit şi reparat drumuri, au lucrat la construcţia de nave de transport fluvial în Izmail, Galaţi şi Germaneşti, au transportat alimente şi muniţii cu propriile căruţe. Costul lucrărilor efectuate pentru nevoile armatei ruse a fost estimat la aproximativ 4 milioane de ruble.

În ianuarie 1770, comandamentul rus a creat o administraţie civilă pentru a guverna Moldova. Aceasta era condusă de Divan, format din opt boieri moldoveni. Un general rus a fost numit preşedinte al Divanului. Prin intermediul preşedintelui Divanului, comandamentul rus, fără a se amesteca în detaliile guvernării interne, a dirijat activităţile administraţiei în interesul armatei ruse. Sistemul de guvernare a ţării a rămas acelaşi. Divanul era condus de vechile legi şi obiceiuri moldoveneşti. Puterea boierilor în ţinute şi okoluri era păstrată prin sistemul de impozitare. P. A. Rumeanţev a scris despre aceasta: *„toate instanţele şi pedepsele din provincia moldovenească cucerită ar trebui lăsate deocamdată pe aceleaşi rituri care au existat în ele până acum... în considerare, şi orice veste introdusă de câştigător cu distrugerea ordinii cu care oamenii sunt obişnuiţi li se va părea dificilă...*”

După victoria armatei ruse sub comanda lui Suvorov la Kozludja în 1774, turcii au fost de acord cu negocierile de pace, iar pe 21 iulie a fost semnat Tratatul de pace Kuchuk Kainarji.

Al şaisprezecelea articol al Tratatului de pace Kuchuk Kainarji, format din 10 puncte, prevedea condiţii care îmbunătăţiau poziţia Moldovei şi Ţării Româneşti în sistemul Imperiului Otoman. Conform acordului, suma tributului plătit Porţii era limitată şi se stabileau condiţii mai favorabile pentru colectarea acestuia (nu prin reprezentanţi autorizaţi trimişi din Turcia, ci prin reprezentanţi ai conducătorilor Moldovei şi numai în bani, fără achiziţii forţate). Demnitarilor turci li se interzicea să colecteze daruri sau taxe în propriul beneficiu de la locuitorii Moldovei. Principatul a primit dreptul de a avea propriul însărcinat cu afaceri la Constantinopol pentru a-şi proteja interesele. Locuitorii Moldovei care au participat la războiul împotriva Imperiului Otoman au primit o amnistie completă. Poarta era obligată să: restituie Principatului toate pământurile care i-au fost luate şi atribuite raiei, să permită tuturor celor care doreau să părăsească Moldova în termen de un an, să nu ceară populaţiei restanţe fiscale pentru anii războiului şi să o scutească de impozite pentru încă doi ani. O importanţă deosebită a fost punctul al zecelea al articolului al şaisprezecelea al tratatului, conform căruia ambasadorii ruşi la Constantinopol primeau dreptul de a acţiona în apărarea locuitorilor principatului, iar guvernul turc era obligat să ţină cont de declaraţiile ambasadorilor ruşi.

În primii ani după încheierea Tratatului de la Kuciuk-Kainargi (1774), tronul Moldovei a fost ocupat de domnitorul Grigore Ghica, care era orientat spre Rusia. Acest lucru a contribuit la creşterea naturală a influenţei orientării pro-ruse a ţării.

La sfârşitul anului 1774, trupele austriece au ocupat ţinuturile nordice ale Moldovei, iar echilibrul puterii în regiune a fost perturbat. În 1774, trupele austriece au ocupat ţinuturile nordice ale Moldovei. Pentru sprijinul diplomatic acordat în timpul războiului, Austria a cerut Porţii să cedeze partea de nord a Moldovei şi Bucovina drept recompensă. Austria a primit un teritoriu de peste 10 mii de kilometri pătraţi, locuit de aproximativ 100.000 de moldoveni şi ucraineni.

Rusia nu a recunoscut acapararea de către Austrie a unei părţi din Principatul Moldovei. După ce sultanul a ratificat Tratatul de la Kuciuk-Kainargi, Ecaterina a II-a a declarat că nu recunoaşte anexarea şi drepturile Vienei asupra acestui teritoriu. Poziţia guvernului de la Sankt Petersburg a rămas neschimbată în 1781, când diplomaţia austriacă a încercat din nou să obţină noi concesii teritoriale în Moldova. În ciuda apropierii dintre Rusia şi Austria, Sankt

Petersburgul nu a fost de acord cu un astfel de acord. Fermitatea sa a obligat Viena să se retragă.
Poarta nu a respectat termenii Tratatului de la Kuciuk-Kainargi privind Moldova.

Victoriile armelor ruseşti au contribuit la relocarea creştinilor care doreau să lase posesiunile sultanului Rusiei. Coloniştilor li s-au oferit parcele de pământ semnificative, împrumuturi în numerar şi diverse privilegii. Rezultatul cererilor persistente ale cabinetului de la Sankt Petersburg şi al eforturilor diplomaţilor ruşi a fost încheierea unui acord comercial ruso-turc în 1783, care prevedea privilegii pentru supuşii ruşi. Un articol special a fost dedicat comerţului rusesc pe teritoriul Moldovei şi Valahiei.

În timpul negocierilor cu Poarta, consulul rus Bulgakov a încercat să obţină astfel de concesii care să ridice autoritatea Rusiei în rândul populaţiei creştine din Balcani şi să-i consolideze influenţa în principate. Bulgakov a reuşit să obţină o promisiune din partea guvernului otoman de a limita suma tributului plătit de Principatul Moldovei la 182.445 de piastri. Poarta a fost, de asemenea, obligată să-şi confirme angajamentul de a nu-i înlătura pe conducători la propria sa discreţie.

Victoriile armelor ruseşti au contribuit la relocarea creştinilor care doreau să lase posesiunile sultanului Rusiei. Coloniştilor li s-au oferit parcele de pământ semnificative, împrumuturi în numerar şi diverse beneficii. Rezultatul cererilor persistente ale Cabinetului de Miniştri de la Sankt Petersburg şi al eforturilor diplomaţilor ruşi a fost încheierea unui acord comercial ruso-turc în 1783, care a oferit beneficii supuşilor ruşi. Articolul său special a fost dedicat comerţului Rusiei pe teritoriul Moldovei şi Valahiei.
Rezultatul cererilor persistente ale Cabinetului de Miniştri de la Sankt Petersburg şi al eforturilor diplomaţilor ruşi a fost încheierea unui acord comercial ruso-turc în 1783, care a oferit beneficii supuşilor ruşi. Articolul său special a fost dedicat comerţului Rusiei pe teritoriul Moldovei şi Valahiei.
În timpul negocierilor cu Poarta, consulul rus Bulgakov a încercat să obţină concesii care să sporească autoritatea Rusiei în rândul populaţiei creştine din Balcani şi să-i consolideze influenţa în principate. Bulgakov a reuşit să obţină din partea guvernului otoman promisiunea de a limita suma tributului plătit de Principatul Moldovei la 182.445 de piastri. Ambasada a fost, de asemenea, obligată să-şi confirme angajamentul de a nu înlătura domnii la propria sa discreţie. Reprezentanţi ai diferitelor straturi ale populaţiei s-au adresat consulilor şi viceconsulilor, ceea ce a permis extinderea sprijinului social pentru politica rusă în Moldova. Acest lucru a fost deosebit de important în ajunul unui

nou război ruso-turc. Ambasada, prevăzând o astfel de evoluţie, a majorat taxele în principate. Încălcând acordurile încheiate anterior, a cerut aprovizionare cu alimente de urgenţă pentru trupele concentrate în cetăţile Dunării şi Nistrului, pe lângă taxele obişnuite. În aceste circumstanţe, Rusia era singura ţară capabilă să ofere un ajutor real Moldovei. Domnii şi boierii s-au adresat guvernului rus cu doliu, cereri de protecţie şi patronaj.

În ajunul războiului, contactele dintre boierii moldoveni şi reprezentanţii guvernului rus şi liderii militari au devenit şi mai active. Acest lucru este demonstrat, în special, de frecvenţa crescută a călătoriilor boierilor moldoveni şi ale reprezentanţilor lor în Rusia. Un număr mare de moldoveni, fugind de jugul turcesc, s-au îndreptat spre graniţele Imperiului Rus. Guvernul rus i-a stabilit în provincia Ekaterinoslav ca colonişti militari, bucurându-se de anumite privilegii, dar fiind obligaţi să servească în cavaleria Ekaterinoslav. Prin urmare, un număr semnificativ de personal al Regimentului Cazaci Bug, al Regimentului Nou Cazac, al regimentului Olviopol şi al altor regimente era format din moldoveni.

În ajunul războiului, contactele dintre boierii moldoveni şi reprezentanţii guvernului rus şi liderii militari au devenit şi mai active. Acest lucru este demonstrat, în special, de frecvenţa crescută a călătoriilor boierilor moldoveni şi ale reprezentanţilor lor în Rusia. Un număr mare de moldoveni, fugind de jugul turcesc, s-au îndreptat spre graniţele Imperiului Rus. Guvernul rus i-a stabilit în provincia Ekaterinoslav ca colonişti militari, bucurându-se de anumite privilegii, dar fiind obligaţi să servească în cavaleria Ekaterinoslav. Prin urmare, un număr semnificativ de personal al Regimentului Cazaci Bug, al Regimentului Nou Cazac, al regimentului Olviopol şi al altor regimente era format din moldoveni.

MANIFESTUL LUI P.A. RUMIANȚEV
PRIVIND DREPTURILE LOCUITORILOR DIN MOLDOVA

Rusia. Septembrie 1788 Ţoţora
„Maiestatea Sa Imperială, cel mai august mare suveran şi autocrat al întregii Rusii, Mareşal General şi Comandant Şef al Armatei Ucrainene, Senator; Vicerege suveran Kiev, Cernigov şi Novgorod-Seversk; Locotenent-colonel al Regimentului de Cavalerie Gardă de Viaţă, Colonelul Ordinului Militar Cuirasieri, Şeful Grenadierilor Mici Rusii, Ordinele Imperiale Ruse ale Sfinţilor Apostoli Andrei cel Întâi Chemat, Alexandru Nevski Militarul, Marele Mucenic

şi Victorios Gheorghe şi Prinţul Vladimir, Întocmai cu Apostolii, de gradul I, Vulturul Negru Regal Prusac şi Cavalerul Sfânta Ana I din Holstein, care au semnat mai jos, fac cunoscut şi cunoscut tuturor locuitorilor Moldovei şi celor mai reverendi domni.
Mitropoliţilor şi Episcopilor, Arhimandriţilor, Stareţilor şi tuturor celor mai onorabili clerici şi venerabililor membri ai Divanului, precum şi tuturor boierilor mari şi mici, după rang şi demnitate în special, că odată cu intrarea trupelor victorioase ale Majestăţii Sale Imperiale în acest pământ, intră în acea stare fericită de odinioară de care s-au bucurat pentru câţiva ani la rând sub cel mai liniştit sceptru al Său, cu conducerea paşnică a comerţului şi industriilor lor şi cu posesia moşiilor lor, şi că, ca urmare a celei mai înalte voinţe şi opinii a Majestăţii Sale Imperiale, aceeaşi formă de guvernare, atât în treburile spirituale, cât şi în cele civile, a fost introdusă şi trebuie respectată, iar justiţia şi toate celelalte instituţii şi ordine legate de binele şi beneficiul poporului, conform prescripţiei precise a legilor şi regulamentelor Zemstvei, sunt trimise şi create, şi acestea, în cel mai înalt grad de perfecţiune şi stare, cu toate drepturile lor, sunt întreţinute de toate taxele şi toate formele şi mijloacele de violenţă sunt păzite şi toate colectele cuvenite vistieriei acestui principat sunt colectate cu fidelitate şi la timpurile stabilite şi sunt contribuite la vistieria militară a Majestăţii Sale Imperiale, iar proviziile şi furajele sunt livrate depozitelor conform ordinelor şi tot felul de servicii şi lucrări sunt efectuate cu cel mai mare zel, grabă şi precizie posibilă. Divanul Moldovei, ca guvern conducător peste toate celelalte, trebuie să pună toate acestea în ordine şi să aducă toate afacerile lor într-un flux continuu şi să supravegheze ca fiecare funcţie, în funcţie de ele, să contribuie la fiecare. Ceilalţi cu toată puterea lor şi ca toţi funcţionarii zemstvei să îndeplinească cu credinţă şi sârguinţă datoria care le este impusă, şi ca această voinţă supremă a Majestăţii Sale Imperiale, mila şi grija Sa constantă pentru bunăstarea acestui pământ să fie făcute cunoscute fiecărui locuitor prin citirea în biserici şi prin baterea în locuri comerciale şi desemnate pentru o astfel de utilizare, mai ales că beneficiile obţinute pentru acest pământ prin puternicul patronaj şi mijlocirea Majestăţii Sale Imperiale şi restricţiile persecuţiei şi opresiunii aprige din partea duşmanului veşnic urător al creştinilor păreau intolerabile şi au fost principalul motiv de încălcare a păcii veşnice stabilite cu sfânt respect.” (
(ŢGVIA, F. VUA, d. 2391, partea 11, vol. l. 393-383. Copie.)
(ЦГВИА, Ф. ВУА, д.2391, ч.11, л. 393 -383 об. Копия.)

Opoziţia anti-turcă este în creştere în Moldova. Ideologii acesteia sunt ierarhii Bisericii Ortodoxe şi marii boieri-moşieri, care în anii 1770-1780 s-au unit într-un grup politic destul de stabil.

În anii 1780, boierii au apelat din nou la guvernul Ecaterinei prin intermediul consulilor, scriindu-le lui Potemkin şi Rumianţev sau venind la ei cu cereri de a accepta Principatul Moldovei ca cetăţenie rusă.

Relaţiile ruso-moldoveneşti s-au extins în aceşti ani. Acest lucru a fost facilitat, în special, de relocarea multor locuitori ai principatului pe pământurile din sudul Rusiei.

Tratatul de la Kuciuk Kainarji din 1774 nu a rezolvat Chestiunea Orientală. După ce a primit acces la Marea Azov, puţin adâncă, Rusia nu putea considera rezolvată problema Mării Negre, astfel încât dezacordurile ruso-turce au continuat să se intensifice. În 1775, Austria a primit consimţământul Turciei de a anexa partea de nord a Principatului Moldovei, Bucovina, în schimbul sprijinului său diplomatic în timpul războiului. Însă planurile sale de achiziţii teritoriale în detrimentul Imperiului Otoman erau departe de a se limita la acest aspect. Cercurile conducătoare ale Turciei au căutat, pe căi diplomatice, să modifice anumite articole ale tratatului din 1774 care facilitau poziţia Principatelor Dunărene în cadrul Imperiului Otoman şi au căutat să restituie cetăţile Kerci şi Yenikale. De asemenea, au fost încurajate să facă acest lucru de ţările occidentale, nemulţumite de schimbarea echilibrului de putere din Europa de Sud-Est în favoarea Rusiei. Cu toate acestea, confruntată cu poziţia decisivă a guvernului rus, Poarta a ratificat tratatul menţionat anterior la 15 ianuarie 1775 şi a semnat Convenţia Aynalı-Kavak la 10 martie 1779, care confirma termenii de bază ai păcii şi conţinea, de asemenea, „*explicaţii*” privind implementarea acestora. Convenţia specifica articolele care facilitau situaţia Moldovei, inclusiv problema restituirii unui număr de sate care fuseseră anexate raiei. 15 sate în care locuiau moldoveni au fost restituite Principatului Moldovenesc; ulterior, acestea au devenit parte a districtului Khotarnichansky.

Nemulţumite de creşterea puterii Rusiei, Anglia şi Prusia au incitat Poarta la un nou război ruso-turc. În august 1787, Poarta a cerut statului rus să restituie Crimeea, să pună capăt patronajului rusesc asupra Moldovei şi să facă alte concesii. Ca răspuns la refuzul Rusiei de a îndeplini aceste cereri, Turcia a declarat război Rusiei în 1787.

La începutul anului 1788, Austria a intrat în război de partea Rusiei. Încă de la începutul anului 1788, trupele austriece au intrat în Moldova şi Valahia, dar s-au retras peste tot când s-au apropiat forţe turceşti mari. În iulie 1789, o armată turcă de 30.000 de oameni a început o ofensivă de la Brăila la Focşani, unde se aflau principalele forţe ale armatei austriece.

Trupele ruse conduse de Suvorov s-au grăbit să-i ajute pe austrieci. La Focşani (21 iunie 1789), Suvorov a preluat comanda unei armate unite (7.000 de ruşi şi

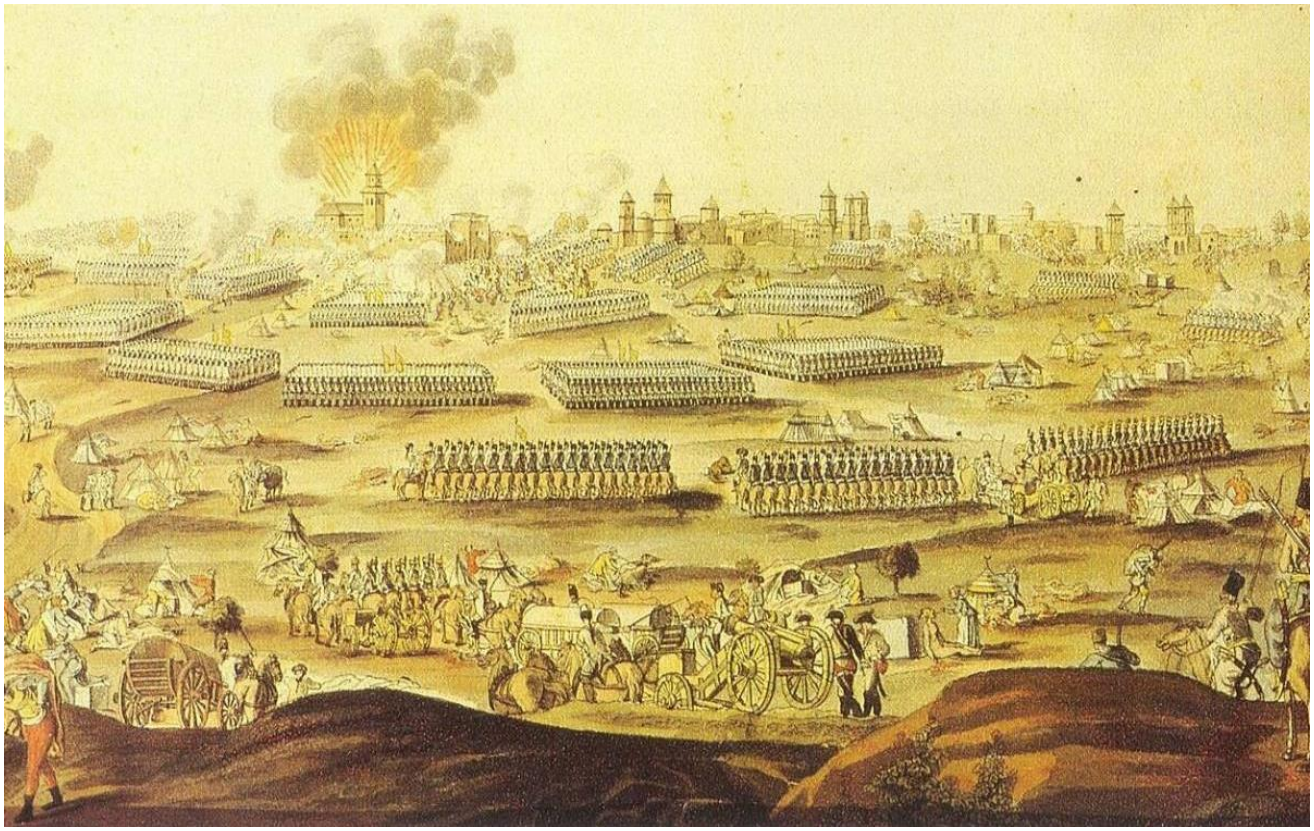

18.000 de austrieci) şi a înaintat-o împotriva forţelor turceşti aflate în trei tabere fortificate pe malul stâng al râului Rîmnik.

Pe 11 septembrie 1789, forţele combinate ruso-austriece au luat cu asalt succesiv toate cele trei poziţii fortificate ale armatei turce, care a pierdut întregul tren de aprovizionare şi 17.000 de oameni au fost ucişi în timpul retragerii panicate.

O serie de victorii asupra flotei turceşti în 1788-1790 au fost obţinute de flota rusă a Mării Negre sub comanda lui F. V. Uşakov.

Ca şi în războiul precedent, voluntarii moldoveni au luptat împotriva inamicului comun alături de soldaţii ruşi. Numărul voluntarilor a ajuns la aproximativ 10.000 de oameni până la sfârşitul războiului. Unităţile de voluntari au păstrat ordinea militară şi structura organizatorică adoptată conform obiceiurilor moldoveneşti. Principala unitate de luptă era orta (100-120 de oameni), care includea cinci bairakos - detaşamente de 20 de soldaţi. Fiecare bayrak era

condus de un sublocotenent, un bayraktar şi doi hauşe, care erau de obicei numiţi dintre moldoveni. Ortele erau de obicei comandate de ofiţeri ruşi. Mai multe trupe au fost unite în regimente de voluntari, comandate de ofiţeri de stat major ruşi. Voluntarii au luat parte la toate bătăliile majore. Corpul lui Suvorov (10.000 de oameni), care i-a învins pe turci în iulie 1789 lângă Focşani, includea 800 de arnauţi ai maiorului Sobolevski. În bătălia de la Rîmnik, în armata rusă au fost 956 de voluntari (7.042 de oameni). Aproximativ 2.000 de voluntari au luat parte la cucerirea Izmailului. În timpul războiului, regimentele şi detaşamentele de voluntari sub comanda maiorului Gheorghi Hârjeau (Girjev, Gurji), locotenent-colonelului Nikoriţa, maiorului Iordachi, locotenent-colonelului Cantacuzino, locotenent-colonelului Sobolevski, Trebinski, Isaev, Skarjinski şi a altora au devenit faimoase. Vitejia şi priceperea militară a voluntarilor moldoveni au fost consemnate în rapoartele, depeşele şi ordinele lui Suvorov, Rumianţev, Potemkin, Repnin şi ale altor generali ruşi. Într-un raport către Potemkin despre bătălia de la Rîmnik, A. V. Suvorov a relatat că *„arnauţii au înjunghiat şi au tăiat mulţi turci... steagurile au fost, de asemenea, luate de arnauţi..."* Suvorov a mai scris că în această bătălie s-au distins căpitanii arnauţi Pavel Viziryan şi Ion Udrya, subofiţerii arnauţi Mihalaki Arsenyev, Khudaki Popescul şi alţii. Arnauţii aflaţi sub comanda lui Sobolevski au fost deosebit de faimoşi pentru acţiunile lor. În 1790, întregul detaşament a fost nominalizat de Suvorov pentru un premiu pentru capturarea a 14 nave turceşti lângă Brăila. Poporul moldovean a oferit un mare ajutor armatei ruse cu alimente şi furaje. Mii de ţărani au participat la repararea şi construcţia de poduri şi drumuri. Mii de căruţe cu şoferi transportau alimente, furaje, muniţii şi alte materiale pentru armata rusă.

Perspectiva înfrângerii complete a Turciei în război a nemulţumit Anglia şi Prusia. Sub presiunea lor, Austria a semnat o pace separată cu Poarta în august 1790. Se contura un conflict deschis ruso-englez.

Rusia a continuat războiul cu Imperiul Otoman. Flota rusă a Mării Negre a obţinut mai multe victorii asupra flotei turceşti. În Moldova, armata turcă a suferit o serie de înfrângeri grele. Cetăţile Gadjibey, Akkerman, Bender, Ochakov, Izmail a căzut, iar Anapa a fost capturată.

Turcia, care îşi epuizase toate resursele pentru continuarea războiului, a încheiat un tratat de pace cu Rusia în oraşul Iaşi la 29 decembrie 1791.

TRATATUL DE PACE DE LA IAŞI

„Tratatul de pace de la Iaşi dintre Imperiile Rus şi Otoman (Tratatul de pace şi prietenie veşnică încheiat între Imperiul Tuturor Rusilor şi Poarta Otomană la Iaşi la 29 decembrie 1791 prin Plenipotenţiarii numiţi în acest scop de ambele

părţi şi confirmat prin ratificări reciproce de stat schimbate între Plenipotenţiarii reciproci la Iaşi la 29 ianuarie 1792.)

În numele Domnului Atotputernic, Majestatea Sa Imperială Prea Serenă şi Prea Suverană Mare Suveran Împărăteasa şi Autocrata Tuturor Rusiilor, şi Majestatea Sa Prea Serenă şi Prea Suverană Mare Suveran Împărat al Imperiului Otoman, având o intenţie sinceră şi reciprocă ca războiul actual care continuă între cele două state să fie oprit, pacea, prietenia şi buna înţelegere să fie ferm restabilite, ...ei a decretat şi a încheiat următoarele articole pentru pacea veşnică între Imperii:

Art. I

Între Majestatea Sa Imperială Autocratul Tuturor Rusiilor şi Majestatea Sa Sultanică, Moştenitorii şi Succesorii Lor la Tron, precum şi între Statele Lor loiale, de acum înainte şi pentru totdeauna, toate acţiunile ostile şi duşmănia să fie înăbuşite şi distruse şi condamnate la uitare veşnică; în ciuda acestui fapt, pacea veşnică, prietenia constantă şi înţelegerea bună indestructibilă să fie restabilite şi păstrate pe uscat şi ape ferme, însoţite de îndeplinirea sinceră, cea mai diligentă şi precisă a articolelor tratatului de pace stabilit acum, astfel încât de acum înainte, de ambele părţi, niciuna să nu ridice împotriva celeilalte, nici în secret, nici în public, nicio acţiune sau faptă ostilă contrară tratatelor; În virtutea prieteniei sincere reînnoite de ambele părţi, ele permit amnistia reciprocă şi graţierea generală tuturor acelor supuşi, fără nicio distincţie, care au comis vreo crimă împotriva uneia sau alteia dintre părţi, eliberându-i pe cei aflaţi în galere sau în închisoare, permiţând întoarcerea celor exilaţi şi exilaţi şi promiţând după pace să le restituie toate onorurile şi proprietăţile de care se bucurau anterior, necomitend sau permiţând altora să comită împotriva lor insulte, pierderi sau insulte nepedepsite, sub niciun pretext; ci fiecare dintre ei să trăiască sub protecţia şi patronajul legilor şi obiceiurilor ţării sale în mod egal cu concetăţenii săi.

Articolul II

Tratatul de Pace 1774 10 iulie şi Aegira 1188 a 14-a zi a Lunii Jemasiel Evvel; convenţie explicativă din 10 martie 1779 şi Egirs din anul 20, Jemaziel-Ahyr din anul 1193; tratat comercial:

„Iunie 1783 şi Egirs din anul 21, Redjeb din anul 1197, precum şi actul care explică anexarea Crimeei şi Tamanului la Imperiul Rus şi că graniţa este râul Kuban, 28 decembrie 1783 şi Egirs din anul 1198, Safar, prin puterea acestui tratat de pace sunt confirmate în toate articolele lor, excluzându-le doar pe cele care sunt anulate prin acest tratat sau prin cel precedent unul după altul, iar ambele Înalte Părţi Contractante se angajează să le respecte cu sfinţenie şi inviolabilitate şi să le îndeplinească cu bună-credinţă şi acurateţe."

Art. III

În consecinţă a faptului că în articolul al doilea preliminar se stabileşte că râul Nistru va fi pentru totdeauna graniţa dintre cele două Imperii, astfel încât de

acum înainte graniţele Imperiului Tuturor Rus se vor extinde până la râul menţionat, iar acum ambele imperii contractante au convenit şi au decretat între ele că râul Nistru va rămâne graniţa dintre Imperiul Tuturor Rus şi Poarta Otomană, astfel încât toate pământurile situate pe malul stâng al râului menţionat vor rămâne pentru totdeauna în posesia completă şi nestingherită a Imperiului Tuturor Rus, iar toate pământurile situate pe malul drept al râului menţionat, la întoarcerea lor din Imperiul Tuturor Rus, vor rămâne pentru totdeauna în posesia completă şi nestingherită a Porţii Otomane...
29 decembrie 1791.

Tratatul a confirmat toate prevederile Tratatului de la Kuciuk Kainardzhi privind Moldova, iar tratatul a asigurat Crimeea şi Oceakov pentru Rusia. Teritoriul dintre Bug şi Nistru, la sud de râul Iagorlîk, a fost, de asemenea, anexat Rusiei. Satele moldoveneşti situate la nord de râu au fost anexate statului rus în 1793.

Satele moldoveneşti situate la nord de râul Iagorlîk, aşa cum am menţionat deja, au fost anexate statului rus în 1793. Drept urmare, toate aşezările moldoveneşti de pe malul stâng al Nistrului au devenit parte a Rusiei.

Anexarea malului stâng al Nistrului la Rusia a jucat un rol progresiv în dezvoltarea acestor teritorii. A servit ca un impuls important pentru colonizarea şi dezvoltarea lor economică. Numai în 1792, 4.244 de persoane s-au mutat aici din Principatul Moldovei. Meşteşugurile şi comerţul s-au dezvoltat. Punctele comerciale din Noua Dubăsarie, Grigoriopol (fondat în 1792), Tiraspol (apărut lângă cetatea Sredinnaya, fondată în 1792) au devenit celebre.

Încă de la mijlocul anului 1795, lupta pentru influenţă în Principatul Moldovei dintre Europa şi Rusia a căpătat noi aspecte. Acest lucru s-a datorat apropierii dintre Paris şi Istanbul, care a predeterminat poziţia Rusiei şi i-a permis Ecaterinei să ia în considerare posibilitatea unei soluţii radicale la problema Principatelor Dunărene. Se pare că însăşi Împărăteasa şi cercul ei apropiat erau înclinaţi să intre în război cu Turcia. Această situaţie a persistat până la 6 noiembrie 1796, când un nou Împărat, Pavel I (noiembrie 1796 - martie 1801), a urcat pe tronul Imperiului Rus după moartea Împărătesei.

Pe 23 decembrie 1798 (3 ianuarie 1799), Rusia şi Turcia au încheiat un tratat de alianţă militar-politică. A început o etapă amicală în dezvoltarea celor două state. A durat până la războiul ruso-turc din 1806-1812. În această perioadă, mărfurile moldoveneşti legate de principalul sector economic al principatului - agricultura - au continuat să sosească în Rusia: vin, prune uscate, nuci, fructe uscate etc. Ponderea mărfurilor moldoveneşti sosite în Rusia în volumul total al

exporturilor din Imperiul Otoman a crescut către Rusia de două ori în trei ani (din 1784 până în 1786) (cu o creştere absolută de trei ori).

Conform Tratatului de la Iaşi, Nistrul a fost recunoscut ca graniţă între Rusia şi Imperiul Otoman. Anexarea regiunilor din stânga Nistrului la Rusia în 1792 a fost de mare importanţă pentru dezvoltarea comerţului ruso-moldovenesc la sfârşitul secolului al XVIII-lea. În 1796, la Grigoriopol a fost creată o companie comercială formată din 95 de persoane. Aceasta a organizat comerţul în sudul Rusiei şi a stabilit legături comerciale largi cu principatul. Dubasariul Nou a jucat un rol intermediar important în acest proces. Negustorii dubosari aduceau vin şi produse alimentare de peste Nistru şi le transportau în provinciile centrale ale Rusiei, de unde livrau in, blană, lână şi fier. Anexarea Crimeei la Rusia a contribuit la colonizarea rapidă a stepelor Mării Negre. Comerţul Moldovei a început treptat să se concentreze din ce în ce mai mult pe Ucraina şi Novorossia, ceea ce a afectat gama de mărfuri exportate. Ultimul deceniu al secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea au fost perioade de creştere a comerţului ruso-moldovenesc. Gama de mărfuri a rămas tradiţională. Vinul era cel mai important produs de export moldovenesc (la sfârşitul secolului - până la 150.000 de găleţi pe an). În 1794, 37 de negustori din Rusia au sosit la Odobeşti pentru vin. Mărfurile erau transportate exclusiv pe uscat. În ciuda faptului că cheltuielile de călătorie erau foarte mari, negustorii primeau un profit de până la 25-50% din vânzarea vinului.

Comerţul cu blănuri a căpătat, de asemenea, o amploare mai mare. Importul de fier în Moldova a crescut deosebit de rapid. În 1783, au fost aduse aproximativ 500 de pudi, iar în 1798 - peste 28.000 de pudi.

La începutul secolului al XIX-lea, geografia relaţiilor comerciale s-a schimbat. Oraşele din Novoroşia (Odesa, Nicolaev, Herson) au fost atrase în relaţii economice. Comerţul cu Moldova se desfăşoară şi prin oraşele ucrainene Nijin, Kiev, Romnîi, Gluhov, unde se organizează târguri mari.

Există informaţii de la consulii ruşi cu privire la volumul total al comerţului dintre Moldova şi Rusia (inclusiv date privind comerţul de tranzit al negustorilor ruşi prin Moldova): 1783 - 75,7 mii de ruble, 1784 - 596,6, 1786 - 576,0, 1795 - 1457,2, 1797 - 722,6, 1800 - 1760,1, 1806 - 3053,7 mii de ruble.

În anii 1770, la Mănăstirea Putnyanski, în Hotin şi în alte oraşe au fost deschise şcoli cu predare în limba moldovenească. Manuale de istorie, geografie şi aritmetică au fost traduse din rusă şi din alte limbi europene în moldovenească. Unii boieri au început să-şi trimită copiii la studii la Sankt Petersburg. În anii 1770-1790, tipografia s-a dezvoltat în Moldova, fiind facilitată de proeminenţii librari ruşi Paisii Velicikovski şi Mihail Strelbiţki. Aceştia au tradus şi au scris

lucrări originale. Mihail Strelbiţki (a locuit în Moldova timp de 50 de ani) şi fiul său, Polikarp, au deschis „Noua Tipografie” la Iaşi, unde au tipărit cărţi în greacă, rusă, moldovenească şi alte limbi.

În 1789, acolo a fost tipărit un dicţionar slavo-moldovenesc, au fost publicate calendare şi alte lucrări traduse.

În 1792, „Noua Tipografie” a fost mutată de la Iaşi la Dubăsari. Aici, în 1794, au fost tipărite „Abecedarul sau Instrucţiunea elementară pentru cei care vor să înveţe cărţi în scriere slavă” şi „Cartea de ore”. Pentru prima dată în istoria scrierii moldoveneşti, Strelbiţki a început să folosească scrierea civilă rusească în loc de slavă bisericească.

La sfârşitul secolului al XVIII-lea, Bartolomeu Mazarian şi episcopul Amfilofii (Hotinski) au tradus „Geografia rusă”, „Calendarul pe 112 ani”, „Fabulele lui Esop” şi alte cărţi în moldovenească. În 1795, episcopul Amfilofii a tradus şi tipărit manuale de aritmetică, geografie şi istoria Rusiei. Comunicarea cu Rusia lărgeşte orizonturile scribilor moldoveni, atrage literatura moldovenească în procesul paneuropean. Acest lucru a fost facilitat şi de faptul că, după Tratatul de la Kuciuk Kainarji, limba greacă din Moldova a fost din ce în ce mai mult înlocuită de limba moldovenească (în unele locuri de limba slavă), iar dezvoltarea culturii naţionale moldoveneşti a început mai rapid.

Prin Rusia, au ajuns în Moldova opere individuale din literatura occidentală. Distribuitorii lor erau adesea funcţionari ruşi. Cărţile au fost traduse în moldovenească din rusă, franceză, germană şi alte limbi. Multe cărţi bisericeşti în limba moldovenească au fost tipărite la Sankt Petersburg.

Rezultatul tuturor acestor inovaţii a fost o schimbare a mentalităţii societăţii moldoveneşti. Boierii moldoveni, urmând exemplul nobilimii ruse, au invitat profesori din străinătate să le predea copiilor limbi străine. Unii boieri şi-au trimis fiii în străinătate pentru a primi o educaţie. Dezvoltarea relaţiilor ruso-moldoveneşti la sfârşitul secolului al XVIII-lea a fost influenţată favorabil de

propagandiştii apropierii moldo-ruse, precum poetul moldovean M. Milo, care şi-a primit educaţia la Sankt Petersburg; Varfolomei Mazărianu, care a studiat la Kiev; Gavriil Bănulescu-Bodoni.

MITROPOLITUL GAVRIIL (BANULESCU - BADONI) CTITOR AL EPARHIEI CHISINAU-KHOTINSK

Războiul ruso-turc din 1787-1791 a jucat un rol important în soarta Principatelor Dunărene. În timpul acestui război a fost publicată prima publicaţie periodică de tip ziar în principat. O tipografie mobilă a armatei ruse a fost adusă la Iaşi, la sediul comandamentului rus, care a publicat nu numai diverse documente şi hărţi pentru ofiţerii armatei ruse, ci şi cărţi de istorie, lucrări teologice, traduceri din engleză şi franceză. În timp ce se afla în Moldova, Potemkin l-a trimis pe moldoveanul Eustratie să studieze la Viena, acesta a studiat elementele de bază ale artei plastice în capitala Austriei. La întoarcerea în patria sa, Eustratie a decorat Catedrala Belski şi o serie de alte clădiri cu mozaicuri originale.

În februarie 1790, la ordinul lui Potemkin, a început să apară la Iaşi un mic ziar în limba franceză, „Courier de Moldavia”. Dimensiunea fiecărei pagini de ziar era de 18x23 cm. Pe prima pagină a fiecărui număr, în partea de sus, era stema Principatului Moldovei - capul unui bizon cu o coroană deasupra. Ziarul a publicat în principal materiale dedicate evenimentelor de politică externă.

În perioada 1804-1806, politica Rusiei în Chestiunea Răsăriteană a fost determinată de dorinţa de a menţine o alianţă cu Turcia pentru a contracara

planurile agresive ale Franţei. În acelaşi timp, în toată această perioadă, guvernul ţarist a căutat să-şi menţină influenţa dominantă în Moldova şi Ţara Românească pe căi diplomatice. Etapa paşnică de rezolvare a Chestiunii Orientale s-a încheiat în 1806, după care a început perioada de pregătire pentru acţiuni militare deschise. O nouă etapă în dezvoltarea relaţiilor moldo-ruse este asociată cu următorul Război Ruso-Turc (1806-1812). În 1809, populaţia Moldovei a furnizat trupelor ruse peste 90 de mii de sferturi de cereale şi multe alte produse. În acelaşi an, Moldova şi Ţara Românească s-au angajat să furnizeze armatei ruse 9 mii de boi de muncă şi o mie de care pentru a asigura transportul militar. După cum a relatat comandamentul rus, populaţia şi-a îndeplinit cu entuziasm obligaţiile. Entuziasmul a fost pe deplin răsplătit: populaţia a fost eliberată de spaţiul de dormit din curte. Cu toate acestea, decontarea cu locuitorii pentru alimentele furnizate s-a făcut din veniturile principatului.

La mijlocul secolului al XIX-lea, în Moldova s-a format dramaturgia naţională. Viaţa teatrală a Moldovei s-a dezvoltat sub influenţa culturii ruse avansate.

Pentru prima dată, moldovenii au făcut cunoştinţă cu teatrul rusesc în timpul turneului unei trupe de amatori, care în 1809 a pus în scenă la Iaşi una dintre piesele lui Molière pentru ofiţerii armatei ruse.

Pe 9 noiembrie 1799, în urma unei lovituri de stat militare, efectuată cu ajutorul ofiţerilor şi soldaţilor loiali lui, generalul Bonaparte Napoleon a devenit primul consul al Primei Republici Franceze, concentrând efectiv toată plenitudinea puterii în mâinile sale. Napoleon a acordat o mare atenţie armatei.

În 1804 Napoleon I a fost încoronat solemn ca Împărat al Francezilor. După ce a ajuns la putere, Napoleon, cu o avântă rapidă spre Italia, a învins Austria în Bătălia de la Marengo (1800) şi a forţat ţările celei de-a Doua Coaliţii să încheie pacea cu el - în 1801 cu Austria şi în 1802 cu Marea Britanie, care a rămas în pace. Belgia şi malul stâng al Rinului au revenit Franţei, iar în nordul Italiei a fost creată o republică dependentă de Franţa.

Anglia a iniţiat crearea unei coaliţii militare antifranceze, care includea Rusia, Austria şi Prusia. Ţările coaliţiei au fost de acord să respecte principiul status quo-ului în Chestiunea Orientală (Status quo (latină status quo ante bellum - „*situaţia care exista înainte de război*”, *a menţine status quo-ul înseamnă a lăsa totul aşa cum este*”). În acest fel, au căutat să împiedice încercările Franţei de a implica Imperiul Otoman într-un bloc militar împotriva Rusiei şi Austriei.

În planurile sale expansioniste, Franţa, care pornise pe calea războaielor de cucerire, a acordat o mare importanţă Moldovei ca rampă de lansare în lupta împotriva Rusiei. În 1796, guvernul francez a reuşit să obţină consimţământul

Porţii pentru a-şi stabili consulatul în Principatele Dunărene. Consulii francezi au căutat să-i distragă pe boierii moldoveni de la orientarea lor faţă de Rusia.

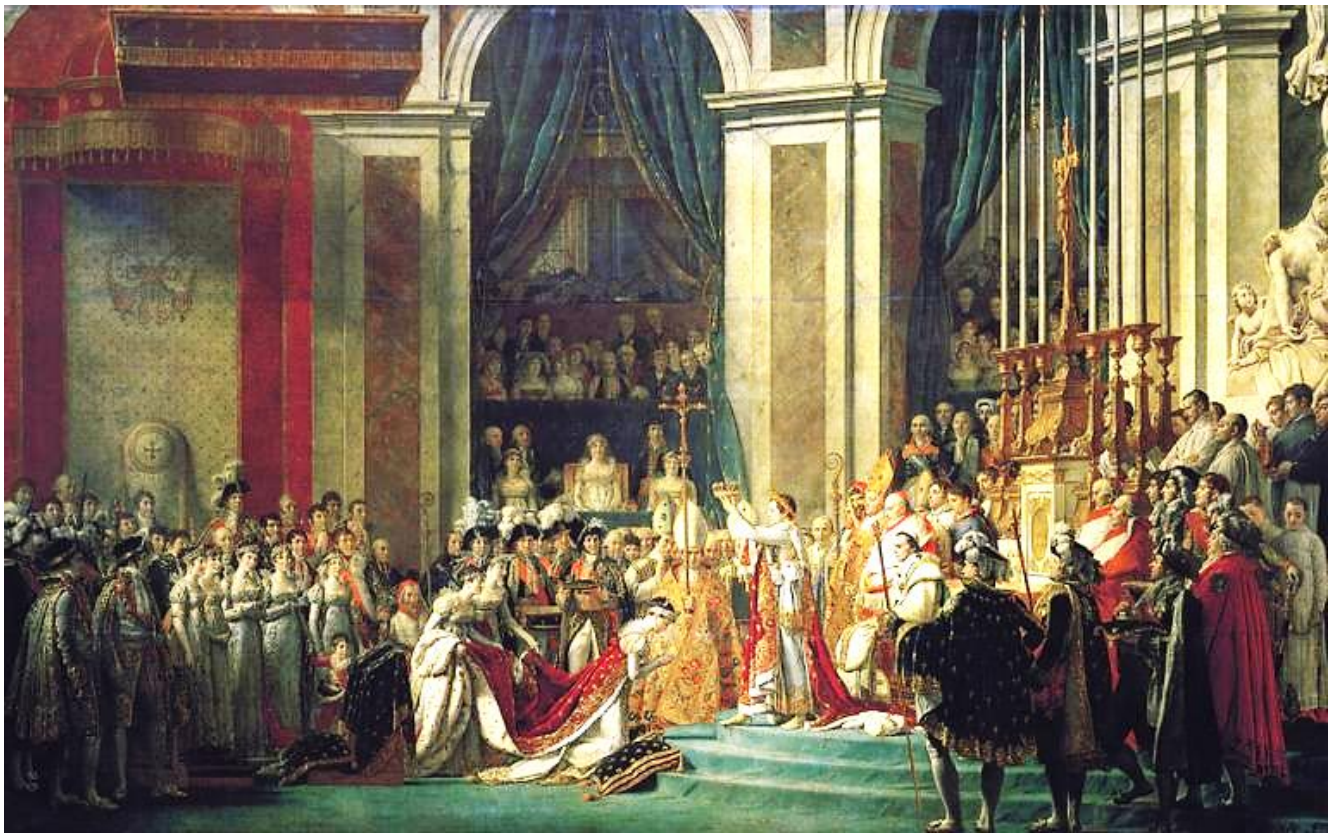

În primăvara anului 1803, un nou ambasador francez, generalul Brune, care îl înlocuise cândva pe Bonaparte în funcţia de comandant al armatei în Italia, a sosit la Istanbul. În Rusia, numirea a fost întâmpinată cu îngrijorare, iar motivele erau clare: potrivit trimisului A. Ya. Italinsky, Brune, fără întârziere, „*a început să strice buna înţelegere existentă între Rusia şi Poartă", insinuând că o alianţă cu Franţa „ar putea servi Porţii pentru a readuce Crimeea sub puterea Majestăţii Sale Sultanului*". Este caracteristic faptul că rais effendi, informându-l pe A. Ia. Italinsky despre conversaţia cu Brune, a păstrat tăcerea despre Crimeea. Mesajul a venit de la alţi informatori, care nu duceau lipsă. În cercurile diplomatice, au apărut îngrijorări că francezii, stabilindu-se în Balcani, „*vor semăna apoi, din provinciile adiacente nouă, printre locuitorii regiunilor noastre sudice buruienile învăţăturilor lor depravate, ale căror consecinţe sunt mai dezastruoase decât cel mai nereuşit război*". La 11 (23) septembrie 1805, a fost posibilă semnarea unui nou tratat cu Imperiul Otoman. Părţile s-au angajat să se ajute reciproc cu forţe armate în cazul unui atac asupra uneia dintre ele. Rămăşiţele Mării Negre erau considerate închise instanţelor militare ale altor ţări. Încercarea lui Alexandru I de a realiza o extindere a drepturilor populaţiei creştine s-a întâmpinat cu rezistenţă.

În 1806, Napoleon, căutând să slăbească poziţia Rusiei în Orientul Mijlociu şi să distragă atenţia forţelor sale armate de la războiul din Europa, a profitat de tensiunea crescândă din relaţiile ruso-turce şi a împins Turcia în război împotriva Rusiei. Trimisul francez la Istanbul, Sebastiani, dobândind o mare influenţă la curtea sultanului, a convins Poarta să închidă strâmtorile Bosfor şi Dardanele de la Marea Neagră pentru navele militare ruseşti. După ce a încălcat Hatti-Sheriff-ul din 1802, sultanul i-a înlăturat pe conducătorii Moldovei şi Ţării Româneşti, cunoscuţi ca susţinători ai Rusiei.

Războiul a fost declarat chiar la sfârşitul anului 1806. Motivul războiului a fost încălcarea de către Turcia a tratatului din 1805 privind procedura de trecere a navelor ruseşti prin strâmtori.

Acţiuni militare s-au desfăşurat pe fronturile balcanice şi transcaucaziene. La sfârşitul anului 1806, trupele ruseşti au intrat nestingherite în Principatul Moldovei, iar în primăvara anului 1807 au traversat Dunărea în apropierea oraşului Vidin.

Li s-au alăturat formaţiuni militare ale sârbilor, care în 1804 au stârnit o revoltă antiotomană.

Locuitorii Moldovei, ca şi înainte, au creat detaşamente de voluntari. Astfel de detaşamente au apărut în secret chiar înainte de intrarea trupelor ruseşti în principat. Dar formarea de echipe de voluntari a avut mai mult succes după ce armata rusă a traversat Nistrul. Comandamentul trupelor ruse a împărţit voluntarii locali în două categorii. Una dintre ele era formată din acei voluntari care nu numai că au participat la războiul împotriva Turciei, dar au primit şi cetăţenia rusă (cu relocarea ulterioară împreună cu familiile lor pe teritoriul Rusiei). Aceştia erau incluşi în armata existentă de la Bug (formată pe teritoriul Rusiei între Bug şi Nistru, în principal din voluntari din războaiele ruso-turce anterioare). O altă categorie era formată din voluntari care erau obligaţi să servească doar în timpul războiului. Aceştia primeau un anumit salariu. Până la începutul războiului, au fost create patru regimente de la Bug, care pe parcursul războiului au fost completate cu voluntari din populaţia locală. La Odessa, a fost creat un corp de voluntari din rândul coloniştilor şi fugarilor din principatele dunărene, sub comanda maiorului rus Pangalo. Până în iunie 1807, numărul personalului său a ajuns la 6.000 de oameni. În Moldova, sub comanda colonelului G. Cantacuzino, au fost formate până în primăvara anului 1807 trei regimente de infanterie şi trei de cavalerie, fiecare cu 500-600 de oameni. În Ţara Românească, a fost format un corp, în principal de panduri, care a fost condus iniţial de colonelul Kurt, iar apoi de Tudor Vladimirescu, viitorul lider al răscoalei ţărăneşti din 1821 din Valahia. La începutul lunii aprilie 1807, numărul voluntarilor din Valahia ajunsese la 10.000 de persoane. În total, numărul voluntarilor recrutaţi în ambele principate în prima etapă a războiului a ajuns la 20.000 de persoane. Cea mai activă formă de luptă a populaţiei locale împotriva

turcilor şi de sprijin acordat armatei ruse a fost participarea directă a voluntarilor la războiul din 1806-1812. În prima etapă a războiului (1806 – august 1807), unităţile de voluntari, împreună cu armata rusă, au participat activ la toate operaţiunile militare majore din apropierea oraşului Izmail, Giurgiu, Obileşti, în Valahia Mică şi în Serbia. Mulţi dintre ei au demonstrat eroism şi curaj, lucru consemnat în repetate rânduri în rapoartele comandamentului trupelor ruse.

Popoarele moldovenesc şi valah au oferit şi alte forme de asistenţă armatei ruse în acest război. Pentru a asigura înaintarea rapidă a trupelor ruse, au fost construite drumuri, poduri şi treceri de frontieră şi reparate. Armata rusă a primit ajutor sub formă de alimente şi furaje. Astfel, în 1809, populaţia Moldovei a furnizat trupelor ruse peste 90 de mii de sferturi de pâine şi multe alte produse. În 1809, Moldova şi Ţara Românească s-au angajat să furnizeze armatei ruse 9.000 de boi de muncă şi o mie de care pentru a asigura transportul militar şi, aşa cum a raportat comandamentul rus, populaţia şi-a îndeplinit cu entuziasm obligaţiile.

Îndeplinindu-şi obligaţiile aliate, Rusia a purtat operaţiuni militare împotriva Franţei, austriecii au ajutat slab trupele ruse, iar apoi, după înfrângerea lor în Bătălia de la Austerlitz, au părăsit coaliţia. Principalul duşman al lui Napoleon în Occident, Anglia, a preferat în general să nu trimită armate pe teatrul de operaţiuni terestru. Profitând de dominaţia sa maritimă, a capturat colonii franceze şi a trimis aliaţilor săi continentali doar subvenţii nu foarte generoase. Prusia s-a dovedit a fi un partener foarte slab şi indecis. Ţinând cont de toate acestea, Alexandru I a decis să schimbe brusc cursul politicii sale externe, rupând relaţiile cu foştii săi „*prieteni*” infideli şi apropiindu-se de recentul său duşman - Bonaparte. Napoleon, care avea un mare respect pentru puterea rusă, a acceptat cu bucurie noua combinaţie diplomatică, a cărei esenţă era ca Rusia şi Franţa să încheie o alianţă pentru dominaţia comună asupra continentului european.

Încă din cele mai vechi timpuri, moldovenii au văzut eliberarea de jugul malefic şi intolerabil al altor credinţe, refugiindu-se sub umbra vulturului cu două capete. Petiţii în acest sens au fost primite sub Alexei Mihailovici, Petru I, Anna Ioannovna şi Ecaterina a II-a. Şi de data aceasta, imediat ce trupele ruseşti au intrat pe pământul moldovenesc, mitropolitul Veniamin Kostaki a proclamat: „*Adevărata fericire a acestor pământuri constă în anexarea lor la Rusia*”.

Pe 24 iunie 1807, înalţii clerici şi boieri ai principatului i s-au adresat lui Alexandru I cu o petiţie:

„*Atotputernice autocrat!*

Oare chiar săvârşim vreo greşeală luându-ne libertatea de a-i aduce lui V. I. V-u această umilă petiţie a noastră pentru biata noastră patrie Moldova cu

glasuri jalnice? Suntem ai tăi, Mare Împărat Suveran, şi nu avem pe nimeni altcineva căruia să-i putem întinde toată nădejdea de a ne întinde mâinile. Calea spre eliberarea noastră, deschisă cu har şi vrednicie de binecuvântaţii tăi strămoşi: şi în deplină nădejde să ne întindem mâinile şi să ne ridicăm ochii [...] Prin puterea ta au fost şterse crudele noastre suferinţe. Dacă această milă nemărginită a ta ne-a socotit vrednici să fim sub puterea celui mai înalt braţ al tău, atunci se pare că reprezentarea noastră personală de faţă va fi superfluă, întrucât ştim destul de bine că tatăl nostru comun, omenescul monarh ortodox, este bine conştient de nevoia noastră şi cum bucuria sufletelor noastre, cu zvonul mult doritei noastre păci care s-a răspândit în acest moment, ne-a dat pricina, de la cel mai mic până la cel mai mic cel mai mare, să îndrăznim şi cu lacrimi să recurgem la mântuitorul nostru şi să cerem eliberare, atunci de acum înainte să încetăm să ne mai eliberăm de jugul tiranului care era asupra noastră, de severitatea necredincioşilor, de pericolele răsculaţilor, să distrugem guvernarea intolerabilă care suflă opresiune acestui biet popor, să unim guvernarea acestui pământ cu puterea Ta ocrotită de Dumnezeu cu avantajele utile pe care puterea Ta le-a stabilit pentru acest pământ. Să fie o singură turmă şi un singur păstor. Şi atunci să numim aceasta epoca de aur a statului nostru. Acesta este Monarhul atotgeneros şi preaputernic, rugăciunea comună a acestui popor din adâncul inimilor noastre, care nu încetează să trimită glasuri rugătoare către regele suprem al celor domnitori pentru înmulţirea celor mai preţioşi ani ai Tăi şi revenirea puterii Tale.

De-a lungul întregii noastre vieţi, cei mai umili slujitori ai Majestăţii Tale prea autocratice. Beniamin, Mitropolit al Moldovei. (Şi încă 20 de semnături. - V.V.). 1807, 24 iunie, Iaşi" [12. P. 117-118].

În esenţă, acesta a fost un act de intrare voluntară în Rusia, păstrând în acelaşi timp vechile legi şi respectând vechile obiceiuri din Moldova.

Dar pe 25 iunie 1807, suveranii ruşi şi francezi s-au întâlnit pe o plută în mijlocul râului Neman, iar pe 25 iulie 1807 a fost încheiată Pacea de la Tilsit

între Rusia şi Franţa, ceea ce a influenţat direct cursul ulterior al războiului ruso-turc.

Cu medierea Franţei, Rusia şi Turcia au încheiat armistiţiul de la Slobozia. Unităţile de voluntari au fost desfiinţate treptat. În Moldova a fost înfiinţată o administraţie civilă rusă, iar sub conducerea acesteia au fost implementate o serie de măsuri pentru a limita abuzurile boierilor de serviciu şi a aproviziona armata cu alimente şi furaje.

Până în primăvara anului 1809, negocierile de pace dintre Rusia şi Turcia ajunseseră într-un impas. Intransigenţa Porţii se baza pe sprijinul acordat de Anglia, care şi-a trimis escadrila în strâmtorile Mării Negre. Acţiunile militare au fost reluate. Situaţia internaţională din Europa se schimbase semnificativ până în acest moment. Napoleon se pregătea pentru o campanie spre Est şi intenţiona să folosească Imperiul Otoman ca aliat. Rusia se confrunta cu sarcina de a pune capăt rapid războiului ruso-turc.

Armata rusă se pregătea pentru acţiuni militare active. Rândurile sale au fost din nou completate cu voluntari. În această etapă a operaţiunilor militare, aceştia au fost înrolaţi direct în unităţile regulate ruseşti: regimentele de ulani volâni, husari lubni şi alte regimente. Sub comanda elevului lui A. V. Suvorov, generalul P. I. Bagration, care a devenit şeful Armatei Dunărene în august 1809, voluntarii locali au participat la luptele trupelor ruse în timpul capturării cetăţilor Machin, Kyustendzhe, Izmail şi Brăila. Ameninţarea crescândă a invaziei Rusiei de către Napoleon a forţat guvernul rus să transfere cinci divizii ale Armatei Dunărene pentru a consolida graniţa de nord-vest a Rusiei. Celelalte patru divizii (46.000 de oameni) au fost însărcinate cu încheierea cu succes a războiului şi cu scoaterea Turciei din sânul aliaţilor lui Napoleon.

Executarea acestei sarcini i-a fost încredinţată lui M.I. Kutuzov, care a devenit comandantul şef al Armatei Dunărene în primăvara anului 1811. Poate fi considerat un general nu numai de infanterie, ci şi de diplomaţie, nu fără motiv servind deja ca trimis la Constantinopol. Şi ca şi comandant, a ţinut cont de situaţia internaţională în cea mai mare măsură. Alianţa cu Franţa nu a adus dividendele aşteptate de optimişti şi era practic moartă. Diplomaţia internă a monitorizat îndeaproape echilibrul puterii în Europa. Negocierile cu turcii nu au dus la nimic. Primul reprezentant autorizat din partea lor, Galib Efendi, a fost un susţinător al acordului. Într-o conversaţie cu Kutuzov, acesta a precizat că se afla în afara graniţei, de-a lungul râurilor Prut şi Dunăre, lăsând în seama Turciei fortăreţele Izmail şi Kiliya. El a menţionat că aşezarea era ameninţată nu numai de străini, ci şi de intriganţi locali („diverse personaje din guvern, încercând să abată Turcia de la calea intereselor sale”).

Situaţia dintre război şi pace nu putea continua la nesfârşit. Ameninţarea unei invazii iminente a Rusiei cerea ca fiecare tun şi fiecare baionetă să fie puse în aplicare pentru apărarea Patriei.

Împăratul i-a venit în ajutor cu rescriptul său din 22 martie (3 aprilie) 1812. Alexandru l-a scris chiar el, analizând formulările individuale şi tăind cu creionul ceea ce fusese deja scris. *„Veţi face Rusiei un mare serviciu încheiend în grabă pacea. Vă îndemn cu căldură, cu dragoste pentru Patria voastră, să vă îndreptaţi toată atenţia şi toate eforturile spre atingerea scopului vostru. Slavă vă va fi veşnică. Doar pentru informarea dumneavoastră, vă informez că, dacă ar fi imposibil să-i convingeţi pe plenipotenţiarii turci să semneze un tratat pe baza cererilor noastre, atunci, fiind convinşi dinainte, într-un mod sigur, că respectarea din partea dumneavoastră va duce la realizarea păcii, puteţi face concesia necesară în ceea ce priveşte graniţa din Asia. În cel mai extrem caz, vă permit să încheieţi pacea, făcând din Prutul la confluenţa sa cu Dunărea graniţa.*" Împăratul a condiţionat această ultimă concesie de încheierea unei alianţe cu Sublima Poartă. Şi Kutuzov s-a descurcat strălucit cu aceasta în faimoasa operaţiune Ruschuk, care a început în vara acelui an cu retragerea trupelor ruseşti din fortificaţiile de pe malul drept al Dunării şi transferul lor pe malul stâng.

Comandamentul turc, interpretând această manevră ca fiind slăbiciunea armatei ruse, a dat ordinul de retragere a trupelor sale din cetăţi şi de traversare a Dunării. Pe 14 octombrie, când principalele forţe turceşti se aflau pe malul stâng, corpul rus a traversat Dunărea şi a atacat pe neaşteptate cetatea Rusciuk.

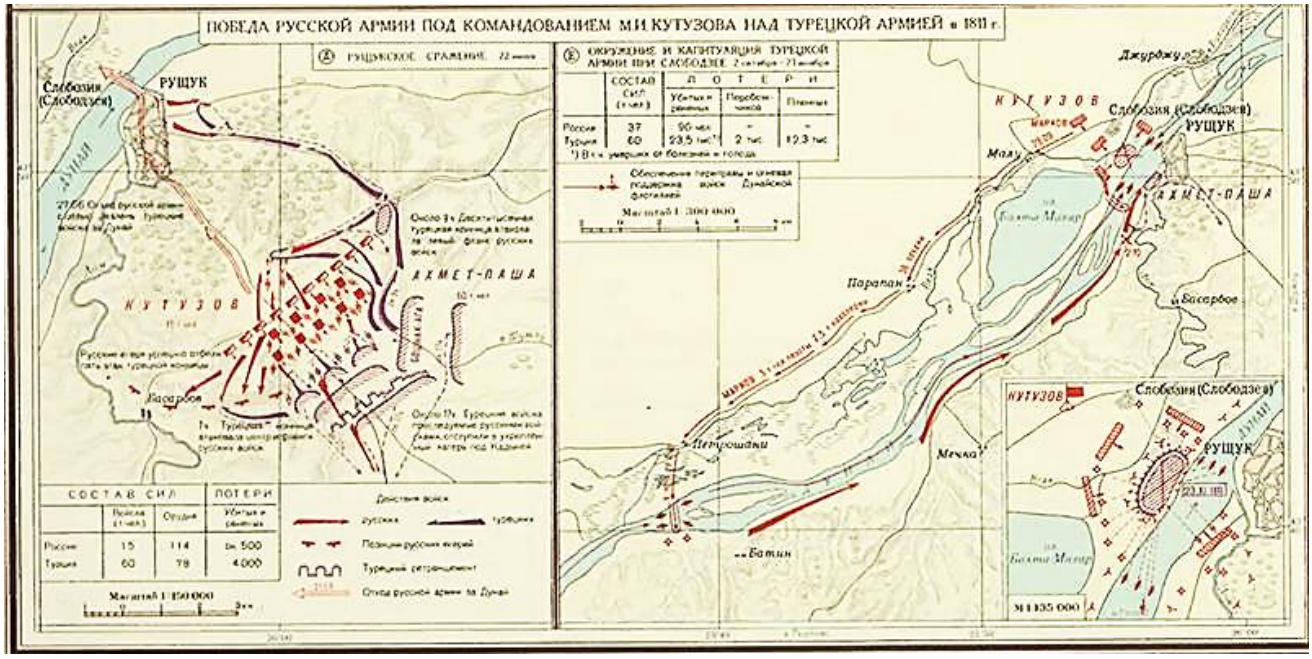

Toate rezervele armatei turce au fost distruse, iar rutele de retragere de pe malul stâng ale grupării turceşti (36.000 de oameni) au fost tăiate. Printre

numeroşii eroi moldoveni care au luptat împotriva turcilor în 1812, maiorul Vizirean şi sublocotenentul Barkaru s-au remarcat în mod special; relatările despre isprăvile lor sunt păstrate în arhivele Armatei Ruse. Poarta a fost de acord cu negocierile de pace, care au început pe 19 octombrie 1811 la Bucureşti. Ştiind despre iminentul atac al lui Napoleon asupra Rusiei, Turcia a încercat să prelungească negocierile. Apoi, Kutuzov a forţat armata încercuită să se prefacă.

Pe 16 mai 1812, a fost semnat Tratatul de Pace de la Bucureşti. Tratatul de pace de la Bucureşti a reprezentat o victorie diplomatică majoră pentru Rusia şi a fost unul dintre cele mai importante documente politice şi strategice care au stat la baza doctrinei geopolitice a Rusiei în Balcani. Acest tratat de pace, împreună cu Pacea Kuchuk Kainarji din 1774, care a permis pentru prima dată autorităţilor ruse să „*facă reprezentări*" în favoarea supuşilor creştini ai Porţii, a devenit punctul de plecare pe care s-au bazat toate documentele ruso-turce ulterioare, conţinând acte normative ale existenţei politice a Principatelor Dunărene şi a Serbiei în cadrul Imperiului Otoman.

LOCUL SEMNĂRII TRATATULUI DE LA BUCUREȘTI HOTEL MANUK BEY

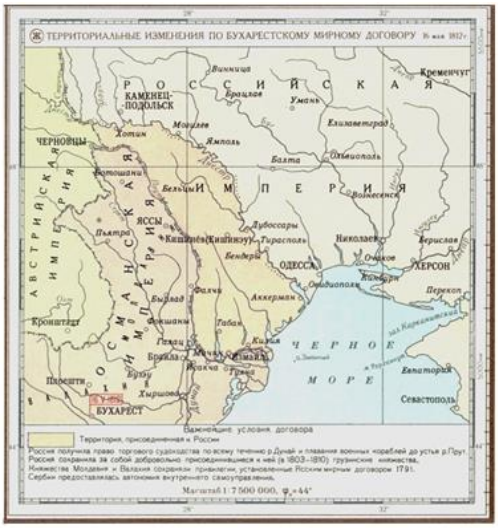

O PARTE DIN TERITORIUL MOLDOVEI A DEVENIT PARTE A RUSIEI

Conform termenilor păcii, teritoriul interfluviului Nistru-Prut, numit Basarabia din 1813 (înainte de aceasta, doar sudul interfluviului Nistru-Prut se numea Basarabia), cu toate cetăţile situate acolo, a trecut în posesia Rusiei. Restul Principatului Moldovei a rămas sub stăpânire turcească.

Articolul 4 al Tratatului de pace de la Bucureşti, semnat la 16 mai (28) 1812, prevedea: s-a hotărât că „*râul Prut de la intrarea sa în Moldova până la joncţiunea cu Dunărea şi malul stâng al Dunării de la această joncţiune până la gura de vărsare a Chiliei şi până la mare va forma graniţa ambelor imperii, cărora această gură le va fi comună*".

Actul prevedea acordarea autonomiei sârbilor. În Asia, Rusia renunţa la cuceriri, dar nu şi la ţinuturile care i se alăturaseră de bunăvoie (Georgia). Împăratul Alexandru a ratificat tratatul la Vilnius în ajunul invaziei hoardelor inamice (la propriu). Reacţia lui Napoleon nu a întârziat: nu ştia până atunci ce idioţi conduceau Turcia.

Timp de peste 100 de ani, în Basarabia nu s-au desfăşurat acţiuni militare, iar populaţia a fost chiar scutită de serviciul militar şi nu a fost chemată în armată timp de şase decenii. Populaţia regiunii a fost eliberată de jugul otoman vechi de secole, iar raidurile nesfârşite ale hoardelor tătare asupra satelor şi oraşelor moldoveneşti au încetat.

INVAZIA RUSIEI DE CĂTRE NAPOLEON

ÎNFRÂNGEREA ŞI FUGA LUI NAPOLEON CU ARMATA DIN RUSIA

Napoleon a adus în Rusia o armată de o jumătate de milion de oameni în 1812, dar a fost învins şi a fugit de acolo însoţit de o armată de 50.000 de oameni.
O astfel de catastrofă cu o persoană strălucită şi invincibilă nu era de aşteptat în lume. Kutuzov a câştigat glorie nemuritoare în memoria poporului.

La începutul anului 1813, regiunea era guvernată în conformitate cu „Regulile guvernării temporare a Basarabiei". Aici a fost creat un guvern regional, condus de boieri moldoveni, funcţionari moldoveni şi ruşi (într-un raport de 7:5). Munca de birou se desfăşura în limba rusă şi moldovenească. Toate problemele de guvernare internă a regiunii erau în sarcina guvernatorului civil, care era şi şeful guvernării regionale, care în practica sa se baza pe „obiceiuri pământeşti" străvechi, nescrise şi pe unele articole de drept penal care existau pe teritoriul Principatului Moldovei. În 1816, a fost instituită funcţia de guvernator plenipotenţiar pentru a guverna Basarabia, care exercita puterea supremă. În conformitate cu „*Carta de înfiinţare a Regiunii Basarabiei din 1818*", în regiune au fost create Consiliul Suprem sub guvernator şi tribunalul regional. Consiliul a început să aibă putere administrativă şi judecătorească supremă. Activitatea de birou se desfăşura în continuare în limbile moldovenească şi rusă. Autoguvernarea regională şi locală a rămas în mâinile boierilor moldoveni.

De la începutul anilor 1920, tendinţa de a limita şi mai mult şi apoi de a elimina caracteristicile structurii administrative locale a Basarabiei s-a intensificat. Legea „Institutia pentru Administrarea Regiunii Basarabiei" (1828) a abolit principiile autonome, iar în locul acesteia a fost stabilit un model integral rusesc de structură administrativă şi guvernare a regiunii. Mai târziu, Basarabia s-a transformat într-o provincie rusească obişnuită, cu instituţii provinciale pentru întreaga Rusie, un sistem fiscal naţional etc. În legătură cu aceasta, precum şi cu schimbarea situaţiei demografice din regiune, numărul persoanelor de naţionalitate moldovenească în rândul funcţionarilor din structurile administrative a scăzut la 53,2% în 1819, la 15,6% în 1850.

La începutul secolului al XIX-lea, în special după deportarea tătarilor budezhaci în Crimeea în timpul războiului ruso-turc din 1806-1812, interfluviul pruto-nistrean şi Transnistria de pe malul stâng, unde s-a format ulterior naţiunea moldovenească, erau teritorii slab populate. Acest lucru este demonstrat de călătorii ruşi din acea vreme. A.S. Puşkin, exilat în Basarabia la începutul anilor 20 ai secolului al XIX-lea, descrie această zonă astfel: *„Această ţară pustie este sacră pentru sufletul unui poet, a fost cântată de Derjavin şi este plină de glorie rusească*." În 1812, aproximativ 240.000 de oameni locuiau în interfluviul pruto-nistrean şi Transnistria de pe malul stâng, inclusiv moldoveni, ruşi, ruşi mici, ruşi mari, evrei, greci, armeni, bulgari, găgăuzi, ţigani şi alţii.

La 29 aprilie 1818, ţarul rus Alexandru I a unit întreaga Basarabie, această unificare fiind aprobată prin Carta formării regiunii Basarabiei în cadrul Imperiului Rus. Principatul Moldovei a pierdut controlul asupra gurilor de vărsare a Dunării şi a coastei Mării Negre, care au fost luate de Imperiul Otoman încă la sfârşitul secolului al XV-lea.

Drept urmare, în momentul anexării sale la Rusia, Basarabia semăna cu o prăjitură în straturi: partea turcească (în nordul interfluviului) a fost înlocuită de cea moldovenească, cea moldovenească de cea tătară (nogai) şi apoi din nou de zona turcească.

Această delimitare teritorială s-a reflectat în actele juridice internaţionale în tratatele de pace de la Kuciuk Kainardzhi (1774) şi Iaşi (1791), conform cărora Imperiul Rus a restituit Sublimei Porţi Basarabia, Moldova şi Valahia, ocupate separat de trupele sale.

În secolul al XVIII-lea, numele „Basarabia" se referea doar la partea de sud a regiunii şi nu la întregul interfluviu Pruto-Nistru.

Anexarea Basarabiei şi a regiunilor din stânga Nistrului la Rusia, în ciuda aspiraţiilor subiective ale ţarismului, a jucat în mod obiectiv un rol istoric progresist în dezvoltarea regiunii.

Relaţiile dintre Rusia şi Imperiul Otoman s-au înrăutăţit în anii 1820, pe fundalul revoluţiei greceşti de eliberare naţională împotriva dominaţiei turceşti. Încercările otomanilor de a suprima revoltele populare au fost însoţite de atrocităţi împotriva populaţiei civile. În 1827, Rusia, Marea Britanie şi Franţa au organizat Conferinţa de la Londra, care a dus la solicitarea ca Imperiul Otoman să acorde autonomie Greciei şi să permită grecilor să cumpere proprietăţi turceşti. După ce sultanul a refuzat să facă concesii în aceste chestiuni, aliaţii au decis să exercite presiuni militare şi politice asupra turcilor cu flotele lor. Pe 20 octombrie, flota otomană a fost complet învinsă în Bătălia de la Navarino. Marinarii ruşi au jucat un rol decisiv în aceste evenimente.

După înfrângerea flotei turco-egiptene la Navarino, pe 20 octombrie 1827, flota combinată a Rusiei, Angliei şi Franţei, sultanul turc a lansat un apel către musulmani, chemându-i la război împotriva Rusiei.

Pe 14 aprilie 1828, Rusia a declarat război Turciei. Două armate ruseşti au lansat simultan o ofensivă împotriva Turciei în teatrele de operaţiuni militare balcanice şi caucaziene. Basarabia se afla în spatele imediat al uneia dintre armatele ruseşti. În primăvara anului 1828, armata rusă a trecut Prutul la Sculeni şi Fălciu. Neîntâmpinând rezistenţă din partea turcilor, a ocupat Moldova şi Ţara Românească. Ca şi în războaiele anterioare, moldovenii şi valahii au participat direct la operaţiunile militare ca voluntari. Chiar la începutul războiului, fără nicio recrutare obligatorie, în Moldova şi Ţara Românească au început să se formeze detaşamente de voluntari, care s-au alăturat ruşilor. În lupta împotriva trupelor turceşti, s-au remarcat în mod special detaşamentele conduse de I. Solomon şi G. Magheru. Localnicii au oferit un mare ajutor trupelor ruse cu alimente şi furaje, precum şi cu organizarea de spitale. La începutul războiului, comandamentul rus, la instrucţiunile guvernului, a refuzat să recruteze voluntari dintre localnici, dar în timpul războiului s-a decis atragerea voluntarilor panduri şi arnauţi pentru a lupta împotriva turcilor. În a doua etapă a războiului - în 1829, când guvernul rus a permis formarea detaşamentelor de voluntari, au fost create 7 detaşamente de panduri, însumând 3.000 de oameni. La început, se presupunea că vor fi folosiţi în interiorul principatelor pentru menţinerea ordinii, dar mai târziu voluntarii au participat şi la operaţiuni de luptă. Acţiunile pandurilor aveau de obicei caracterul unor raiduri de gherilă asupra inamicului.

Convinşi de curajul şi loialitatea voluntarilor locali, în a doua etapă a războiului - în 1829, când guvernul rus a permis oficial formarea detaşamentelor de voluntari, au fost create 7 detaşamente de panduri, în număr de 3.000 de oameni. Iniţial, se presupunea că vor fi folosiţi în interiorul principatelor pentru menţinerea ordinii, dar mai târziu voluntarii au participat şi la operaţiuni de luptă. Acţiunile pandurilor aveau de obicei caracterul unor raiduri de gherilă asupra inamicului. Convinşi de curajul şi loialitatea voluntarilor locali, comandamentul rus a creat un corp special din aceştia, sub comanda lui I.P.

Liprandi. Acesta includea voluntari de diferite naţionalităţi: moldoveni, valahi, bulgari, greci, sârbi şi cei care locuiau în Moldova şi Valahia.

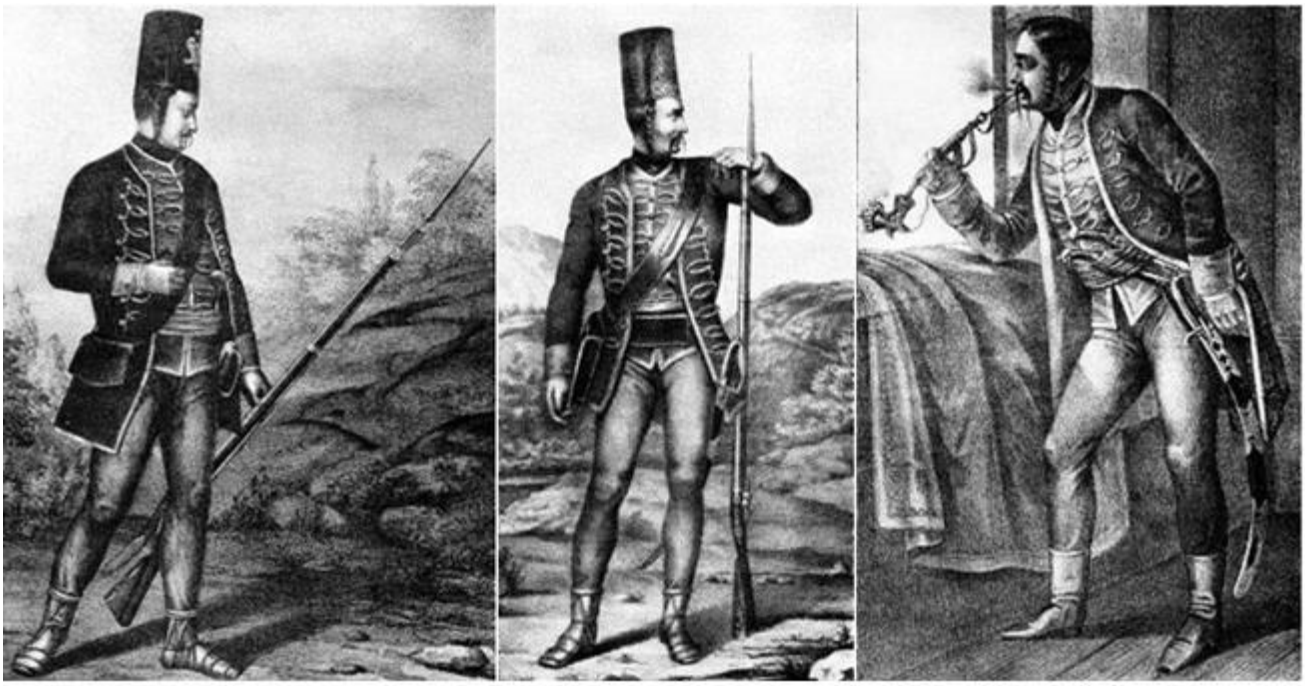

MUSCHETAR GRENADIER OFIȚER AL REGIMENTULUI PANDUR

Corpul de voluntari al lui I.P. Liprandi a participat activ la eliberarea teritoriului Balcanilor de trupele prietene şi la asigurarea comunicării neîntrerupte între diferitele părţi ale trupelor ruse. În iunie 1829, trupele ruseşti sub comanda lui Diebitsch i-au învins pe turci la Şumla, au ocupat fortăreaţa Silistra, au traversat Munţii Balcani şi au cucerit Adrianopolul, creând o ameninţare directă pentru capitala turcă. Trupele ruseşti au acţionat la fel de bine şi într-un alt teatru de operaţiuni militare, unde până atunci ocupaseră Erzurum. Succesele Rusiei au provocat panică la Constantinopol, iar guvernul turc s-a îndreptat către Rusia cu o cerere de pace. Pe 2 (14) septembrie 1829, în oraşul Adrianopol (Edirne de astăzi în Turcia), Rusia şi Imperiul Otoman au semnat Tratatul de la Adrianopol, punând capăt războiului ruso-turc din 1828–1829.

Tratatul consta din 16 articole şi un act separat privind privilegiile principatelor moldoveneşti şi munteneşti. Gura Dunării cu insulele sale, întreaga coastă caucaziană a Mării Negre de la gura râului Kuban până la graniţa de nord a Adjara, precum şi cetăţile Akhalkalaki şi Akhaltsikhe cu zonele adiacente, au revenit Rusiei. Turcia a recunoscut anexarea Georgiei, Imereti, Mengrelia şi Guria la Rusia, precum şi a hanatelor Erivan şi Nahichevan, care deveniseră supuşi ruşi din Iran în temeiul Tratatului de la Turkmanchay din 1828. A fost confirmat dreptul supuşilor ruşi de a desfăşura liber comerţ pe întreg teritoriul Turciei. Imperiul Otoman a acordat, de asemenea, dreptul navelor comerciale ruseşti şi străine de a trece liber prin Bosfor şi Dardanele. Supuşii ruşi de pe

teritoriul turc au fost declaraţi nesupuşi jurisdicţiei autorităţilor turce. Turcia era obligată să plătească Rusiei o contribuţie de 1.500 de cervoneţi olandezi (3 milioane de ruble în aur) în termen de un an şi jumătate. Moldova şi Valahia au primit autonomie de facto. Turcia a fost de acord, de asemenea, cu termenii.

Tratatului de la Londra din 1827 privind acordarea autonomiei Greciei. Pacea de la Adrianopole a slăbit şi mai mult dependenţa Principatelor Dunărene de Turcia. Locuitorilor din Turcia li s-a interzis din nou să locuiască în Moldova şi Ţara Românească. Sultanul nu se putea amesteca în treburile interne ale Principatelor Dunărene. Turcia şi-a păstrat doar dreptul de a primi tribut în bani. Principatele au fost scutite de naşterile naturale. Principatelor li s-a acordat dreptul de a alege conducători, a căror domnie a devenit apoi pe viaţă, de a avea propria armată, de a-şi proteja şi întări graniţele. Rusia a fost recunoscută oficial ca „patron” al principatelor, garant al autonomiei lor. Astfel, Moldova şi Ţara Românească au primit din nou o oarecare autonomie, şi, în plus, o autonomie mai largă. Rusia şi-a lăsat trupele pe teritoriul principatelor până când Turcia şi-a îndeplinit obligaţiile care decurg din tratat. În conformitate cu termenii Păcii de la Adrianopole, trupele ruseşti au continuat să rămână pe teritoriul Moldovei şi Ţării Româneşti până în 1834.

Capitolul II. FORMAREA STATULUI ROMÂN

„În toate privinţele, Moldova era mai puternică decât Valahia veche şi căzută, în raport cu care, ea, Moldova s-a ridicat constant în prim-plan, o luptă continuă în favoarea ei şi în favoarea întregului trib”. N. Yorga

§ 1. UNIFICAREA PRINCIPIILOR MOLDOVENE ŞI VALAHE

Crearea statului român este unul dintre subiectele importante ale istoriografiei, întrucât crearea principatelor moldovene şi muntene în Europa până în zilele noastre duce la interpretări care adesea depăşesc limitele istoriei, întrucât istoria nu este făcută doar de istorici. Numele „România” a fost formulat pentru prima dată de istoricul sas Martin Felmer în secolul al XVIII-lea, iar apoi, în 1816 (în Istoria Romaniei şi Geografia Romaniei), de istoricul grec stabilit în oraş Dimitrie Philippides.

Ideologia românismului s-a născut nu în Moldova şi Valahia, ci în Transilvania vecină, unde ţăranii munteni deposedaţi de drepturi au experimentat opresiunea naţională şi socială. Burghezia emergentă, folosind realizările şcolii ardelene a iluminiştilor, a ridicat steagul eliberării naţionale. Burghezia românească ardeleană era conştientă de avantajele marii pieţe interne a Imperiului Austriac şi nu a căutat unitatea politică cu Principatele Dunărene înapoiate economic. Însă românismul care pătrunsese în Ţara Românească a dat naştere ideii unificării tuturor popoarelor romanice orientale ca o condiţie

indispensabilă pentru progres. Revoluţia din 1848-1849 a provocat o creştere a conştiinţei naţionale, care a devenit fundamentul statalităţii româneşti emergente.

„Desigur, există dovezi ale solidarităţii naţionale între ardelenii, moldovenii şi ardelenii acelor vremuri (...) Dar să nu confundăm solidaritatea dintre diferitele ramuri ale poporului nostru, care este un sentiment, cu ideea politică a unui stat unitar românesc, care este cu totul altceva. Putem spune, pe baza dovezilor, că o astfel de idee nu exista în secolul al XVII-lea, nici măcar în secolul al XVIII-lea; mai mult, era considerată absurdă şi periculoasă de cei mai luminaţi intelectuali şi oameni de stat. Nu pentru că nu îşi iubeau ţara, ci conceptele politice ale acelor vremuri erau împotriva unei astfel de idei." Petru P. Panaitescu, istoric şi filolog român".

(Ardealul (Transilvania) este o regiune istorică din centrul României care a aparţinut Ungariei în secolul al XV-lea).

Câteva despre „*surorile*" Valahia şi Moldovei. „*Moldova şi Muntenia nu au legături genetice sau istorice*." Alexandru Filippide (1859 - 1933). Aceste principate străvechi, locuite de popoare înrudite timp de secole, au trăit una lângă alta. Multe lucruri din istoria lor s-au întâmplat în paralel.

Multe le unesc. Dar şi mai mult le separă şi le izolează atât în mentalitate, cât şi în acţiunile conducătorilor, precum şi în invidia faţă de astfel de acţiuni. Invidia

persistentă şi aprigă a boierilor nobili valahi pentru succesele şi victoriile primilor conducători ai Moldovei. Căci valahii nu au avut o perioadă eroică de formare a principatului. Aceasta a început cu trădare şi trădare. După ce au acceptat ortodoxia din partea Regatului Bulgar, nobilimea munteană chiar de la început i-a trădat pe bulgari şi s-a alăturat duşmanilor Bulgariei. În Ţara Românească nu a existat un voievod ereditar venerat de contemporanii săi, recunoscut de regii Ungariei, primul principe şi domnitor al Moldovei Bogdan, nu a existat Alexandru cel Bun, nici Ştefan cel Mare, dar au existat multe personaje care au reuşit în execuţii, cruzime şi trădare.

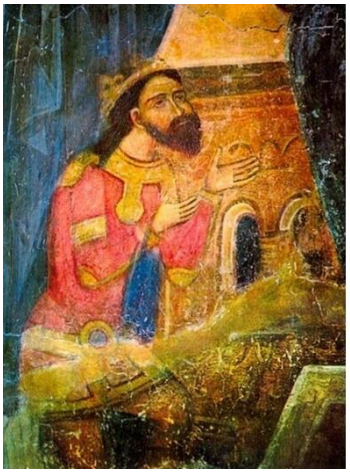

Cine a fondat Ţara Românească? Timp de câteva secole, istoricii au încercat să găsească urme şi dovezi documentare ale originii primului conducător al Ţării Româneşti, un anume Basarab, şi... ... ... nimic, nicio dovadă. Pentru a da greutate acestei figuri istorice, istoricii români au legat deja genealogia sa de un descendent al lui Ginghis Han, un nepot al temnikului Jochi, un descendent fie al polovţienilor, fie al kipceakilor, sau poate al tătarilor, liderul cohortei nomade de călăreţi Tuku-Timur. Potrivit cercetătorilor români, „*Basarab este fiul lui Tokomeriy (Tokhtamir). Strămoşul său ar fi putut fi Tuka-Timur, al treisprezecelea fiu al fiului lui Ginghis Han, Jochi. Descendenţii lui Tuka-Timur au participat activ la evenimentele prăbuşirii Hoardei de Aur.” După cum spune proverbul: „se înrăutăţeşte cu fiecare oră care trece!*” Fondatorul Ţării Româneşti, strămoşul României moderne, provenea din Asia profundă, un mic han al Hoardei de Aur, moştenitor? Porecla primului conducător al Valahiei, „*Bas ar Aba*”, este de origine turcică. Prima parte - „*bas*” provine de la verbul turcic vechi care înseamnă „*a conduce”*, a suprima, a conduce, „*a şefi*”, a doua parte „*aba*” - înseamnă „*frate mai mare*” în turcica veche. Adică, fratele mai mare care îi suprimă pe cei mai tineri. Un obicei cu adevărat specific Hoardei de Aur. Având în vedere faptul că Basarab a fost ajutat să se separe de influenţa maghiară care domina regiunea în secolul al XIV-lea de către trupele tătare, atunci, probabil, a avut unele legături cu Hoarda de Aur.

În orice caz, numele Basarab este de origine turcică (bătrân). Se presupune că provine din Polovţi. Dar în toate documentele, Basarab este denumit vlah.

Orientarea Hoardei de Aur a primilor conducători ai Ţării Româneşti este evidentă. Şi nimic roman! Nici Traian, nici Cezar! Unde au dispărut rădăcinile latine ale conducătorilor Valahiei? Totuşi, astfel de subtilităţi ale imersiunii istorice nu sunt în favoarea celor preocupaţi de proiectul „*Unire*”. Între timp, senioritatea în genealogia principatelor vecine aparţine cu siguranţă conducătorilor Moldovei.

Valahia a devenit independentă. În februarie 1331, ginerele lui Basarab, Ioan-Alexandru, a devenit ţar bulgar. În 1331-1332, valahii l-au sprijinit în războiul împotriva Bizanţului.

În ciuda legăturii lingvistice şi istorice incontestabile, Valahia a fost întotdeauna o soră invidioasă, ostilă şi vicleană a Moldovei. Trădarea inerentă hanilor Hoardei de Aur a fost transmisă, se pare, de către conducătorii Valahiei. Nici ameninţările comune, nici interesele comune nu au putut schimba atitudinea voievozilor valahi faţă de fraţii lor moldoveni.

Domnitorul Valahiei, Mircea cel Bătrân al III-lea din familia Basarab, a reuşit să câştige încrederea şi să-l înşele chiar şi pe salvatorul şi binefăcătorul său, Ştefan cel Mare.

Pentru care a fost învins, capturat şi supus unei execuţii ruşinoase - tăindu-i urechea. În acea perioadă, şi ca o lecţie pentru urmaşii trădătorului, Ştefan cel Mare a ars din temelii actuala capitală a României, Bucureştiul. Urmaşii au învăţat însă lecţia în felul lor, „*în stil valah*”, „*în stil bucureştean*”.

În secolele următoare, conducătorii valahi au intrigat cu abilitate împotriva Moldovei, găsind patroni la Istanbul, Varşovia şi Viena. Aceştia au cucerit tronul Moldovei de mai multe ori, ceea ce confirmă teza despre tradiţia aristocraţiei bucureştene - boierii valahi, care timp de secole au căutat să distrugă statalitatea moldovenească în favoarea Bucureştiului. Deja în secolul al XVIII-lea, domnitorul Moldovei, Dimitrie Cantemir, care a căutat să confirme transferul ereditar al puterii în principat către descendenţii săi şi a încheiat o alianţă cu ţarul Petru cel Mare, a devenit victima trădării domnitorului valah Constantin Brâncoveanu. Drept urmare, Moldova a căzut sub puterea negustorilor şi speculanţilor fanarioţi şi şi-a pierdut orice sunet independent până în secolul al

XX-lea. Alte evenimente epocale şi războaie care au determinat soarta principatelor Moldovei şi Ţării Româneşti, echilibrul geopolitic al puterii în rapidă schimbare în regiune, au determinat formarea proiectului, care a fost supravegheat în capitala Imperiului Austro-Ungar, Viena. Proiectul a exclus rolul Principatului Moldovei şi chiar numele său în regatul tampon creat - România sub stăpânirea dinastiei Hohenzollern numită de Viena.

La începutul secolului al XIX-lea, Principatele Dunărene erau eterogene şi dependente de forţele politice străine. La acea vreme, existau două principate în Europa Centrală şi de Est:

– Valahia, capitala Bucureşti, o câmpie întinsă la nord de Dunăre, colonizată în secolul al X-lea de poporul nomad vlah sosit din vest (Albania, Kosovo);
– Moldova, capitala Iaşi, la nord de Valahia, de-a lungul unui afluent al Dunării.

Până în 1848, Principatele Dunărene erau state pur agrare. După revoluţiile din 1848, dezvoltarea relaţiilor capitaliste s-a accelerat rapid, iar până în 1863, în Principatele Unite ale Moldovei şi Valahiei funcţionau 7.849 de întreprinderi industriale şi 30.000 de întreprinderi comerciale. Cu toate acestea, majoritatea întreprinderilor industriale se ocupau mai degrabă de prelucrarea materiilor prime agricole decât de producţia de bunuri. Dezvoltarea lor economică a urmat o cale uşor diferită faţă de cea din Europa de Vest.

În mai 1853, Rusia a ocupat Principatele Dunărene, iar Turcia i-a declarat război. Ulterior, acesta avea să devină „Războiul Crimeii”. După sângerosul Război al Crimeii (1853-1855), şapte puteri europene au convenit să pună capăt confruntării ruso-turce din Principatele Dunărene. Marea Britanie, care exporta

cereale din principatele Moldovei şi Valahiei şi nu dorea ca Imperiul Rus să controleze aprovizionarea strategică cu grâu a regatului, a adoptat o poziţie deosebit de dură.

Pe 26 februarie 1856, Napoleon al III-lea a deschis Congresul de la Paris. Participanţii la Congresul de la Paris (1856) au lipsit Rusia de trei comitate din sudul Basarabiei, ceea ce i-a oferit acces la gura Dunării. În acelaşi timp, s-a decis să se ofere Moldovei şi Ţării Româneşti garanţii de suveranitate. Puterile europene au refuzat să unifice Moldova şi Valahia. (Congresul de la Paris din 1856 (vezi) a abolit protectoratul rus asupra principatelor, stabilit prin Tratatul de pace de la Kuchuk Kainarji din 1774, şi a obligat Austria, care ocupase principatele în 1854, să-şi retragă trupele de acolo).

În 1858, o conferinţă a celor şapte puteri care semnaseră tratatul de pace cu Turcia în 1856 s-a întrunit la Paris pentru a discuta problema structurii Principatelor Dunărene. Conform convenţiei încheiate la această conferinţă, cu participarea activă a Rusiei, urma să se formeze o curte supremă comună în ambele principate, urma să se introducă un sistem vamal, poştal şi monetar unic; se avea în vedere şi crearea unei armate comune. Principatele urmau să fie numite de acum înainte „Principatele Unite ale Moldovei şi Valahiei”. Fiecare dintre aceste provincii avea propriul guvern. Afacerile generale ale principatelor erau încredinţate unei comisii speciale formate din 16 membri.

Principatele rămâneau sub autoritatea supremă a sultanului turc. Guvernarea lor era încredinţată la doi principii-lorzi separaţi, care erau aleşi pe viaţă de adunări reprezentative ale ambelor principate. On similar timp, a fost creat un comitet general cu sediul la Focşani, care a primit dreptul de a emite legi comune ambelor principate. Oponenţii unificării principatelor au fost Turcia, Austria şi Anglia. Rusia era un susţinător al unificării principatelor. După ce au primit libertatea de acţiune, principatele au găsit aproape imediat o cale spre unificare. Franţa, pentru a-i atrage pe români, a propus un „stat unic". Împăratul Napoleon al III-lea i-a cerut lui Ion Cuza (parizian, liberal şi francmason) să devină principe în ambele principate.

Paris, 7/19 august 1858 Convenţia privind organizarea Principatelor Dunărene

Nr. 9

Convenţia privind organizarea Principatelor Dunărene

Paris, 7/19 august 1858

Majestatele Lor Împăratul Tuturor Rusiilor, Împăratul Austriei, Împăratul Francezilor, Regina Regatului Unit al Marii Britanii şi Irlandei, Regele Prusiei, Regele Sardiniei şi Împăratul Otoman, dorind, în conformitate cu prevederile Tratatului de la Paris din 30 martie 1856, să confirme prin intermediul unei convenţii decizia pe care au luat-o cu privire la organizarea definitivă a Principatelor Moldovei şi Ţării Româneşti, au numit ca plenipotenţiari ai lor pentru redactarea şi semnarea respectivei convenţii: ...[1*]

care, reuniţi în conferinţă la Paris şi fiind învestiţi cu puteri găsite în ordine, au decretat următoarele articole:

ARTICOLUL I

Principatele Moldovei şi Valahiei, constituite de acum înainte sub denumirea de Principatele Unite ale Moldovei şi Ţara Românească va rămâne sub suzeranitatea Majestăţii Sale Sultanul.

În virtutea capitulaţiilor date Principatelor de către sultanii Bayezid I, Mahomed al II-lea, Selim I şi Soliman al II-lea şi care, după ce le-au definit relaţiile cu Sublima Poartă, le-au stabilit autonomia, confirmată de numeroşi şerifi-gatti şi în special de şerif-gatti din 1834; în conformitate, de asemenea, cu articolele XXII şi XXIII ale Tratatului de la Paris din 30 martie 1856, Principatele vor continua să se bucure, sub garanţia colectivă a puterilor contractante, de privilegiile şi libertăţile pe care le posedă.

Ca urmare, Principatele vor avea o guvernare liberă, nesupusă niciunei interferenţe din partea Sublimei Porţi şi exercitată în limitele stabilite prin acord între Puterile Garante şi curtea suzerană.

ARTICOLUL II.

Puterile Contractante convin că insulele situate între diferitele braţe ale Dunării

şi care formează delta acestui fluviu, aşa cum sunt arătate în planul anexat protocolului din 6 ianuarie 1857, nu vor fi anexate Principatului Moldovei, aşa cum rezultă din sensul prevederii articolului 21 al Tratatului de la Paris, ci vor trece din nou sub autoritatea directă a Sublimei Porţi, de care depindeau anterior.

ARTICOLUL III

Puterea publică este încredinţată în fiecare Principat suveranului şi adunării alese, care acţionează în cazurile prevăzute de prezenta convenţie împreună cu Comisia Centrală comună ambelor Principate.

ARTICOLUL IV

Puterea executivă este exercitată de suveran. ARTICOLUL V

Puterea legislativă este exercitată în comun de suveran, Adunare şi Comisia Centrală.

ARTICOLUL VI

Legile privind interesele speciale ale fiecărui Principat vor fi pregătite de suveran şi votate de Adunare.

Legile privind interesele comune ambelor Principate vor fi pregătite de Comisia Centrală şi votate de Adunări, cărora le vor fi prezentate de suverani.

Puterea judecătorească, exercitată în numele suveranului, este încredinţată judecătorilor numiţi de acesta şi nimeni nu va fi exclus de la jurisdicţia judecătorilor ţării sale.

Condiţiile de numire şi promovare a judecătorilor vor fi stabilite prin lege, a cărei bază va fi principiul inamovibilităţii.

ARTICOLUL VIII

Principatele plătesc curţii suverane un tribut anual, al cărui cuantum este egal cu suma de 1.500.000 de piastri pentru Moldova şi 2.500.000 de piastri pentru Valahia.

Aprobarea suveranilor, ca şi până acum, este acordată Majestăţii Sale Sultanul.

În caz de atac extern, curtea suverană, împreună cu Principatele, va elabora măsuri pentru apărarea teritoriului lor, iar pentru restabilirea ordinii, dacă aceasta este încălcată, este autorizată să ia măsurile necesare în acord cu puterile garante.

Tratatele internaţionale pe care curtea suverană le poate încheia cu state străine se vor aplica, ca şi până acum, Principatelor, în măsura în care nu le aduc atingere libertăţilor.

ARTICOLUL IX

În caz de încălcare a libertăţilor Principatelor, hospodarii au dreptul să facă apel la puterea suzerană, iar dacă cererea lor nu este respectată, o pot trimite prin agenţii lor reprezentanţilor puterilor garante din Constantinopol.

Hospodarii vor avea ca reprezentanţi la curtea suzerană agenţi (kapu-chiaia), dintre moldovenii sau vlahii băştinaşi, independenţi de orice putere străină şi aprobaţi de Poartă.

ARTICOLUL X

Hospodarul este ales pe viaţă de către Adunare.

În caz de vacanţă a acestei funcţii, până când este ocupată de un nou hospodar, guvernul trece la Consiliul de Miniştri, care preia administrarea acesteia prin forţa legii. Atribuţiile sale, pur administrative, sunt limitate la treburile curente; nu poate demite funcţionari decât pentru infracţiuni constatate de instanţă. În acest caz, îi înlocuieşte cu alte persoane doar temporar.

ARTICOLUL XII

Dacă se produce o vacanţă în timp ce Adunarea este prezentă, aceasta din urmă este obligată să procedeze la alegerea unui domn în termen de o săptămână.

Dacă Adunarea este amânată, aceasta este convocată imediat şi deschisă în termen de zece zile. Dacă este dizolvată, se organizează noi alegeri în termen de două săptămâni, iar noua Adunare este, de asemenea, deschisă în termen de zece zile. În termen de o săptămână de la deschiderea sa, aceasta este obligată să aleagă un domn.

Prezenţa a trei sferturi din întreaga Adunare este necesară pentru desfăşurarea alegerilor. Dacă nu au loc alegeri în termen de opt zile, atunci la ora 12 a celei de-a noua zile, Adunarea este obligată să procedeze la alegeri, indiferent de numărul membrilor prezenţi.

Învestitura se solicită ca şi înainte; se acordă în termen de cel mult o lună.

ARTICOLUL XIII

Poate fi aleasă ca hospodar o persoană care nu are mai puţin de 35 de ani, descendentă dintr-un tată moldovean sau vlah de origine şi care poate dovedi un venit de trei mii de ducaţi din proprietăţi imobiliare, cu condiţia să fi ocupat o funcţie în serviciul public timp de zece ani sau să fie membră a Adunării.

ARTICOLUL XIV

Hospodarul guvernează cu asistenţa miniştrilor numiţi de acesta. El aprobă şi promulgă legile şi poate refuza aprobarea lor. Are dreptul de a graţia şi de a

atenua pedepsele în cauzele penale, fără nicio altă interferenţă în administrarea justiţiei.

El elaborează legi specifice privind Principatul şi un buget, pe care îl supune Adunării spre examinare.

El numeşte în toate funcţiile de stat şi emite decrete necesare pentru implementarea legilor. Lista civilă a fiecărui domn ales este votată de Adunare o singură dată pentru întreaga perioadă a statutului său în acest rang.

ARTICOLUL XV

Fiecare act care emană de la Principe trebuie contrasemnat de Ministrul responsabil.

Miniştrii sunt responsabili pentru încălcarea legilor şi în special pentru orice risipă de bani publici.

Aceştia sunt răspunzători în faţa Curţii Supreme de Casaţie.

Urmărirea penală poate fi pornită de la Principe sau de la Adunare. Miniştrii nu pot fi aduşi în judecată decât printr-o rezoluţie a majorităţii a două treimi din membrii prezenţi.

ARTICOLUL XVI

Adunarea electorală din fiecare Principat este aleasă pentru şapte ani, în conformitate cu regulamentul electoral anexat la prezenta Convenţie.

ARTICOLUL XVII

Adunarea este convocată de Prinţ şi se deschide anual în prima duminică din decembrie.

Fiecare sesiune ordinară durează trei luni.

Dacă este necesar, Prinţul poate continua sesiunea. El poate convoca Adunarea în sesiune extraordinară şi o poate dizolva. În acest ultim caz, este obligat să convoace o nouă Adunare, care trebuie deschisă în termen de trei luni.

ARTICOLUL XVIII

Mitropolitul şi episcopii de district sunt membri ai Adunării în virtutea rangului lor.

Preşedinţia Adunării aparţine Mitropolitului. Vicepreşedinţii şi secretarii sunt aleşi de Adunare.

ARTICOLUL XIX

Condiţiile de admitere a publicului la sesiuni sunt stabilite de preşedinte,

cu excepţia cazurilor excepţionale prevăzute prin ordinul Adunării.

Preşedintele dispune întocmirea unui jurnal scurt al fiecărei sesiuni, publicat în ziarul oficial.

ARTICOLUL XX

Proiectele de lege prezentate de domnitor sunt discutate şi votate de Adunare. Aceasta le poate completa, respectând însă regula prevăzută la articolul XXXVI privind legile care au ca subiect interes general.

ARTICOLUL XXI

Miniştrii şi persoanele care nu sunt membri ai Adunărilor au dreptul să asiste la acestea şi să ia parte la dezbaterea legilor, dar nu şi la vot.

ARTICOLUL XXII

Bugetul de venituri şi cheltuieli, întocmit anual pentru fiecare Principat prin ordinele conducătorului relevant şi prezentat Adunării, care are dreptul să-l completeze, nu intră în vigoare decât după ce a fost votat de Adunare.

Dacă bugetul nu este votat la timp, puterea executivă va satisface nevoile statului pe baza bugetului anului precedent.

Diversele fonduri, a căror sursă până în prezent au fost trezorerii speciale şi pe care guvernul le are la dispoziţie din diverse motive, trebuie incluse în bugetul general de venituri.

ARTICOLUL XXIV

Raportul final privind execuţia bugetului trebuie prezentat Adunării în termen de cel mult doi ani de la data încetării acestuia.

ARTICOLUL XXV

Niciun impozit nu poate fi stabilit sau colectat fără acordul Adunării.

ARTICOLUL XXVI

Ca toate legile de interes general sau special şi decretele guvernamentale, legile financiare vor fi publicate în monitorul oficial.

ARTICOLUL XXVII

Comisia Centrală îşi va avea sediul la Focşani.

Aceasta va fi formată din şaisprezece membri, opt moldoveni şi opt valahi. Dintre aceştia, patru vor fi aleşi de fiecare domn din rândul membrilor Adunării sau dintre persoanele care deţin cele mai înalte funcţii din ţară şi patru de fiecare Adunare din rândul ei.

ARTICOLUL XXVIII

Membrii Comisiei Centrale îşi păstrează dreptul de a participa la alegerea domnilor din Adunările de care aparţin.

ARTICOLUL XXIX

Comisia Centrală este o instituţie permanentă. Cu toate acestea, atunci când activităţile sale permit, aceasta se poate închide pentru o anumită perioadă, care în niciun caz nu trebuie să depăşească patru luni.

Termenul de executare a atribuţiilor membrilor săi pentru fiecare Principat, fie că sunt numiţi de domni sau aleşi de Adunări, este limitat la durata legislaturii.

În orice caz, atribuţiile membrilor care părăsesc Comisia nu vor înceta până la aderarea unor noi membri.

În cazul în care mandatul ambelor Adunări expiră simultan, Comisia Centrală va fi reînnoită în întregime în ambele Principate la deschiderea noilor Adunări.

În cazul dizolvării uneia dintre Adunări, reînnoirea va viza numai acei membri ai Comisiei Centrale care aparţin Principatului Adunării nou alese.

Membrii care părăsesc Comisia pot fi realeşi. ARTICOLUL XXX

Membrii Comisiei Centrale vor primi un salariu. ARTICOLUL XXXI

Comisia Centrală îşi va alege preşedintele.

Dacă voturile exprimate sunt împărţite în mod egal între doi candidaţi, alegerea se va face prin tragere la sorţi.

Atribuţiile preşedintelui vor înceta la retragerea sa

din Comisia Centrală. Acestea pot fi reînnoite.

Dacă voturile din cadrul şedinţelor sunt împărţite în mod egal, votul preşedintelui va prevala.

Comisia Centrală îşi va emite propriul regulament. Cheltuielile sale de diferite feluri vor fi suportate în mod egal de ambele Principate.

ARTICOLUL XXXII

Comisia Centrală este însărcinată cu protejarea prevederilor constituţionale ale noului sistem al Principatelor.

Aceasta poate semnala conducătorilor abuzurile care, în opinia sa, trebuie eliminate şi le poate ridica problema îmbunătăţirilor care ar trebui introduse în diferite ramuri ale administraţiei.

ARTICOLUL XXXIII

Conducătorii pot adresa Comisiei Centrale toate propunerile pe care, în opinia lor, este util să le transforme în proiecte de legi comune ambelor Principate.

Comisia Centrală va elabora legi privind probleme de interes comun pentru ambele Principate şi va supune aceste legi, prin intermediul conducătorilor, Adunării spre discutare.

ARTICOLUL XXXIV

Sunt considerate legi de interes comun toate acele legi al căror scop este

unificarea legislaţiei, stabilirea, menţinerea sau îmbunătăţirea uniunii vamale, poştale şi telegrafice, determinarea unităţii monetare şi diverse probleme de utilitate publică comune ambelor Principate.

ARTICOLUL XXXV

La formarea sa, Comisia Centrală se va ocupa în special de codificarea legilor existente, pentru a le aduce în conformitate cu actul constituţional al noii organizaţii.

Acesta va revizui statutele organice, precum şi codurile civile, penale, comerciale şi judiciare, astfel încât, cu excepţia legilor de importanţă pur locală, să existe pentru viitor o singură lege, care va intra în vigoare, după votul ei în Adunările relevante, aprobarea şi promulgarea ei de către fiecare suveran, în ambele Principate.

ARTICOLUL XXXVI

Dacă Adunările aduc completări la proiectele de legi de interes general, atunci proiectul completat va fi trimis înapoi Comisiei Centrale, care îl va examina şi va redacta un proiect final, pe care Adunările îl pot accepta sau nu doar în întregime.

Comisia Centrală va fi obligată să accepte acele completări care sunt votate de ambele Adunări.

ARTICOLUL XXXVII

Legile care au ca obiect interesele speciale ale fiecărui Principat vor fi aprobate de suveran numai pe baza raportului Comisiei Centrale a acestora, care va examina dacă sunt compatibile cu prevederile constituţionale ale noii ordini.

ARTICOLUL XXXVIII

Se va înfiinţa o Curte Supremă de Casaţie, comună ambelor Principate. Va avea sediul în Focşani. Structura sa va fi stabilită prin lege. Membrii săi vor fi inamovibili.

ARTICOLUL XXXIX

Hotărârile pronunţate de camerele judiciare şi sentinţele pronunţate de instanţele ambelor Principate vor fi trimise în casare exclusiv acestei instanţe.

ARTICOLUL XL

Va avea drept de supraveghere şi putere disciplinară asupra camerelor judiciare şi a instanţelor.

Va avea drept exclusiv de judecată asupra propriilor membri în cauzele penale.

ARTICOLUL XLI

Ca Curte Supremă, va avea competenţă asupra acuzaţiilor aduse miniştrilor de către suveran sau de Adunare şi va judeca fără apel.

ARTICOLUL XLII

Miliţia regulată, care există în prezent în ambele Principate, va fi organizată uniform, astfel încât, la nevoie, să se poată uni şi forma o singură armată.

Această sarcină va face obiectul unei legi comune.

În plus, o inspecţie anuală a miliţiilor ambelor Principate va fi efectuată de inspectori generali, numiţi anual pe rând de fiecare suveran.

Aceşti inspectori vor fi obligaţi să vegheze la executarea completă a regulamentelor, al căror scop este de a păstra pentru miliţii caracterul a două corpuri ale aceleiaşi armate.

Numărul miliţiilor regulate, stabilit prin statute organice, nu poate fi mărit peste o treime fără un acord prealabil cu instanţa suverană.

ARTICOLUL XLIII

Miliţiile trebuie să se unească în cazul oricărui pericol care ameninţă ordinea internă sau graniţele. Iniţiativa unirii poate veni de la unul sau altul hospodar, dar nu poate urma altfel decât cu acordul lor comun, iar acesta este comunicat instanţei suzerane.

Hospodarii pot, de asemenea, la propunerea inspectorilor, să unească miliţiile, în totalitate sau parţial, pentru manevre sau pentru efectuarea unei revizii.

ARTICOLUL XLIV

În cazul unificării miliţiilor, comandantul şef este numit pe rând de fiecare hospodar. Acesta trebuie să fie moldovean sau vlah de origine. Poate fi demis de hospodarul care l-a numit. Într-un astfel de caz, un nou comandant-şef este numit de un alt hospodar.

ARTICOLUL XLV

Cele două miliţii îşi vor păstra steagurile actuale, dar de acum înainte aceste steaguri vor purta panglici albastre, conform modelului anexat prezentei convenţii.

ARTICOLUL XLVI

Moldovenii şi valahii vor fi egali în faţa legii şi în ceea ce priveşte plata impozitelor şi se vor bucura de acces egal la funcţiile publice în ambele Principate.

Li se va garanta libertatea personală. Nimeni nu va fi reţinut, arestat sau urmărit penal decât în condiţiile legii.

Nimeni nu va fi lipsit de proprietate decât prin lege, pentru binele public şi cu plata unei despăgubiri.

Moldovenii şi valahii de toate confesiunile creştine se vor bucura în mod egal de drepturi politice. Exercitarea acestor drepturi poate fi extinsă şi la alte confesiuni pe cale legislativă.

Toate privilegiile, scutirile şi monopolurile de care se bucură încă anumite clase vor fi abolite şi, în vederea îmbunătăţirii condiţiei ţăranilor, se va întreprinde fără întârziere o revizuire a legii care reglementează relaţiile dintre proprietarii de pământuri şi agricultori.

Institutiile municipale, atât urbane, cât şi rurale, vor beneficia de toată dezvoltarea cerută de prevederile prezentei Convenţii.

ARTICOLUL XLVII

Până la revizuirea legilor prevăzute la articolul XXXVII, legislaţia în vigoare în prezent în Principate va rămâne în vigoare în acele dispoziţii ale sale care nu contravin prevederilor prezentei Convenţii.

ARTICOLUL XLVIII

În temeiul articolului XXV din Tratatul din 30 martie 1856, gatti-şeriful, care este literal de acord cu prevederile prezentei Convenţii, va promulga articolele menţionate mai sus în termen de cel mult două săptămâni de la schimbul de ratificări.

ARTICOLUL XLIX

Din momentul promulgării respectivului gatti-şerif, kaimakamurile aflate în serviciu vor transfera administraţia din fiecare Principat unei comisii temporare (kaimakamiya), organizată în conformitate cu prevederile statutului organic. Aceste comisii vor fi formate din preşedintele divanului princiar, marele logofete şi ministrul de interne, care au deţinut aceste funcţii sub ultimii hospodari, până la stabilirea administraţiilor temporare în 1856.

Resumatele comisii vor începe imediat întocmirea listelor electorale, care trebuie tipărite şi afişate în termen de cinci săptămâni. Alegerile vor avea loc la trei săptămâni după publicarea listelor. În a zecea zi după aceasta, deputaţii trebuie să se întrunească în fiecare Principat pentru a organiza alegerile hospodarilor în termenul stabilit mai sus.

ARTICOLUL L

Prezenta convenţie va fi ratificată, iar ratificările vor fi schimbate la Paris în termen de cinci săptămâni sau mai devreme, dacă este posibil.

În credinţa căreia, etc.

La Paris, 19 august 1858. SEMNAT:

Contele Kiselev [Rusia] Hübner [Austria]

A.K. Walewski [Franţa] Cowley [Marea Britanie]
Contele M. F. Hatzfeldt [Prusia] De Villamarina [Sardinia] Fuad [Turcia]
În esenţă, acest document constituţional a fost un compromis între Napoleon al III-lea şi Regina Victoria.

Adunările reprezentative ale Moldovei şi apoi ale Valahiei l-au ales în 1859 pe acelaşi domnitor, o figură progresistă binecunoscută, colonelul Alexandru Cuza, şi l-au proclamat principe al lor. Dubla alegere a echivalat cu unificarea. Principele Alexandru I Ion Cuza a unit principatele pe 6 februarie acelaşi an.

Alexandru Ioan Cuza s-a născut pe 20 martie 1820, în oraşul Bârlad, într-o veche familie de boieri mici şi mijlocii din comitatul Fălci (astăzi în comitatul Vaslui), proprietari de pământuri cu funcţii în administraţiile domneşti ale Moldovei. A studiat apoi la internatul francezului Victor Cuenin din Iaşi, unde i-a avut colegi pe Mihail Kogălniceanu şi Vasile Alecsandri.

În 1835, a obţinut o licenţă la Paris, apoi a continuat studiile universitare de drept şi medicină, pe care nu le-a finalizat, şi a devenit membru al Societăţii Economiştilor, din care a demisionat în 1840. Ulterior, a ocupat funcţia de preşedinte al Tribunalului Covurlui, perioadă în care s-a căsătorit (30 aprilie 1844) cu Elena Rosetti, fiica unei oameni de serviciu din Vaslui şi sora viitorului prim-ministru Teodor Rosetti. Cuza a participat la evenimentele din 1848 din Moldova, dar a jucat un rol secundar. Domnitorul Moldovei, Mihail Sturgea, a înăbuşit imediat orice tentativă de mişcare revoluţionară, arestând majoritatea conspiratorilor. Deşi se plănuia ca unii dintre ei, inclusiv Cuza, să fie trimişi în Turcia, cu ajutorul consulului britanic la Brăila au reuşit să ajungă în Transilvania, apoi în Bucovina, unde a fost martor la evenimentele revoluţionare de acolo. Cuza a petrecut un an în exil, la Viena, Paris şi Constantinopol, întorcându-se în ţară odată cu numirea noului domn al Moldovei, Grigore Alexandru Ghica. La întoarcerea în patria sa, Cuza a fost numit preşedinte al Tribunalului Covurlui (1849-1851; 1855-1856), apoi director al Ministerului

Afacerilor Interne (1851), primind în această perioadă gradul de vornic. La 6 iunie 1856, a fost numit proconsul de Galaţi, dar imediat după moartea domnului Ghica, a fost demis de caimakam-ul Teodor Balş. Câteva luni mai târziu, noul caimakam Nicolae Vogoride, anti-unionist şi dornic să aibă proprii susţinători, l-a numit din nou pe Cuza. Pârcălabomi l-a reintegrat în armată, în doar două luni, urcând în grad de la sublocotenent la maior.

Cuza nu a fost o figură de frunte pe scena politică şi a avut adversari cu o bogată experienţă administrativă; figura colonelului Cuza a ieşit în evidenţă în cursul anului 1859, deoarece grupurile politice din principate au preferat să susţină un semi-unionist decât să voteze pentru un adversar incontestabil.
În Moldova şi Valahia, nu toată lumea a fost de acord cu unirea, şi este logic că anti-unionismul a apărut odată cu ideea unirii. Mişcarea separatistă din Moldova s-a dezvoltat din 1856 încoace în contextul luptei pentru unificarea principatelor. Printre principalii săi reprezentanţi s-au numărat Nicolae Istrati, Gheorghe Asachi şi Costache Negruzzi. Separatiştii s-au exprimat atât prin broşuri, cât şi prin periodice (Patria, Nepartinitorul). Aceştia au avansat o teorie a declinului Moldovei şi Iaşilor, precum şi a mutării centrului de greutate politico-administrativ la Bucureşti.

În timpul primelor alegeri din Moldova, caiac-ul Vogorid, bucurându-se de sprijinul Imperiilor Austriac şi Otoman, care nu doreau unificarea, a falsificat alegerile, dar în urma tensiunilor diplomatice, puterile garante au decis pe 12 august 1857 să organizeze noi consultări electorale. De data aceasta, majoritatea unionistă a fost învinsă, iar Cuza s-a numărat printre deputaţii aleşi pentru a discuta viitorul principatelor. Având în vedere noul context, Vogorid îşi schimbă din nou atitudinea faţă de Kuza şi se oferă să-l ridice la gradul de colonel. Viitorul domn a fost de acord fără probleme, deşi fusese acuzat de activităţi caiac-ului cu câteva luni mai devreme. În timpul alegerilor pentru divanul special, Kuza face un gest care îi va aduce un important capital de imagine. După ce a enumerat interferenţa administraţiei în întocmirea listelor electorale care trebuiau să aducă majoritatea antiunionistă în divan, acesta a demisionat din funcţia de inculpat.

Rezultatele alegerilor au fost analizate în raportul puterilor garante autorizate şi discutate într-o conferinţă de trei luni. Pe 7 august 1858, a fost semnată Convenţia de la Paris, care stabilea viitorul politic al principatelor.

Imperiul Habsburgic şi Imperiul Otoman s-au opus categoric alegerilor duble.

În perioada următoare, au avut loc alegeri pentru adunările electorale ale fiecărui principat, care urmau să aleagă conducători, tot câte unul pentru fiecare principat.

Alegerea lui Ion Cuza ca domn în ambele principate în 1859, care a dus la unificarea lor, a provocat un protest aprins din partea Turciei, susţinută de Anglia. Ameninţând principatele, Austria a început pregătirile militare. Rusia a ieşit în apărarea principatelor, avertizând Austria şi Turcia că, în cazul unei intervenţii militare a lor în treburile interne ale principatelor, nu se va limita la proteste verbale. Avertismentul a funcţionat. Austria s-a limitat la ruperea relaţiilor diplomatice (pe atunci consulare) cu principatele. Turcia şi Austria, negăsind sprijin din partea Franţei, au fost nevoite să se retragă. La nivel politic, etatiştii au obţinut iniţial unele succese, reuşind să câştige alegerile pentru Divanul Provizoriu din Moldova în prima etapă cu sprijinul decisiv al caimakamilor (deputaţilor princiari) Nicolae Vogoride şi Theodore Balz. Succesul lor a fost important, deoarece Divanul a trebuit să se pronunţe asupra necesităţii unirii cu Ţara Românească. Repetarea alegerilor, victoria unioniştilor şi, indirect, principiul Unirii au marcat înfrângerea patriotismului moldovenesc pentru moment.

Evenimentele din ianuarie 1859 au dus la înfrângerea antiunioniştilor şi la unificarea celor două principate. Cu toate acestea, temerile antiunioniste s-au confirmat, întrucât noua structură statală a impus o viziune centralistă radicală. În ciuda numeroaselor voci care cereau ca noul stat să aibă capitala la Focşani, dintre care unele proveneau din rândurile unioniştilor moldoveni, în 1862 au fost emise decrete pentru centralizarea principalelor instituţii la Bucureşti. După 1862, noul pretext politic al anti-unionistilor a fost chestiunea „*compensaţiei morale*" cerute pentru „*sacrificiul*" făcut de Iaşi pe altarul Unirii. Ideea amplasării Curţii de Casaţie la Iaşi ca gest restaurativ a fost în cele din urmă respinsă de Parlament, provocând proteste stradale masive la „*târgul dulce*" (proteste masive pe străzi).

În 1860, în timpul domniei lui Alexandru Ion Cuza, limba moldovenească a fost scrisă oficial folosind alfabetul latin în loc de alfabetul chirilic (după o perioadă de tranziţie care a durat câteva decenii).

„*În România vecină, unde până relativ recent slujbele se oficiau folosind aceleaşi cărţi bisericeşti moldoveneşti ca şi aici, în Basarabia, aceste cărţi au fost acum înlocuite cu altele noi, tipărite în grafie latină, într-o limbă nouă, creată de inovatori filologici. Limba a fost denaturată la maximum. A fost adusă în concordanţă cu limba română literară şi este împodobită din abundenţă cu latinisme, galicisme şi tot felul de alte barbarisme de origine vest-europeană. Pentru mase, este, desigur, complet de neînţeles. Iar pentru o persoană cultă, face o impresie tristă prin neconcordanţa sa completă cu scopurile cultului…*" Un citat dintr-un articol de Alexei Mateevici, preot, poet şi traducător moldovean.

Deja după unificarea principatelor ca urmare a reformelor lui Alexandru Cuza, în Principatele Unite a apărut o armată regulată. În perioada (1859-1861) când Ţara Românească şi Moldova existau încă legal ca două state separate, fiecare dintre principate avea propriile forţe armate.

Bazele forţelor armate ale Principatelor Unite ale Moldovei şi Ţării Româneşti au fost puse în timpul domniei generalului rus de infanterie - contele P.D. Kiselev. Întrucât Principatelor Dunărene li s-a interzis să aibă armată încă din 1711, primele unităţi militarizate au fost detaşamentele de poliţie.\

Infanterie

Cavalerie

Infanterie

Artilerie

În Valahia acestea erau numite „*poliţie*”, iar în Moldova - „*jandarmerie*”. Tot în prima jumătate a secolului al XIX-lea, Kiselev a pus bazele trupelor de grăniceri moderne ale României. În Principatul Moldovei exista un singur regiment de infanterie cu 1.552 de oameni, care păzea graniţele statului şi ajuta jandarmeria. În Valahia, fiecare regiment număra, de asemenea, 1.552 de oameni, dar erau mai mulţi. Acolo, spre deosebire de Moldova, forţele armate erau împărţite în trei ramuri ale forţelor armate: cavalerie, infanterie şi artilerie. Cu toate acestea, trei regimente valahe şi unul moldovean nu constituiau toate forţele armate ale principatelor. Numărul armatei putea fi mărit la câteva zeci de mii de oameni prin chemarea forţelor de rezervă. În Principatele Unite, toţi locuitorii satelor, unii orăşeni şi o parte din nobilime erau supuşi conscripţiei. Bărbaţii cu vârste cuprinse între 20 şi 30 de ani erau chemaţi în armată. Excepţie făceau ţăranii ai căror părinţi muriseră sau nu se puteau întreţine singuri. Durata serviciului militar era de 6 ani. Ţăranii, tinerii nobili şi orăşenii erau chemaţi în armată ca soldaţi şi infanterie. Doar nobilii puteau deveni ofiţeri.

§ 2. CREAREA STATULUI ROMÂN

În noiembrie 1861, conferinţa ambasadorilor europeni de la Constantinopol şi-a dat consimţământul pentru următoarea etapă a fuziunii. A fost creată o adunare legislativă unică a principatelor, care a probat un guvern unic. Cu toate acestea, Turcia a recunoscut această formă de integrare doar în timpul domniei lui Cuza.

Pe 11 decembrie (23 decembrie) 1861, într-un apel către populaţie, Cuza a proclamat crearea principalelor unite. Acest era un stat vasal al Imperiului Otoman. Drept urmare, guvernele şi camerele celor două principate au fost unite.

Pe 22 ianuarie 1862, a fost format primul guvern unic al Principatelor Unite, condus de Barbu Catargiu. Parlamentul unic şi-a început lucrările pe 24 ianuarie 1862, când Cuza a proclamat unirea definitivă a principatului, iar Bucureştiul a devenit capitala lor. Comisia Centrală din Focşani şi-a încetat activităţile.

Moldovenii, însă, nu s-au împărţit cu această idee, mai ales că cele mai proaste aşteptări ale locuitorilor principatului s-au adeverit în scurt timp. Alexandru Ioan Cuza ales modelul centralizat francez al lui Napoleon al III-lea pentru stat. Cu alte cuvinte, toate instituţiile şi poluarea puterii au fost transferate la Bucureşti. Iaşul şi-a pierdut statutul şi importanţa economică. A început degradarea rapidă a Moldovei.

Când capitala României a fost transferată la Bucureşti, toate resursele, ministerele, şcoala militară şi arhivele Moldovei au fost transferate acolo. Din Iaşi, regimentul moldovenesc a fost transferat în Valahia, iar regimentul valah l-

a înlocuit. Apoi Cuza a părăsit Iaşiul şi s-a mutat la Bucureşti. Mulţi moldoveni au fost nemulţumiţi de decizie sa de a părăsi Moldova; când a mutat capitala, a fost huiduit.

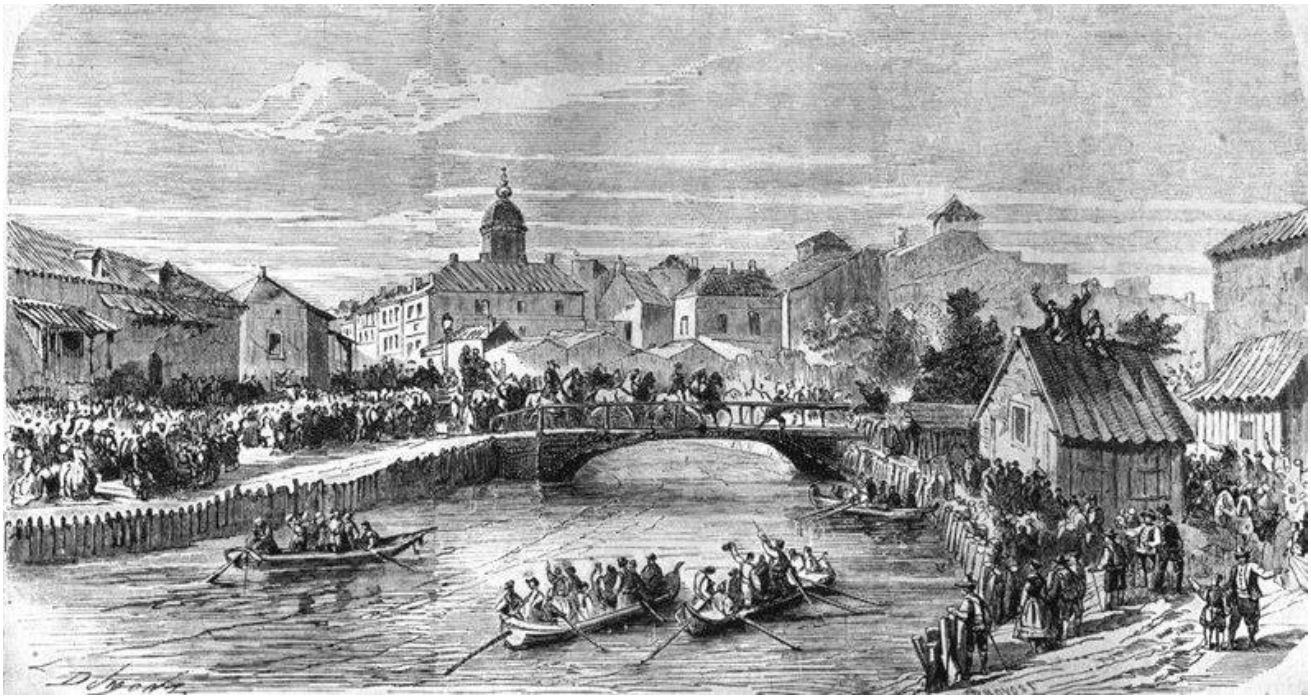

Alexandru Ioan Cuza părăseşte Iaşiul

Principatele Unite au adoptat numele oficial de România, iar Bucureştiul a devenit capitala noului stat. Drapelul naţional al României avea trei culori - albastru, galben şi roşu.

După încheierea Unirii, în 1862, statul român a fost organizat conform principiilor centralizării excesive inspirate de Franţa. Atât din punct de vedere instituţional, cât şi economic, Moldova a cunoscut o perioadă de declin sever, resimţit în special în vechea sa capitală, Iaşi. Lipsa unor comunicaţii eficiente (căi ferate, reţea rutieră dezvoltată) a dus la izolarea Moldovei. Viaţa socială şi culturală din Iaşi a intrat în degradare. Redistribuirea veniturilor bugetare a fost destul de favorabilă noii capitale şi instituţiilor sale. Unii dintre boierii moldoveni, care deţineau funcţii în fostul guvern şi în fosta Adunare Legislativă a Moldovei, au părăsit Iaşiul şi s-au mutat la Bucureşti, unde au fost primiţi de vlahi cu ironie. Alţi boieri au preferat să rămână la Iaşi şi şi-au pierdut funcţiile, iar preţul imobiliarelor din Iaşi a cunoscut o scădere accentuată. Domnitorul Ion Cuza a efectuat reforme energice, unificând simultan ordinea în principate. Au fost create forţe armate unificate, învăţământ laic, un sistem monetar comun şi un telegraf. Trupele au fost transferate de la standarde ruseşti la cele franceze. Ofiţerii au fost instruiţi în Franţa. Însă legătura privilegiată dintre domnitor şi armată a fost păstrată, chiar şi în ciuda amânării reformei militare. Codurile Penal şi Civil au fost elaborate pe baza analogilor francezi. Un an mai târziu, Cuza a introdus efectiv autocefalia Bisericii Române, plasând-o sub controlul

guvernului său. Reformele bisericeşti ale domnitorului au fost susţinute direct de Paris. Reforma electorală i-a permis domnitorului să atragă la alegeri nu numai burghezia şi clasa de mijloc superioară, ci şi ţăranii şi muncitorii. Ţăranii au ales un parlament mai loial reformelor. În Adunarea Naţională de a doua convocare, reforma agrară şi abolirea iobăgiei au fost rapid aprobate, fiind introdusă o nouă constituţie. Alexandru Cuza a obţinut controlul deplin asupra Principatelor Unite, o serie de reforme care nu au fost pe placul moşierilor, burgheziei şi marilor moşieri.

Pe 2 mai 1864, Cuza a instaurat un regim de putere personală, care a provocat nemulţumiri atât în rândul liberalilor radicali, cât şi al conservatorilor (din diverse motive). Clasele superioare ale populaţiei s-au unit într-o coaliţie îndreptată împotriva guvernului existent, numită popular „*coaliţia monstruoas*ă". Coaliţia era condusă de Ion Brătianu, care credea că doar un monarh străin putea servi drept garanţie a securităţii statului.

Scopul „*coaliţiei monstruoase*" era răsturnarea de pe tron a moldoveanului Cuza şi întronarea unui principe străin. Liberalii radicali doreau schimbări economice şi sociale radicale după modelul Europei Occidentale şi considerau măsurile luate de Cuza prea moderate. Conservatorii, dimpotrivă, doreau să păstreze tradiţiile şi privilegiile eterne, insistând pe o dezvoltare lentă şi fără schimbări radicale. Pentru ambele grupuri, Cuza devenea nepotrivit.

Ion Cuza a plecat în străinătate pentru tratament, în această perioadă municipalitatea Bucureştiului, pentru a preveni o epidemie de holeră, a luat următoarele decizii: să vândă mărfuri doar în cazărmile construite de primărie şi să stabilească preţuri mari pentru acestea. Locuitorii capitalei şi-au exprimat nemulţumirea. Angajaţii primăriei, pentru a pune în aplicare deciziile pe care le luaseră, au început să le aplice cu strictețe, negustorii s-au pronunţat împotriva lor, li s-au alăturat şi alte categorii de comercianţi din aceeaşi piaţă, conduşi de datornicii tutunului, care aveau de suferit de pe urma aplicării legii monopolului tutunului din acea vreme. Au început ciocniri şi bătăi, care au escaladat în revoltă. Revoltaţii au pătruns în cazarmă, au ocupat incinta primăriei, funcţionarii primăriei au fost expulzaţi. Tot ce se afla în incinta a fost jefuit, distrus şi aruncat afară. Evenimentele au avut loc pe 3/15 august 1865. Trupele au fost chemate şi li s-a ordonat să atace şi să disperseze mulţimea. Întâmpinaţi cu o ploaie de pietre şi împuşcături, aceştia au răspuns cu salve în aer. Rebelii însă nu numai că nu s-au lăsat intimidaţi, dar au lansat şi un atac şi mai energic, aşa că au fost nevoiţi să deschidă focul asupra întregii pieţe şi să ordone atacuri cu cavalerie. După ce s-au adăpostit şi s-au fortificat în casele din jurul pieţei, pe strada Beilicului şi în Hotelul Manuc, au continuat lupta, aruncând cu pietre şi trăgând de la ferestre. Abia când porţile caselor au fost sparte de tunuri şi armata a pătruns înăuntru, împingându-i puternic pe rebeli, rezistenţa a încetat. Bătălia a durat trei ore. Conform datelor oficiale, detaşamentul avea 1 ofiţer şi şapte soldaţi răniţi, în timp ce rebelii aveau 7 morţi şi 30 de răniţi. Peste 150 de

persoane au fost arestate ca autori sau participanţi la revoltă. Cu toate acestea, prin alegerea procurorilor, numărul lor a fost redus la 100. Printre aceştia: Ion Brătianu, K. A. Rosetti, Alex. Golescu-Albu, C. Brăiloiu, Aug. Karada, Lapati, Radu Rosetti, Seruriye şi alţii care „nu merită să fie numiţi", scrie generalul Florescu. În noaptea de 3 spre 4 august, trupele au rămas pe loc, din motive de precauţie. Totuşi, a doua zi, când ordinea a fost complet restabilită, au fost trimise la cazarmă. Lumea s-a calmat. Afacerile au revenit la normal. După demonstraţiile de masă din august 1865 de la Bucureşti, un Paris nemulţumit a început să caute un înlocuitor pentru tronul românesc. Acesta a fost găsit ţinând cont de interesele Prusiei în creştere.

Marile Puteri Occidentale – Germania, Franţa şi Marea Britanie – nu erau nici ele mulţumite de politica externă a lui Alexandru Cuza. Acestea doreau să subjuge complet Principatele Unite, slăbind astfel influenţa turcă în regiune.

Rosetti, Ion C. Brătianu, Anastasie Panu, Ion Ghica, Constantin Brăiloiu, Dimitrie Ghica şi Gheorghe Ştirbei au întocmit un fel de jurământ, conform căruia „în caz de vacanţă a tronului" urmau să sprijine un principe străin.

În pregătirea răsturnării lui I. Cuza, I. Brătianu C. Rosetti a implicat ofiţeri ai armatei române: şeful gărzii palatului D. Leca, şeful artileriei colonelul N. Harlapie. Lista trădătorilor întocmită de N. Iorga, colonei: D. Kretsulescu, Berindei, Călinescu, Gheorghiu, căpitani: Malinescu, Lipoianu, Handoca, Costescu, Candiano-Popescu, Constantin Pilat.

În seara zilei de 10 februarie 1866, ferestrele casei lui Constantin Rosetti erau puternic luminate, muzica răsuna puternic, proprietarul dădea un bal. Trecătorii nu bănuiau că toate acestea serveau drept acoperire pentru o adunare de conspiratori; între timp, în tipografia de acasă se tipăreau manifeste despre abdicarea lui Cuza şi crearea unui nou guvern.

Zvonurile despre o iminentă lovitură de stat au ajuns la prinţ. Acesta i-a cerut maiorului Lekka, participant la conspiraţie, să consolideze securitatea palatului. Lekka a asigurat că s-au luat măsuri de precauţie.

Noaptea, reşedinţa şefului statului a fost înconjurată de artilerie.

La instrucţiunile lui I.K. La Brătianu, în noaptea de 10 spre 11 februarie 1866, un grup de ofiţeri, lăsaţi să treacă de gardă, au dat buzna în dormitorul domnitorului Cuza.

„*Pilla s-a aplecat peste domnitor şi, punându-i un pistol la tâmplă, l-a obligat pe Cuza să semneze actul de abdicare, restabilind astfel sistemul parlamentar-democratic în ţară...*". Profesor, Doctor în Ştiinţe Tehnice Radu Munteanu. În

Actul Abdicării a fost trecută următoarea frază: „*Ioan I, în conformitate cu dorinţa întregului popor şi cu obligaţia cu care am urcat pe tron, astăzi, 11 februarie 1866, predau cârma guvernului locotenentului regal şi ministrului ales de popor. Alexandru Ioan*”.

Domnitorul detronat a fost transportat într-o trăsură închisă într-un apartament privat, iar câteva zile mai târziu a fost scos din ţară. „*Monstruoasa coaliţie”* a venit la putere.

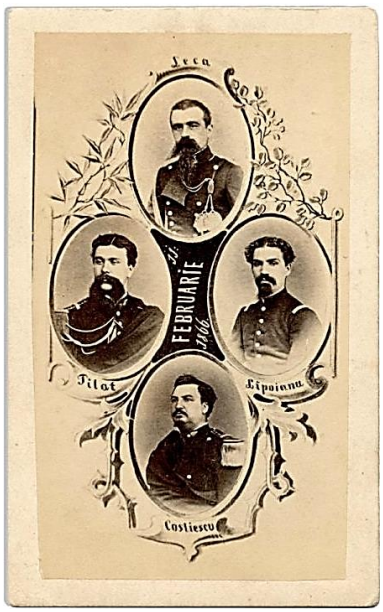

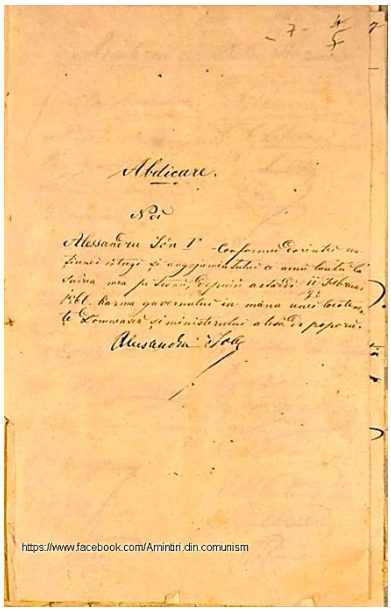

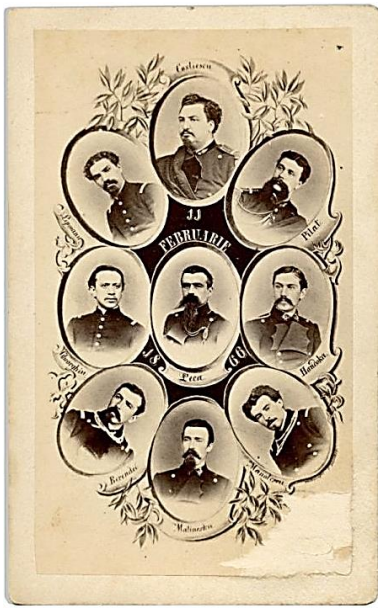

Mihail Kogălniceanu, după căderea lui Cuza, a spus: „*Nu greşelile lui Cuza l-au distrus, ci faptele sale măreţe.”* Cuza însuşi a spus din exil: „*Dumnezeu să dea ţării mai bine fără mine decât cu mine. Trăiască România!*”

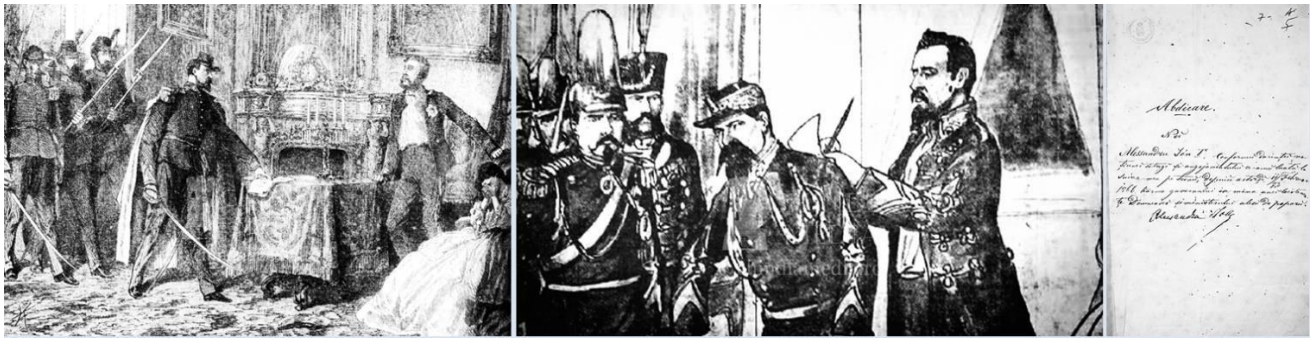

După lovitura de stat executată de „*monstruoasa coaliţie*”, funcţia de domnitor al României a devenit vacantă. În primăvară, principatul a rămas fără domnitor, o comisie specială de stat a devenit domnitor interimar, ţara a fost condusă de un corp de locotenenţi (Lasker Catargiu, Nicolae Golescu, Nicolae Haralambi) şi un guvern provizoriu condus de I. Ghica până la 11 mai 1866.

Între timp, soarta principatelor slăbite era discutată în Europa. Franţa dorea să numească în funcţia de domnitor un monarh loial ei, Turcia urma să-şi subjuge complet acest stat, iar în Italia se discuta problema transferului Principatelor Unite către Austro-Ungaria în schimbul Veneţiei. Ultima propunere a fost respinsă de austrieci cu formularea „*barca austriacă este deja supraîncărcată cu naţionalităţi străine, fără a adăuga moldoveni şi vlahi*".

Ţara era neliniştită, situaţia internaţională era, de asemenea, alarmantă. Consulii ţărilor străine s-au abţinut de la recunoaşterea loviturii de stat, întrucât Cuza era recunoscut de statele garante, iar Parisul, de care Cuza era strâns legat, şi-a exprimat o nemulţumire deosebită. Organizatorii loviturii de stat, după respingerea primului candidat, s-au oprit asupra candidaturii lui Karl Hohenzollern-Sickmaringen, un descendent al unei ramuri colaterale a casei regale prusace. Din partea mamei sale, acesta era înrudit cu familia Bonaparte, ceea ce, în opinia viceregatului, ar fi trebuit să elimine opoziţia franceză.

Vestea că tronul principatului va fi ocupat de un suveran străin, iar acesta era Carol I, a provocat o revoltă fără precedent la Iaşi. De data aceasta nu a fost vorba de jocuri şi propagandă din culise, ci de o adevărată rebeliune, la care au participat reprezentanţi ai tuturor claselor sociale.

Pe 3/15 aprilie 1866, a început la Iaşi rebeliunea moldovenilor, care considerau unificarea celor două principate o greşeală. Demisia lui I. Cuza a fost evenimentul cheie al acestei rebeliuni.

Scopul Rebeliunii de la Iaşi a fost impunerea lui Nicolae Rosetti Roznovanu ca domnitor. „*Familia Roznovanu era o familie nobilă extrem de influentă. Aveau bani, conexiuni şi susţinători*", spune Dorin Dobrincu. Mişcarea separatiştilor părea logică. Turcia şi Rusia se pronunţaseră deja şi ceruseră ca cele două state să aibă conducători diferiţi. „*De fapt, aceasta a fost înţelegerea acceptată de marile puteri. Trebuiau să existe doi conducători, două capitale, două parlamente şi două armate*", spune istoricul. Alegerea lui Cuza în ambele ţări a fost o stratagemă românească, acceptată pe plan internaţional doar în timpul domniei lui I. Cuza. „*Până în 1862 existau două guverne şi două parlamente*." „*Instituţia puterii lui A. I. Cuza a fost creată de guvernul Moldovei*", adaugă Dobrincu.

Principalele evenimente ale răscoalei au avut loc la Iaşi, pe bulevardul „Ştefan cel Mare". Pe 3 aprilie, totul a început cu o demonstraţie publică, apoi manifestanţii au încercat să ia cu asalt Palatul Administrativ. Numărul total al manifestanţilor este necunoscut, unele surse indică 500 de persoane, altele câteva mii. „*Au fost peste 500 de oameni, ceea ce este mult pentru acea vreme. Chiar şi acum, un protest cu 500 de persoane este un protest semnificativ, dar pe atunci era un protest mare*", spune istoricul Dorin Dobrincu. După slujba de

la Mitropolie, clerul şi mulţimea care se adunase la slujbă şi-au exprimat opiniile separatiste. Pe lângă credincioşi, la Mitropolie şi la Palatul Roznovanu s-au adunat oameni din mahalale.

Punctul culminant al tuturor acestora a fost o demonstraţie publică, urmată de lupte de stradă. Pe 3 aprilie, o mulţime furioasă a încercat să ia cu asalt Palatul Administrativ (acum Palatul Culturii). Numărul protestatarilor este necunoscut, unele surse spun că au fost până la 500, altele spun că au fost câteva mii. „*Au fost peste 500 de oameni, ceea ce este mult pentru acea vreme. Chiar şi acum, un protest cu 500 de oameni este un protest semnificativ, dar pe atunci era un protest mare*", spune istoricul Dorin Dobrincu. Pe lângă credincioşi, la Mitropolie şi la Palatul Roznovanu s-au adunat oameni din mahalale. După slujba de la Mitropolie, clerul şi mulţimea care se adunase pentru slujbă şi-au exprimat opiniile separatiste. La sfârşitul slujbei religioase, Mitropolitul Calinic Miclescu a ţinut un discurs împotriva sindicatelor şi a semnat Declaraţia de Independenţă. Preoţii au început să tragă clopotele bisericii, iar Mitropolitul, ţinând o cruce în mână, a condus manifestanţii. Grupul de la Palatul Roznovanu s-a alăturat mulţimii care părăsea slujba şi a scandat: „*Jos Unirea*", „*Jos Prinţul Străin*", „*Trăiască Moldova*", „*Trăiască Convenţia*". Mitropolitul, însoţit de cler şi de mulţimea jubilantă, s-a îndreptat spre Palatul Administrativ (acum Palatul Culturii). Acţiunea nu a fost însă spontană; autorităţile erau pregătite. Un regiment de puşcaşi valahi îi aştepta pe moldovenii rebeli.

În Palatul Administrativ se aflau Lasker Catargiu şi Nicolae Golescu, doi dintre

cei trei locotenenţi care conduceau România. Armata a deschis focul pentru a ucide, apoi a atacat rebelii cu baionete ţintă. Locotenenţii l-au chemat pe Mitropolit la negocieri, dar nu au avut succes. Zvonurile au ajuns pe străzi că soldaţii l-ar fi ucis pe Mitropolit, ceea ce a sporit furia protestatarilor.

Luptele au durat peste cinci ore, cu baricade ridicate pe străzi. Mitropolitul Calinic a fost rănit într-un atac cu baioneta. Numărul morţilor este necunoscut, dar conform cifrelor oficiale, în jur de 150 de rebeli au fost ucişi în ciocniri, în timp ce alte surse spun că în jur de 300 de moldoveni şi 15 puşcaşi de munte au fost ucişi. În zona actualei Primării Iaşi, protestatarii au fost atacaţi de cavalerie. Soldaţii au intrat în Palatul Roznovanu şi l-au arestat pe Nicolae Rosetti Roznovanu şi pe aproximativ 200 de manifestanţi. Constantin Moruzzi s-a ascuns în consulatul rus şi a fugit ulterior în Rusia. Gheorghe Asachi a fost, de asemenea, arestat şi judecat pentru „*participarea la răscoala din 3 aprilie 1866*”. Pliant în dosar (traducere): „*Către concetăţenii moldoveni, foşti victime, ale nefericitei zile de 3 aprilie! Aveţi încredere în Dumnezeu, care ne-a protejat sute de ani de duşmanii externi şi de tiranii interni. Proclamarea unui principe străin reprezintă un nou plan al Locotenenţilor (membri ai viceregatului) sosiţi la Iaşi pentru a se opune cu foc şi sabie voinţei poporului, care doreşte doar aplicarea Convenţiei din 1858, singura pentru mântuirea noastră. Abţineţi-vă de la a vorbi (a participa) la plebiscit. Aplicarea convenţiei este o revendicare legitimă a Moldovei, pe care, cu voia lui Dumnezeu, o vom realiza prin mijlocirea puterilor protectoare. Trăiască Moldova liberă!*”

„*Graniţa cu Basarabia era la 15 km distanţă, aşa cum este şi acum, iar unii protestatari s-au refugiat în gubernia Basarabiei*”, explică Dorin Dobrincu.

Mitropolitul Calinic, Nicolae Roznovanu, Grigore Asachi, Theodor Boldur-Lătescu, precum şi scriitorul Ion Creangă au participat la răscoală.

Mitropolitul Kalinić a fost suspendat din funcţie până în iunie, când a fost graţiat de Prinţul Carol. Doi ani mai târziu, l-a primit pe Carol I în palatul mitropolitului. Imediat după evenimentele asociate cu înăbuşirea sângeroasă a marşului pro-moldovenesc de la Iaşi şi de-a lungul istoriei ulterioare a României

moderne, orice menţionare a drepturilor civile ale moldovenilor care s-au aflat în componenţa acestuia împotriva voinţei lor, a istoriei patriei lor - Principatul Moldovei, a limbii lor materne moldoveneşti şi a grupului etnic moldovenesc în ansamblu, este interzisă în această ţară şi este interpretată ca nimic altceva decât separatism, este considerată activitate antistatală şi, prin urmare, este persecutată cu cruzime.

Ion Brătianu i-a oferit lui Carol coroana princiară. După consultarea cu ministrul-preşedinte al Prusiei, Otto von Bismarck, tânărul a fost de acord cu propunerea politicienilor români.

În mai 1861, Carol I a fost ales pe tronul României de către Adunarea Naţională reacţionară. Pe 10 mai 1866, Carol a sosit la Bucureşti, întâmpinat de locuitorii entuziaşti ai oraşului. Carol a primit cheia porţilor oraşului şi a depus un jurământ (în franceză) ţării pe care urma să o slujească de acum înainte. La construirea metropolei oraşului, Adunarea Legislativă l-a proclamat Domnitor (Domn) al Ţării Româneşti şi Moldovei. Ultimele cuvinte ale jurământului lui Carol (aşa cum au început românii să-l numească) faţă de ţară au fost: „*M-am născut în altă ţară, vorbesc altă limbă, dar punând piciorul pe pământ românesc, sunt acum român*.” Acest moment a devenit momentul naşterii dinastiei. Pe 1 iulie 1866, Adunarea Constituantă a adoptat o nouă Lege fundamentală. Constituţia, care conţinea 82 de articole şi s-a dovedit a fi cea mai longevivă constituţie din Europa - din 1866 până în 1923, a asigurat noul nume al statului - România şi statutul său - monarhie constituţională ereditară. În loc de titlul de Domnitor (Domn), suveranul a primit titlul de Prinţ.

La urcarea pe tron a Prinţului Carol, un grup de 136 de ofiţeri ai armatei române, reprezentând corpul ofiţeresc din Bucureşti, cei care nu au luat parte la eliminarea lui Cuza, conduşi de generalul Florescu şi manu, coloneii Solomon, Boteanu, Răneţ, Petrescu, Păusescu, Roznovanu şi Vişpescu: „*Maiestatea Voastră, oricât de grea ar fi datoria pe care subsemnaţii ofiţeri au îndrăznit să o îndeplinească în raport cu Alteţa Voastră, oricât de speriaţi li s-ar părea că fac acest pas riscant, dar nu ezită nicio clipă să îndeplinească această misiune, căci onoarea militară a vorbit, iar toate celelalte consideraţii trebuie să dispară în faţa acestei legi supreme. Cu ocazia evenimentelor care au avut loc aici la 11 februarie, mai mulţi ofiţeri au neglijat onoarea militară şi îndatoririle lor cele mai sacre. Subsemnaţii, atât în nume propriu, cât şi în numele celor absenţi de la Bucureşti, vă rog cu seriozitate şi respect Alteţa Voastră să*

examinaţi personal această chestiune gravă, care cuprinde întregul viitor al armatei noastre, şi să nu permiteţi ca intenţia rea a câtorva să atârne ca o pată de neşters pe întreaga noastră ţară." armată, care respinge o astfel de solidaritate şi îşi declară nevinovăţia."

§ 3. REGATUL ROMÂNIEI

La începutul anilor 1870, Rusia a reuşit să-şi restabilească poziţia în bazinul Mării Negre. Neîndeplinirea de către Poartă a promisiunilor de a realiza reforme a provocat două revolte în Bulgaria în 1875–1876, dar acestea au fost brutal înăbuşite. La 30 iulie 1876, Serbia şi Muntenegru au declarat război Turciei. În 1876–1877, puterile europene au făcut mai multe încercări de a determina Poarta să realizeze reformele necesare în provinciile balcanice. Întrucât nu au reuşit să obţină concesii pe căi diplomatice, la 12 aprilie 1877, după o paradă a trupelor la Chişinău, episcopul Pavel (Lebedev) de Chişinău şi Khotin a citit Manifestul lui Alexandru al II-lea care declară război Turciei în cadrul unei slujbe solemne.

Manifestul în numele autocratului tuturor ruşilor spunea: „*Toţi dragii noştri supuşi loiali cunosc participarea vie pe care am avut-o întotdeauna la soarta populaţiei creştine asuprite din Turcia. Dorinţa de a îmbunătăţi şi de a le asigura situaţia a fost împărtăşită cu Noi de întregul popor rus, care îşi exprimă acum disponibilitatea pentru noi sacrificii pentru a uşura soarta creştinilor din Peninsula Balcanică... Epuizând până la capăt liniştea noastră, suntem forţaţi de încăpăţânarea arogantă a turcilor să luăm măsuri mai decisive. Acest lucru este cerut atât de un simţ al dreptăţii, cât şi de un simţ al propriei noastre demnităţi. Turcia, prin refuzul său, ne obligă să recurgem la forţa armelor... Acum, invocând binecuvântarea lui Dumnezeu asupra trupelor noastre viteje, le-am ordonat să intre în graniţele Turciei.*"

România, care căuta independenţa, a încercat să rezolve această problemă pe cale diplomatică. În 1876, ministrul român de externe, Mihail Kogălniceanu, aflat în Turcia, s-a adresat conducerii turceşti şi puterilor garante cu o notă în care cerea Europei să recunoască individualitatea ţării, numele României şi integritatea teritoriului său. Omul de stat a prezentat în notă o argumentaţie amplă privind relevanţa drepturilor solicitate. Dar Kogălniceanu a fost refuzat.

În acelaşi an, în reşedinţa de vară a ţarului Alexandru al II-lea din Livadia, Crimeea, prinţul Carol I şi Ion C. Brătianu, pe atunci prim-ministru al României. După negocieri purtate înainte de război, a căror bază a fost: încheierea unei convenţii generale privind acoperirea cheltuielilor militare, asigurarea recunoaşterii independenţei ţării şi garanţiile integrităţii sale teritoriale.

La Conferinţa Marilor Puteri de la Constantinopol, care s-a deschis la 29 noiembrie/11 decembrie 1876, delegatul guvernului român, Brătianu, trimis aici cu misiunea de a realiza recunoaşterea independenţei şi garanţii privind „*neutralitatea absolută*” a României, a primit un răspuns complet negativ, foarte semnificativ. Iar la 11/23 decembrie 1876, Imperiul Otoman a adoptat o nouă Constituţie, în textul căreia România era plasată printre „*provinciile privilegiate*”. Turcia şi-a confirmat astfel, în cele din urmă, poziţia ostilă faţă de România.

Pe 16/4 aprilie 1877, România şi Imperiul Rus au semnat la Bucureşti un tratat, conform căruia trupele ruse aveau voie să treacă prin teritoriul românesc, cu condiţia ca Rusia să nu conteste integritatea României.

ALEXANDRU al II-lea LA CHIŞINĂU 1887

Pe 24/12 aprilie 1877, Rusia a declarat război Imperiului Otoman, iar o armată rusă de 185.000 de oameni a intrat în România prin Podul Eiffel, recent construit la Ungheni.

Odată cu intrarea trupelor ruseşti în România dinspre est, trupele turceşti au supus focului de artilerie linia de sud a Dunării. Artileria românească a răspuns, asigurând trecerea soldaţilor ruşi la sud de Dunăre. Cu foc de ripostă, trupele

turceşti au bombardat oraşul Calafat, oferind parlamentului român un pretext pentru a declara starea de război, adică ruperea legăturilor de suzeranitate. Aceasta este esenţa Declaraţiei de Independenţă, adoptată la 9 mai 1877, în această zi fiind proclamată independenţa României în Camera Deputaţilor şi Senat. În discursul său, Mihail Kogălniceanu a remarcat că, având în vedere starea de război, legăturile cu puterea suzerană au fost rupte: „Şi astfel, domnilor, nu am nicio îndoială sau teamă să declar că suntem o naţiune liberă şi independentă.” România şi-a declarat legal independenţa la 21 mai 1877, la scurt timp după izbucnirea războiului ruso-turc din 1877-1878. Rusia, intrând din nou într-o luptă sângeroasă cu Turcia, a oferit astfel condiţiile necesare suveranităţii române. În acest război, România a acţionat ca aliat al Rusiei, ceea ce a avut o importanţă nu atât militară, cât politică.

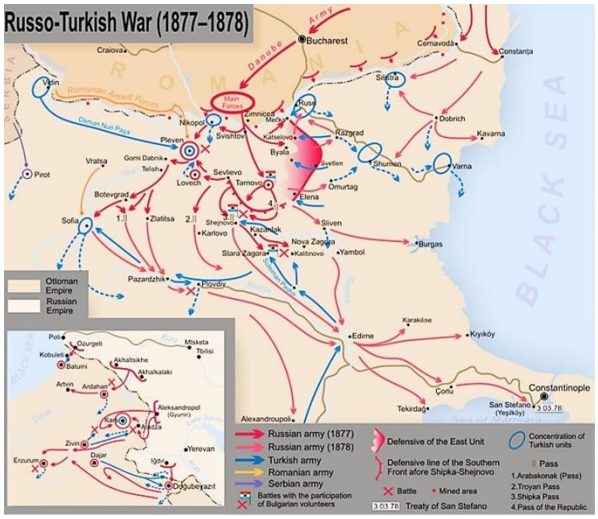

La sfârşitul războiului ruso-turc din 1877-1878, Rusia a cucerit aproape întreaga parte europeană a Imperiului Otoman. Datorită intervenţiei puterilor occidentale, doar capitala Constantinopolului nu a fost cucerită. După ce a suferit o înfrângere completă în război, pe 19 ianuarie 1878, Imperiul Otoman a cerut pacea, care a fost acceptată de Rusia şi România.

La a 19 februarie/3 martie 1878, a fost semnat un tratat de pace între Rusia şi Poartă la San Stefano, pe baza tratatului preliminar încheiat la 19/31 ianuarie la Adrianopol.

Tratatul consta dintr-un preambul şi 29 de articole. Din partea rusă, tratatul a fost semnat de fostul ambasador rus la Constantinopol, contele N. P. Ignatiev, şi de şeful cancelariei diplomatice a comandantului-şef al armatei ruse în Balcani şi viitor ambasador A. I. Nelidov. Din partea turcă, de ministrul Afacerilor Externe Savfet Paşa şi de ambasadorul în Germania Saadullah Paşa.

Pacea de la San Stefano a fost de mare importanţă pentru eliberarea popoarelor balcanice de sub jugul otoman. Conform tratatului, Serbia, Muntenegru şi

România au primit independenţa, iar teritoriile lor au fost extinse semnificativ.

- Bulgaria a devenit o regiune autonomă în cadrul Imperiului Otoman, primind dreptul la propriul guvern şi armată; comunicările cu Turcia se limitau la plata tributului. Trupele turceşti au fost retrase din Bulgaria, în timp ce ruşii au rămas acolo timp de 2 ani.
- Bosniei şi Herţegovinei i s-a acordat autonomie în cadrul Imperiului Otoman.
- Rusia a primit Batum, Ardahan, Kars, Bayazet şi Basarabia de Sud, care îi fuseseră luate prin Tratatul de Pace de la Paris din 1856 (cu excepţia insulelor din Delta Dunării).
- România, ca compensaţie pentru aceste teritorii, a obţinut drepturi asupra Dobrogei şi Deltei Dunării. Datorită Rusiei, România a obţinut acces la Marea Neagră pentru prima dată în istorie.

Cu toate acestea, România, fără a renunţa la noile teritorii pe care le primise, a revendicat şi partea din Basarabia cedată Rusiei şi a optat în mod deliberat pentru o deteriorare accentuată a relaţiilor ruso-române. Acest lucru a creat condiţii pentru medierea germană şi austro-ungară.

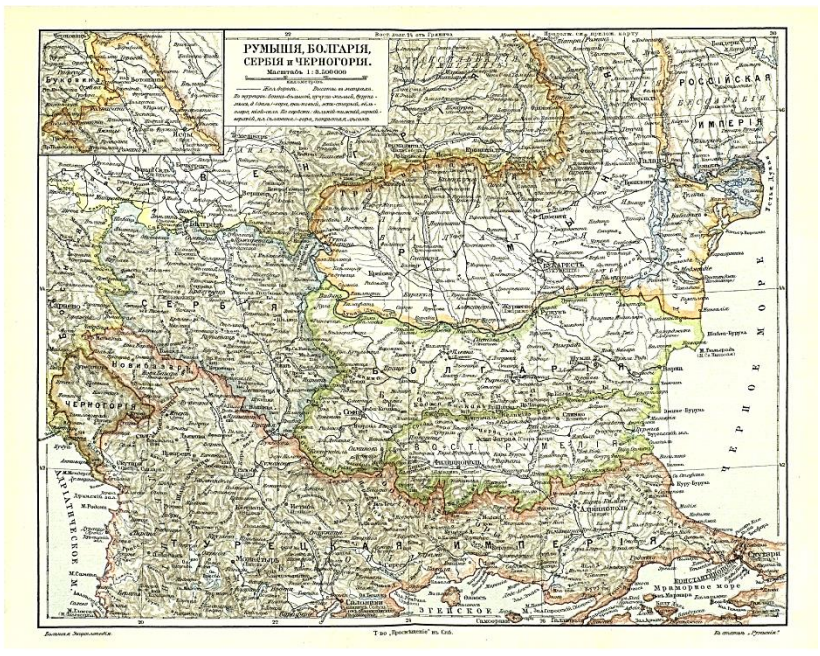

Termenii tratatului au provocat o reacţie negativă din partea statelor vest-europene, care se temeau de influenţa extrem de crescută a Rusiei în Balcani. Austro-Ungaria şi Anglia au declarat că aceasta a încălcat termenii Tratatului de Pace de la Paris. Temându-se de ameninţarea unui nou război, pentru care Rusia nu era pregătită, guvernul rus a fost nevoit să revizuiască tratatul la congresul internaţional de la Berlin, unde Tratatul de la San Stefano a fost înlocuit de Tratatul de la Berlin, dezavantajos pentru Rusia şi ţările balcanice. Vorbind la o sesiune a Congresului de Pace de la Berlin, în timpul discutării articolelor despre

România, cancelarul rus A. M. Gorchakov a atras atenţia asupra faptului că câştigurile teritoriale ale României erau cu 3.500 de kilometri pătraţi mai mari decât partea din Basarabia cedată Rusiei, iar populaţia noilor teritorii româneşti era cu 80.000 de oameni mai mare decât populaţia părţii din Basarabia înstrăinată de Rusia în 1856 şi acum returnată acesteia. Cu o emoţie deosebită, A. M. Gorchakov a subliniat: *„... toate drepturile şi privilegiile României au fost asigurate cu preţul sângelui rusesc. Nu există un singur tratat semnat în cursul secolului între Rusia şi Turcia care să nu conţină prevederi favorabile românilor*". Congresul recunoaşte independenţa României, Uniunea Dobrogei, dar cedează Rusiei districtele Cahul, Bolgrad şi Izmail din sudul Basarabiei. Rusia, după ce a câştigat, dorea acces la gurile Dunării şi a obţinut ceea ce îşi dorea.

În 1881, constituţia din 1866 a fost modificată pentru a proclama România regat, iar cuvântul „prinţ" a fost înlocuit cu cuvântul „*rege*".

10 mai 1881 Încoronarea Regelui Carol I al României Toate etapele au fost finalizate în 1881, când în martie a fost adoptată în unanimitate legea care proclama Regatul, legea libertăţii României şi a apartenenţei sale la Europa. Evenimentul a fost sărbătorit pe 10 mai 1881, când Regele Carol I a primit coroana de oţel.

Astfel, în 1881, Regatul România, o nouă structură politică, a apărut pe harta politică a Europei.

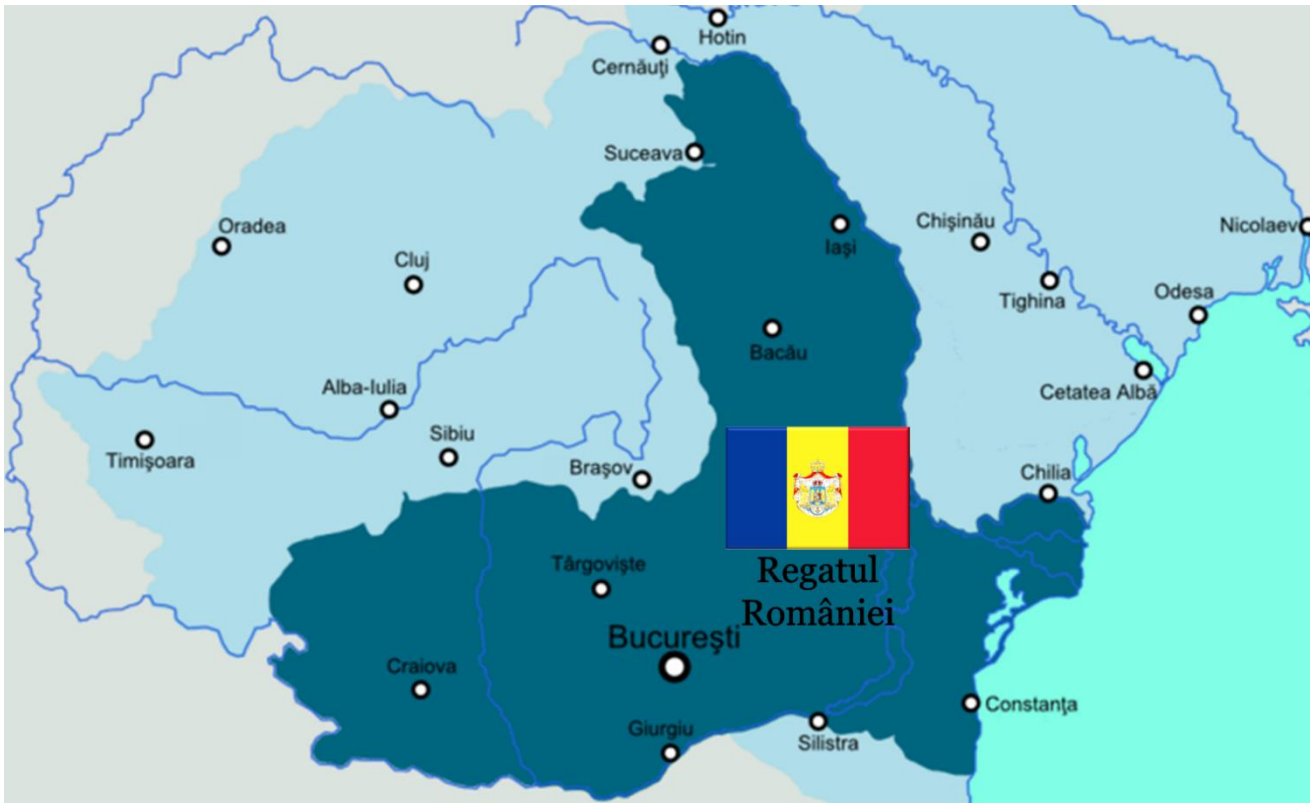

Motivul pentru care Anglia şi Franţa au susţinut unificarea principatelor române într-un singur stat, şi ulterior independenţa acestui stat, a fost acela că România urma să devină o zonă tampon pe drumul Rusiei către Marea Neagră. Un stat independent, cu interese proprii, contrare celor ale Rusiei, aliat cu puterile occidentale – aceasta a fost mişcarea, gândită de strategii englezi, împotriva expansiunii ruseşti spre sud. Astfel, chiar înainte de apariţia sa, România îşi primise deja rolul anti-rusesc.

Capitolul III. BASARABIA

§ 1. INTRAREA BASARABIEI ÎN IMPERIUL RUS

Destinul istoric al Basarabiei, partea estică a Principatului Moldovei, fost vasal al Imperiului Otoman, este în multe privinţe similar cu soarta ţărilor balcanice. Basarabia a văzut numeroase popoare de-a lungul secolelor, care fie au trecut prin acest teritoriu, fie au stat pentru o scurtă „*perioadă*" istorică, fie, contopindu-se cu dealurile sale împădurite şi spaţiile de stepă, au lăsat o amprentă de neşters asupra dezvoltării ulterioare a regiunii.

Înainte de ocuparea acestei provincii de către trupele ruseşti, doar districtele sudice ale acestei regiuni erau numite Basarabia - districtul Akkerman şi o parte din Izmail şi Bender. Acest nume corespundea numelui turcesc Budzhak, care înseamnă colţ, şi se referea la coasta joasă a Mării Negre şi la ramura nordică a Dunării şi la nord la Bender, o zonă inundată în mod repetat de trupele otomane. Moldova, aflată sub stăpânire turcească, ocupa partea centrală a Basarabiei de astăzi. Oraşele raionale situate de-a lungul Nistrului şi de-a lungul coastei maritime se aflau sub controlul militar direct al Porţii (cetăţile turceşti Izmail, Kiliya, Akkerman, Bender şi Hotin) şi înconjurau Moldova dinspre est cu un lanţ de tabere fortificate.

Când, în 1807, Rusia s-a angajat să-şi retragă trupele din Valahia şi Moldova, delegaţii săi au considerat avantajos să extindă arbitrar numele - Basarabia - la întregul triunghi care se întindea dintre Nistru şi Prut. Aceasta este originea diplomatică a numelui. Basarabia era un coridor de trecere între graniţele Ucrainei moderne şi ţările dunărene.

În timpul prezenţei trupelor ruseşti în Moldova în perioada 1806-1812, L. Berg (academician al Academiei de Ştiinţe a URSS) a scris următoarele despre structura administrativă: „Actualele *judeţe Chişinău, Orhei, Soroca şi Beleţki constituiau aşa-numita Zaprutskaya Moldovă şi se aflau Capitolul III. BASARABIA"*

§ 1. INTRAREA BASARABIEI ÎN IMPERIUL RUS

Destinul istoric al Basarabiei, partea estică a Principatului Moldovei, fost vasal al Imperiului Otoman, este în multe privinţe similar cu soarta ţărilor balcanice. Basarabia a văzut numeroase popoare de-a lungul secolelor, care fie au trecut prin acest teritoriu, fie au stat pentru o scurtă „*perioadă*" istorică, fie, contopindu-se cu dealurile sale împădurite şi spaţiile de stepă, au lăsat o amprentă de neşters asupra dezvoltării ulterioare a regiunii.

Înainte de intrarea trupelor ruseşti în această provincie, doar districtele sudice ale acestei regiuni erau numite Basarabi – districtul Akkerman şi o parte din Izmail şi Bender. Acest nume corespundea numelui turcesc Budzhak, care înseamnă colţ, şi se referea la coasta joasă a Mării Negre şi la ramura nordică a Dunării şi la nord la Bender, o zonă inundată în mod repetat de trupele otomane. Moldova, aflată sub stăpânire turcească, ocupa partea centrală a Basarabiei de astăzi. Oraşele raionale situate de-a lungul Nistrului şi de-a lungul coastei maritime se aflau sub controlul militar direct al Porţii (cetăţile turceşti Izmail, Kiliya, Akkerman, Bender şi Hotin) şi înconjurau Moldova dinspre est cu un lanţ de tabere fortificate.

Când, în 1807, Rusia s-a angajat să-şi retragă trupele din Valahia şi Moldova, delegaţii săi au considerat avantajos să extindă arbitrar numele - Basarabia - la întregul triunghi care se întindea dintre Nistru şi Prut. Aceasta este originea diplomatică a numelui. Basarabia era un coridor de trecere între graniţele Ucrainei moderne şi ţările dunărene.

În timpul prezenţei trupelor ruseşti în Moldova în perioada 1806-1812, L. Berg (academician al Academiei de Ştiinţe a URSS) a scris următoarele despre structura administrativă: *„Actualele judeţe Chişinău, Orhei, Soroca şi Beleţki constituiau aşa-numita Zaprutskaya Moldovă şi se aflau sub controlul direct*

al moldovenilor, făcând parte din şase ţinute (judeţe). Hotinul şi alte cetăţi de-a lungul Nistrului şi Dunării se aflau în mâinile turcilor, iar judeţele Akerman, Izmail şi o parte din Iener, sub numele de Bugec, care anterior se aflaseră în puterea vasalilor tătari ai Porţii, s-au dovedit a fi aproape pustii. Trebuie menţionat că încă din 1760, administraţia civilă a Bugecului a fost luată din mâinile tătarilor şi predată cadiţilor turci, care îşi aveau reşedinţa în Kiliya, Izmail, Bender, Tatarbunar şi Kişle. În fruntea organizaţiei militare se afla seraskirul tătar. În 1770, 12.000 de nogai au fost expulzaţi din graniţele Basarabiei de către ruşi, astfel încât la începutul războiului din 1806-1812 nu mai rămăseseră aici mai mult de 5.000 de tătari. Sub Richelieu, aceştia au fost trimişi şi în Crimeea, iar sudul Basarabiei s-a dovedit a fi aproape pustiu. sub controlul direct al moldovenilor, făcând parte din şase ţinute (judeţe). Hotinul şi alte cetăţi de-a lungul Nistrului şi Dunării se aflau în mâinile turcilor, iar judeţele Akerman, Izmail şi o parte din Iener, sub numele de Bugec, care anterior se aflaseră în puterea vasalilor tătari ai Porţii, s-au dovedit a fi aproape pustii. Trebuie menţionat că încă din 1760, administraţia civilă a Bugecului a fost luată din mâinile tătarilor şi predată cadiţilor turci, care îşi aveau reşedinţa în Kiliya, Izmail, Bender, Tatarbunar şi Kişle. În fruntea organizaţiei militare se aflau tătarii". serasker. În 1770, 12.000 de nogai au fost expulzaţi din graniţele Basarabiei de către ruşi, astfel încât la începutul războiului din 1806-1812 nu mai rămăseseră aici mai mult de 5.000 de tătari. Sub Richelieu, aceştia au fost trimişi şi în Crimeea, iar sudul Basarabiei s-a dovedit a fi aproape pustiu În fruntea organizaţiei militare se afla seraskirul tătar".

Basarabia este situată între 43 - 16 grade şi 48 - 39 grade latitudine nordică şi între 45 - 15 grade şi 48 - 47 grade longitudine estică, fiind extremitatea sud-vestică a Imperiului Rus şi se învecinează cu posesiunile austriece, Galiţia şi Bucovina; Principatele Unite ale Moldovei şi Valahiei din Imperiul Otoman.

Suprafaţa Basarabiei fără ape era de aproximativ 34.282 kilometri pătraţi, cu acestea acoperind 35.233 kilometri pătraţi.

Basarabia are o bogăţie de rezerve alimentare produse pe sol fertil, existând, de asemenea, o abundenţă de vite şi oi în ţară. Lipsa fabricilor duce la faptul că materiile prime precum lâna, untura de porc şi pielea, cânepa sunt trimise în principal în Rusia.

Partea de sud a Basarabiei este prea puţin populată. În 1597, primii găgăuzi au început să se stabilească în stepa Budzhak. Din 1809, stepa Budzhak a început să fie populată de diverse naţionalităţi, găgăuzi, bulgari, sârbi şi nekrasoviţi, iar din 1814 s-au format colonişti germani, un total de 108 colonii găgăuze, germane şi bulgare, cu o populaţie masculină de până la 50.000 de locuitori. Din 1839, au început să se formeze aşezări ţigăneşti.

Autorităţile ruse au instituit un regim special pentru coloniştii străini care se stabiliseră în Basarabia.

Coloniştii din Transdanubia s-au bucurat de avantajele anunţate de M.I. Kutuzov la 26 aprilie 1811: pe baza puterilor acordate de împăratul rus, timp de trei ani, toţi creştinii care treceau voluntar din dreapta în stânga Dunării erau scutiţi de toate taxele şi din momentul aşezării lor pe malul stâng al Dunării. Numărul lor era impresionant. Documentul, întocmit înainte de 23 mai 1812 şi de A. Coronelli, principalul gardian al coloniştilor transdanubieni din Ţara Românească, Moldova şi Basarabia, indică 2.624 de familii (10.933 de persoane) de peste Dunăre până în Basarabia şi împrejurimi. Conform raportului trimis de S. Sturdza la 14 octombrie 1812 amiralului P.V. Chichagov, în Basarabia existau până la 2.700 de familii de colonişti transdanubieni.

Basarabia, după populaţie, era practic împărţită în două jumătăţi eterogene, atât după populaţie, cât şi după caracterul topografic. Părţile nordice şi centrale sunt populate în principal de persoane de origine moldovenească (naţionalităţi), iar în partea de nord-vest a districtului Hotin şi de-a lungul malurilor Nistrului de ruteni din Galiţia; partea de sud de noi colonişti de diverse origini. Sumarokov, care a vizitat Budzhak, a scris despre acest teritoriu încă din 1799: „*Întregul ţinut poate fi numit pământul făgăduit, clima din acea ţară este foarte bună, amplasarea zonei este incomparabilă; există o mare abundenţă de fructe, păsări şi peşti de tot felul: într-un cuvânt, abundă în toate, cu excepţia locuitorilor*."

La 16 mai 1812, prin Tratatul de la Bucureşti, teritoriul dintre Nistru şi Prut, numit mai târziu Basarabia, a fost anexat Rusiei. Din pământurile anexate s-a format Gubernia Basarabiei. În 1812, Basarabia era cea mai devastată şi mai puţin populată parte a Moldovei.

Prin decretul imperial din 7 august 1812, boierul moldovean Scarlat Sturdza, care emigrase în Rusia după încheierea Păcii de la Iaşi (1792), a fost numit şef al noii provincii. Fostul hoţ şi visternic al Moldovei, Scarlat Sturdza, şi-a vândut moşiile în 1792 şi s-a stabilit mai întâi în Belarus, apoi în Rusia, unde a primit gradul de general de brigadă. A preluat funcţia în octombrie 1812 şi a servit doar un an (1812-1813), Scarlat Sturdza fiind singurul guvernator moldovean al Basarabiei pentru întreaga perioadă 1812-1917.

În acelaşi an, amiralul P. V. Chichagov, comandantul Armatei Dunării şi al Flotei Mării Negre, a fost numit guvernator general al Basarabiei. Domnia sa a picat într-o perioadă tulbure, iar el s-a limitat la menţinerea ordinii care exista în Moldova de Est (Basarabia) înainte de 1812. La 23 iulie 1812, P. V. Chichagov a prezentat un proiect pentru guvernarea Basarabiei.

Generalul-maior rus I. M. Garting, comandantul cetăţii Hotin, a fost numit comandant militar al regiunii. În 1813, după moartea lui Sturdza, Garting a fost numit guvernator al Basarabiei. În primul an după încheierea păcii, legile şi

obiceiurile anterioare ale Moldovei au fost păstrate în guvernarea regiunii. S-a declarat că legile locale vor fi în vigoare în Basarabia, limba moldovenească va fi păstrată, putând fi folosită în administraţie şi justiţie alături de limba rusă.

S. Sturdza era ferm convins că Rusia, după ce a eliberat Basarabia de tirania turcească, va ajuta populaţia regiunii să obţină autonomie politică şi culturală, precum şi să păstreze modul de viaţă original al moldovenilor. Opinii contrare au fost susţinute de guvernatorul militar I.M. Garting şi de veteranii războiului ruso-turc din 1806-1812 care l-au susţinut. Aceştia şi-au stabilit ca obiectiv să pună capăt tradiţiilor locale în guvernarea civilă a regiunii şi să realizeze răspândirea legilor întregii Rusii în Basarabia. I. Kapodistria (om de stat rus şi grec, ministru de externe al Imperiului Rus (1816-1822)), la rândul său, l-a informat pe monarhul rus că clerul moldovean era de partea lui Sturdza. Conducătorul acestuia, mitropolitul Gabriel (Bănulescu-Bodoni), a pledat, de asemenea, pentru respectarea legilor şi obiceiurilor străvechi ale Basarabiei. Autorităţile capitalei erau îngrijorate de apropierea lui Sturdza de vârful clerului local. Pentru a detensiona relaţia dintre clerul moldovean şi oficialii ruşi, I. Kapodistria a propus propria soluţie. El a venit cu iniţiativa de a înfiinţa un comitet pentru a pregăti noi reguli de guvernare a Basarabiei, cu participarea tuturor părţilor interesate. În opinia sa, era necesară introducerea instituţiei viceregelui în Basarabia şi, prin urmare, menţinerea controlului militar asupra dezvoltării situaţiei din regiune. Proiectul lui Kapodistria includea şi schimbări de personal: generalul Harting a demisionat din funcţia de guvernator militar, iar generalul A.N. Bakhmetev a fost aprobat pentru noua funcţie de vicerege plenipotenţiar.

La 23 iulie 1812, P.V. Cichagov a prezentat un proiect pentru guvernarea Basarabiei, „Reguli pentru formarea unui guvern temporar în Basarabia”. Alexandru I a menţionat: „Organizarea pe care aţi dat-o Basarabiei este excelentă şi nu voi schimba absolut nimic”. La 2 august 1812, proiectul a fost aprobat de împăratul Alexandru I.

Partea introductivă a documentului definea structura teritorială şi administrativă a noii provincii:

- Partea întâi conţinea cinci articole care reglementau poziţia autorităţilor militare;
- Partea a doua conţinea şaisprezece articole care reglementau poziţia administraţiei civile a regiunii;
- Partea a treia conţinea două articole care conţineau *„privilegiile provinciei basarabene*”.

În conformitate cu *„Regulile pentru formarea unui guvern temporar în Basarabia*” adoptate, puterea în regiune era împărţită în militară şi civilă. Autorităţile şi instituţiile civile se aflau sub controlul guvernatorului civil, iar

trupele şi garnizoanele cetăţilor erau subordonate comandantului militar al Basarabiei. Principala caracteristică a noii organizări administrative era că guvernatorul civil şi comandantul militar erau subordonaţi direct comandantului armatei dunărene, care era principalul reprezentant al autorităţii centrale din regiune, iar prin intermediul lui se realiza legătura cu împăratul rus şi cu guvernul.

În primul an după încheierea păcii, legile şi obiceiurile anterioare ale Moldovei au fost păstrate în guvernarea regiunii. S-a declarat că în Basarabia vor fi în vigoare legile locale, se va păstra limba moldovenească, care putea fi folosită în administraţie şi justiţie alături de limba rusă.

În cursul anului 1812, împărţirea administrativ-teritorială a Basarabiei a fost modificată. Numărul ţinuţilor a fost redus la nouă: Orhei, Hotin, Soroca, Iaşi, Bender, Hotarnicheni, Codru, Greceni, Tomarov. Ţinuţii erau încă guvernaţi de şefi de poliţie, numiţi de guvernatorul civil pentru un mandat de un an. Şeful poliţiei avea funcţii de administrator, judecător, şef de poliţie şi vameş.

În ianuarie 1813, la Chişinău a fost deschis un seminar teologic ortodox pentru a pregăti clerul pentru regiunile sudice ale Rusiei. Câteva luni mai târziu, în august 1813, a fost anunţată în sfârşit crearea unei noi eparhii ortodoxe în Basarabia. Gabriel (Bănulescu-Bodoni) a fost ales primul mitropolit rus de Chişinău şi Hotin. Pentru serviciile sale, a fost decorat cu Ordinul Sfântul Andrei cel Întâi Chemat în 1813. Conform tradiţiilor moldoveneşti, mitropolitul era considerat apărătorul intereselor naţionale şi a doua persoană în stat după domnitor. De aceea, împăratul rus Alexandru I l-a onorat pe mitropolitul Gabriel cu rescriptul său special. În discursul său adresat mitropolitului Gabriel, ţarul, subliniind imuabilitatea drepturilor şi obiceiurilor populaţiei locale, a indicat: „*Vreau ca această ţară fertilă să fie reînviată cu o viaţă nouă, aştept acest lucru de la zelul reprezentantului meu autorizat şi de la asistenţa unanimă a tuturor locuitorilor Basarabiei.*”

La 2 februarie 1813, au intrat în vigoare „*Regulile privind formarea unui guvern temporar în Basarabia*”, conform cărora a fost reorganizată Cancelaria Administraţiei Civile şi a fost creat Guvernul Regional Basarabia.

În această perioadă, structura administrativă şi de conducere a ţinuţilor, care se dezvoltase în Principatul Moldovei, a fost păstrată în regiune. În fruntea fiecărui ţinut se afla un căpitan de poliţie. Căpitanul de poliţie îndeplinea funcţiile de administrator, judecător, şef de poliţie şi vameş. Sub comanda şefului poliţiei se aflau primari (kapitany de tyrg), bătrâni unilaterali (kapitany de mazil), avocaţi, administratori de tabere individuale (vekily), bătrâni de volost (okolashi), bătrâni de sat etc. Doar boierii de clasa întâi erau numiţi ca şefi de poliţie, iar în funcţiile rămase (până la okolashi) erau aleşi boierii de clasa a doua şi a treia. Conducerea administrativă din oraşe şi-a păstrat, de asemenea, în mare măsură caracterul anterior. Poliţia rusă a fost înfiinţată doar la Chişinău şi Hotin. Departamentul de poliţie din raionul Orhei se numea încă serdariya.

Pe 2 august 1817, la Chişinău a fost înfiinţată Duma Orăşenească. Era un organ ales care se ocupa de treburile administrative şi economia oraşului: comerţ, meşteşuguri şi industrie, concesiuni, terenuri agricole urbane, îmbunătăţirea şi salubrizarea oraşului. Trebuie clarificat faptul că, înainte de crearea Dumei Chişinău, oraşul era guvernat de organe de poliţie orăşenească subordonate guvernatorului şi primului departament al guvernului. Duma Orăşenească Bender a fost înfiinţată pe 22 august 1818, iar Duma Orăşenească Tiraspol funcţiona din 1795. În oraşele Kiliya şi Reni, în loc de magistraţi şi dume orăşeneşti, au fost înfiinţate organe guvernamentale orăşeneşti, Primăriile (din germanul Rathaus, literal „*casă de consiliu*"; împrumutat în rusă prin polonezul ratusz).

La 29 aprilie 1818, aflându-se la Chişinău, împăratul rus Alexandru I a publicat un nou regulament privind reorganizarea sistemului administrativ al Basarabiei, „Carta de formare a regiunii Basarabia". Acest document a devenit principala bază juridică pentru formarea şi activităţile instituţiilor administrative în perioada 1818-1828. În „Carta" din 1818, ţarul Alexandru I a scris: „*Regiunea Basarabia îşi păstrează componenţa naţională şi, prin urmare, primeşte o formă specială de guvernare. Am văzut această ţară; o voi revedea, dacă va fi binevoitor Celui Atotputernic. Sper să găsesc în ea la fiecare pas roadele instituţiilor Mele şi, în acelaşi timp, experienţele de sârguinţă şi zel ale funcţionarilor cărora le va fi încredinţată respectarea acestor instituţii.*" Noile regulamente, în principiu, prevedeau luarea în considerare a realităţilor locale în organizarea şi activităţile instituţiilor guvernamentale ale Basarabiei. Conform cartei de formare a regiunii Basarabiei (1818), autonomia Basarabiei a fost consolidată (spre deosebire însă de autonomiile Poloniei şi Finlandei, aceasta era administrativă, nu legislativă). Carta a lichidat unele funcţii în cadrul cinuturilor care existaseră înainte de secolul al XIX-lea, de exemplu, căpitan de tyrg. Numărul cinuturilor a fost redus la 6: cinuturile Soroca şi Grechan au fost lichidate şi s-a format cinut Akkerman. În 1818, Basarabia a fost împărţită în 6 cinuturi: Khotin, Iaşi (din 1887 redenumit Beltşi), Orhei, Bender, Izmail şi Akkerman. Poliţia era organizată după modelul rusesc: în fiecare oraş, centrul

cinutului, exista un şef de poliţie (şef de poliţie) cu executori judecătoreşti şi gardieni trimestriali. Organul financiar al cinutului era trezoreria cinutului. Din 1818, fiecare ţinut avea o curte ţinută (1 judecător şi 2 membri ai curţii aleşi din rândul nobilimii). Curţile ţinutelor, care judecau atât cauze civile, cât şi penale (cu excepţia infracţiunilor nobililor şi funcţionarilor publici, care erau judecate în Consiliul Suprem), aveau procurori.

Conform statutului din 1818, fiecare ţinut înfiinţa departamente de poliţie zemstvo, un căpitan-poliţist era numit în fiecare departament de poliţie, iar 4 asesori erau aleşi de nobilime. Ţinutele erau împărţite în voloste conduse de okolişi. În sate, funcţiile administrative erau îndeplinite de vornici.

Marele poet rus A. S. Puşkin, care a vizitat Basarabia în 1820-1823, a evaluat situaţia din această regiune astfel: *„Această ţară pustie este sacră pentru sufletul unui poet...”*.

În 1821, după moartea Mitropolitului Gabriel de Chişinău şi Hotin, apărător al intereselor naţionale ale moldovenilor, monarhul rus a introdus o interdicţie neoficială privind numirea moldovenilor în cele mai înalte funcţii din autorităţile civile şi spirituale din Basarabia, pentru a nu slăbi controlul centrului asupra situaţiei din regiune. Această interdicţie a fost respectată cu stricteţe până la prăbuşirea dinastiei Romanov în februarie 1917. Greci, ucraineni, ruşi şi chiar germani au fost numiţi în cele mai înalte funcţii din administraţia regiunii Prut-Nistrene. Dar interdicţia nu se aplica funcţiilor alese ale conducătorilor nobilimii, care erau atribuite locuitorilor nativi ai Basarabiei.

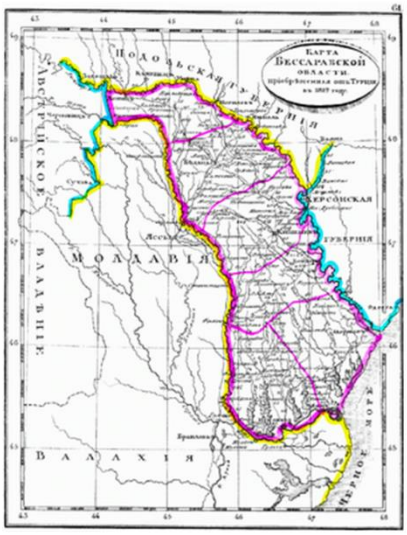

La 2 aprilie 1826, a fost aprobată stema regiunii Basarabiei. Descrierea stemei: *„Scutul este împărţit în două jumătăţi, în partea superioară, în câmp roşu, este înfăţişat un vultur bicefal, decorat cu o coroană de aur, pe pieptul căruia se află un scut roşu cu imaginea Sfântului Mare Mucenic şi Victorios Gheorghe, şezând pe un cal alb şi ucigând un balaur cu o suliţă; vulturul ţine o torţă şi un fulger în laba dreaptă, iar o cunună de laur în cea stângă; în jumătatea*

inferioară, în câmp auriu, este înfățișat un cap de bou, reprezentând stema Moldovei.”

Ca urmare a Războiului Crimeii, în conformitate cu termenii Tratatului de la Paris din 30 martie 1856, districtul Izmail și părți din districtele Akkerman și Cahul au fost cedate complet Basarabiei. Izmail, Reni, Cahul, Comrat, Vulcănești, Leova și alte orașe se aflau pe acest teritoriu. Acest teritoriu a fost retrocedat Basarabiei în baza Tratatului de la Berlin din 1878. Rusia a primit înapoi de la Moldova districtele cedate în 1856. Basarabia a fost inclusă în granițele din 1812.

§ 2. REFORME BURGEZE ALE RUSIEI ÎN BASARABIA

În secolul al XIX-lea, în Rusia au fost realizate o serie de reforme burgheze, care au fost realizate și în Basarabia.

Conform Instituției pentru Guvernarea Regiunii Basarabia (1828), regiunea și-a pierdut statutul de regiune independentă și a devenit parte a Guberniatului General Novorossiisk. Toate instituțiile Ținutului au fost subordonate organelor guvernamentale centrale, sistemul electoral a fost abolit: au fost numiți funcționari raionali (Ținute). În conformitate cu noua lege, organele executive au primit ordin să își desfășoare activitatea în limba rusă și numai dacă era necesar, cu traducere în limba moldovenească. O astfel de decizie, desigur, a subminat identitatea națională a moldovenilor.

Provincia basarabeană a fost împărțită în 8 județe, dar timbre poștale au fost emise doar în trei dintre ele (Orhei, Iași și Soroca), iar în restul, poșta era gratuită. Ținutele au fost redenumite în uiezduri. Au fost înființate districtele Khotin, Orhei, Iași, Bender, Akerman și Izmail Leova (din 1835 - districtul Kagul), Chișinău și Soroca, precum și orașele fără districte Kiliya și Reni. În 1829, administrația orașului Izmail a fost formată din părți ale districtelor Izmail și Akerman (în 1829-1836 a fost scoasă de sub subordonarea guvernatorului și transferată autorităților militare), care a existat până în 1856.

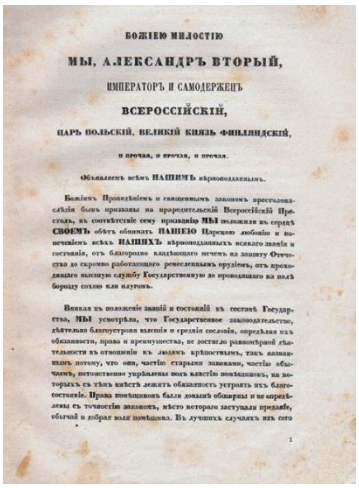

БОЖІЕЮ МИЛОСТІЮ

МЫ, АЛЕКСАНДРЪ ВТОРЫЙ,

ИМПЕРАТОРЪ И САМОДЕРЖЕЦЪ

ВСЕРОССІЙСКІЙ,

ЦАРЬ ПОЛЬСКІЙ, ВЕЛИКІЙ КНЯЗЬ ФИНЛЯНДСКІЙ,

и прочая, и прочая, и прочая.

Объявляемъ всѣмъ НАШИМЪ вѣрноподданнымъ.

Божіимъ Провидѣніемъ и священнымъ закономъ престолонаслѣдія быть призваны на прародительскій Всероссійскій Престолъ, въ соотвѣтствіе сему призванію МЫ положили въ сердцѣ СВОЕМЪ обѣтъ обнимать НАШЕЮ Царскою любовію и попеченіемъ всѣхъ НАШИХЪ вѣрноподданныхъ всякаго званія и состоянія, отъ благородно владѣющаго мечемъ на защиту Отечества до скромно работающаго ремесленнымъ орудіемъ, отъ проходящаго высшую службу Государственную до проводящаго на полѣ борозду сохою или плугомъ.

Вникая въ положеніе званій и состояній въ составѣ Государства, МЫ усмотрѣли, что Государственное законодательство, дѣятельно благоустрояя высшія и среднія сословія, опредѣляя ихъ обязанности, права и преимущества, не достигло равномѣрной дѣятельности въ отношеніи къ людямъ крѣпостнымъ, такъ названнымъ потому, что они, частію старыми законами, частію обычаемъ, потомственно укрѣплены подъ властію помѣщиковъ, на которыхъ съ тѣмъ вмѣстѣ лежитъ обязанность устроить ихъ благосостояніе. Права помѣщиковъ были доныне обширны и не опредѣлены съ точностію закономъ, мѣсто котораго заступали преданіе, обычай и добрая воля помѣщика. Въ лучшихъ случаяхъ изъ сего

Pe baza „Regulamentului din 19 februarie 1861” (publicat pe 5 martie), a fost realizată o reformă ţărănească, abolind iobăgia.

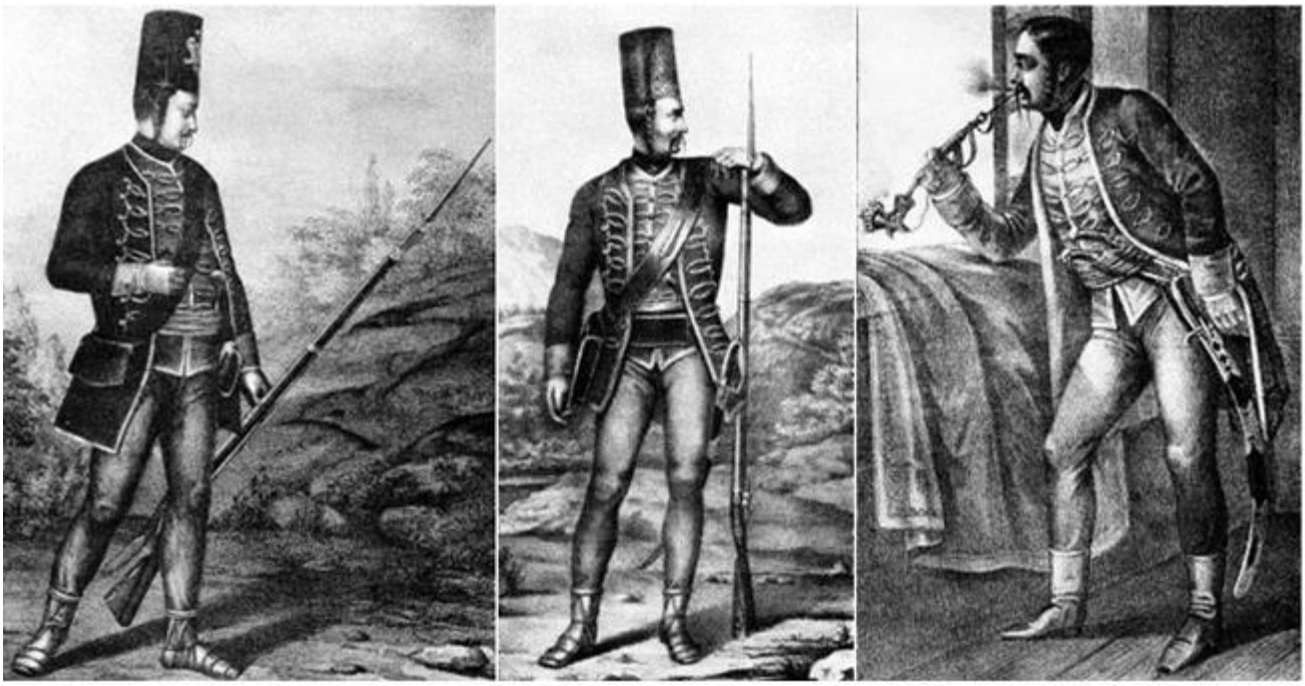

MUSCHETAR GRENADIER OFIȚER AL REGIMENTULUI PANDUR

La 1 ianuarie 1864, împăratul Alexandru al II-lea a aprobat Regulamentul privind instituţiile zemstvelor provinciale şi judeţene. În conformitate cu acest regulament, în fiecare provincie şi în fiecare district au fost alese adunări de zemstve provinciale şi judeţene. Aceste adunări alegeau la rândul lor organe executive şi administrative - consilii zemstvo raionale şi provinciale. Alegerile erau fără clase, dar femeile, studenţii, profesorii publici, „cei aflaţi în slujba persoanelor private” (această categorie, alături de servitori, includea şi muncitorii şi angajaţii întreprinderilor industriale private), etc., precum şi armata şi poliţia, erau excluşi de la participarea la acestea, deoarece erau consideraţi în afara politicii.

În 1868, Comitetul Principal pentru Organizarea Condiţiilor Rurale a abordat direct problema reformei ţărăneşti din Basarabia şi a elaborat un proiect de reformă ţărănească în regiunea Basarabiei. Acest proiect se baza pe principiile de bază ale „Regulamentului din 19 februarie”. La 14 iulie 1868, Alexandru al II-lea a aprobat „Regulamentul privind amenajarea terenurilor sătenilor (ţaranilor) din regiunea Basarabiei, stabiliţi pe pământurile proprietarilor privaţi, mănăstirilor şi altor departamente spirituale ale economiei”. Conform acestui „Regulament”, ţaranii erau înzestraţi cu „dreptul de folosinţă permanentă a pământului, a cărui proprietate era păstrată de proprietarii acestor pământuri”. Mărimea parcelelor familiale, determinată indiferent de numărul membrilor familiei, era stabilită de la 8 la 13,5 desiatine. Reforma agrară, realizată de ţarism cu 7 ani mai târziu decât în alte regiuni ale Imperiului

Rus, în ciuda faptului că i-a transformat pe ţărani în proprietari, tot nu le-a îmbunătăţit situaţia şi nu le-a egalat drepturile cu cele ale altor categorii de proprietari de pământuri.

Reforma agrară a lui Stolîpin a afectat şi Basarabia. În perioada 1907-1913, 11.810 ferme ţărăneşti din provincia Basarabia s-au separat de comunitate şi şi-au asigurat 130 de mii de desiatine de pământ ca proprietate privată. Aproximativ 60.000 de ţărani s-au mutat în Siberia şi Kazahstan.

Reformele burgheze din Rusia s-au extins nu numai în sfera agricolă, ci şi în structura statului. În Basarabia, ca şi în alte provincii, a fost realizată o reformă a zemstvei. La 15 noiembrie 1868, a fost emis un decret privind aplicarea Regulamentului din 1 ianuarie 1864 privind administraţia provincială şi a zemstvei din Basarabia. Reforma administrativă a fost realizată prin înfiinţarea zemstvei - o instituţie reprezentativă aleasă, menită să rezolve problemele locale. În Basarabia, zemstvele au fost introduse în 1869. Reforma zemstvei. Fiecare judeţ şi oraş avea dreptul de a alege organe de guvernare locală, care includeau proprietari de pământuri, orăşeni şi ţărani. Prerogativele zemstvelor din Basarabia includeau probleme economice locale:

- ❖ repararea podurilor, drumurilor, dezvoltarea transportului maritim pe Nistru; instruire agricolă, deschiderea de şcoli, expoziţii; asistenţă medicală;
- ❖ supravegherea iluminării publice şi a educaţiei publice.

Zemstvele din Basarabia erau reacţionare; în loc să introducă un impozit unic, insistau asupra scutirii proprietarilor de pământuri de impozite şi suprimau orice încercări de a înfiinţa organe reprezentative alese proporţional. În 1870, au fost create organe de autoguvernare orăşeneşti fără clase, pe baza modelului instituţiilor zemstvelor.

Reforma orăşenească din Basarabia a început în 1871, după aprobarea acesteia în Rusia. Conform Regulamentului Orăşenesc, consiliile orăşeneşti şi consiliile orăşeneşti au fost create în oraşe ca organe reprezentative alese ale cetăţenilor. În consiliul orăşenesc puteau fi aleşi doar contribuabilii. Consiliul avea un rol consultativ, iar consiliul era un organ executiv. Consiliul era format din doi sau mai mulţi membri, prezidaţi de primarul oraşului. Primarul Chişinăului era aprobat de Ministerul Afacerilor Interne, în alte oraşe - de guvernator. Reforma orăşenească. La 16 iulie 1870 a fost aprobat un nou regulament orăşenesc, la 22 august a fost organizat un comitet pentru afacerile orăşeneşti, care a desfăşurat lucrări pregătitoare pentru implementarea reformei orăşeneşti în regiune. În martie 1871, Duma orăşenească a fost convocată la Chişinău. Ulterior, reforma a fost realizată în alte şase oraşe: Soroca, Bender, Hotin, Cetatea Albă, Bălţi şi Orhei.

Până în 1887, în Basarabia existau 7 raioane: Hotin, Soroca, Orhei, Bender, Chişinău, Akerman şi Iaşi, care a fost redenumit Bălţi. Problema organizării raionului Izmail a fost discutată timp de 25 de ani, ceea ce se datora faptului că structura diviziunii administrative interne şi a organelor sale de conducere în raion diferea semnificativ de structura altor raioane basarabene. Până la sfârşitul secolului al XIX-lea, totul a rămas neschimbat în raionul Izmail - populaţia plătea impozite introduse în Principatul Moldovei după 1856, iar în loc de voloste existau comune. Problema structurii administrative a raionului Izmail a fost rezolvată definitiv în 1904. Până la sfârşitul secolului al XIX-lea, guvernul ţarist a finalizat reorganizarea structurii administrative a Basarabiei, particularităţile locale în structura şi formele de structură administrativă, precum şi elementele minore de autonomie, au fost eliminate. Reforma juridică a fost introdusă în Basarabia în 1869, determinând astfel o nouă reducere a domeniului de aplicare al legilor moldoveneşti. Şedinţele de judecată urmau să se desfăşoare exclusiv în limba rusă. În scurt timp, mai multe posturi de traducători la tribunalul din Chişinău au fost lichidate. Reforma judiciară. La 22 aprilie 1869, s-a luat decizia de a realiza reforma judiciară în Basarabia. Au fost introduse noi reglementări judiciare şi au fost desfiinţate organele judiciare anterioare. Au fost introduse aceleaşi instanţe judiciare pentru toate straturile sociale şi s-a stabilit o procedură judiciară cu participarea unui procuror şi a unui avocat, precum şi a juraţilor. Reforma a limitat domeniul de aplicare al „legilor locale ale Basarabiei", care reflectau normele dreptului feudal. Astfel, particularităţile locale ale regiunii au fost eliminate atât în legislaţie, cât şi în procedurile judiciare. Reforma militară. În 1874, guvernul rus a reorganizat armata în încercarea de a moderniza armata rusă după modelul celei germane. Noua lege a introdus recrutarea obligatorie universală în locul recrutării. Durata serviciului militar pentru soldaţi a fost redusă de la 25 la 6 ani. În 1812, locuitorii din Moldova de Est au fost scutiţi de serviciul militar, dar din 1874 au fost chemaţi în armată în armata rusă şi au participat la războaiele purtate de Rusia.

Ca urmare a războiului ruso-turc din 1806-1812, populaţia totală a Basarabiei s-a redus la 240.000 de persoane. Cu toate acestea, printre locuitorii regiunii, moldovenii au continuat să constituie o majoritate absolută (86,8%). De la anexarea Basarabiei la Rusia, populaţia acesteia a crescut de la 200.000 în 1812 la 2.686.000 în 1915 (84,4% ortodocşi, 11,6% evrei, 2,9% protestanţi, 1% catolici). În Basarabia există 3.588 de aşezări, inclusiv 12 oraşe. Populaţia urbană este de 412 mii de suflete, adică 15,3% din populaţia regiunii. Moldovenii ocupă primul loc ca număr în Basarabia, iar în patru judeţe centrale au majoritate absolută. Consecutiv, în Orhei, Soroca, Beleţki şi Chişinău reprezintă 77, 72, 66 şi 63% din populaţia judeţului. În Bender - 45%, în Izmail - 39% şi în Akerman - 16%. Conform recensământului din 1897, în Basarabia existau 921.000 de moldoveni, ceea ce reprezintă 47,6% din populaţia totală a regiunii.

Limba moldovenească diferă de limba română şi este semnificativ amestecată cu limba slavă, având până la jumătate din cuvinte cu rădăcini slave. Astfel, cuvintele legate de agricultură, afaceri militare, gospodărie şi probleme de administrare sunt predominant de origine slavă.

În Basarabia, gradul de alfabetizare este scăzut, din 100 - doar 16 persoane alfabetizate sau 20%, dacă excludem copiii sub 9 ani. Cei mai alfabetizaţi sunt protestanţii, apoi catolicii, evreii, credincioşii vechi şi pe ultimul loc - ortodocşii. Aceasta indică cel mai scăzut nivel de alfabetizare în rândul moldovenilor.

Structura socială a societăţii din Basarabia era următoarea:

I. Reprezentanţi ai clasei conducătoare – proprietari de pământuri feudale seculare şi spirituale.

   Nobilimea (boieri, boieri, oameni din mazil, ruptaş şi administratori de moşii boiereşti), precum şi funcţionari, proprietari de pământuri şi nobili care s-au mutat din alte provincii ale Rusiei. (În 1861, 0,93% din populaţia totală).

   Clerul (În 1861, 1,53% din populaţia totală).

   Inclusiv 14.532 de ortodocşi (96,1% din numărul total de clerici din regiune).

II. Clase urbane, inclusiv cetăţeni de onoare, negustori, orăşeni şi bresle (22,21% din populaţia totală a regiunii).

III. Producători de bunuri materiale şi culturale – ţărani. (Basarabia nu cunoştea iobăgia, ţăranii aveau dreptul de a dobândi pământuri ca proprietate).

   „Ţarane” (în moldovenească „fermieri” sau „colonizatori”) - fermieri liberi.

- Rezeşi - ţărani comunişti liberi. Proprietatea funciară a rezeziţilor era parţial o rămăşiţă a proprietăţii funciare a ţăranilor liberi şi parţial consecinţele ruinei micilor, mijlocii şi marilor proprietari de pământuri în secolele XV-XVI.
- Ţărani de stat (până la 10% din totalul locuitorilor regiunii). Următoarele grupuri au fost incluse în categoria ţăranilor de stat: soldaţi stabiliţi, cazaci, voluntari, ţigani ai coroanei, evrei - proprietari de pământuri ai ţaranei pe pământuri de stat, colonişti din provinciile interioare, nobilime (nobilime care se mutase din provinciile Podolsk, Volânia, Kiev şi Herson şi nu îşi dovediseră drepturile la titlul de nobilime). În plus, fugari, orăşeni, soldaţi retraşi, persoane excluse din cler, ţarani şi rezezi individuali, fermieri singuri, iobagi eliberaţi, imigranţi şi alţii au fost transferaţi în aşezări de stat.
- Colonişti
- Cazaci (în 1858, numărul cazacilor din regiune era de peste 12.000).
- Ţigani iobagi. Majoritatea ţiganilor au fost înrobiţi în secolele al XV-lea-al XVI-lea. După anexarea Basarabiei la Rusia, guvernul a păstrat dreptul

boierilor moldoveni de a-i deţine pe ţiganii pe care îi moşteniseră. „Carta de formare a regiunii Basarabiei” din 1818 a subliniat dependenţa completă a iobagilor ţigani de proprietarii lor.

§ 3. DEZVOLTAREA SOCIALĂ ŞI ECONOMICĂ A BASARABIEI. CULTURA SA ÎN SECOLUL AL XIX-LEA ŞI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

Din momentul încheierii Păcii de la Bucureşti (mai 1812) până la prăbuşirea autocraţiei (februarie 1917), adică timp de peste 100 de ani, datorită Rusiei, pe teritoriul Basarabiei a domnit o pace durabilă, iar ordinea stabilită de guvernul central a fost respectată cu stricteţe. Imperiul Rus nu numai că a asigurat o protecţie fiabilă a vieţii şi proprietăţii locuitorilor Basarabiei, dar a fost şi un garant general recunoscut al stabilităţii politice şi socio-economice în această regiune strategic importantă, unde au convergut interesele Rusiei, Turciei şi ale unui număr de alte puteri.

Basarabia nu a devenit o provincie industrială. Pământurile moldoveneşti au continuat să fie agricole, dar raportul dintre creşterea animalelor şi agricultură s-a schimbat. Aceasta din urmă a devenit industria predominantă la mijlocul secolului al XIX-lea, pentru care exista mult teren liber necultivat în regiune şi condiţii meteorologice favorabile. Principalele ramuri ale creşterii animalelor erau creşterea cailor şi creşterea oilor. Creşterea porcilor era o industrie subsidiară.

Industria s-a dezvoltat lent, în perioada de dinainte de reformă predominând industrii specifice - sarea şi pescuitul cu prelucrarea peştelui. Industriile piscicole erau în principal proprietatea statului şi erau arendate periodic. Veniturile din aceste industrii erau predate trezoreriei ţariste.
Dintre fabricile şi uzinele supuse accizelor:

- distilerii 29;
- fabrică de sfeclă de zahăr în funcţiune 1;
- fabrici de tutun 9.

Alte industrii: cărămizi şi ţigle, untură de porc, lumânări, brânzeturi, peşte, săpun, tăbăcării, mori de ulei, turnătorii de fier, fabrici de pânzeturi. Există aproximativ 800 de fabrici şi uzine în total.

La începutul secolului al XX-lea, au fost create mai multe întreprinderi de prelucrare a metalelor (fabricile Serbov, Lange şi Mocanu etc.). Dezvoltarea industriei a fost facilitată de construcţia căilor ferate care legau oraşul cu porturile Dunăre-Marea Neagră, cu Europa de Vest şi regiunile centrale ale Rusiei.

Numărul oraşelor din Basarabia a crescut de la 7 la 12. Chişinăul a devenit centrul administrativ şi cultural, populaţia sa crescând de la 7.000 în 1812 la 87.000 în 1861. Oraşele din regiune se caracterizează printr-o legătură strânsă a locuitorilor lor cu agricultura. Unele oraşe erau proprietate privată şi trebuiau să suporte taxe naturale şi monetare (Bălţi, Cahul, Soroca).

Asistenţa medicală s-a îmbunătăţit, existau 25 de spitale în oraşe, 28 în judeţe, existau 24 de farmacii în oraşe, 40 în judeţe.

Părţile de sud şi central ale Basarabiei aveau un număr suficient de căi ferate. Aici treceau ramurile Căilor Ferate Sud-Vest de la Bender prin Chişinău la Ungheni, la graniţa cu România, şi de la Bender la Reni, pe Dunăre, în partea de nord, au fost construite căi ferate de la Moghilev-pe-Nistru la Novoselţi, la graniţa cu Austria, şi de pe această linie la Chişinău.

Transportul maritim s-a dezvoltat de-a lungul Nistrului şi Prutului. Se foloseau în principal nave mici. Abia în anii 30-40 ai secolului al XIX-lea au apărut primele nave cu aburi pe Dunăre şi pe estuarul Nistrului.

Până în 1812, şcolile din Principatul Moldovei existau în jurul mănăstirilor. În aceşti ani, existau şi şcoli private în Bumbyte, Holercani, Işnovţi, Buda, Scumpa, Meleşti şi alte aşezări. Dar, la acea vreme, exista un analfabetism total în rândul populaţiei generale.

Educaţia în Imperiul Rus avea un caracter de clasă, iar iniţiativele legate de aceasta vizau protejarea drepturilor şi privilegiilor de clasă. Necesitatea unei instituţii de învăţământ specială pentru creşterea şi educarea reprezentanţilor elitei locale a apărut la scurt timp după anexarea Basarabiei la Rusia. La cererea nobilimii, în 1816 a fost înfiinţat la Seminarul Teologic un „*internat nobiliar*” – o instituţie de învăţământ privilegiată pentru copiii „*părinţilor nobili din moldoveni şi ruşi*”. Un internat pentru copiii nobililor a fost deschis la Gimnaziul Masculin din Chişinău în 1835. Educaţia feminină, care exista doar în institute închise, avea un caracter nobiliar de clasă. Fetele erau educate în principal acasă. Familiile înstărite îşi ţineau copiii în internate private. La Chişinău, în anii '50, erau cunoscute internatele de fete A. Rizo, A. Kozlova şi T. Fori.

La Chişinău, cu ajutorul Mitropolitului Bănulescu-Bodoni, în 1813 au fost deschise Şcoala Diecezană şi Seminarul Teologic pentru a pregăti clerul pentru eparhie. Printre absolvenţii Seminarului Teologic s-au numărat Alexei Matievici (1888-1917) - poet şi editor din Republica Moldova, Victor Creşescu (1850-1917) - scriitor, participant activ în mişcările naţionale; Chicu George (1877-1974) - profesor şi alţii.

În 1814, la seminar a fost fondată prima tipografie diecezană, unde se tipăreau şi cărţi laice. În această tipografie, sub conducerea directă a lui G. Bănulescu-Bodoni, au fost tipărite primele manuale din Basarabia: „Scrisori, carte pentru începători în învăţarea limbii moldoveneşti" (1200 de exemplare) publicată în 1822 şi tradusă în limba rusă şi „*Traducerea gramaticii ruseşti în limba moldovenească*" în 1.500 de exemplare, „*destinată elevilor seminarului şi altor şcoli din Basarabia*". Marele său merit este şi acela că a introdus limba moldovenească ca limbă obligatorie în seminar (10 ore pe săptămână), alături de rusă, greacă şi latină. În 1859, la Chişinău a fost deschisă Şcoala Diecezană de Femei pentru fiicele preoţilor şi psaltiştilor. În acelaşi an, la Chişinău, pentru pregătirea clerului pentru eparhie. Seminarul Teologic şi alte şcoli din Basarabia au publicat în 1819 la Chişinău „*O scurtă gramatică rusă cu explicaţii în limba moldovenească*" - o revizuire a „*Gramaticii ruse*" de Lomonosov.

În oraşul Bălţi a fost deschisă o şcoală elementară, unde predau bucovineanul Gavriil Bilevici şi fiul său Gheorghii. În 1827, psalterul Bobeika a fondat o şcoală la Tighina. În anii următori, au fost înfiinţate şcoli cu predare în limba moldovenească în oraşele Cetatea-Alba, Cahul, Soroca şi Orhei, apoi au fost deschise şcoli la mănăstirile din Dobrogea şi Hârjauca, în satele Rezen, Mereni, Volcineţ, Nisporeni, Hârtop. Aceste şcoli se aflau sub patronajul mitropolitului şi aveau o mare importanţă pentru educaţia tinerei generaţii. Pentru o mai bună gestionare a acestora, în 1828 a fost creată o Administraţie specială a Şcolilor Primare. În 1835, la Liceul din Chişinău a fost organizat un internat pentru copiii de boieri, numit „*Internat Nobil*", cu scopul de a pregăti „*oameni capabili, utili şi activi pentru ţară, care cunosc bine limba rusă şi moldovenească*". Toate materiile erau predate în limba rusă. Limba moldovenească era studiată doar ca materie opţională. De-a lungul timpului, în alte oraşe ale Basarabiei au fost deschise gimnazii şi licee masculine şi feminine. În 1912, în Basarabia funcţionau 56 de instituţii de învăţământ secundar masculin şi feminin cu instruire în limba rusă. Unii dintre absolvenţii acestora şi-au continuat studiile la universităţi din Odesa, Kiev, Harkov, Moscova, Sankt Petersburg şi alte oraşe. La începutul secolului al XIX-lea, şcolile publice mici au fost transformate în şcoli raionale, iar şcolile publice principale - în gimnazii. În oraşe şi sate au fost înfiinţate şi şcoli parohiale, în legătură cu care un sistem naţional unic de învăţământ (Carta din 1804) era format din patru verigi succesive şi strâns interconectate: o universitate (în fiecare district), un gimnaziu (în fiecare oraş de provincie cu o durată de studiu de 4 ani), o şcoală districtuală (una în fiecare district cu o durată de studiu de 2 ani), o şcoală parohială (cu o durată de studiu de un an). Fiecare verigă anterioară a constituit baza trecerii elevilor la următoarele. A fost creat un nou tip de instituţie de învăţământ general - liceul - cu o durată de studiu redusă faţă de o universitate, dar educaţia primită în cadrul acesteia era echivalentă cu cea a unei universităţi.

Primele decenii ale secolului al XIX-lea au fost o perioadă de ucenicie pentru

literatura moldovenească, o perioadă de studiu şi însuşire a experienţei altor literaturi, mai dezvoltate. Dezvoltarea literaturii moldoveneşti a fost puternic influenţată de operele clasicilor ruşi, în primul rând A.S. Puşkin. Unele dintre lucrările sale au fost traduse în moldovenească de K. Stamati, K. Negruţi, A. Donici. Literatura vest-europeană a jucat un rol nu mai mic în dezvoltarea literaturii moldoveneşti.

Apariţia periodicelor a fost un mare stimulent pentru dezvoltarea literaturii moldoveneşti şi educaţia estetică a cititorilor.

„Bessarabskie Gubernskie Vedomosti" este un ziar publicat între 17 iulie 1854 şi 1917. Înainte ca regiunea Basarabiei să fie transformată în provincie în 1873, se numea „Bessarabskie Oblastnye Vedomosti" („Oblastnia Bessarabeească Vedomosti"). A fost publicat mai întâi de două ori, apoi de trei ori pe săptămână. „Bessarabeţ" („Basarabeţ") este un cotidian publicat la Chişinău între 1897 şi 1901. Iniţial, ziarul a fost publicat într-o direcţie moderat progresistă, dar în scurt timp s-a transformat într-un organ al antisemitismului fanatic.

„Bessarabsky Vestnik" este prima publicaţie periodică privată din Basarabia. A fost publicată între 1889 şi 1898. Ziarul a publicat un număr mare de rapoarte oficiale, o cronică a vieţii basarabene locale, foiletone şi eseuri, precum şi reclame comerciale „Prieten" („Prieten").

„Bessarabskaia Zhizn" este un cotidian de format mare. A fost publicată între 1904 şi 1916. În timpul suspendărilor cenzurii, editorii ziarului au fost obligaţi să îl publice sub alte denumiri: „Basarabia" (1911-1913), „Raionul Basarabean" (1911), „Viaţa Basarabeană de astăzi" (1912-1916),

„Iskra" -- a fost publicată în clandestinitate la Chişinău în aprilie 1901 -- martie 1902.

„Eparhia Chişinăuiană" -- prima revistă din Basarabia. A început să fie publicată la 1 iulie 1867. Sub acest titlu, revista a fost publicată până în iulie 1917

„Vocea Bisericii Ortodoxe Basarabene". Până în 1871, revista a tipărit materiale în două limbi: în limba rusă, în jumătatea stângă a coloanei, pe foaie, şi acelaşi material în limba moldovenească, în partea dreaptă. „Kishinevskie Eparchialniye Vedomosti" era formată din două secţiuni: oficială şi neoficială.

„Pliant informativ şi publicitar Chişinău." -- un ziar de referinţă, publicat la Chişinău în 1880 de trei ori pe săptămână. „Basarabia" -- primul ziar în limba moldovenească. A apărut între 26 mai 1906 şi 11 martie 1907. Au fost publicate în total 79 de numere. După intervenţia guvernului ţarist, ziarul a fost închis. Tineri intelectuali basarabeni precum Pan Halippa, Mihai Vântul, Alexei Mateevici şi alţii s-au grupat în jurul „Basarabiei". Redactorul ziarului era avocatul Emanuil Gavriliţă - un ziar în limba moldovenească, finanţat de autorităţile provinciale. Scopul iniţial al publicaţiei a fost combaterea ideilor revoluţionare şi separatiste pe care „Basarabia" le propaga. Totuşi, după

închiderea acesteia din urmă, membrii Societăţii Moldoveneşti a lui P. Dichescu au început să se grupeze în jurul Moldovenului.

„Luminătorul" este o revistă a clerului moldovenesc. A apărut din 15 ianuarie 1908. „Glasul Basarabiei" este un ziar apărut în 1913-1914. Editorul şi redactorul a fost profesorul de limba moldovenească la Şcoala Diecezană de Femei, cetăţeanul român Grigore Constantinescu. „Kuvint Moldovenesc" este un ziar săptămânal apărut din 5 iunie 1914 până în 7 ianuarie 1919. După Revoluţia din februarie, a fost transformat într-un ziar oficial sub numele de „Sfatul Ţării". Primul redactor a fost N. N. Alecsandri, apoi a fost înlocuit de Pan Halippa. Pe lângă ziar, a apărut şi o revistă lunară cu acelaşi nume.

Marele merit al scriitorilor anilor 40-50 ai secolului al XIX-lea este crearea limbii literare moldoveneşti moderne. V. Alecsandri, K. Negruti şi în special A. Russo au dus o luptă persistentă împotriva curentelor reacţionare ale latiniştilor, italianiştilor şi altora care încercau să „*curăţe*" limba moldovenească de cuvintele native de origine slavă şi de altă origine, să o „*înnobileze*" în detrimentul împrumuturilor latine, italiene şi franceze.

În Basarabia, teatrul s-a născut, graţie iniţiativei lui G. Asaki, la 27 decembrie 1816, la Iaşi fiind pusă în scenă o reprezentaţie în limba moldovenească. Având în vedere dificultatea de a vorbi de pe scenă „*despre intrigi eroice sau de salon*", Asaki a ales o idilă uşoară pentru prima producţie. Au urmat apoi reprezentaţiile tragediei „Alzira" de Voltaire şi o serie de alte piese dramatice.

Reprezentaţiile au avut loc într-o casă special amenajată, aparţinând moşierului T. Krupensky. A. Puşkin, care locuia la Chişinău la acea vreme, venea adesea la spectacolele acestui teatru.

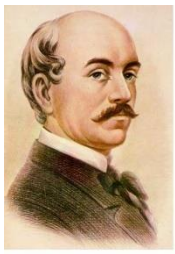
В. АЛЕКСАНДРИ

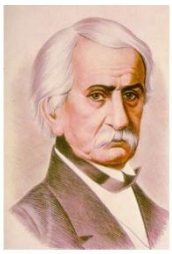
Г. АСАКИ

ДОМ КРУПЕНСКОГО

К. НЕГРУЦИ

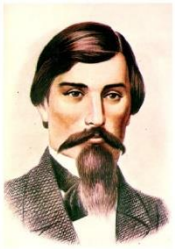
А. РУССО

La Chişinău, reprezentaţiile se ţineau în limba rusă. Teatrul rus a influenţat scriitorii basarabeni, în special pe Constantin Stamati, ale cărui vodeviluri au fost jucate pe scena locală la mijlocul secolului al XIX-lea.

Bazele unui teatru moldovenesc permanent au fost puse în 1836, când Asaki, împreună cu alţi entuziaşti, a deschis un conservator de muzică şi teatru.

Primele filme au început să sosească în provincia basarabeană la mijlocul anului 1896. Iar la sfârşitul anului 1897, a sosit aici primul cameraman - un reprezentant al firmei Lumiere - Felix Masgish.

Primele proiecţii de filme la Chişinău au avut loc la Clubul Noble, aşa le-a descris el în memoriile sale „*În spatele mânerului camerei de filmat*”, publicate la Paris în 1933, descriind impresiile sale despre filmările de la Chişinău. Felix Massgish, reprezentant al companiei Lumiere: „*La Chişinău, am filmat odată antrenamentul mai multor escadrile sub comanda unui general de origine franceză, prinţul Louis Napoleon. Atacul final: călăreţi cu lănci gata de atac trec pe lângă cameraman. După câţiva paşi, la comanda prinţului cu sabia ridicată, se opresc brusc. În seara aceea, a avut loc o reprezentaţie de gală la Clubul Noble. Am arătat această scenă impresionantă, prinţul Louis Napoleon mă felicită: «Reproducând manevrele noastre de dimineaţă din aceeaşi zi*», a spus el, «*aţi făcut o minune cu cutia dumneavoastră amuzantă*.» Clubul Noble, unde a avut loc sesiunea de ştiri, se afla pe locul unde se află acum cinematograful Patria.

Adunarea Nobilimii

Felix Masgish

Cadru din filmul lui „Hamlet”

Mai târziu, timp de mai mulţi ani, cameramanii de la compania de film Pathé au filmat ştiri în provincia Basarabia. În 1910, cameramanii de la compania Pathé au filmat scurtmetrajul „De-a lungul Nistrului”, precum şi sosirea ţarului Nicolae al II-lea la Chişinău pentru deschiderea monumentului lui Alexandru al II-lea din piaţa centrală a Chişinăului. Ieşirea alaiului regal din catedrală după slujbă şi parada trupelor garnizoanei Chişinău în prezenţa celor mai înalte funcţii au fost filmate în detaliu. Copii ale acestor cadre sunt păstrate în arhiva cinematografică a Moldovei.

Anexarea Basarabiei la Rusia a avut o semnificaţie progresistă pentru economia regiunii. În epoca capitalismului, în raport cu provinciile părţii europene a Rusiei, relaţiile burgheze erau mai bine stabilite în Basarabia. În anii reformei, până la sfârşitul anilor 1890, fermele ţărăneşti de aici asigurau peste 62% din recolta brută de cereale, dar deja la începutul secolului al XX-lea, situaţia s-a schimbat - în 1908, cota proprietarilor de pământuri a crescut la 52%. În anii '60-'70 ai secolului al XIX-lea, se produceau până la 2 milioane de sferturi de cereale, în 1901-1905 - în medie aproximativ un milion de sferturi. Basarabia, la sfârşitul secolului al XIX-lea, se număra printre cele 13 provincii care ocupau un loc fruntaş în Rusia în ceea ce priveşte culturile de grâu 47. Fiind o regiune mică printre provinciile europene, regiunea a furnizat 6-8% din exportul total de cereale ruseşti în anii 1880-1890 48. Până la începutul secolului al XX-lea, Basarabia, ca şi înainte, ocupa primul loc în producţia de vin de struguri, producând jumătate din cantitatea totală a ţării. În provincia Basarabia, în noile condiţii, pe lângă dezvoltarea meşteşugurilor, au apărut şi fabrici, iar în anii 40-50 ai secolului al XIX-lea au început să fie folosite primele motoare cu aburi. Ca urmare a revoluţiei industriale din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, majoritatea (aproximativ 80%) a unităţilor industriale de tip fabrică s-au format din cele apărute aici între 1861 şi 1900. Industria agricolă includea mori de făină, distilerii, fabrici de zahăr şi untură de porc, precum şi spălătorii de lână care prelucrau produse. Existau şi mici întreprinderi care produceau cositoare, pluguri, grape şi alte echipamente agricole. Odată cu dezvoltarea industriei, s-a format proletariatul, care până la sfârşitul secolului al XIX-lea era format din lucrători permanenţi şi temporari în producţia industrială şi manufacturieră, lucrători feroviari, lucrători în transportul fluvial şi lucrători în comerţ - un total de 28.000 până la 30.000 de persoane, fără a număra 16.000 de muncitori generalişti. Între 5.000 şi 7.000 de persoane erau implicate în industria pescuitului. În 1900, în regiune existau peste 55.000 de artizani (excluzând membrii familiei), dintre care straturile proletare şi semiproletare reprezentau aproximativ jumătate.

Nivelul relativ ridicat de vandabilitate al principalului sector al economiei Basarabiei a plasat-o în rândul provinciilor cu cel mai dezvoltat comerţ. La sfârşitul secolului al XIX-lea - începutul secolului al XX-lea, cifra de afaceri înregistrată aici a ajuns la aproape 100 de milioane de ruble. Regiunea

Basarabiei devenea din ce în ce mai mult o regiune predominant agricolă a pieţei interne ruseşti. O astfel de specializare mărturiseşte dezvoltarea cu succes a forţelor productive.

La sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, pogromurile evreieşti au avut loc în Rusia.

În primăvara anului 1881, un pogrom evreiesc a început în oraşul Yelizavetograd (Kremenchuk) din regiunea Herson, cu un conflict domestic la piaţă. Acesta nu a fost primul pogrom evreiesc; în 1881, a avut loc un pogrom la Odessa. Dar pogromul evreiesc din Yelizavetograd a servit drept scânteie care a declanşat o serie de pogromuri evreieşti care, asemenea unui incendiu de pădure, au cuprins provinciile din sud-vestul Rusiei. Conform datelor oficiale, în 1881, pogromurile au afectat 259 de oraşe, târguri şi sate din Zona de Aşezare. (Referinţă. Zona de reşedinţă (iniţial linia de reşedinţă permanentă a evreilor) este graniţa teritoriului în care ţiganii şi evreii locuiau permanent în Imperiul Rus. A fost definită prin decretul Ecaterinei a II-a din 23 decembrie 1791, după a doua împărţire a Commonwealth-ului polono-lituanian. A existat în Imperiul Rus până în 1917 (de fapt, până în 1915)).

Pogromurile în masă au fost o surpriză neplăcută pentru guvern.

Alexandru al III-lea a scris în rapoartele sale despre pogromuri: „*Nu se poate ca nimeni să nu fi instigat poporul împotriva evreilor. Este necesar să se investigheze temeinic toate aceste cazur*i."

La 1 mai 1881, ministrul Afacerilor Interne, M. T. Loris-Melikov, a scris un raport pentru ţar dedicat pogromurilor evreieşti. „*La baza tulburării actuale*", a afirmat ministrul, „*stă ura profundă a populaţiei locale faţă de evreii care i-au înrobit, dar aceasta a fost, fără îndoială, exploatată de oameni răuvoitori, mulţi dintre cei care au provocat revoltele fiind convinşi că îl răzbună pe ţar, care a fost ucis de evrei... Reprimarea rebeliunii este cu atât mai dificilă cu cât, datorită direcţiei pe care a luat-o împotriva evreilor, rebeliunea este simpatizată de o mare parte a populaţiei şi doar câţiva dintre ceilalţi înţeleg că mişcarea îndreptată împotriva evreilor poate merge mult mai departe; oamenii de rând, slujitorii noştri, simpatizează pe deplin cu mişcarea şi se bucură de ruina evreilor. Trupele îşi îndeplinesc datoria şi jurământul, dar sunt sigur că ar prefera să meargă împotriva evreilor...*". Alexandru al III-lea a evaluat nota în ansamblu cu cuvintele: „Extrem de trist şi alarmant". Şi a subliniat expresia „*ură profundă*" şi a scris în lateral: „*Mă surprinde*". În timpul domniei lui Alexandru al III-lea, politica guvernamentală din Rusia a fost dusă la bun sfârşit într-un spirit de suspiciune şi neîncredere faţă de populaţia evreiască. Pentru a-i proteja pe creştini de contactul cu „*părţile rele*" ale evreilor, au fost luate măsuri pentru creşterea izolării şi segregării acestora din urmă:

- „*Regulile temporare privind evreii*" din 3 mai 1882 au interzis evreilor să se stabilească în satele din Zona de Aşezare; în 1887, au fost introduse

standarde procentuale pentru admiterea evreilor în instituţiile de învăţământ secundar şi superior;

- ❖ în 1893, a fost adoptată o lege care interzicea „cămătăria;
- ❖ accesul persoanelor de credinţă evreiască la practica juridică, la gradele de ofiţer în armată, la organele guvernamentale locale etc. a fost îngreunat extrem de mult.

Această politică a părut eficientă o vreme, deoarece timp de două decenii au fost evitate manifestări pogrome semnificative în Zona de Aşezare.

Basarabia, împreună cu întreaga Rusie, a intrat în secolul al XX-lea, secolul revoluţiilor, războaielor, furtunilor sociale globale şi cataclismelor, secolul unei ascensiuni unice a spiritului uman şi al unor tragedii şi suferinţe în masă fără precedent în istorie.

În iulie 1899, locotenentul general R.S. Raaben, fiul nobilului Volâniei Samuel von Raaben, a fost numit guvernator general al Basarabiei. Ce evenimente au avut loc atunci în provincia basarabeană.

În 1899, a avut loc la Chişinău prima grevă muncitorească la turnătoria de fontă Serbov. În 1900, cercurile social-democrate din Chişinău s-au unit într-un grup social-democrat. În 1901, a fost înfiinţată o rută ilegală pentru transportul literaturii revoluţionare prin România la Chişinău şi mai departe în Rusia; au avut loc tulburări ţărăneşti în satul Trifaneşti din raionul Soroca; se organizează muncă activă sub nasul poliţiei şi jandarmilor tipografiei secrete a ziarului lui Lenin „Iskra" din Chişinău; Are loc o grevă a muncitorilor brutăriilor orăşeneşti din Chişinău; este creat un „*Grup Unit de Protestă*" revoluţionar, care conduce prima demonstraţie politică din istoria regiunii în centrul oraşului, sub ferestrele casei guvernamentale; apoi au loc numeroase arestări ale revoluţionarilor profesionişti care au lucrat la ordinul lui Lenin. În 1902, o altă grevă zgomotoasă a muncitorilor de la marile fabrici cu aburi din Chişinău; în oraş este fondat Comitetul Chişinău al POSDR. În ianuarie 1903, are loc o întâlnire ilegală a muncitorilor, dedicată aniversării creării Comitetului Social Democrat. Atmosfera de confruntare civilă şi conflict se încingea cu fiecare zi care trecea, cu fiecare oră care trecea. Guvernatorul, împreună cu viceguvernatorul Ustrugov, un antisemit convins, şi baronul Levendal, şeful Departamentului de Securitate Chişinău al Administraţiei de Jandarmi, i-au sprijinit pe monarhiştii locali, încredinţând parcă acestor apărători convinşi ai tronului lupta împotriva adversarilor sistemului existent. Cel mai proeminent monarhist din regiune la acea vreme era jurnalistul şi scriitorul Pavolakii Aleksandrovici Hruşevan, moldovean de origine, patriot al Imperiului Rus şi

monarhist, care publica cotidianul Basarabet, care avea o largă răspândire în societate cu subvenţii guvernamentale, se bucura de popularitate şi era citit în toate tavernele. Ziarul îi declara pe „*străini*” vinovaţi de toate necazurile poporului ortodox şi, mai ales, pe „*evrei*”, care doreau să-l răstoarne pe ţarul ortodox şi să pună peste toţi un ţar evreu, „*pe numele*” de preşedinte. Principalul laitmotiv al *«Basarabian»*”, precum şi al revistei „Znamya” a Sutei Negre şi al proclamaţiilor distribuite de Hruşevan, Pronin, Purişkevici şi alţi monarhişti, consta într-un apel militant: „*Încercările de a înlocui ţarul autocratic numit de Dumnezeu cu o constituţie şi un parlament sunt inspirate de aceşti sugători de sânge - evrei, armeni şi polonezi. Feriţi-vă de evrei! Tot răul, toate nenorocirile care s-au abătut asupra ţării noastre vin de la evrei. Jos cu trădătorii! Jos cu constituţia!*” Mulţi oameni ignoranţi au crezut aceste invenţii delirante. Agitaţia Sutelor Negre a oponenţilor schimbărilor revoluţionare din societate, sub patronajul oficialilor locali, a dus la o tragedie teribilă care a intrat în istorie sub numele de pogromul evreiesc de la Chişinău.

În oraşul Dubossary, Mihail Rîbalcenko, în vârstă de paisprezece ani, a dispărut. Dar curând trupul său neînsufleţit a fost găsit în fântână, înjunghiat cu un cuţit. Pentru a încinge situaţia, ziarul „Basarabian” a început să interpreteze această crimă ca un ritual evreiesc. Ziarul scria că evreii, conform credinţei lor, trebuie să ucidă un copil nevinovat pentru a frământa matzah cu sângele lui, că trupul a fost găsit cu ochii şi gura cusute şi că unul dintre ucigaşii evrei fusese deja prins şi depune mărturie despre detaliile crimei sale. Aceste articole au provocat tulburări nu numai în Dubasari, ci şi în toată Basarabia, în special în Chişinău, ai cărui locuitori au început să se teamă că crime similare împotriva copiilor lor vor începe în curând şi în capitala regiunii.

În urma anchetei poliţiei, s-a stabilit că băiatul a fost ucis de propria rudă din motive domestice, din cauza unei moşteniri, şi nici evreii, nici ritualurile lor religioase nu au avut nicio legătură cu această crimă. Ziarul Basarabets a fost forţat, la cererea anchetatorului, să scrie o infirmare oficială a invenţiilor publicate anterior în paginile sale. Opinia publică credea că evreii au forţat ziarul să ascundă „*adevărul*” prin presiunea lor. În acelaşi timp, s-a răspândit zvonul că ţarul emisese personal un decret secret care permitea bătăile evreilor în timpul celor trei zile ale sărbătorilor pascale care urmau. În oraş au apărut pliante care repetau invenţiile antisemite ale „Basarabian”, îndemnând oamenii să se ridice în lupta împotriva evreilor pentru a-l proteja pe ţar şi a-şi îmbunătăţi viaţa. Comunitatea evreiască înspăimântată, anticipând o crimă teribilă, a trimis o delegaţie la guvernator, condusă de rabinul Etinger, şi la mitropolitul de

Chişinău Iacob, condus de doctorul Slutsky. Aceştia au fost ascultaţi cu amabilitate, iar von Raaben i-a asigurat că nu va exista nicio tulburare. A ordonat chiar ca patrulele să fie uşor sporite în timpul Paştelui. Dar, după o întâlnire cu şeful securităţii,

Pogromul a izbucnit în Duminica Paştelui, 6 aprilie 1903, când o mulţime adunată în piaţa oraşului a aruncat cu pietre asupra caselor evreieşti din apropiere, iar apoi mulţimea s-a grăbit să distrugă şi să jefuiască magazine, magazine şi clădiri private evreieşti. Guvernatorul Raaben şi alţi oficiali nu au fost de văzut nicăieri, poliţia nu a făcut nimic şi nici măcar nu a încercat să oprească mulţimea înfuriată. Patrulele de poliţie şi soldaţi au umblat prin oraş, dar, neavând ordine de sus, nu s-au amestecat în ceea ce se întâmpla. Acest lucru i-a convins pe pogromişti că zvonurile despre permisiunea oficială de a „bate evreii" erau confirmate, iar impunitatea lor era garantată de autorităţi. Şeful poliţiei locale, Hanjonkov, a condus prin partea de sus a oraşului, unde locuiau evrei bogaţi din Chişinău, le-a făcut vizite prietenoase, i-a calmat. Pogromiştii erau convinşi că orice infracţiune nu era oprită şi, prin urmare, orice infracţiune era permisă. A doua zi, din suburbiile oraşului au început să se adune din ce în ce mai multe forţe, ca şi cum ar fi vrut să lucreze, care au fost împărţite în grupuri de câteva zeci de oameni şi trimise la pogromuri în cartierele evreieşti din Chişinău. Întregul coşmar a fost însoţit de violenţă, crime, incendieri şi mutilări.

Tinerii evrei, conduşi de locuitorul oraşului Ya. Bernstein-Kogan, s-au adunat spontan, înarmaţi cu beţe, pentru a-şi proteja familiile. Dar până în seara zilei de 6 aprilie, poliţia înconjurase locurile lor de adunare şi i-a arestat pe luptătorii pentru autoapărare. Acelaşi lucru a fost relatat ulterior de procurorul din Chişinău, A. Polan: „*Într-adevăr, în a doua zi de Paşte, evreii, înarmaţi cu tot ce au putut găsi, au început să se adune în diferite locuri, dar nu s-au adunat pentru a ataca creştinii, ci pentru autoapărare.*"

Ca urmare a pogromului evreiesc din Chişinău, peste cincizeci de oameni au murit şi aproximativ 500 au fost răniţi, aproximativ 700 de clădiri rezidenţiale şi 600 de magazine şi magazine au fost distruse. La ora 15:30, pe 7 aprilie 1903, guvernatorul R.S. von Raaben a dat ordin comandantului garnizoanei oraşului, generalul Beckmann, să restabilească ordinea, cu dreptul de a folosi arme. Soldaţilor li s-a dat muniţie reală. Evreii aşteptaseră acest ordin cu atâta speranţă înainte de pogrom şi în timpul atrocităţilor, dar nu l-au primit niciodată. În decurs de o oră, calmul fusese restabilit în tot oraşul. Pogromiştii se dispersaseră şi nu se trăsese niciun foc de armă şi nu se vărsase nicio picătură de sânge.

Pogromul de la Chişinău din aprilie 1903 a schimbat dramatic natura sentimentului public şi a transferat încă o dată conflictul de interpretări ale

pogromurilor evreieşti în planul „*teoriei conspiraţiei*”. În cercurile liberale, de opoziţie şi revoluţionare, pogromul de la Chişinău a fost interpretat în unanimitate ca o conspiraţie a forţelor întunecate din societate şi guvern. De exemplu, într-una dintre scrisorile interceptate de Departamentul de Poliţie în mai 1903, de exemplu, se relata: „*Aici, în străinătate, toată lumea spune în unanimitate că masacrul de la Chişinău a fost organizat la ordinul lui Pleve pentru a-i speria pe socialişti*”

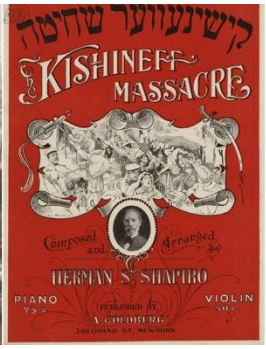

Însă dacă reputaţia lui Plehve printre contemporanii săi era ferm stabilită ca principal „organizator” şi „l*ider*” al pogromului de la Chişinău, atunci locul principalului „inspirator” al pogromului era necontestat de publicistul şi personajul public P. A. Kruşevan, care a devenit faimos pentru agitaţia sa antisemită în ziarele pe care le publica, „Basarabian” (Chişinău) şi „Znamya” (Sankt Petersburg). Această tristă faimă de vinovat al evenimentelor sângeroase de la Chişinău, care au căzut ca o pată de neşters asupra lui Kruşevan, a dus la un atentat la viaţa sa pe 4 iunie 1903. Evreul Pinkhus Daşevski, care a comis atentatul, le-a arătat anchetatorilor că singurul motiv care l-a determinat să comită crima a fost răzbunarea pentru pogromul de la Chişinău. În ciuda negării oficiale a autenticităţii „telegramei secrete” a lui Plehve în primăvara anului 1903 şi chiar în ciuda faptului că această depeşă notorie nu a fost niciodată găsită în arhivele poliţiei după răsturnarea ţarismului în 1917,

Presupusa implicare a lui V.K. Pleve în planificarea pogromului de la Chişinău a jucat, de asemenea, un rol decisiv în decizia Organizaţiei de Luptă a Partidului Socialist Revoluţionar de a începe pregătirea unei tentative de asasinat asupra ministrului Afacerilor Interne. Drept urmare, Plehve a fost ucis de o bombă teroristă pe 15 iulie 1904.

Pe 22 ianuarie 1904, Japonia a anunţat ruperea relaţiilor diplomatice cu Rusia. Pe 29 ianuarie, manifestul ţarului privind începutul războiului ruso-japonez din 1904-1905 a fost ascultat la o slujbă publică în catedrala din Chişinău.

Ca supuşi ai Imperiului Rus, moldovenii au participat la acest război. Chestiunea participării basarabenilor la războiul ruso-japonez a fost puţin studiată, deoarece ofiţerii şi soldaţii au luat parte la război ca parte a diferitelor formaţiuni militare, de la infanterie la marină, şi nu au existat unităţi militare formate pe bază etnică (moldovenească) sau teritorială (basarabeană).

Odată cu începutul războiului ruso-japonez, aproximativ 45.000 de persoane din provincia basarabeană au servit în armata şi marina rusă, 8.713 persoane au participat la războiul ruso-japonez. *„Îndrăznesc să adaug că, pe vremea când membrul Dumei de Stat Sinandino era şeful Chişinăului, în 1906, pe 29 iulie, s-a oferit un picnic regimentelor cazate la Chişinău, care se întorseseră la Chişinău din Manciuria, iar eu am fost acolo când colonelul prinţ Vachnadze şi colonelul baron von Geikin, cu lacrimi în ochi, au povestit cum rezervele moldoveneşti au luptat lângă Mukden, la mormintele imperiale, ca nişte lei pentru Rusia şi ţarul rus. S-au întors din Manciuria cu medalii.*" 1907 D. P. Gulkin, deputat al ţăranilor din provincia Basarabiei în a treia Dumă de Stat a Imperiului Rus.

BĂTĂLIA DE LA ŢUSHIM

K.V. KUDREVICI

DISTRUGĂTORUL "STEREGUȘCII"

P.H. KRECHINESCO

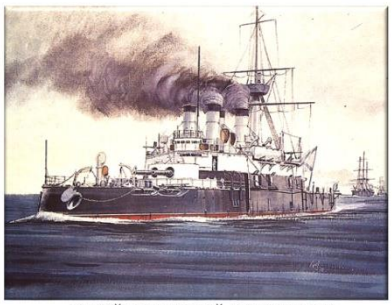

NAVĂ BLINDATĂ "NAVARIN"

BĂTĂLIA DE LA MUKDEN

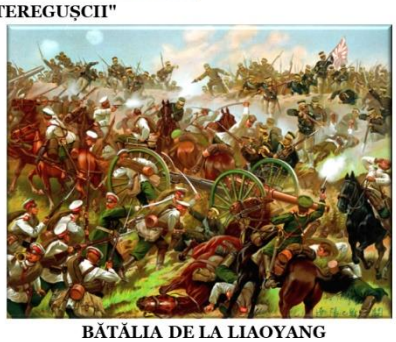

BĂTĂLIA DE LA LIAOYANG

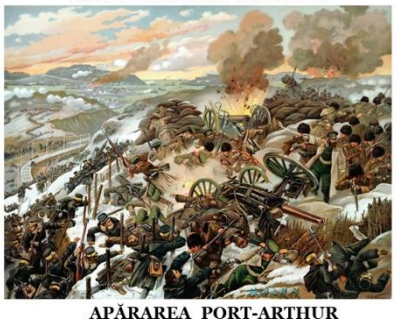

APĂRAREA PORT-ARTHUR

În timp ce participau la Bătălia de la Tsushima, următorii membri ai echipajului au pierit în bătălia navală împreună cu întregul echipaj al navei de luptă Navarin: Marinarul clasa I Loggin Semenov Antosy, Marinarul clasa I Ivan Georgiev Barbanyagry, Marinarul clasa I Ksenophon Andreev Burlak, Marinarul clasa I Mikhail Arkhipov Gaidukevich, Marinarul clasa I Ilarion Semenov Kramanuts, Marinarul clasa I Fyodor Grigoriev Mankash, Marinarul clasa I Dmitry Savvov Mikhalcheko, Marinarul clasa I Aleksey Leontyev Timoshenko, Marinarul clasa I Onufriy Nesterov Fortuna, Fochistul clasa I Nikita Zakharyin Kromarekko, Fochistul clasa I Arkhip Andreev Lafozan, Fochistul clasa a II-a Zakhar Ivanov Kramchaninov, medic de navă superior, deţinător al Ordinului Sfântul Stanislav şi Sfânta Ana, Konstantin Nicolaevich Krechunesko.

Ani mai târziu, văduva lui Konstantin Krechunesko a imortalizat memoria soţului său pe pământ moldovenesc şi a ridicat un mic obelisc pe moşia familiei

sale din satul Zberoaya (acum raionul Nisporeni), unde şi-a trăit ultimii ani de viaţă. Numele conaţionalei noastre este imortalizat şi pe zidurile Catedralei Navale din oraşul Kronstadt.

Într-o bătălie navală, înconjurat de forţe inamice superioare, distrugătorul „Stereguşcii" a acceptat bătălia, iar aspirantul K.V. Kudrevici şi întregul echipaj au murit pe distrugător. Pe 10 (23) mai 1911, în prezenţa împăratului Nicolae al II-lea, un monument dedicat morţii eroice a distrugătorului „Stereguşcii" în luptă a fost dezvelit în Parcul Alexandru de pe Kamennoostrovsky Prospekt din Sankt Petersburg - Pentru Eroii Distrugătorului „Stereguşcii", numele eroilor sunt înscrise pe spatele monumentului.

Baronul Alexander Alexandrovich von Geiking a participat la războiul ruso-japonez din 1904-1905 cu gradul de locotenent-colonel. A fost grav rănit într-una dintre bătălii. S-a întors la Chişinău cu Ordinul Sfântul Stanislav, gradul II, Vladimir, gradul III, şi o armă de aur cu inscripţia „Pentru Vitejie".

Arhip Georgievici Remeslennikov a fost rănit şi şocat de obuz în timpul luptelor cu japonezii de lângă Mukden (17/19 februarie - 10 martie 1905), motiv pentru care a fost demobilizat. În timpul luptelor din războiul ruso-japonez din 1904-1905, I. Musteaţă, G. Samoile, A. Trachenko, locuitori ai satului Codryanka, situat la „*joncţiunea*" raioanelor Străşeni şi Orhei, au murit.

HARTA BĂTĂLIILOR TRECUTE PE MARE ŞI PE USCAT MONUMENTE: SANKT PETERSBURG, CHIŞINĂU

Guvernatorul Basarabiei, prinţul Serghei Dmitrievici Urusov, a propus, la o întâlnire a membrilor filialei locale a Crucii Roşii, înfiinţarea unui spital şi trimiterea acestuia în Orientul Îndepărtat. Acest spital militar era condus de căpitanul de stat major Toma Chorba, care a fondat spitalul de boli infecţioase din Chişinău în 1896.

Împreună cu medicul şef, trei medici au plecat în Orientul Îndepărtat - Vrubelskaia, Cervenvodali, Besedovski şi 12 asistente medicale. Printre acestea se numărau prinţesa Elena Iuriev-na-Kantakuzen şi Natalia Ilinichna Kobieva.

Spitalul basarabean era staţionat în Nikolsk-Usuriyski, iar datorită disciplinei de fier stabilite de Chorba, spitalul a fost considerat exemplar. Pe parcursul unui an şi jumătate, medicii din Chişinău au fost martori la multe bătălii sângeroase, la vitejia şi curajul armatei.

Detaşamentul doctorului Chorba s-a întors la Chişinău cu pierderi minore.

Toma Chorba a introdus vaccinarea obligatorie a populaţiei împotriva variolei şi seroterapia împotriva difteriei în Basarabia.

CAPITOLUL IV
BASARABIA ÎNTRE RĂZBOAIELE MONDIALE 1917 – 1940

§ 1. CREAREA REPUBLICII POPULARE MOldOVENEŞTI

Revoluţia din Octombrie din 1917 din Rusia a proclamat dreptul popoarelor la autodeterminare. Revoluţia a contribuit la renaşterea naţională ulterioară a moldovenilor, permiţându-le să-şi organizeze liber propria viaţă, moldovenii au primit oportunitatea de a-şi decide propriul destin, în acelaşi timp a provocat o respingere vehementă a cercurilor conducătoare atât ale coaliţiilor aflate în război, cât şi ale întregii lumi capitaliste în ansamblu.

„Posibilele consecinţe ale revoluţiei asupra soldaţilor şi ţăranilor români au provocat o reală îngrijorare în cercurile guvernamentale. Mulţi politicieni se temeau de răspândirea rapidă a epidemiei din Rusia dincolo de Prut, dar a apărut un nou pericol. La sfârşitul verii anului 1917, evenimentele revoluţionare ruseşti ameninţau să dezorganizeze frontul şi să submineze stabilitatea socială şi politică din Moldova. În timp ce soldaţii ruşi, obosiţi de război, se radicalizau din ce în ce mai mult, cedând promisiunilor de justiţie socio-economică, regele şi Brătianu se temeau că astfel de idei ar submina hotărârea soldaţilor ţărani români de a lupta. Revoluţia bolşevică din noiembrie nu a făcut decât să adâncească criza.” Istoricul american K. Hitkins.

După Revoluţia din februarie, o parte dintre moldoveni au fost cuprinse de ideea autonomiei pentru Basarabia. Activiştii Partidului Naţional Moldovenesc (PNM) şi unii soldaţi moldoveni din armata rusă au susţinut activ această idee. Românismul său (un concept etnocratic care nu recunoaşte identitatea moldovenilor, considerându-i români şi pledând pentru *„unirea tuturor românilor într-un singur stat - România Mare”*; popoarele vecine şi minorităţile naţionale sunt prezentate ca *„duşmani eterni ai poporului român”*). În timpul creării partidului, conducerea acestuia a inclus cei mai mari proprietari de pământ şi capitalişti basarabeni, precum şi unii cetăţeni ai

României. Datorită convingerilor naţionaliste şi a neîncrederii faţă de liderii MPP, întrucât majoritatea moldovenilor erau ţărani săraci în pământ, partidul nu s-a bucurat de sprijin în rândul ţăranilor.

COMITETUL MILITAR MOLDOVENESC LA 18 OCTOMBRIE 1917,
A FOST CREAT LA CHIŞINAU COMITETUL CENTRAL MOLDOVENESC
AL FRONTULUI ROMÂNEŞC.

G. CAZACLIU

A. SCOBIOALĂ

V. ŢANŢU

G. PINTEA

E. CATELLI

V. CIJESKI

V. CAZACLIU

T. COJOCARU

La congres au participat aproximativ 600 de delegaţi,
reprezentând 300.000 de compatrioţi mobilizaţi pe front.

În toată Rusia au fost create consilii ale deputaţilor muncitorilor şi ţăranilor oamenii din Basarabia s-au implicat activ şi în lupta politică pentru putere.

La Chişinău 20 – 27 octombrie 1917. La iniţiativa Guvernului provizoriu al Rusiei a avut loc un congres militar-moldovean. La congres au participat aproximativ 600 de delegaţi, reprezentând 300.000 de compatrioţi mobilizaţi pe front. Majoritatea reprezentanţilor nu au fost aleşi; au fost invitaţi personal de organizatorii Primului Congres Militar-Moldovenesc al Rusiei. Norma de reprezentare a fost stabilită de la o sută de militari moldoveni, câte un ofiţer şi câte doi militari. Pe baza acestei norme, la congres trebuiau să fie prezenţi aproximativ 9.000 de delegaţi, dar nu a fost prezent mai mult de o cincisprezecea parte din partea stabilită.

Pe baza numărului de persoane prezente, legitimitatea deciziilor congresului ridică serioase îndoieli. Neavând încredere în masa de soldaţi de la congres, au fost invitaţi în principal susţinători ai MNP.

Delegaţii au susţinut propunerea de a crea Sfatul Ţarii – cel mai înalt organ de autonomie teritorială şi politică a regiunii.

Rezoluţia congresului nota că puterile Sfatul Ţarii expiră din momentul convocării Adunării Constituante a Basarabiei. La congres au fost aleşi 32 de deputaţi, doar 7 erau militari şi marinari, restul erau ofiţeri şi oficiali militari.

La 21 noiembrie 1917, la o şedinţă, a fost ales preşedinte membrul Sfatul Ţarii, membru al Consiliului de la Petrograd, capitala Rusiei, Esser I. K. Inculets, vice – liderul Partidului Progresist Moldovenesc, Pan, a devenit preşedinte. Khalipa. Organul executiv: Consiliul directorilor generali a fost condus de P. Erkhan

Pe 25 octombrie, bolşevicii au preluat puterea la Petrograd. Consiliul Comisarilor Poporului, condus de Vladimir Lenin, a adoptat decrete privind pacea şi pământul, precum şi decretul „*Declaraţia Drepturilor Popoarelor Rusiei*”. Nu au existat obstacole în calea creării statalităţii moldoveneşti de către noua conducere centrală rusă.

Pe 2 decembrie 2017, Sfatul Ţării a proclamat Basarabia Republica Democrată Moldovenească, parte egală a Republicii Federative Democrate Ruse unite. Sfatul Ţării a chemat „*poporul moldovenesc şi toate popoarele frăţeşti ale MDR*” să vegheze asupra Adunării Constituante a Tuturor Rusiei şi a patriei comune - Republica Federativă Democrată Rusă.

În numărul ziarului „Ardealul” din 10 decembrie 1917, în articolul „Moldova invitată” de Onisifor Ghibu se publicau următoarele:

„Sfatul Ţării a hotărât ca de acum înainte Basarabia, care nu mai este o ţară sclavagistă, ci o ţară autonomă, să se numească Republica Moldovenească. Ziua de 6 decembrie, când aceasta a fost comunicată întregii ţări şi lumii, va fi

o zi de mare însemnătate istorică. Pentru că în acea zi, tot poporul Basarabiei a recunoscut că această țară este moldovenească, așa cum era și înainte.”

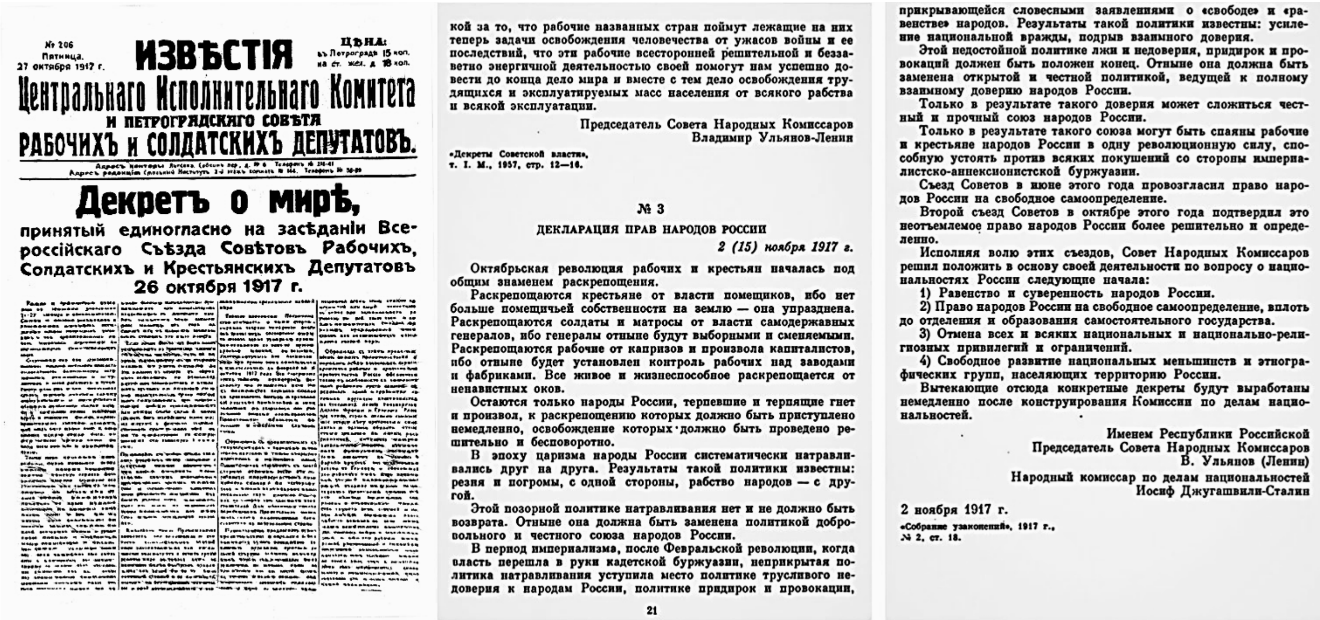

№ 206
Пятница.
27 октября 1917 г.

ИЗВѢСТІЯ

ЦѢНА:
въ Петроградѣ 15 коп.
на ст. жел. д. 18 коп.

Центральнаго Исполнительнаго Комитета и Петроградскаго Совѣта Рабочихъ и Солдатскихъ Депутатовъ.

Декретъ о мирѣ,

принятый единогласно на засѣданіи Всероссійскаго Съѣзда Совѣтовъ Рабочихъ, Солдатскихъ и Крестьянскихъ Депутатовъ 26 октября 1917 г.

[illegible]

кой за то, что рабочие названных стран поймут лежащие на них теперь задачи освобождения человечества от ужасов войны и ее последствий, что эти рабочие всесторонней решительной и беззаветно энергичной деятельностью своей помогут нам успешно довести до конца дело мира и вместе с тем дело освобождения трудящихся и эксплуатируемых масс населения от всякого рабства и всякой эксплуатации.

Председатель Совета Народных Комиссаров
Владимир Ульянов-Ленин

«Декреты Советской власти»,
т. I. М., 1957, стр. 12—16.

№ 3

ДЕКЛАРАЦИЯ ПРАВ НАРОДОВ РОССИИ

2 (15) ноября 1917 г.

Октябрьская революция рабочих и крестьян началась под общим знаменем раскрепощения.

Раскрепощаются крестьяне от власти помещиков, ибо нет больше помещичьей собственности на землю — она упразднена. Раскрепощаются солдаты и матросы от власти самодержавных генералов, ибо генералы отныне будут выборными и сменяемыми. Раскрепощаются рабочие от капризов и произвола капиталистов, ибо отныне будет установлен контроль рабочих над заводами и фабриками. Все живое и жизнеспособное раскрепощается от ненавистных оков.

Остаются только народы России, терпевшие и терпящие гнет и произвол, к раскрепощению которых должно быть приступлено немедленно, освобождение которых должно быть проведено решительно и бесповоротно.

В эпоху царизма народы России систематически натравливались друг на друга. Результаты такой политики известны: резня и погромы, с одной стороны, рабство народов — с другой.

Этой позорной политике натравливания нет и не должно быть возврата. Отныне она должна быть заменена политикой добровольного и честного союза народов России.

В период империализма, после Февральской революции, когда власть перешла в руки кадетской буржуазии, неприкрытая политика натравливания уступила место политике трусливого недоверия к народам России, политике придирок и провокации,

21

прикрывающейся словесными заявлениями о «свободе» и «равенстве» народов. Результаты такой политики известны: усиление национальной вражды, подрыв взаимного доверия.

Этой недостойной политике лжи и недоверия, придирок и провокаций должен быть положен конец. Отныне она должна быть заменена открытой и честной политикой, ведущей к полному взаимному доверию народов России.

Только в результате такого доверия может сложиться честный и прочный союз народов России.

Только в результате такого союза могут быть спаяны рабочие и крестьяне народов России в одну революционную силу, способную устоять против всяких покушений со стороны империалистско-аннексионистской буржуазии.

Съезд Советов в июне этого года провозгласил право народов России на свободное самоопределение.

Второй съезд Советов в октябре этого года подтвердил это неотъемлемое право народов России более решительно и определенно.

Исполняя волю этих съездов, Совет Народных Комиссаров решил положить в основу своей деятельности по вопросу о национальностях России следующие начала:

1) Равенство и суверенность народов России.
2) Право народов России на свободное самоопределение, вплоть до отделения и образования самостоятельного государства.
3) Отмена всех и всяких национальных и национально-религиозных привилегий и ограничений.
4) Свободное развитие национальных меньшинств и этнографических групп, населяющих территорию России.

Вытекающие отсюда конкретные декреты будут выработаны немедленно после конструирования Комиссии по делам национальностей.

Именем Республики Российской
Председатель Совета Народных Комиссаров
В. Ульянов (Ленин)
Народный комиссар по делам национальностей
Иосиф Джугашвили-Сталин

2 ноября 1917 г.

«Собрание узаконений», 1917 г.,
№ 2, ст. 18.

Conform declarației Sfatului Țării, Consiliul Județean Chișinău și-a stabilit două sarcini principale:

„Crearea Adunării Populare a Republicii Moldova, aleasă prin sufragiu universal, de drept, de lege și prin vot secret, conform sistemului proporțional”; Împărțirea tuturor pământurilor fără plată către oamenii muncii, pe baza folosinței juste.”

Sfatul Țării era singurul organ al puterii din regiune, adevărata putere în Basarabia era Consiliul Deputaților Muncitorilor și Soldaților de la Chișinău. Odată cu agravarea situației de pe frontul românesc, lupta politică dintre Sfatul Țării și sovietici s-a intensificat și ea. Unitățile militare moldovenești din Basarabia se aflau sub marea influență a bolșevicilor și erau mai simpatice cu Sovietele Deputaților Muncitorilor, Soldaților și Țăranilor. Fiind figuri de orientare mic-burgheză, liderii Sfatului Țării nu au vrut să recunoască puterea bolșevicilor din motive politice și sociale.

Pe 19 decembrie 1917, la o ședință a Sfatului Țării, s-a pus pentru prima dată problema *„invitării trupelor românești în Republica Moldovenească pentru a pune capăt anarhiei*”. Pentru a prelua puterea în țară, organizatorii Viitoarea „unificare” nu putea conta decât pe trupele române. Pe 22 decembrie, Erhan a trimis o telegramă la Iași cu cererea de a trimite trupe la Chișinău. Telegrama, trimisă pe 22 decembrie 1917/4 ianuarie 1918, conținea o cerere de asistență militară, sau mai precis, *„regimentul Ardelenesc*”, iar această cerere a fost acceptată de autoritățile române. Cu toate acestea, regimentul a ajuns la gara din Chișinău și a fost rapid arestat de trupele bolșevice în capitala Basarabiei.

Ulterior, chiar și membrii Comisiei Interaliate de Control au fost arestați, sediile au fost jefuite, iar mai mulți membri ai Consiliului de Administrație, în special cei care au solicitat asistență militară, au fost demiși din funcții de către grupurile bolșevice.

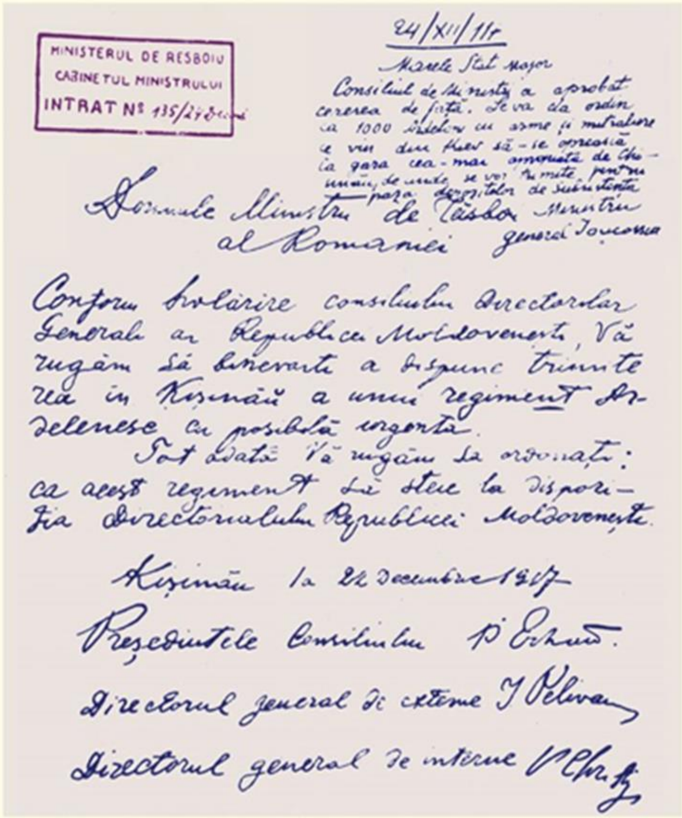
MINISTERUL DE RESBOIU
CABINETUL MINISTRULUI
INTRAT No 135/27 Dec.

24/XII/917

Domnule Ministru de războiu al României

Conform hotărîre consiliului Directorilor General ai Republicei Moldovenești, Vă rugăm să binevoiți a dispune trimiterea în Kișinău a unui regiment Ardelenesc cu posibilă urgență.
Totodată Vă rugăm să ordonați: ca acest regiment să steie la dispoziția Directoratului Republicei Moldovenești.

Kișinău la 22 decembrie 1917
Președintele Consiliului P. Erhan
Directorul general de externe I. Pelivan
Directorul general de interne V. Christi

Domnule Ministru de război al României,
Conform hotărîrii Consiliului Directorilor Generali ai Republicii Moldovenești,
Vă rugăm să binevoiți a dispune trimiterea la Kișinău a unui regiment Ardelenesc
cu posibilă urgență. Totodată Vă rugăm să ordonați ca acest regiment să steie la
dispoziția directoriatului Republicei Moldovenești.
Kișinău, la 22 decembrie 1917
Președintele Consiliului P. Erhan
Director general de externe I. Pelivan
Director general de interne V. Christy
Telegrama trimisă Guvernului Român de către Consiliul Directorilor Generali,
22 decembrie (st. v) 1917
(ANR, Fond Institutul de Studii Istorice și Social Politice. Fototeca, 28888 (2))

Господин военный министр
Румынии.

По решению Совета генеральных
директоров Республики Молдова.

Пожалуйста, прикажите как можно
скорее отправить в Кишинев
трансильванский полк.
В то же время просьба приказать,
чтобы этот полк был в
распоряжении управления
Молдавской Республики.

Кишинев. 22 декабря 1917 г., на
заседании Совета П. Урбан,
генеральный директор внешних
сношений И. Пеливан,
генеральный директор внутренних
дел В. Кристи.

Телеграмма, отправленная
правительству Румынии

Pe 9 ianuarie 1918, a fost publicat decretul Comitetului Executiv Central al Rusiei privind dizolvarea Adunării Constituante Ruse, adoptat pe 6 ianuarie. Amenințarea intervenției străine a accelerat recunoașterea de către sovietici a Basarabiei a guvernului bolșevic ca autoritate centrală a Rusiei.

„De data aceasta nu este timp de pierdut. Inculetz și întregul guvern se așteptau ca ei înșiși să fie arestați în orice moment. Prin urmare, au trimis în secret mai mulți emisari la Iași pentru a ne arăta gravitatea situației și pentru a ne cere urgent ajutor.... Îl văd și acum pe Pelivan tremurând de groază, pentru că a scăpat în mod miraculos de furia bolșevicilor, pentru că prin nenumărate greutăți a reușit să ajungă la Iași. Confruntat cu această situație...

am decis să trimitem trupele necesare pentru a ocupa Basarabia şi, după ce am înlăturat orice conflict bolşevic dintre Prut şi Nistru, vom permite poporului chişinăuesc (adică liderilor Zemsovetului) să îndeplinească ultima formalitate: unirea solemnă a Basarabiei eliberate cu Patria Mamă". Ion Duca. Prim-ministrul României. Duca I. G. Op. cit. p.49

Însă, pentru a cuceri Basarabia, era necesar să se dea anexării cel puţin aparenţa de legalitate din punctul de vedere al dreptului internaţional. România a oferit ţărilor Antantei disponibilitatea sa de a lupta împotriva Rusiei bolşevice. Preşedintele american Wilson a încurajat personal România să lupte împotriva Uniunii Sovietice pe 10 noiembrie 1917, promiţând în schimb să sprijine pretenţiile acesteia asupra Basarabiei la conferinţa de pace care urma să aibă loc. Astfel, „*într-o notă trimisă la Iaşi pe 28 noiembrie, a promis că îşi va folosi toată influenţa pentru a sprijini România ca naţiune liberă şi independentă*". Nota nu dădea Romaniei permisiunea de a-şi mări teritoriul în detrimentul Basarabiei.

Conform tratatului din 1916 cu Antanta, România era obligată să lupte împotriva blocului german „*până la capăt*". Dar, după ce Rusia a părăsit războiul, România, temându-se de o înfrângere completă şi de ocuparea întregului teritoriu al ţării de către inamic în cazul în care armata rusă şi-ar fi părăsit poziţiile de pe front în cazul dezintegrării sale complete, a dorit să încheie o pace separată cu germanii şi aliaţii lor. Sub impresia Decretului de Pace, militarii ruşi, fără a aştepta sfârşitul oficial al războiului, au negociat un armistiţiu cu inamicul în secţiunile lor de front. (Decretul de Pace din 26 octombrie (8 noiembrie) proclama obiectivul noului guvern de a abandona diplomaţia secretă şi de a încheia imediat „*o pace dreaptă, democratică*", „*fără anexări şi contribuţii*" din partea „toate popoarelor aflate în război şi a guvernelor lor".)

Pe 17 noiembrie, generalul A. Averescu scria în jurnalul său: „*Ruşii au început deja negocierile privind un armistiţiu în multe secţiuni ale frontului, iar în unele locuri acesta chiar a fost încheiat.*" În sprijinul dorinţei României de a acţiona împotriva bolşevicilor, Puterile Centrale au oferit un ajutor real României şi au permis, prin încetarea ostilităţilor, retragerea unei părţi din trupele române de pe linia frontului şi trimiterea lor în Basarabia. „*România a ajuns la o înţelegere cu Puterile Centrale şi a primit consimţământul lor tacit pentru a ocupa Basarabia.*" Jurnalistul francez Claude Anet.

Pe 26 noiembrie (9 decembrie) 1917, comandantul Frontului Ruso-Român, generalul D. G. Şcerbaciov, şi generalul român A. Lupescu au semnat un armistiţiu cu comandamentul trupelor austro-germane din oraşul Focşani în numele României. Aceasta a eliberat trupele române şi le-a permis să dezarmeze

o parte din unităţile bolşevice ruse în perioada 4-9 decembrie, eliminându-l fizic pe comisarul militar sovietic al frontului, S. G. Roşal.

În urma unei întâlniri cu miniştrii şi militarii săi, precum şi cu trimisii francezi, englezi, americani şi italieni, I. Brătianu a raportat că Aliaţii cereau ca armata română să participe activ la lupta împotriva bolşevicilor. În acelaşi timp, prim-ministrul român a solicitat permisiunea Aliaţilor pentru ca România să încheie o pace separată cu Germania şi aliaţii săi, menţinând în acelaşi timp principalele articole ale tratatului său din 1916 cu Antanta. „*România a ajuns la un acord cu Puterile Centrale şi a primit consimţământul lor tacit pentru a ocupa Basarabia.*" Jurnalistul francez Claude Anet.

Pe 9 decembrie 1918, România, conform unui plan aprobat de rege, a început operaţiunile militare împotriva bolşevicilor la ora 6 dimineaţa. Trupele române, cazacii Donului şi haidamakii ucraineni au atacat garnizoana bolşevică din Sokol, lângă Iaşi, şi au distrus-o. „*Ca răspuns la cererea reprezentanţilor Antantei, care au declarat în scris că această operaţiune ar fi ultima contribuţie militară pe care aveau dreptul să o aştepte din partea României, armata româna s-a alăturat deschis acţiunilor militare împotriva trupelor bolşevice, care ocupau atunci întreg teritoriul Moldovei şi Basarabiei*." Miniştrii şi generalii români, aflând de „*victoria*" de la Sokola, s-au felicitat reciproc. Cu toate acestea, printre ei s-au numărat şi persoane mai realiste. Generalul Averescu a scris în jurnalul său: „*O greşeală... acest pas prost gândit ne va costa în viitor.*" Avea dreptate. Diplomatul român M. Djuvara.

Primind veşti despre arestarea Comitetului Militar Revoluţionar al Frontului Român şi uciderea lui S. Roşal, capturarea oraşului Leova şi a unui număr de sate basarabene de pe malul stâng al Prutului de către români şi execuţia membrilor Comitetului Revoluţionar Leova, Comisariatul Poporului pentru Afaceri Externe al RSFSR a adresat la 16 decembrie 1917 o notă de protest guvernului român prin intermediul ambasadorului său la Petrograd, K. Diamandi. Cu toate acestea, nu a existat un răspuns satisfăcător la aceasta, iar apoi, la 31 decembrie, guvernul sovietic a emis un ultimatum prin radio guvernului român pentru a înceta astfel de acţiuni, a-i pedepsi pe cei vinovaţi şi a avertizat că „*neprimirea unui răspuns la această cerere a noastră în termen de 24 de ore va fi considerată de noi o nouă ruptură, iar atunci vom lua măsuri militare, până la şi inclusiv cele mai decisive*". Întrucât nimic nu se schimbase după aceea, la ordinul lui V. I. Lenin, la 31 decembrie 1917, 1918, întregul personal al misiunii diplomatice şi militare a României, condus de K. Diamandi, a fost reţinut şi încarcerat în Cetatea Petru şi Pavel. La Odessa, consulul român şi personalul consulatului au fost reţinuţi.

La 1 ianuarie 1918, decanul corpului diplomatic (Doyen (franceză: doyen — bătrân, senior) — şeful corpului diplomatic, superior în rang diplomatic şi în ceea ce priveşte timpul de acreditare al unui reprezentant diplomatic într-o

anumită ţară) la Petrograd, ambasadorul SUA D. R. Francis, însoţit de un grup de diplomaţi, l-a vizitat pe preşedintele Consiliului Comisarilor Poporului, Lenin, i-a făcut o declaraţie cu privire la arestarea trimisului român şi i-a înmânat un memorandum semnat de diplomaţi din 20 de ţări. „*Credem că acţiunile neprietenoase ale guvernului sovietic faţă de un diplomat al unui stat inamic nu pot fi justificate în niciun fel.*" Se pare că şi şeful Consiliului Comisarilor Poporului, care avea o educaţie juridică superioară şi o experienţă politică semnificativă, a înţeles acest lucru. Acţiunile violente împotriva şefului misiunii române au fost oprite.

Pe 23 decembrie a avut loc o şedinţă comună a organismelor care deţineau puterea reală în Basarabia - Consiliul Deputaţilor Muncitorilor şi Soldaţilor din Chişinău, Comitetul Executiv Militar Central Moldovenesc, Comitetul Executiv Provincial al Consiliului Deputaţilor Ţăranilor, care a cerut stabilirea unui contact imediat cu guvernul lui Lenin şi s-a pronunţat împotriva introducerii trupelor străine în Basarabia. Sovieticii au format urgent unităţi de luptă şi au intrat în primele ciocniri cu trupele române care trecuseră Prutul.

În noaptea de 1 ianuarie 1918, bolşevicii au preluat puterea la Chişinău, dar au făcut greşeala de a-i lăsa în libertate pe liderii Sfatului Ţării, care s-a dovedit a fi un organism fără putere. Guvernul român a decis să reprime sovieticii din Basarabia prin forţă.

În acea perioadă, conducerea românească elabora un plan de ocupare a

Basarabiei. La 2 ianuarie 1918, locotenent-colonelul Ion Antonescu a prezentat un studiu privind desfăşurarea unor unităţi militare româneşti în Basarabia. Scopul acestei desfăşurări era asigurarea reaprovizionării trupelor care operau pe frontul românesc şi a populaţiei româneşti. În acest scop, era necesară asigurarea circulaţiei regulate a trenurilor de aprovizionare pe ruta Odessa-Sokol, Iaşi, precum şi asigurarea ordinii în teritoriul dintre Prut şi Nistru prin prevenirea jafurilor şi a formării de depozite. Se avea în vedere o posibilă confruntare cu unităţile bolşevice, conform căreia Antonescu propunea trimiterea unei divizii, aprovizionată cu mijloacele necesare şi întărită de un regiment de cavalerie, pentru a ocupa sub un control puternic secţiunea de cale ferată Tighina/Bender-Sokol, centrele Bender şi Chişinău. Trupele diviziei ar urma, de asemenea, să restabilim ordinea în zona afectată de aceasta - să asigure formarea depozitelor şi ar urma să contracareze formaţiunile bandiţilor ruşi înarmaţi - în cazul în care acestea ar încerca să restabilească starea de anarhie.

Se preconiza o posibilă confruntare cu unităţile bolşevice, conform căreia Antonescu propunea trimiterea unei divizii, aprovizionată cu mijloacele necesare şi întărită de un regiment de cavalerie, pentru a ocupa secţia de cale ferată Tighina/Bender – Socola, sub un control puternic al centrelor Bender şi Chişinăului. Trupele diviziei ar urma, de asemenea, să restabilim ordinea în zona afectată de aceasta – pentru a asigura formarea depozitelor şi ar urma să contracareze formaţiunile armate de bandiţi ruşi – în cazul în care acestea ar încerca să restabilească starea de anarhie.

Acest plan prevedea următoarele acţiuni:

- Prima era să fie rapidă – să ia prin surprindere linia de cale ferată dintre Ungheni (centrul, destinat trupelor române) şi Tighina/Bender (destinată trupelor loiale ucrainene, musulmane sau sârbe, la ordinul comandamentului rus). Ambele capete ale liniei urmau să fie ocupate simultan, pentru a evita aruncarea în aer a podului peste Nistru de către elemente ostile. Atunci Chişinăul ar fi ocupat cât mai repede posibil.
- A doua urma să fie traversarea Prutului de către trupele diviziei concentrate în zona Chişinău-Cărbuna.

Ocuparea Chişinăului urma să fie efectuată de forţe formate din trei batalioane (două din Transilvania şi unul din grăniceri), care după ocuparea oraşului Ungheni urmau să plece din Sokoly în trei eşaloane succesive şi să ajungă în capitală. Basarabia dimineaţa pentru a dezarma elementele rebele şi a aresta liderii acestora. Alături de cele trei batalioane, urma să fie prezent personal local din Chişinău, care urma să ofere comandanţilor informaţii despre atracţiile locale (depozite, reşedinţe ale liderilor, spaţii ocupate de trupe). De asemenea,

dotarea transporturilor de trupe urma să includă echipament feroviar şi brigăzi, precum şi personal poştal şi telegrafic şi resurse materiale.

Pe 5 ianuarie 1918, ambasadorul francez Saint-Aulaire a telegrafiat de la Iaşi consulului Sarre de la Chişinău:
„Pe 6 ianuarie, guvernul român, în acord cu autorităţile ucrainene, a ordonat trupelor transilvănene să avanseze de la Kiev la Chişinău şi să efectueze un atac paralel asupra oraşului de frontieră Ungheni, unde se afla garnizoana bolşevică. La sosire, au fost întâmpinaţi la gara din Chişinău pe 19 ianuarie, în jurul orei 13:00, de 800-1000 de ardeleni din partea Regimentului 1 Infanterie Moldovenească, a Regimentului 5 Cavalerie Zaamurski şi a unui detaşament de Gărzi Roşii organizat de Departamentul Frontului. După ce ardelenii au refuzat să predea armele, a izbucnit o luptă, au fost în cele din urmă dezarmaţi şi arestaţi, pierzând cinci sau şase soldaţi ucişi şi mulţi răniţi, iar supravieţuitorii au fost apoi trimişi înapoi la Kiev. Încercările lui Erhan şi Inculz de a convinge trupele moldovene să-i elibereze pe ardeleni, susţinând că erau doar pe drum, au eşuat după ce soldaţii capturaţi au susţinut că fuseseră trimişi să captureze teritoriul românesc." depozite şi să-i lichideze pe bolşevici. Cu toate acestea, potrivit lui Vasile Tutula, după ce soldaţii ardeleni au fost arestaţi, bătuţi, forţaţi să mărşăluiască pe străzile oraşului în uniforme zdrenţuite, batjocoriţi şi scuipaţi, unii dintre ei au fost apoi eliberaţi cu forţa de trupele moldoveneşti, care le-au oferit refugiu în cazarmă, în timp ce, potrivit lui Dorin Dobrîncu, ardelenii au fost eliberaţi câteva zile mai târziu din cauza intrării trupelor române în Basarabia." Ambasadorii puterilor aliate au declarat oficial că: „intrarea trupelor române în Basarabia este o acţiune pur militară, având ca scop asigurarea unei ariergarde normale pentru frontul ruso-român, în conformitate cu regulile existente în toate statele beligerante. Din acest motiv, introducerea trupelor române în Basarabia nu poate afecta nici situaţia politică existentă în Basarabia, nici viitorul acestei ţări."

La 9 ianuarie 1918, a fost publicat decretul Comitetului Executiv Central al Rusiei privind dizolvarea Adunării Constituante Ruse, adoptat la 6 ianuarie. Ameninţarea intervenţiei străine a accelerat recunoaşterea de către sovietele moldoveneşti a guvernului bolşevic ca autoritate centrală a Rusiei.

Cu o zi înainte de intrarea armatei române în Chişinău, pe 12 ianuarie 1918, comandantul armatei române, generalul Prezan, s-a adresat populaţiei Basarabiei cu un apel în care a explicat că trupele române au intrat în regiune la invitaţia Sfatului Ţării în scopul protejării depozitelor de arme şi alimente şi asigurării procurării şi transportului de provizii pentru aprovizionarea trupelor ruse şi române ale Frontului Român. El a negat ipocrit zvonurile conform cărora România dorea să ocupe Basarabia.

§ 2. OCUPAȚIA BASARABIEI

Din memoriile prim-ministrului României, Ioga Duca. *„De data aceasta nu este timp de pierdut. Inculeț și întregul guvern se așteptau ca ei înșiși să fie arestați în orice moment. Prin urmare, au trimis în secret mai mulți emisari la Laşi pentru a ne arăta gravitatea situației și a ne cere urgent ajutorul. Îl văd și acum pe Pelivan tremurând de groază, pentru că a scăpat în mod miraculos de atacul bolșevicilor, deoarece prin nenumărate greutăți a reușit să se strecoare în Laşi. Confruntați cu această situație... am decis să trimitem trupele necesare pentru a ocupa Basarabia și, după ce am eliminat toate prejudecățile bolșevice dintre Prut și Nistru, să le permitem celor de la Chișinău (adică liderilor Sfatului Țării) să îndeplinească ultima formalitate: unirea solemnă a Basarabiei dezbinate cu Patria Mamă.”* Duca I. G. Op. cit. p.49

Marele Stat Major Român, în instrucțiunile sale adresate trupelor care trebuiau transportate peste Prut, considera că acestea au fost punctate, explicând motivul acțiunii inițiate astfel:

„Marele Stat Major

17 anuarie 1918

I. Ca urmare a propagandei rău intenționate, bande de ticăloși înarmați atacă trenurile de aprovizionare care traversează Basarabia spre front, depozitele create pe căile de comunicație ale armatelor ruso-române, precum și depozitele situate la fabricile de producție.Astfel, aprovizionarea trupelor de pe front, precum și a populației civile, este amenințată.

II. Pentru a pune capăt acestor neajunsuri, s-a decis trimiterea de trupe pentru restabilirea ordinii în zona etapelor din Basarabia și pentru asigurarea trecerii neîntrerupte a trenurilor care sosesc cu provizii pentru front....

III. Șeful Statului Major General, responsabil de comanda armatei române, generalul Corpului de Armată Constantin Prezan: *„Instrucțiuni privind linia de conduită a trupelor staționate în Basarabia*.”

Conform Ordinul de luptă, un detașament format din 4 divizii românești, la dispoziția Corpului VI Armată, era să forțeze Prutul.

Divizia 1 Cavalerie la nord de Basarabia, în direcția Bălți-Soroca până la marginea zonei ocupate de armata austro-ungară, în zona orașului Hotin. Divizia 11 Infanterie între Ungheni și Leova, în direcția Chișinău. Divizia 2 Cavalerie ca legătură între diviziile 11 și 13.

Însoțite de comandantul Misiunii Militare Franceze, generalul Henri Mathias Berthelot, diviziile au trecut Prutul în baza unui acord între aliați. Trecerea râului a fost asigurată de Brigada 1 Grănicheri, care a asigurat ocuparea

podurilor şi a zonelor cu vaduri pentru diviziile a 4-a, precum şi apărarea flancurilor pe durata traversării. Ulterior, grănicerii au rămas în structura de securitate de pe malul drept al Prutului.

Divizia 1 Cavalerie, sub comanda generalului Mihail Schina, a trecut Prutul la Ţuţa.

Divizia 11 Infanterie, sub comanda generalului Ernest Broştyanu, a trecut râul la Leova (Brigada 22 Infanterie) şi la Ungheni (Brigada 21 Infanterie).

În seara zilei de 13 ianuarie 1918, Brigăzile 21 şi 22 Infanterie au intrat în Chişinău. A doua zi a intrat în capitala Basarabiei şi a preluat comanda Diviziei 11 Infanterie sub comanda generalului Ernest Broştyanu. România a lansat o intervenţie armată deschisă în Basarabia şi a înăbuşit rezistenţa Consiliilor Muncitorilor şi Ţăranilor şi a unităţilor de autoapărare din regiune împotriva invadatorilor.

Generalul E. Broştyanu a declarat, aşa cum reiese din procesele-verbale ale Sfatului Ţării care s-au păstrat, că a sosit cu trupele sale în Basarabia pentru a lupta împotriva bolşevicilor.

În acelaşi timp, reprezentanţii guvernului regal au declarat că „*trupele române se află în stare de război cu bolşevicii, iar persoanele care menţin contactul cu acestea sunt considerate duşmani ai României. Autorităţile române îşi vor aplica propriile legi de război acestor persoane*”. Ulterior, ministrul de Externe al României Regale, T. Ionescu, vorbind în faţa membrilor parlamentului, a recunoscut deschis falsitatea motivelor anunţate cu voce tare pentru invazie: „*A fost ceva de genul unui spectacol, în acele vremuri dificile ne-am asumat responsabilitatea, noi, guvernul, am decis să intrăm în Basarabia. Dar nu am*

intrat acolo pentru a o salva de la devastare - a fost doar o mişcare diplomatică." Generalul E. Broştjanu a dat ordinul de distrugere a bolşevicilor şi a simpatizanţilor acestora în Basarabia. „*Locuitorii tuturor aşezărilor în care sunt cazate unităţi româneşti sau prin care trec", se arăta în ordinul comandantului Diviziei 1 Cavalerie, „sunt obligaţi să le indice soldaţilor români toţi locuitorii bolşevici*". Ocupanţii au introdus pedeapsa cu moartea în regiune. Ziarul mic-burghez „Svobodnaia Basarabia" a relatat acest lucru încă din ianuarie 1918, adăugând că oriunde intrau trupele române, se făceau arestări din motive politice, „erau aduse în faţa unui tribunal de câmp, iar populaţia era dezarmată". „*În toate oraşele ocupate*", scria ziarul „Lupta" („Lupta"), organul Comitetului de Acţiune Social-Democrată Română, „*s-au înfiinţat tribunale militare de câmp, care judecau fără a aprofunda deloc esenţa problemei şi trimiteau la împuşcare zeci şi sute de cetăţeni basarabeni care se pronunţau împotriva trupelor invadatoare.*"

Pe 17 ianuarie, comandamentul român a trimis încă câteva unităţi militare în Basarabia, care au traversat Prutul pe 18 şi 19 ianuarie şi au început o ofensivă asupra Ungheniului în zorii zilei de 18 ianuarie. Alături de români, ofensiva a inclus trupe ruseşti loiale generalului Şcerbaciov şi unităţi naţionaliste ucrainene. Forţele combinate au reuşit să-i învingă pe sovietici şi să cucerească oraşul, executând doisprezece membri ai Consiliului local al Deputaţilor Soldaţilor. În seara următoare, trupele române au ajuns la Străşeni, îndreptându-se spre Chişinău, dar au fost întâmpinate de foc puternic sovietic asupra Ghidighiciului şi Cojuşnei. În noaptea de 20 ianuarie, invadatorii s-au retras în dezordine spre Străşeni, aruncând armele şi predându-se în grupuri mici, urmăriţi de unităţile de cavalerie ale Secţiunii Frontului. Întâmpinaţi de ostilitatea localnicilor, un detaşament de peste o mie de români a fost încercuit şi s-a predat la Străşeni. Trupele române şi detaşamentele ruseşti conduse de generalul Nekraşov, reprezentantul lui Şcerbaciov, s-au retras spre Ungheni şi au încercat să se regrupeze la Corneşti în cursul zilei de 20 ianuarie, dar au fost înconjurate de un batalion de revoluţionari. O parte dintre aceste trupe s-au predat, în timp ce restul au reuşit să scape şi să se retragă în România. Generalul Nekrasov a scăpat la limită de a fi linşat de propriii soldaţi şi a fost în cele din urmă ucis de localnici. Pe 21 ianuarie, un detaşament al Sectorului 2 Feroviar, însărcinat cu repararea liniei dintre Chişinău şi Străşeni, a atacat un detaşament de trupe române, capturând 40 de soldaţi, restul s-au retras spre Ungheni.

Dmitri Şcerbaciov (18 februarie 1857, Imperiul Rus - 18 ianuarie 1932, Nisa, Franţa) - lider militar rus, general de infanterie, figură proeminentă în mişcarea Albă, a comandat Frontul Român în timpul Primului Război Mondial. Prin eforturile sale s-a obţinut victoria „*pe doi tei*" (râurile Zolotaia şi Gnilaia Lipa), ceea ce i-a obligat pe germani să folosească rezervele destinate înfrângerii României. Şcerbaciov a participat

la elaborarea anexării Basarabiei. A transferat arme, muniţii şi provizii alimentare ale Frontului Ruso-Român către România. Generalul a considerat transferul Basarabiei, pe care l-a organizat, o măsură temporară şi a crezut în promisiunile că trupele române vor pleca singure de acolo. Iluziile sale s-au spulberat curând. Cu ajutorul său, trupele române au intrat în Basarabia, iar mai târziu Basarabia s-a alăturat României. Românii nu au uitat serviciile lui Şcerbaciov şi i-au acordat o pensie pe viaţă. În Rusia Sovietică, Sherbachev a fost scos în afara legii.

Armata românească, împreună cu trupele ruseşti loiale lui Şcerbaciov, a încercat să formeze un cap de pod în sudul Basarabiei, ocupând Cahul, Vadul lui Isaac şi Manta. Încercând să intre în Bolgrad, au fost întâmpinate de trupele MRC ale Armatei a 6-a Rusă (Comitetul Militar Revoluţionar), care în noaptea de 22-23 ianuarie, împreună cu mai multe detaşamente moldoveneşti, au reuşit să le dezarmeze după o scurtă luptă. Au fost forţaţi să se retragă din Bolgrad, Cahul, Leova şi Vulcăneşti. Garnizoana şi locuitorii din Reni au reuşit, de asemenea, să respingă atacul din străinătate, în timp ce generalii ruşi Kotzebue, Dediuşin şi Ivanov au fost arestaţi ca complici ai ocupanţilor români.

În perioada 18-19 ianuarie 1918, la Chişinău s-a desfăşurat al treilea Congres Provincial Basarabean al Sovietelor Deputaţilor Ţărăneşti. Clădirea unde se desfăşura congresul era înconjurată de soldaţi români, patru mitraliere erau îndreptate spre delegaţii congresului şi li s-a cerut să-i predea pe liderii prezidiului congresului, deputaţii Sfatului Ţării, care cereau retragerea trupelor române din ţară. Deputaţii Sfatului Ţării V. Rudiev, T. Kotoros, V. Prohnitsky, N. Pantir şi P. Chumachenko au fost împuşcaţi la ordinul generalului român Ernest Broştianu ca propagandişti bolşevici. Apoi, alţi doi membri ai Sfatului Ţării, oponenţi ai ocupaţiei româneşti, au fost împuşcaţi: lidera social-democraţilor de la Chişinău, Nadejda Grinfeld, şi redactorul ziarului „Svobodnaia Basarabia”, socialistul popular N.G. Kovsan. Un val puternic de represiuni şi execuţii româneşti a cuprins Basarabia. Temându-se de represalii, alţi 49 de membri ai Sfatului Ţării au fugit peste Nistru sau au fost ucişi. În locul lor, persoane cu înclinaţii conciliante au fost cooptate în Consiliul Regional. Astfel, componenţa „Sfatului Ţării” s-a schimbat semnificativ. Bolşevicii au atacat sediul Comisiei Interaliate, arestând soldaţi şi oficiali ai statelor Antantei, precum şi mai mulţi deputaţi ai Consiliului ţării. Liderii moldoveni Erhan şi Inculeţ au fost invitaţi la o şedinţă comună de urgenţă a comitetelor executive ale provinciei Basarabene şi oraşului Chişinău, a Consiliilor Deputaţilor Muncitorilor şi Soldaţilor, a Comitetului Executiv al Consiliilor Ţărăneşti Basarabene şi a Comitetului Executiv Militar Central al Moldovei, care s-a întrunit pe 19 ianuarie pentru a declara starea de război.

Pe 20 ianuarie, Sfatul Ţării şi Consiliul Directorilor Generali au pierdut orice autoritate asupra Basarabiei, iar sovieticii au preluat controlul. „Departamentul

Frontului" a deschis operaţiuni militare, a construit depozite şi a distribuit arme populaţiei locale, organizând o Gardă Roşie locală. În noaptea de 20, la Chişinău a fost declarată legea marţială, Sfatul Ţării a fost dizolvat, iar Sfatul Directorilor Generali şi orice organizaţii care desfăşurau „*activităţi contrarevoluţionare*" au fost scoase în afara legii. De teama arestării, mulţi membri ai Zemsovetului s-au ascuns sau au părăsit oraşul, iar unii dintre directori, cu ajutorul ataşatului militar francez şi moşier Pantelimon V. Sinadino, liderul Uniunii Moşierilor Basarabeni, au plecat la Iaşi pentru a cere intervenţia României.

Într-o şedinţă a Sfatului Ţării din 22 ianuarie 1918 (proces-verbal nr. 36), a fost discutată problema declarării independenţei Republicii Democratice Moldoveneşti. F. Dutchevici s-a pronunţat în favoarea invitării trupelor militare române în Basarabia pentru a instaura ordinea în ţară şi a susţinut declararea independenţei Republicii Democratice Moldoveneşti. Din discursul său: „*Pentru Republica Moldovenească, orizontul politic devine mai clar, iar libertatea sa începe să capete contururi reale. Trăiască Republica Populară Moldovenească Independentă!*"

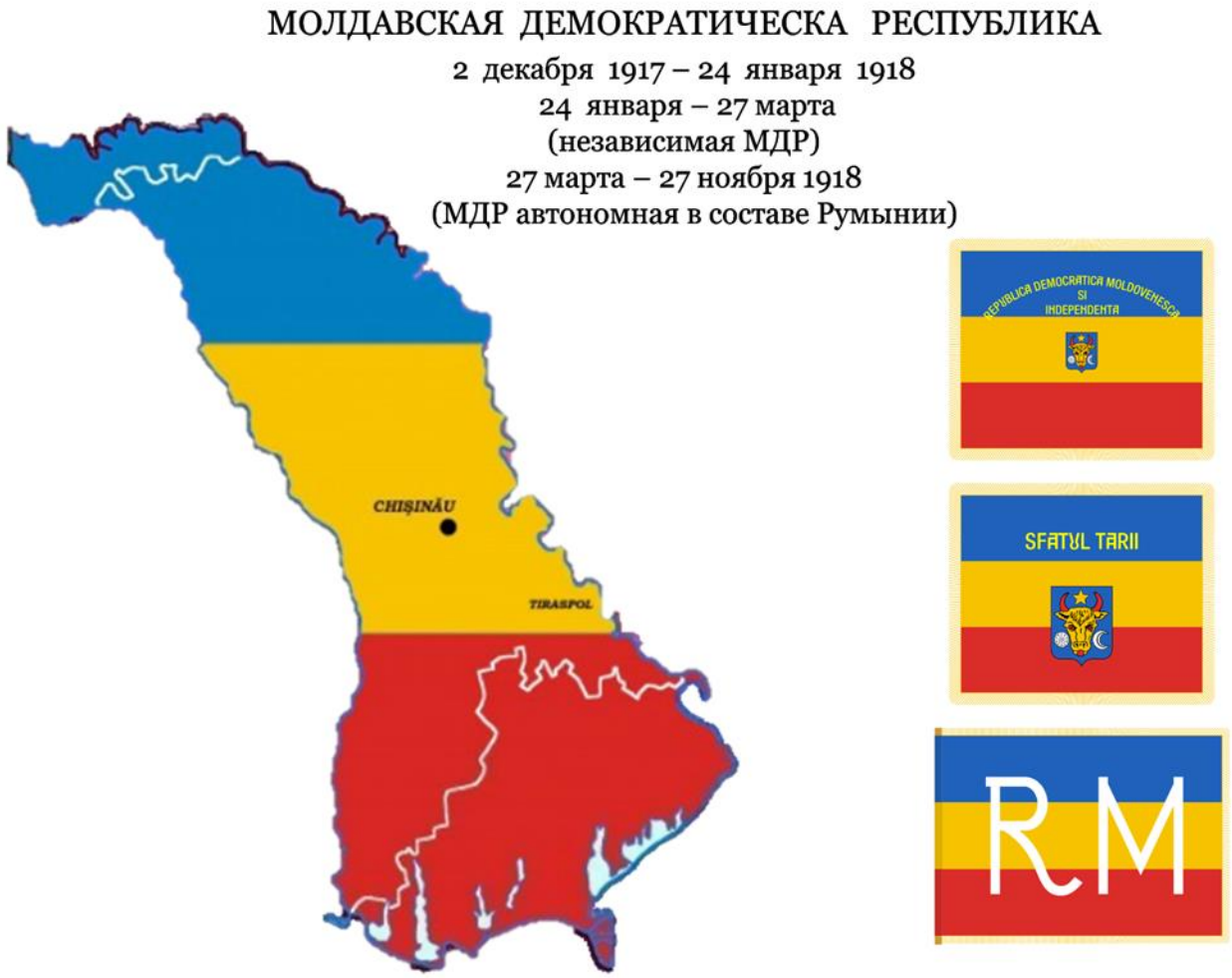

După ce au trecut Prutul, trupele române păreau să fi luat-o razna. Au început imediat jefuirea în masă a populaţiei locale, sub pretextul rechiziţiilor militare.

Au jefuit tot ce le-a ieşit în cale. Nu doar tot ce le era comestibil, ci şi tot ce le era util: transport, mobilă, imobiliare şi chiar spaţiu de locuit în casele locuitorilor locali. Într-un cuvânt, tot ce le ieşea în cale.

Din raportul şefului KCS N. Drăguţescu către şefii săi de la Serviciul Siguranţă al Statului Major General al KCS, nr. 178, datat 1 februarie 1918. *„Şeful centrului Bender raportează despre numeroase jafuri comise de trupele noastre în sate, luând alimente şi furaje de la populaţie, ... „Această stare de fapt îi face pe ţărani să aibă o atitudine ostilă faţă de noi, în favoarea bolşevicilor. ”*

Jafurile în masă ale populaţiei locale, sub pretextul rechiziţiei militare, au devenit ulterior unul dintre principalele motive ale tulburărilor sociale şi nemulţumirii în masă a populaţiei din regiune faţă de regimul de ocupaţie, care s-au dezvoltat în revolte şi răscoale antiromâneşti peste tot.

28 ianuarie 1918. Raport de informaţii al agentului D.C. *„Când eram la bazar şi vizitam diverse ceainării, am auzit oameni condamnând armata româna. Se spune că a jefuit tot ce a putut pune mâna în Bender. De exemplu, a furat o cantitate mare de zahăr, care acum se vinde la Chişinău cu 18 lei pe 1 kg; a furat 2 vagoane cu diverse textile, haine şi alte lucruri.*”

Acum evreii le spun moldovenilor: *„Acum aţi văzut de ce a venit armata româna în Basarabia - să fure, nu să restabilească ordinea şi dreptatea?*”

„Nu voi cita faptele, ar ocupa prea mult spaţiu. Este suficient să ne amintim că, dacă tot volostul ar geme de la un singur poliţist rus, atunci ce se poate spune despre cei cinci sau şase jandarmi români care sunt staţionaţi în fiecare sat şi care nu se aşază la masă decât pentru ca găinile şi puii să alterneze cu raţele şi alte animale, adică îşi permit un asemenea lux pe care nu şi-l poate permite nu numai un profesor de liceu şi un membru al instanţei, ci chiar şi un reprezentant al direcţiei (guvernului - nota noastră), implicat în unele sfere financiare majore.” „Dacă adăugăm la aceasta 50.000 de soldaţi care trăiesc în afara legii şi jefuiesc tot ce le stă la îndemână, efectuând un atac corect cu focuri de armă asupra grădinilor, grădinilor de legume şi civililor, atunci va deveni clară sintagma care circulă în societatea noastră, că românii nici măcar nu sunt o naţiune, ci o profesie de praştie şi târnăcop. Sau că românii în şase luni au rusificat regiunea într-o măsură incomensurabil mai mare decât ruşii în o sută de ani (autorul se referea la nostalgia crescută a populaţiei locale pentru Rusia în timpul ocupaţiei româneşti - nota noastră).” Din discursul deputatului „Sfatului Ţării” N. Alexandri, liderul fracţiunii parlamentare „Liga Poporului”, 7 octombrie 1918.

Declaraţia de Independenţă a Sfatului Ţării din R.D.M.D.

24 ianuarie 1918

„Odată cu sosirea trupelor române frăţeşti pe teritoriul republicii noastre, în ţară s-a creat o situaţie favorabilă construirii păcii în toate domeniile. Trupele

române au ca scop exclusiv protejarea căilor ferate şi a rezervelor de cereale pentru front. Trupele române nu au alt scop pe teritoriul Republicii Moldoveneşti. Toate zvonurile că ar fi venit să cucerească ţara noastră şi să-şi stabilească stăpânirea aici nu sunt adevărate...”

În urma ruperii relaţiilor diplomatice cu România, Consiliul Comisarilor Poporului din RSFSR a constatat „starea de război” între cele două state, susţinând că „*oligarhia românească a deschis operaţiuni militare împotriva Republicii Ruse*”, dar fără a declara oficial război.

Rezoluţia de la Rumcherod din 23 ianuarie 1918 prevede: „A*vând în vedere faptul că românii au intrat în Rusia prin înşelăciune, au ocupat Basarabia, jefuind satele şi oraşele acesteia, având în vedere faptul că Consiliul Comisarilor Poporului, epuizând toate mijloacele posibile, a rupt toate relaţiile cu România, Comitetul Executiv Central de la Rumcherod a decis să se considere în stare de război cu România.*” Pe 11 februarie, Rumcherod a cerut ca partea română să-şi evacueze imediat trupele de pe teritoriul dintre Prut şi Nistru, dar a primit un refuz la această cerere.

Din Memoriile lui Constantin Argetoianu, prim-ministru, ministru de Externe, ministru de Finanţe, ministru de Interne al României. „*Inculeţ a furat 2 milioane de lei de la Marghiloman ca să voteze, aşa cum se cuvenea, în Sfatul Ţării pe problema anexării Basarabiei la Patria Mamă... Banii au fost număraţi în „Hotelul de Londra” din Chişinău (astăzi strada, sub bulevard) prin intermediul deputaţilor Dr. Pilescu şi Andrei Corteanu, a căror mărturie o deţin.*” În Bucureştiul ocupat de germani, la 4 februarie 1918, a fost publicat ziarul „Lumina (Lumina), referitor la introducerea trupelor române în Basarabia, K. Stere afirma: „*Astăzi, conducătorii ieşeni intră acolo (în ţinuturile lui V.P. de dincolo de Prut) ca nişte cuceritori, contrar voinţei Basarabiei, exprimată în Sfatul Ţării... Este de neiertat ca armata română să treacă Prutul doar ca instrument al acţiunii contrarevoluţionare, iar generalul care o comandă să facă acest lucru doar ca simplu complice al lui Kaledin sau Şcerbaciov.*” Dar după o întâlnire la Iaşi cu noul prim-ministru al românilor, conservatorul şi germanofilul A. Marghiloman, Konstantin Egorovici s-a dus la Sfatul Ţării de la Chişinău în calitate de „*şef persuasor*” pentru anexarea Basarabiei la Regatul Român.

La iniţiativa lui V.I. Consiliul Comisarilor Poporului al lui Lenin a format şi a trimis la Odessa „*Colegiul Suprem Autonom pentru Afaceri Ruso-Române*”, căruia i s-a încredinţat gestionarea tuturor problemelor privind relaţiile Rusiei cu România. În urma negocierilor dintre reprezentantul guvernului sovietic, H. Rakovsky, şi şeful guvernului român, A. Averescu, cu medierea reprezentanţilor aliaţilor occidentali - emisarul francez Arcier şi colonelul canadian D. Boyle.

În perioada 5-9 martie 1918, a fost semnat un acord sovieto-român, care prevedea: „*România se angajează să părăsească Basarabia în termen de 2 luni... Un detaşament de 10.000 de oameni va rămâne în Basarabia pentru a păzi depozitele şi căile ferate româneşti. Imediat după semnarea acordului, menţinerea ordinii în Basarabia trece în mâinile miliţiei locale orăşeneşti şi rurale. Comandamentul român refuză să efectueze arestări sau să îndeplinească orice funcţii juridice sau administrative legate de competenţa autorităţilor locale alese." Pe 23 februarie, partea română a declarat că „consideră conflictul rezolvat începând de astăzi*". Pe 21 martie, Consulul General al României la Moscova a informat din nou Norkomindelul RSFSR despre lichidarea „conflictului ivit între guvernul român şi puterea sovietică". G. Duca l-a criticat pe Averscu: „*Vă puteţi imagina ce argument le-a adus bolşevicilor împotriva noastră, pentru că noi înşine am confirmat oficial într-un act oficial că ocuparea Basarabiei a fost ilegală... Mă întreb astăzi cum a fost posibil ca generalul Averescu să semneze un astfel de document?... Este, de asemenea, adevărat că această greşeală regretabilă este singurul act pe care Rusia ni-l poate prezenta în chestiunea basarabeană şi mă tem că într-o bună zi acest lucru ne va crea probleme serioase*." În practică, aceasta a fost o recunoaştere de jure a faptului că România ocupase Basarabia.

Prin ocuparea Basarabiei, România a intrat într-o confruntare cu statul sovietic şi, de asemenea, şi-a încălcat obligaţiile şi acordurile aliate cu Rusia ţaristă. „*Acţiunile militare din Basarabia ale României pot fi considerate o contravenţie a dreptului internaţional, întrucât trupele române au invadat teritoriul unui alt stat fără a declara război*." Jurnalistul francez François Feito.

Ca urmare a ofensivei germane de-a lungul întregului front, poziţia Republicii Sovietice, conducerea românească a refuzat să-şi îndeplinească obligaţiile şi a continuat ocuparea Basarabiei prin acord cu Rada Centrală (Consiliul Central) ucraineană.

Pe 27 martie 1918, la Chişinău, ocupat de trupele române, Sfatul Ţării a ţinut o şedinţă în prezenţa prim-ministrului României, A. Margheloman. Mitralierele au fost îndreptate spre clădirea unde se ţinea şedinţa; soldaţii români au fost aduşi chiar în clădirea Sfatului Ţării.

În această situaţie, deputaţii au fost obligaţi să voteze deschis şi nominal.

Deputaţii ţărăniști au refuzat să participe la votul pe tema anexării, declarând că Sfatul Țării nu era autorizat să decidă

această problemă. Deputaţii rămaşi, unii speriaţi, alţii mituiţi în avans, au adoptat rezoluţia necesară.

Reprezentanţii minorităţilor germană, bulgară şi găgăuză au declarat că se vor abţine de la votul pe această temă. Reprezentantul fracţiunii ţărăneşti

V. Ţiganko şi reprezentantul Ligii Culturale Ruse A. Grekulov au declarat că problema unificării nu poate fi rezolvată decât printr-un referendum naţional.

Cu toate acestea, argumentele lor nu au fost luate în considerare şi s-a organizat un vot nominal deschis. 86 de deputaţi au votat pentru anexare, 3 au votat împotrivă, 36 s-au abţinut, iar 25 au lipsit de la şedinţă.
Majoritatea a votat pentru anexarea condiţionată a Basarabiei la România.

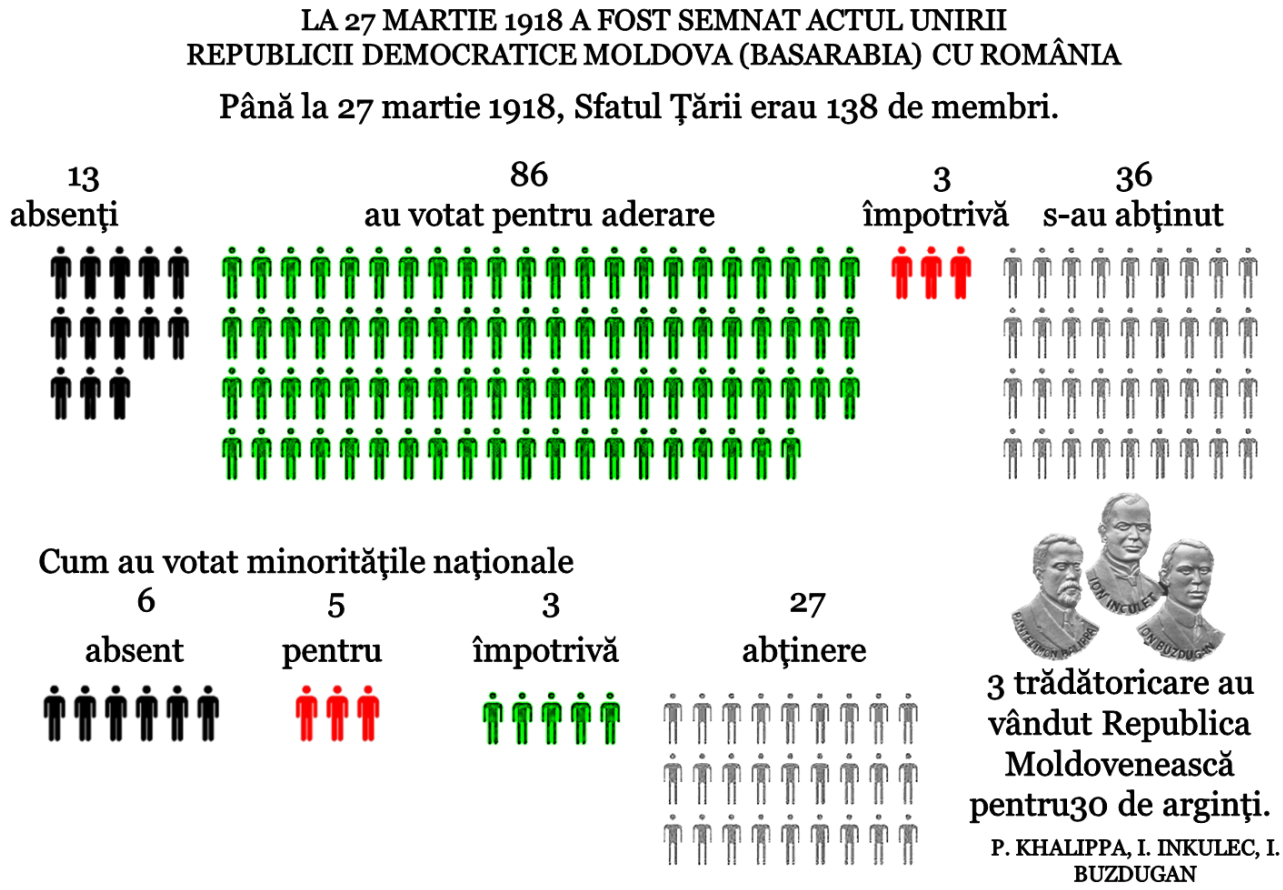

Presa românească s-a grăbit să declare anexarea Basarabiei rezultatul liberei exprimări a voinţei populaţiei, fără nicio presiune din exterior.

Numărul 10 BANI
Lumina
ZIAR ROMÂNESC INDEPENDENT
Unirea Basarabiei cu România
— Condiţiunile Unirei —
In trei zile D-nul C. Stere, deputat de Soroca, rosteşte 35 de discursuri

ROMÂNIA NOUĂ
Organ de propagandă pentru unirea politică a tuturor Românilor.
BASARABIA S'A UNIT CU ŢARA-MAMĂ

Pe 9 aprilie, regele Ferdinand al României semnează actul unificării şi, în aceeaşi zi, îi numeşte pe Inculţa şi Ciugureanu miniştri. Regele creează, de

asemenea, un nou „Consiliu de Miniştri pentru Guvernarea Basarabiei” sub conducerea lui Petru Cazacu, deşi vechiul consiliu, condus oficial de Ciugureanu, nu a fost niciodată dizolvat oficial. Constantin Stere, care făcuse multe pentru proclamarea unificării înainte de votul istoric, este numit preşedinte al Sfatului Ţării. Sfatul Ţării încă funcţionează cumva. De exemplu, adoptă şi discută reforma agrară.

După intrarea trupelor române în Basarabia, după ce teribila putere sângeroasă a ocupaţiei fusese demonstrată pe deplin, a avut loc la Chişinău al III-lea Congres Ţărănesc, alegând aproximativ 30 de deputaţi la Sfatul Ţării. Cum i-a tratat acest congres pe români, reprezentând ţăranii basarabeni - moldoveni? În ciuda represiunilor, în ciuda introducerii trupelor române la sesiunile congresului, în ciuda arestărilor membrilor satelor şi a executării fără proces a aproape întregii componenţe a prezidiului său, deputaţii Sfatului Ţării aleşi de congres au constituit opoziţia până la sfârşitul existenţei sale, iar în timpul votării actului din 27 martie şi-au declarat abţinerea, nerecunoscând Sfatul Ţării ca fiind competent să decidă chestiunea soartei politice a Basarabiei şi, de asemenea, au semnat, la 27 noiembrie 1918, o petiţie împotriva rezoluţiilor Sfatului Ţării, subliniind ilegalitatea lor. Acest congres ţărănesc s-a încheiat în prezenţa trupelor române şi, cu toate acestea, membrii congresului s-au dispersat strigând: „*Trăiască Republica Democrată Rusă!*”

La şedinţa Sfatului Ţării din 2 mai 1918, P. Erhan a recunoscut că „*în rândul ţăranilor observăm un protest tăcut. Lichidarea Republicii Moldoveneşti a fost, de asemenea, reacţionată negativ de soldaţii moldoveni, în special de locuitorii din Orhei şi Soroca, toţi refuzând să fie în rezerva armatei regale, iar regimentul de cavalerie moldovenesc, staţionat la Chişinău, a refuzat în întregime să depună jurământul de credinţă regelui român*.” K. Stere a recunoscut cu amărăciune că „*Basarabia rezistă doar datorită armatei române, care ne-a salvat de bolşevici şi acum ne protejează*.” O figură proeminentă din Sfatul Ţării şi pe atunci senator român, Nikolai Alecsandri, declara în 1918: „*Întreaga noastră ţărănime, care numără aproximativ două milioane de oameni, este extrem de indignată de politica politicienilor noştri românizatori. Dacă la aceasta adăugăm încă o armată de cincizeci de mii de oameni, care jefuieşte ilegal totul, veţi înţelege sensul ideii care circulă în societatea noastră că românii nu sunt o naţiune, ci o specialitate. Astfel, în şase luni, românii au rusificat regiunea noastră într-o măsură mai mare decât au făcut-o ruşii în o sută de ani. Ţara noastră geme de la un capăt la altul, înfloresc fărădelegi, insulte şi abuzuri, care probabil nu existau pe pământul nostru. Viaţa sub autocraţia ţaristă ni se pare un paradis*.”

Politica de represiune a fost însoţită de jefuirea populaţiei. Autorităţile de ocupaţie au avut voie să rechiziţioneze produse agricole şi animale după propria lor discreţie. Comisarul general al Basarabiei, A. Voitoianu, a emis un ordin prin care obliga ţăranii să raporteze autorităţilor de ocupaţie informaţii despre recolta primită, precum şi despre surplusul de cereale. Cei care ascundeau cereale erau ameninţaţi cu închisoarea sau cu amendă de la 10.000 la 25.000 de lei. Deja în primele zile ale ocupaţiei, poliţia secretă de la Chişinău - Siguranţa, într-un raport datat 16 ianuarie 1918, relatând „*despre numeroase jafuri comise de trupe în sate, rechiziţii de alimente şi furaje", a concluzionat că „această situaţie contribuie la ura simţită de ţărani faţă de noi*". Temându-se de creşterea mişcării revoluţionare în regiune, femeia din Siguranţă a avertizat că autorităţile efectuau prea multe „*rechiziţii de pâine, porumb, cereale şi furaje necerebroase*", că „*indignarea ţăranilor atinsese limite extreme şi era gata să se transforme într-o rebeliune deschisă*". Una dintre principalele forme de jefuire a populaţiei locale a fost politica fiscală. Aceştia au cerut chiar şi „*restanţele*" din 1915, care nu fuseseră plătite guvernului ţarist. La începutul anului 1918, autorităţile de ocupaţie au anunţat că populaţia trebuia să plătească impozitul pe venit pentru 1917, introdus de Guvernul Provizoriu, până în martie. În acelaşi timp, toate fondurile zemstvelor din regiune au fost transferate directorului de finanţe al Basarabiei. Agenţii trezoreriei regale i-au obligat pe ţărani să semneze taxe majorate, să plătească pentru terenurile neproductive şi pentru recolta nerecoltată din 1918. Ţăranii au fost arestaţi şi judecaţi pentru neplata impozitelor, adesea de către tribunale militare, şi acuzaţi de „*agitaţie bolşevică*". În acelaşi timp, proprietarii marilor fabrici şi uzine au beneficiat de scutiri de taxe. Se percepeau taxe pentru vânzarea vinului, măcinarea cerealelor, sacrificarea vitelor, irigarea grădinilor de legume cu apă din râuri şi lacuri, utilizarea râurilor pentru transportul mărfurilor, extragerea argilei pentru construcţia de case şi chiar pentru construirea pietrelor funerare. Se percepeau impozite pentru întreţinerea poliţiei, a gărzilor feroviare, a agenţilor de patrulare de noapte etc. Impozitele indirecte, incluse în preţurile de vânzare ale zahărului, petrolului lampant, chibriturilor, tutunului, altor produse alimentare şi industriale la mare căutare, precum şi în preţul de vânzare al energiei electrice, le-au permis ocupanţilor să extragă 6,6 miliarde de lei din Basarabia numai în perioada 1918-1924. Taxa de timbru a reprezentat, de asemenea, o povară suplimentară şi grea asupra locuitorilor locali. Ocupanţii i-au obligat, de asemenea, să îndeplinească taxe în natură - drumuri, transport, locuinţe etc. Această taxă a cauzat adesea daune economiei ţărăneşti chiar mai mari decât taxele.

În conformitate cu această decizie, fosta Republică Democrată Moldovenească a primit autonomie în cadrul României. Sfatul Ţării a devenit principalul organ executiv al regiunii, cu dreptul acesteia de a-şi forma propriul buget şi de a numi funcţionari (cu excepţia conducerii de vârf). Structurile locale ale oraşului şi zemstvei au fost păstrate, care puteau fi reformate de Parlamentul României

doar cu participarea deputaţilor din regiune. Aceştia din urmă erau aleşi în Parlamentul României proporţional cu numărul de alegători din regiune. Doi reprezentanţi ai Sfatului Ţării urmau să intre în guvernul României. Recrutarea în armată se făcea pe principiul teritorial.

Pe 27 noiembrie 1918, la o şedinţă a Sfatului Ţării, s-a luat decizia privind anexarea necondiţionată a Basarabiei la România. Din cei 162 de deputaţi ai Sfatului Ţării, doar 46 erau prezenţi în sală, dintre care, potrivit prim-ministrului României, A. Marghiloman, nici măcar 30 nu erau prezenţi pentru a susţine acest act. Astfel, la 27 noiembrie 1918, autonomia a fost lichidată. Autorităţile române au păstrat denumirea de Basarabia dată de administraţia ţaristă rusă teritoriului dintre Prut şi Nistru.

Decizia Sfatului Ţării de a se alătura României nu a avut forţă juridică, întrucât nicio hotărâre specială a guvernului român privind aprobarea unui sau altuia statut al Basarabiei în cadrul României nu a fost adoptată în martie-noiembrie 1918.

Conducerea românească a profitat de această împrejurare şi, sub diverse pretexte, a îngrădit această autonomie pur declarativă.

Basarabia şi-a păstrat sistemul administrativ, fiind operate şi unele modificări, aşa cum se preconiza pentru alte provincii. Organul legislativ era Consiliul Ţării, iar organul executiv era Consiliul Directorilor. Interesele Basarabiei erau reprezentate şi în guvern de 2 miniştri fără portofoliu, dintre care unul era la Bucureşti, altul cu sediul la Chişinău, reprezentant al guvernului central, în timp ce serviciile publice erau organizate în direcţie. La 22 aprilie 1918, prin decretul regelui Ferdinand I, efectul legilor româneşti a fost extins pe teritoriul autonomiei, în conformitate cu care Basarabia era acum guvernată şi ea.

Începând cu 1 august 1918, prin decretul nr. 1626 al lui Ferdinand I, a fost introdusă starea de asediu în Basarabia, eliminând toate drepturile şi libertăţile cetăţenilor.

La 13 iunie 1918, prin Înaltul Decret nr. 1448-bis, Regele Ferdinand I l-a numit pe Generalul Artur Văitoianu în funcţia de Comisar General al Basarabiei, atribuţiile sale în această funcţie fiind următoarele: *„Actele de comandă şi control care decurg din atribuţiile sale, indicate mai jos, vor fi îndeplinite de către administraţie, organele civile şi militare, coordonarea cărora este una dintre principalele sarcini. Comisarul General exercită controlul prin intermediul directorilor existenţi sau al altor persoane care îi vor înlocui, şi care vor rămâne şefii diferitelor servicii de stat. În problemele despre care în trecut decizia depindea de organele centrale, Comisarul General va ţine legătura directă cu fiecare minister. Nu se va schimba nimic în structurile organizatorice municipale sau colective, acestea fiind păstrate de*

noi. El are dreptul să numească unii funcţionari inferiori conform propunerilor care îi vor fi făcute. În principalele probleme organizatorice, Comisarul General se va strădui să menţină legătura cu Preşedintele Sfatului Ţării." Activităţile Comisarului General al Basarabiei aveau ca scop principal „reorganizarea rapidă a Basarabiei", funcţia urmând să fie desfiinţată „de îndată ce organizarea operaţiunii va fi finalizată".

Adevărata putere în Basarabia ocupată era deţinută de guvernatorul militar, generalul Artur Veitoian. El era pur şi simplu comandantul forţelor de ocupaţie şi şeful administraţiei de ocupaţie. Înzestrat cu puteri dictatoriale, I. Inculeţ, K. Stere, P. Khalipa şi alţi lideri ai „Sfatului Ţării" erau marionete obediente în mâinile autorităţilor de ocupaţie, executând ordine de sus.

Instrucţiunea din 5 octombrie 1918

Comisar general pentru Basarabia A. Veitoian

„*Raţia zilnică pe cap de locuitor se calculează ca maximum 400 g de pâine făcută dintr-un amestec de grâu, secară, mazăre şi ovăz, sau 300 g de porumb. Timp de trei zile pe săptămână, doar porumbul este supus distribuirii obligatorii. Producerea de pâine, cozonaci, orice croissante sau alte produse de patiserie din făină albă este interzisă. Persoanele care încalcă prevederile acestei instrucţiuni vor fi amendate cu până la 2.000 de lei, care, în caz de insolvabilitate a celui vinovat, se va înlocui cu închisoare...". Din memoriile prim-ministrului Regatului România: „Sunt şocat de jaful tot mai mare! Se ia totul din provincii: deşi 12.500 de vagoane au fost livrate pe cheltuiala Basarabiei, iar ţărănimii i s-a promis hrană pentru iunie şi iulie, dar s-a lăsat un sac pentru anul respectiv*."

La propunerea lui Vaitoianu, acesta din urmă a convocat câteva zeci de deputaţi pe 27 noiembrie (10 decembrie 1918) şi, fără vot, le-a citit decizia privind anexarea „*necondiţionată*" a Basarabiei la România. Ignorând protestele deputaţilor, Halippa l-a invitat în sală pe generalul Vaitoianu, iar acesta a citit ordinul regelui privind dizolvarea Sfatului Ţării. Reprezentanţii Sfatului Ţării au ascultat în tăcere rezoluţia lui P. Halippa privind anexarea necondiţionată a Basarabiei la România, apoi decretul regelui, citit de general, privind dizolvarea definitivă a Sfatului Ţării, după care generalul a plecat în România, pe care a şi servit-o.

În viitor, conducerea Basarabiei a fost transferată direct prim-miniştrilor Regatului Român.

Anexarea condiţionată a Sfatului Ţării la România nu are caracter de entitate statală şi, prin urmare, actul de unificare, deşi a fost adoptat de majoritatea deputaţilor prezenţi (86 din 138), nu are forţă juridică în ceea ce priveşte regiunea Pruto-Nistreană. În plus, la momentul votului, trupele române erau staţionate în jurul clădirii unde a avut loc acesta.

Diplomatul român N. Titulescu a afirmat: „*autodeterminarea... este un plebiscit. Pentru a dobândi forţă de drept internaţional, trebuie să se îndeplinească în condiţii de libertate.*" *Şi în astfel de cazuri, „forţele internaţionale, şi nu militare ale uneia sau altei părţi interesate, au asigurat ordinea*." Aceste condiţii nu au fost respectate atunci când s-a luat decizia la Chişinău, la 27 martie 1918.

„Acţiunile militare din Basarabia ale României pot fi considerate contrare dreptului internaţional, întrucât trupele române au invadat teritoriul unui alt stat fără a declara război. Ruperea relaţiilor diplomatice cu România de către Rusia este legitimă din punctul de vedere al dreptului internaţional."

A. Zugi este german (de origine română).

În revendicările sale asupra Basarabiei, guvernul român preţuieşte în mod special datele de 24 ianuarie, 27 martie şi 26 noiembrie 1918, precum şi data de 28 octombrie 1920, când la Paris Consiliul Ambasadorilor Puterilor Antantei a aprobat „*Actul de Anexare a Basarabiei la România*".

Dar, dintr-un anumit motiv, uită data de 9 martie 1918, când preşedintele Consiliului de Miniştri Averescu şi ministrul Afacerilor Externe Take-Ionescu au semnat la Iaşi cu reprezentantul Rusiei Rakovsky Tratatul, care includea obligaţiile României de a-şi retrage trupele de ocupaţie din Basarabia în termen de două luni şi de a nu se amesteca în viaţa internă şi politică a Basarabiei în viitor.

„Basarabia este singura datorie teritorială al cărei loc în România Mare nu a fost niciodată garantat de niciun tratat internaţional. Ea (ocupaţia Basarabiei de către România) nu a fost niciodată recunoscută de statele occidentale. Întrucât acest tratat (Paris, octombrie 1920) nu a fost niciodată ratificat de Japonia şi Statele Unite ale Americii nu au putut fi incluse în el, el, acest tratat, a rămas un instrument juridic inutil." Charles King. Moldova. Stanford 2000

Şi pe 10 noiembrie 1920, aceiaşi oficiali români, într-o telegramă radio a guvernului român către Comisarul Poporului pentru Afaceri Externe al RSFSR Cicerin, au declarat că nu se poate vorbi despre „*anexarea*" Basarabiei, întrucât această provincie era la fel de românească ca restul Regatului Român - o provincie separată printr-un act arbitrar în 1812 de România, căreia i se alăturase din nou prin dorinţa exprimată de reprezentanţii săi.

Astfel, guvernul român ignoră istoria şi documentele internaţionale. În primul rând, Basarabia nu a fost niciodată smulsă de România. În 1812, la care face referire generalul Averescu, nu numai că nu a fost smulsă, dar nu putea fi smulsă

de România, deoarece statul România nu exista încă. Existau atunci principatele Moldovei şi Ţării Româneşti. Ambele principate se aflau sub stăpânire turcească. Să revenim încă o dată la istorie. Conform Tratatului de Pace de la Bucureşti din 1812, Basarabia a fost scoasă de sub stăpânirea turcească şi a devenit parte a Rusiei, în timp ce Moldova şi Valahia au rămas sub stăpânire turcească. Şi abia în 1859, Moldova şi Ţara Românească s-au eliberat de sub stăpânirea turcească şi au format un stat independent, care la început a avut numele - Principatele Unite ale Moldovei şi Ţării Româneşti şi abia conform constituţiei din 1866 a fost redenumit România, de altfel, nerecunoscută de niciun stat din acea vreme. Pe baza documentelor istorice, Basarabia nu ar fi putut fi niciodată smulsă de România. Întrucât în 1812, România nu exista ca stat.

Pe 2 aprilie 1924, s-a încheiat conferinţa de la Viena, la care România regală şi Uniunea Sovietică au încercat fără succes să rezolve problema apartenenţei teritoriale a Basarabiei.

Cu câteva zile înainte de deschiderea conferinţei chiar de la Viena, pe 23 martie 1924, a avut loc o demonstraţie de protest la scară largă împotriva stăpânirii româneşti în Basarabia. Guvernul român, la rândul său, a organizat o serie de mitinguri în sprijinul poziţiei sale (de exemplu, la Chişinău, pe 23 martie 1924).

Conferinţa s-a deschis oficial pe 27 martie 1924. Regatul Român, care declarase oficial anexarea Basarabiei în 1918, considera închisă chestiunea apartenenţei sale. Cu toate acestea, partea sovietică avea o altă opinie.

Pe 2 aprilie, după ce reprezentanţii sovietici au declarat că partea română continuă să ocupe Basarabia şi au propus recunoaşterea acesteia ca teritoriu românesc drept condiţie pentru continuarea negocierilor (cu care partea sovietică nu a fost categoric de acord), delegaţia româna a părăsit conferinţa, încheind-o astfel.

Cercetătorul american Charles King a evaluat „Unire" din punctul de vedere al ştiinţei juridice: *„O sursă importantă de instabilitate generată de câştigul teritorial a fost statutul Basarabiei, singura achiziţie teritorială a cărei poziţie în cadrul României Mari nu a fost niciodată asigurată prin vreun tratat internaţional... Întrucât Japonia nu a ratificat niciodată acest tratat, iar Statele Unite şi Rusia nici măcar nu au fost invitate să-l semneze, acesta a rămas un document cu o importanţă juridică redusă*."

§ 3. ROMANIZAREA BASARABIEI OCUPATE

Teritoriul României a crescut de peste 2 ori ca urmare a Primului Război Mondial – de la 138 la 295 de mii de kilometri pătraţi, populaţia a crescut, de asemenea, de 2 ori – de la 8 la 16 milioane de oameni. Cu toate acestea, ¼ din populaţie era formată din minorităţi naţionale (maghiari, germani, slavi etc.). Basarabia, după ocuparea sa de către România, a prezentat cele mai multe probleme pentru naţionalizarea sa.

Basarabia, care după separarea de Principatul Moldovei acum 106 ani şi-a găsit locul în Imperiul Rus, devenit nativ pentru populaţia Basarabiei, a primit o dezvoltare diferită, spre deosebire de Principatul Moldovei după unirea cu Principatul Muntenia. Prin urmare, autorităţile române au fost extrem de suspicioase faţă de loialitatea populaţiei locale.

O parte integrantă a politicii de ocupaţie a fost românizarea forţată a regiunii. Şoviniştii marilor puteri români i-au declarat pe moldoveni „*români*". Limba română a fost introdusă în toate instituţiile şi unităţile de învăţământ. Minorităţile naţionale din Basarabia - ruşi, ucraineni, bulgari, găgăuzi, evrei - au fost, de asemenea, discriminate pe criterii de limbă. Ministrul Afacerilor Interne al României a obligat toţi angajaţii prefecturilor judeţene, zemstvelor, consiliilor orăşeneşti *„să înveţe să vorbească şi să scrie în limba românească*", avertizând că, în caz contrar, vor fi concediaţi din serviciu. Toate publicaţiile progresiste au fost închise. Cărţile în limba rusă au fost scoase din biblioteci.

Din 1918, locuitorii Basarabiei trăiau într-o ţară străină, lipsiţi de cea mai mică formă de statalitate, sub ocupaţia românească.

În cei o sută de ani în care Basarabia a făcut parte din Rusia, regiunea a cunoscut o creştere demografică semnificativă. Până la începutul anului 1915, peste două milioane şi jumătate de oameni locuiau în provincia basarabeană. Conform recensământului primului şi singurului recensământ general al populaţiei din Imperiul Rus, efectuat la 28 ianuarie 1897, în provincia Basarabia locuiau 1.935.412 de persoane. Informaţii privind componenţa naţională a provinciei Basarabia:

- moldoveni - 920.919 de persoane (47,58% din populaţia totală);
- ucraineni - 379.198 (19,62%);
- evrei - 228.168 (11,79%);
- ruşi - 155.774 (8,05%);
- bulgari - 103.492 (5,33%);
- găgăuzi - 57.045 (2,88%).

În pieţe şi oraşe, unde majoritatea populaţiei era evreică, limba rusă era considerată singura limbă „*cultă*" acceptabilă. Profilul etnic şi lingvistic al populaţiei Basarabiei, în special al oraşelor, a fost un subiect sensibil pentru naţionaliştii români după 1918.

Un diplomat francez, după ce a vizitat Basarabia în 1922, a observat că populaţia oraşelor era „*pur rusă şi israeliană şi înverşunat antiromână*". El a menţionat, însă, şi că „*administraţia militară românească, practic atotputernică în Basarabia, nu este întotdeauna capabilă să se ridice la înălţimea sarcinilor sale, comiţând abuzuri şi acte de violenţă împotriva cărora populaţia nu are mijloace de rezistenţă*".

Geograful Emmanuel de Marton, care a vizitat Basarabia în 1919, a remarcat că toţi ţăranii basarabeni „*se numesc încă moldoveni*".

„*În Basarabia, ideea naţională eternă şi global românească, evident, nu exista în toate păturile populaţiei: ţărănimea, preoţimea, nobilimea... Moldovenii din Basarabia, ca să spunem adevărul, nu mai fac parte din naţiunea românească, nu simt nicio ataşare faţă de aceasta şi nu caută o modalitate de a se identifica cu ea... în Basarabia avem de-a face din ce în ce mai mult cu o naţiune moldovenească aparte.*" Onisifor Ghibu 1883-1972 Profesor român. 1926.

Românii îi considerau pe ţăranii moldoveni „*neatinşi*", dar obiectivul de a-i transforma în români educaţi şi cu conştiinţă naţională, capabili să-i înlocuiască pe moldovenii rusificaţi şi minorităţile urbane, s-a dovedit greu de atins. În 1921, un funcţionar al Ministerului Afacerilor Interne din România şi-a încheiat inspecţia la Cetatea Albă, Tighina, Ismail, Cahul şi Chişinău, scriind: „*Populaţia este aproape unanim ostilă faţă de noi [...] acest lucru este facilitat în mare măsură de tendinţa separatistă care există în Basarabia; fiecare naţiune, condusă de bulgari şi germani, care, referindu-se la principiul minorităţilor, vor să rămână în stat, cerând revizuirea şcolilor pur bulgare şi germane cu un*

program separat de cel stabilit, iar alte naţiuni care văd ce se întâmplă nu vor ezita să le imite, făcând imposibilă latinizarea." Statul român, încurajând naţionalismul, a început românizarea Basarabiei. Ministerul Educaţiei, începând cu 1918, a recrutat activ personal de propagandă, colaborând cu Ministerul Apărării, pentru Basarabia. Dar românii nu se puteau baza pe moldoveni, întrucât chiar şi unii dintre moldovenii instruiţi erau foarte nesiguri. Mulţi dintre funcţionarii născuţi în Basarabia au refuzat să vorbească şi să scrie româneşte, ba chiar au refuzat să jure credinţă statului român şi Regelui România. Ministerul Educaţiei din România a început naţionalizarea şcolilor, ceea ce a provocat conflicte. Elevii şi părinţii au refuzat iniţial învăţământul românesc.

Emmanuel de Martonne a făcut observaţii în districtul Cahul în 1919, care arată următoarele dificultăţi iniţiale:

„*Intră directorul liceului. Recent sosise din Regat. [...] După actul unificării, o mare parte a consiliului de administraţie, format din profesori şi părinţi, a decis introducerea limbii române în şcoală: oficialii ruşi şi moldovenii au plecat. Chiar şi băieţii au refuzat iniţial să participe la orele desfăşurate în limba română. Ideea că numai limba rusă putea fi limbă literară şi culturală era adânc înrădăcinată în mintea tinerilor. Limba română, limba ţăranilor, nu putea duce la nimic! Incidente similare s-au întâmplat în toată Basarabia*."

În 1922, românizarea sistemului de învăţământ a fost finalizată. În 1922, patruzeci şi opt de şcoli primare din oraşul Chişinău erau româneşti. Acest număr includea unsprezece şcoli care anterior fuseseră ruseşti şi nouă evreieşti.

Minorităţile naţionale din oraş puteau frecventa şcoli private evreieşti, ruseşti, franceze, armene şi baptiste sau şcoli de stat pentru minorităţi – ruşi şi evrei – cu limba română ca limbă de predare.

În districtul Chişinău, din 184 de şcoli primare, 181 erau româneşti şi 3 ucrainene. Chiar şi în acestea din urmă, în clasele I şi a II-a, limba de predare era ucraineana, iar începând cu clasa a III-a, toate materiile, cu excepţia ucrainenei, erau predate în limba română.

Cu toate acestea, problema loialităţii politice a ruşilor şi moldovenilor încă se punea. Se credea că nu li se putea încredinţa predarea limbii române.

În 1925, Ministerul Apărării a avertizat Ministerul Educaţiei cu privire la activităţile comuniştilor din Şcoala Gimnazială din Hotin, acuzând administraţia şi personalul şcolii că induc în eroare elevii: „Conducerea consideră că această stare de fapt se explică prin faptul că majoritatea profesorilor acestei şcoli gimnaziale, conduse de director, sunt ruşi de origine sau basarabi, care oferă tinerilor o educaţie dăunătoare intereselor noastre de stat şi cer ca aceştia să fie înlocuiţi cu elemente din vechiul regat." *În acest exemplu, autorităţile române i-au pus pe ruşi şi basarabeni (moldoveni) în aceeaşi categorie nedemnă de încredere. S-a luat o decizie naţionalistă de a importa „români buni" din Regat pentru a-i înlocui pe etnicii ruşi recalcitranţi şi pe basarabenii regionalişti. În 1931, în judeţul Ismail, prefectura a ordonat angajaţilor săi să folosească limba română, deoarece se comportau ca şi cum rusa ar fi încă limba de stat. În 1936, un raport confidenţial al inspectorului a tras un semnal de alarmă cu privire la profesorii minoritari care erau „indezirabili [...] şi dacă nu periculoşi, cel puţin dăunători*". Raportul continua să menţioneze că „*20 de ani de dominaţie românească în districtul Cetatea Albă şi naţionalizarea satelor minoritare prin şcoli nu au dat roade*".

În 1926, M.V. Vişniak, avocat rus, publicist şi figură culturală bine-cunoscută a diasporei ruse, a vizitat Basarabia. Însă viza primită pentru a vizita România nu i-a dat dreptul să viziteze Basarabia. Autorităţile române i-au refuzat permisiunea de a vizita Basarabia şi i-au spus că pentru permisiune: „*Puteţi contacta generalul Averescu!*".. Ulterior, după ce a primit permisiunea, s-a dus în Basarabia. „*... legea privind cetăţenia română din 17. IV. 1924 recunoaşte cetăţenia doar celor care sunt capabili să dovedească formal, în conformitate cu cerinţele legislaţiei ruse anterioare, că au avut domiciliul administrativ în Basarabia sau că sunt descendenţi din părinţi care au avut domiciliul permanent în Basarabia înainte de 9 aprilie 1918, adică înainte de ziua anexării acesteia de către România. Regulamentul (paragraful 4, articolul 2) agravează şi mai mult situaţia creată de lege. Eu însumi am văzut hotărâri judecătoreşti care le-au refuzat cetăţenia pe motiv că partea interesată nu a reuşit să îşi dovedească domiciliul permanent sau*

administrativ până la un anumit termen. Mii de basarabeni se află încă într-o stare «naturală», necivilă, fie pentru că nu pot furniza dovezi ale statutului lor de rezident permanent, fie pentru că nu au dorit să «opteze» pentru cetăţenia într-o altă ţară, fie pentru că au ratat termenul limită pentru declararea dorinţei lor de a fi cetăţeni români... ... ... Articolul 41 din regulament acordă oricărei persoane, chiar şi unei persoane private, care se consideră afectată de includerea „o altă persoană din numărul cetăţenilor români, dreptul de a contesta o astfel de includere. În contextul realităţii româneşti, aceasta înseamnă acordarea dreptului de a depune o plângere privind includerea „străinilor" nu numai la parchet, ci şi la Siguranţă, la Liga Creştin-Antisemită a Profesorului Cuza (Uniunea Cristinular) şi la orice extorcator voluntar."

(Optaţia (din latinescul optatio - dorinţă, alegere; englezesc choice of citizenship, opţiune) este un termen în dreptul internaţional şi constituţional, care implică alegerea cetăţeniei de către persoanele care au dublă cetăţenie sau locuiesc într-un teritoriu care şi-a schimbat apartenenţa statală. În sens larg, opţiunea înseamnă dreptul de a alege cetăţenia din orice motiv şi este o excepţie de la procedura generală de dobândire a cetăţeniei.)

El a continuat scriind că majoritatea populaţiei, confruntată cu civilizaţia şi cultura românească în persoana unui jandarm sau vameş în timpul unui plebiscit, ar vota împotriva României. În cei trei ani de ocupaţie românească, din 1923, 1924 şi 1925, poporul a suferit de pierderi de recolte şi foamete. Pierderea recoltelor se datorează naturii, iar foametea se datorează ocupaţiei româneşti, iar acest lucru nu este uitat.

„În unele zone, experţii estimează o scădere cantitativă şi calitativă de 60% a producţiei de fructe în Basarabia... O reducere a suprafeţei cultivate, conform datelor oficiale, a ajuns la 90.000 de hectare în Basarabia în acest an: de la „De la 650.000, numărul populaţiei a scăzut la 562. Majoritatea populaţiei se află la limita sărăciei. Elementele mai puternice din punct de vedere economic ale satului, care nu şi-au pierdut încă voinţa şi capacitatea de a lupta pentru o soartă mai bună - colonişti germani, bulgari, cehi, care aveau mai mult pământ decât alţii şi îl cultivau mai bine - au fost atrase de anul trecut în ţările de peste mări, în principal în Brazilia. Basarabia se goleşte şi se stinge." M.V. Vişniak

În viaţa spirituală a ortodoxiei româneşti, puterea este îndreptată către străinii neortodocşi, dar şi către creştinii ortodocşi. Biserica Română şi-a însuşit catedrale şi biserici ruso-ortodoxe, iar în ele se ţin slujbe în limba română. La Chişinău, ruşilor ortodocşi le-a rămas doar Biserica Chuflin, unde se ţin slujbe în limbile româna şi slavă, şi biserica de casă Novokladbischenskaya, unde slujba se ţine în limba slavă.

Toate cărţile bisericeşti în limba slavă şi în limba moldovenească scrise în chirilică au fost confiscate. Şedinţele publice, deschise şi închise, desfăşurate în limba rusă sunt... interzis.

Am fost întrebat de mai multe ori: *„Se mai vorbeşte rusă la Chişinău? Pot spune categoric: nu se vorbeşte nimic altceva decât rusă acolo; pe străzi şi în magazine, doar ebraica colocvială concurează cu limba rusă. Românii originari care intră în contact cu populaţia locală — cunosc avocaţi români — sunt obligaţi să ştie rusa chiar şi acum. sunt obligaţi să ştie rusa chiar şi acum*."

Acapararea violentă a Basarabiei, comportamentul ocupanţilor şi încercările de românizare a populaţiei Basarabiei au provocat nemulţumire şi ură în rândul basarabenilor.

Raportul subcomisiei parlamentare de anchetă din judeţul Beltsy.

I. Bătăi şi arestări. În judeţul Beltsy, bătăile au devenit atât de răspândite încât au devenit un întreg sistem de guvernare. Îi bat pe militari, îi bat pe jandarmi, îi bat pe vameşi... Ţăranii suferă cel mai mult de pe urma bătăilor. Ca dovadă, putem cita înregistrările. (Sunt enumerate 11 cazuri), specificând „etc., etc."
II. Colţunaşi cu ouă fierbinţi şi sare pe răni. (Sunt citate zeci de cazuri teribile de tortură a copiilor).
III. Insulte, insulte, insulte. (Sunt citate zeci de alte cazuri de jaf sub ameninţarea armei, inclusiv cazul *„Căpitanului Firculescu, acuzat de uciderea a 9 locuitori ai comunei Drăgăneşti din judeţul Soroca... Cazul a fost prezentat încă din februarie 1918*"...

Deputatul Ion Pelivan, senatorul E. Popovici în Parlamentul României.
1920 - 1922.

După ocuparea Basarabiei de către Regatul România, sub pretextul pacificării regiunii, s-a realizat românizarea regiunii. Aceasta s-a făcut în felul următor. Aşadar, românilor nu le-au plăcut locuitorii satului Dipouc. Pentru a-i pacifica, un detaşament punitiv a fost trimis în sat. Dar, se pare, ofiţerul care comanda detaşamentul nu era în relaţii prietenoase cu topografia şi, în loc de Dipouc, a ajuns în satul Dankouc. După ce i-a chemat pe ţărani la o întâlnire, ofiţerul a ordonat biciuirea publică cu nuiele a 85 de persoane. După ce şi-a dat seama de greşeala sa, detaşamentul s-a îndreptat spre satul Dipouc şi acolo a ordonat biciuirea a 285 de ţărani. Căpitanul Diamatru, comandantul garnizoanei din Edineţ, a emis următorul ordin populaţiei din districtul încredinţat lui „pentru pacificare": *„Ofiţerii români trebuie să fie salutaţi de populaţie. Fiecare salutator trebuie să se oprească la locul lui cu faţa spre comandant şi rapid, eroic, cu un zâmbet pe faţă, să-şi scoată pălăria până la pământ. Pentru a educa populaţia în acest sens şi pentru a executa cu stricteţe ordinul, în timpul zilei şapca mea va fi purtată pe un băţ pe stradă, iar toată lumea va fi obligată să o salute.*" Opresiunea naţională, tirania jandarmilor şi taxele insuportabile din cei 8 ani de domnie ai României Regale au fost catalizatorul răscoalelor din Republica Populară Moldovenească. Sărăcirea şi ruinarea economiei ţărăneşti,

frecventele eşecuri ale recoltelor şi preţurile mici la produsele agricole au dus la reducerea suprafeţei semănate şi la scăderea recoltei. Guvernul român, ignorând eşecurile recoltelor, a continuat să pompeze taxe din populaţie, fără a se opri în faţa inventarierii şi vânzării proprietăţilor. Pescarii săraci din Vilkov şi Chilia nu trăiau mai bine; Pescarii Vilkovsky şi Kilia foloseau câmpiile inundabile ale Dunării pentru pescuit gratuit încă din 1877. După lungi certuri cu pescarii, guvernul român a luat câmpiile inundabile de la pescari şi le-a dat în arendă.

După ocupaţia românească a districtului Hotin, mulţi dintre locuitorii acestuia au fugit pe malul stâng al Nistrului. În decembrie 1918, în Kamenets-Podolski, la acea vreme unul dintre centrele de formare a trupelor şi desfăşurare a conducerii militare a UPR (Republicii Populare Ucrainene). Muncitorii şi, în principal, ţăranii cu arme în mână au încercat să înlăture guvernul român, iar astfel a început răscoala de la Hotin în ianuarie 1919.

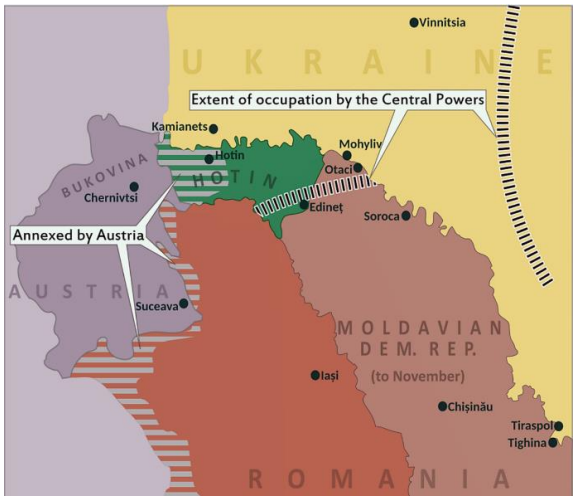

Revolta de la Khotyn. Forţele de ocupaţie austriece din 1918.
Harta operaţiunilor militare din 22 ianuarie 1919.

În noaptea de 6-7 (19-20) ianuarie 1919, un detaşament de 240 de soldaţi Petliura şi refugiaţi basarabeni a traversat Nistrul şi a atacat posturile de frontieră româneşti din oraşul Ataki în patru grupuri şi a capturat staţia Okniţa. Detaşamentul a fost condus de atamanul „*trupelor raionului Moghilev*” I.A. Maievski. Acest atac nu a fost coordonat cu comitetul Uniunii Naţionale Basarabene şi grupul său din Hotin, care plănuiau o răscoală pentru primăvară.

În noaptea de 9-10 (22-23) ianuarie 1919, un detaşament de 230 de ţărani din Hotin s-a deplasat din zona satului Rukşin de-a lungul malului Nistrului în direcţia satului Ataki (raionul Hotin). Sarcina sa era să cucerească podurile de lemn care legau malul podolsk al Nistrului, lângă oraşul Jvaneţ, cu malul basarabean, lângă satul Ataki. Podurile au fost capturate, iar rebelii au fost ajutaţi de compania de cavalerie a lui Ya. Karmalyuk şi de compania a cincea a Regimentului 7 Podolsk, care păzeau podurile de pe malul stâng, în apropierea

oraşului Jvaneţ. Împreună cu rebelii, au participat la asaltul avanpostului de frontieră din Ataki şi la atacul asupra oraşului Khotin, care au fost curăţate de români până în dimineaţa zilei de 10 ianuarie. În aceeaşi zi, Directoriul a făcut apel către cetăţenii Basarabiei cu un apel la expulzarea ocupanţilor români, încheindu-l cu cuvintele: „*Trăiască Basarabia liberă şi democratică! Pentru libertate şi pământ - toată lumea la arme!*"

Pe 14 ianuarie, Directoriul a emis un ordin de mobilizare. Toţi bărbaţii capabili să poarte arme, cu vârsta cuprinsă între 18 şi 25 de ani, şi cei din Hotin - până la 40 de ani, toţi ofiţerii şi funcţionarii fostei armate ruse până la 60 de ani inclusiv, toţi medicii şi veterinarii până la 60 de ani, precum şi paramedicii, paramedicii şi foştii asistenţi medicali - până la 40 de ani, erau supuşi recrutării obligatorii.

Comisarul militar al Armatei Populare Basarabene, I. Dunger, a anunţat mobilizarea începând cu 15 ianuarie. Iniţial, Armata Populară Basarabenă era formată din trei regimente - Rukşinski, Anadolski şi Dankoutski, fiecare dintre acestea numărând peste 1.000 de oameni. Efectivul Armatei Populare Basarabene, conform unor surse, era de până la 5.000 de baionete, fără a lua în considerare garda internă.

În noaptea de 1 februarie, după o luptă aprigă, românii au ocupat Hotinul. Rebelii au fost forţaţi să se retragă şi, după ce au dat inamicului o bătălie finală de-a lungul liniei satelor Ataki - Prigorodok, au traversat Nistrul. Până la 4 mii de rebeli înarmaţi au trecut în Podolia cu 40 de mitraliere şi 6 tunuri. Peste 50.000 de civili, majoritatea femei şi copii, au fugit peste Nistru odată cu ei. Artileria românească a continuat să tragă asupra rebelilor şi civililor în retragere, transferând-o în satele şi oraşele transnistrene din Podolia.

Rebelii au ţinut în mâinile lor districtul Hotin timp de două săptămâni. Dar au sosit forţe militare româneşti importante, iar răscoala a fost înăbuşită. Au început represaliile. Detaşamente punitive au mărşăluit prin satele moldoveneşti cu foc şi sabie, lăsând o dâră sângeroasă peste tot.

Răscoala de la Hotin a fost înăbuşită, forţele punitive fiind conduse de generalul de cavalerie, comandantul diviziei 1 cavalerie K. Davidoglu. Ocupanţii au ucis între 11.000 şi 15.000 de locuitori şi au incendiat zeci de sate. Aproximativ 500 de oameni au fost împuşcaţi în Hotin, 285 în satul Dinouţ şi 200 în Nedouţ. Pe secţiunea de cale ferată Oknitsa, ocupanţii au ucis 165 de muncitori feroviari, răzbunându-se pentru generalul S. Poetash, care murise la începutul revoltei. În satul Nedobouţ, nu au mai rămas mai mult de 50 de case din cele 600. Până la 300 de case au fost arse în Puşkin. Trei sferturi din satul Ataki a fost ars. În oraşul Hotin, comandantul român a chemat populaţia ca şi cum ar fi vrut să anunţe un ordin. Cele aproximativ 500 de persoane care se adunaseră au fost înconjurate de soldaţi şi împuşcate cu mitraliere. Chiulacilor locali, jandarmilor şi funcţionarilor primăriei i-au abandonat pe participanţii la revoltă. Rebelii au fost împuşcaţi, bătuţi până la moarte cu paturile puştii, înjunghiaţi cu baionete, li s-au scos ochii, li s-au îngropat de vii în pământ, au

fost aruncaţi în subsoluri şi li s-au închis ferestrele şi uşile strâns, astfel încât nefericiţii s-au sufocat. Celor interogaţi li se înfigeau ace sub unghii, degetele le erau prinse în butuci, iar sare era turnată în răni. În şcoală, care fusese transformată într-o cameră de tortură, cadavrele înotau în sânge. Cadavrele celor torturaţi şi ucişi erau scoase noaptea din oraş şi îngropate în gropi comune. Cei arestaţi care au rămas în viaţă erau mutilaţi în mod oribil.

Rapoartele oficiale despre evenimentele din Hotin sunau: „*Mişcarea bolşevică din districtul Hotin a fost înăbuşită. 7 sate au fost distruse din temelii. 5.000 de oameni au fost ucişi. Răzbunarea trupelor voastre continuă*.” Un total de 11.000 de ţărani basarabeni au fost ucişi în timpul Revoltei de la Hotin.

Pe 27 mai 1919, o companie de soldaţi ai Armatei Roşii a traversat Nistrul în zona podului feroviar Bender, care fusese distrus în aprilie. Muncitorii au ieşit în stradă. Unii dintre ei erau deja înarmaţi, mulţi primiseră arme colectate în avans de clandestinitate. Unindu-se în detaşamente, muncitorii înarmaţi, împreună cu soldaţii Armatei Roşii, i-au alungat pe ocupanţi din instituţiile oraşului. În această zi, la Bender a început răscoala împotriva ocupaţiei Basarabiei de către România.

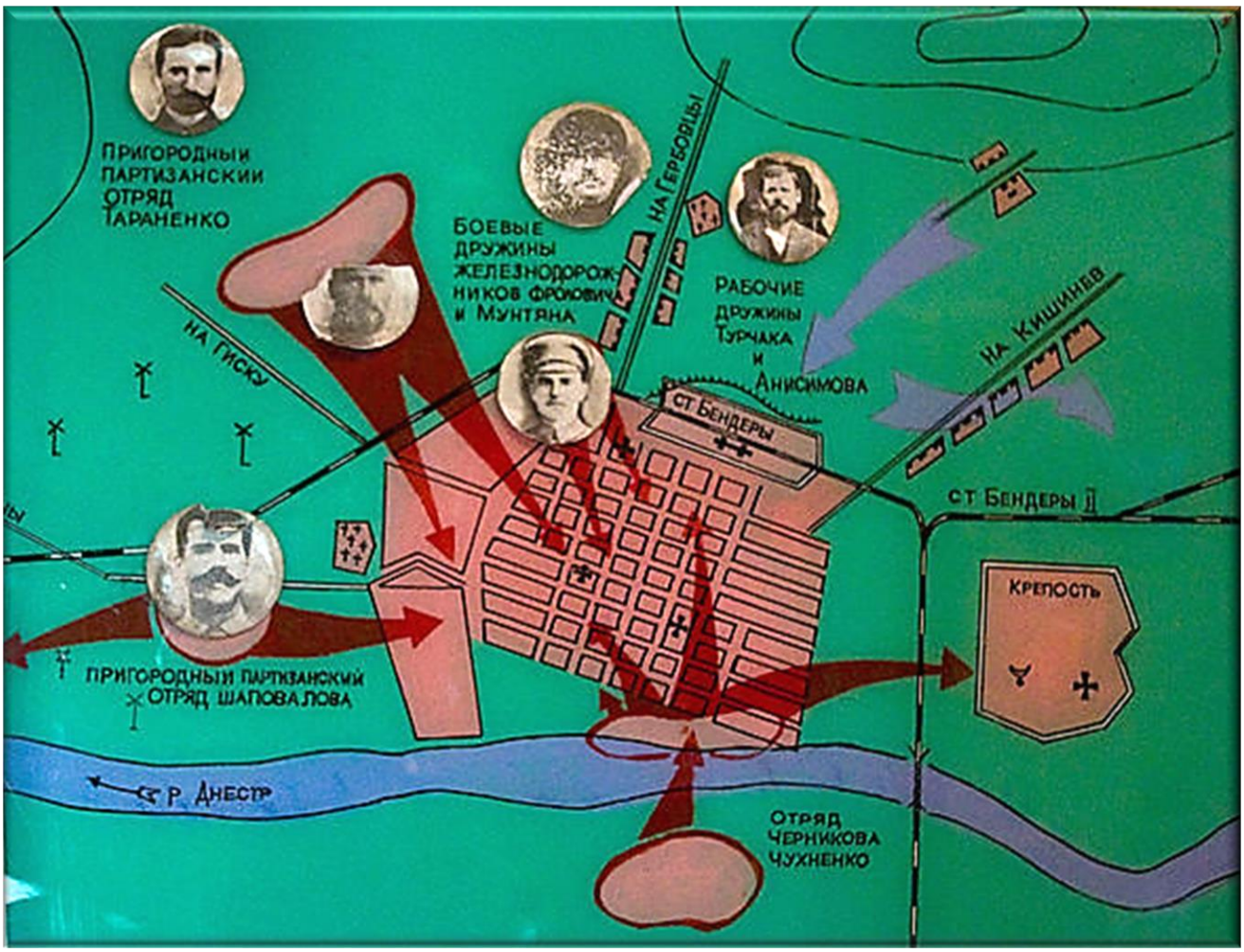

Câţiva soldaţi din regimentele 4 şi 37 franceze au trecut de partea rebelilor, în timp ce soldaţii francezi rămaşi au rămas neutri. Pe 27 mai, aproape întregul oraş a fost capturat de rebeli, iar puterea a trecut efectiv în mâinile oamenilor. Trupele franceze şi române s-au retras spre Căuşeni şi Borisovka. Spre prânz, oraşul a fost capturat de rebeli. Trupele române au început o ofensivă asupra oraşului, împreună cu trupele coloniale franceze, formate din soldaţi algerieni - zuavii. Până la sfârşitul zilei, răscoala a fost înăbuşită. Soldaţii francezi, simpatizând cu răscoala, simţind masacrul iminent, au format un lanţ între zuavi şi rebeli, care se retrăgeau spre Nistru. Algerienii au refuzat să tragă în francezi. Au stat faţă în faţă, în ciuda strigătelor isterice ale comandanţilor lor. Datorită acestui fapt, un grup de rebeli a reuşit să treacă pe malul stâng al Nistrului şi să scape. Timp de câteva zile, în oraş au fost efectuate percheziţii şi arestări în masă. Aproximativ 150 de participanţi au fost împuşcaţi, 19 persoane au fost condamnate la moarte (majoritatea în lipsă), alte 21 la închisoare pe viaţă, 30 la diverse pedepse cu închisoarea şi muncă silnică.

În 1921, în Tatarbunary, în Basarabia de Sud, a fost creată Partidul Basarabean de Sud, care a pregătit răscoala cu sprijinul Rusiei Sovietice. Conducerea a fost asigurată de comunişti. În ciuda faptului că Rusia Sovietică nu a putut oferi asistenţă rebelilor, populaţia locală însăşi a susţinut activ ideea unei răscoale organizate.

Răscoala a fost provocată chiar de români. La începutul lunii septembrie 1924, jandarmii au împuşcat mortal un ţăran din satul Nikolaevka Tkachenko pentru că nu a ascultat de un vameş. În noaptea de 11 septembrie, ţăranii au incendiat clădirea primăriei şi arhiva, l-au împuşcat pe primar şi doi jandarmi, apoi i-au eliberat pe cei arestaţi. Unul dintre liderii răscoalei, Bejanovici, profitând de prezenţa unui număr mare de ţărani într-o zi de piaţă, a organizat un miting şi a ţinut un discurs înflăcărat în care i-a îndemnat pe locuitori să-i sprijine pe rebeli.

Pe 15 septembrie, liderul răscoalei, A. I. Kliuşnikova (pseudonimul - Nenin), a convocat membri ai Comitetului Revoluţionar din Basarabia de Sud, care au decis să înceapă o răscoală organizată. În noaptea de 16 septembrie, luptătorii din clandestinitate au primit arme aduse dintr-un depozit din satul Cicimî. În zori, trei detaşamente ale rebelilor, conduse de membrii Comitetului Revoluţionar I. Batişcev, L. Ţurkan şi N. Lisovi, s-au îndreptat spre centrul oraşului Tatarbunar. În urma schimbului de focuri, trei jandarmi au fost ucişi, iar restul s-au predat. După ce au capturat toate clădirile administrative din Tatarbunar, rebelii au atârnat un steag roşu deasupra primăriei.

A.I. Kliushnikov a purtat discuţii cu reprezentanţii autorităţilor locale - primarul, vameşul, şeful poştei şi alţi oficiali. Întrucât aceştia şi-au exprimat

dorinţa de a se supune, liderul revoltei le-a sugerat să rămână la posturile lor şi să urmeze instrucţiunile noului guvern revoluţionar. Revoluţionarii eliberaţi din închisoare s-au alăturat rebelilor. Pentru a menţine ordinea publică, comitetul revoluţionar a format un detaşament de miliţie populară condus de G. Cernenko.

Imediat a fost organizat un miting, care a adunat un număr semnificativ de ţărani locali. În aceeaşi zi, răscoala a cuprins o serie de sate: Akmantit (Belolesye), Nerushai, Chichma, Furmanka, Kitay (Cervony Yar), Karamahmeda (Şevcenkove) şi altele. Rebelii au ocupat posturile de jandarmi, arhivele primăriei şi comunicaţiile telefonice.

Cu toate acestea, succesul rebelilor a fost de scurtă durată. Autorităţile române au încercat să prezinte răscoala spontană a ţărănimii din toată Moldova de Sud ca pe un simplu raid al unei bande de „*60 de oameni*".

Unităţi ale armatei române cu cavalerie şi artilerie şi detaşamente ale jandarmeriei de câmp au sosit la locul răscoalei, iar flotila românească de pe Dunăre a ajuns de-a lungul Nistrului.

Lângă gara Sărătîi şi în satul Chichma s-au dat bătălii aprige (mulţi ţărani aveau furci şi topoare obişnuite în loc de puşti) şi forţele inamice superioare, rebelii au fost nevoiţi să se retragă în Tatarbunary. Totuşi, pe 18 septembrie, după lupte aprige, şi această aşezare a trebuit să fie predată. Mai multe grupuri de rebeli au încercat să iasă. A. I. Kliushnikov a condus unul dintre aceste grupuri. La început, detaşamentul său a intrat în satul Eskipolos. Aici i s-au alăturat noi luptători, iar detaşamentul a crescut la 300 de persoane. A urmat o încercare nereuşită de a ieşi din încercuirea spre Ucraina sovietică peste mare. Rebelii au fost întâmpinaţi de un grup de debarcare format din marinari şi de focuri de armă de pe navele militare. Supravieţuitorii grupului lui Kliushnikov au fost împinşi înapoi spre Lacul Sasyk (aproximativ 1/3 din rebeli în total). Pe 22 septembrie, după înfrângerea ultimilor supravieţuitori din câmpiile inundabile, răscoala a fost în cele din urmă înăbuşită. Liderul răscoalei, A. I. Kliushnikov, a murit în luptă. Autorităţile române au reacţionat dur la răscoală. Conform diferitelor surse, mii de rebeli au fost împuşcaţi (conform datelor româneşti, pierderile rebelilor s-au ridicat la 3.000 de persoane). Astfel, Henri Barbusse a scris în cartea sa dedicată revoltei, „*Călăii*", că în doar o zi după înfrângerea revoltei, 69 de case au fost arse şi 289 de ţărani au fost ucişi.

La începutul anului 1925, autorităţile române au organizat „*procesul celor 500*" la Chişinău. 500 de ţărani basarabeni au fost aduşi la închisoarea din Chişinău şi s-a luat decizia de a-i judeca pe ţăranii care au participat la revoltă. Inculpaţii erau din satele Tatar-Bujaara, Galiesht, Nicolaevka şi altele. Procesul a început cu uşile închise, ascunzându-se desfăşurarea sa de opinia publică.

A. Barbusse, R. Rolland, E. Sinclair, T. Dreiser, A. Einstein, B. Shaw, L. Aragon, M. Sadovyanu, K. Parhon, T. Mann şi mulţi alţi reprezentanţi ai ştiinţei şi culturii au vorbit în apărarea tătarbunarilor arestaţi.

În noiembrie 1925, o delegaţie de personalităţi publice progresiste din ţările Europei Occidentale a sosit la Chişinău, condusă de scriitorul Henri Barbusse. Delegaţia a reuşit să participe la proces.

Scriitorul francez Henri Barbusse, prezent la „*procesul celor 500*", într-o serie de articole sub titlul general „*În lumea interlopă a Europei*", a demascat regimul de ocupaţie românesc din Republica Populară Moldovenească ca fiind un regim de teroare, iar apoi a publicat o carte plină de furie, „*Călăii*".

Scriitorul nu a putut intra în închisoare şi să comunice personal cu deţinuţii; I s-a dat o scrisoare scrisă de prizonieri: „*Dragă tovarăşe Barbusse! În sfârşit, a ajuns la noi vestea îmbucurătoare a sosirii dumneavoastră în România, unde se dă o luptă aprigă între clasa muncitoare şi exploatatorii ei. Lâncezim în temniţele celebrei închisori a fostei Rusii ţariste... Întrucât teama de a fi demascat a obligat guvernul român să vă împiedice să vizitaţi închisoarea în care ne aflăm şi nici măcar nu v-a permis să ne vedeţi sau să discutaţi cu noi, am găsit o altă modalitate de a vă aduce la cunoştinţă şi, prin intermediul dumneavoastră, la cunoştinţa proletariatului mondial şi a opiniei publice progresiste din România faptele tiraniei, terorii şi regimului brutal instituit de guvernul român şi de organele sale administrative în închisorile pentru deţinuţii politici... Lovituri cu bâtele, smulgerea părului, trântirea capetelor de pereţi, călcarea în picioare până la inconştienţă - toate aceste orori descrise de domnul Costa-Foru sunt confirmate de propriile noastre experienţe.*"

Avocatul Nicolae D. Cocea într-un interviu din timpul procesului: „*Avem dreptul să cerem basarabenilor, ruşilor, evreilor şi chiar moldovenilor să-i iubească pe români şi să-i prefere ruşilor? Ce am făcut noi în aceşti doi ani de stăpânire românească pentru a câştiga simpatia basarabenilor? Au avut o ţară liberă, Revoluţia Rusă le-a dat drepturi şi libertăţi. Dar ce au primit în schimb? Jandarmi! Agenţi de securitate! Colecţionari lacomi! Toţi bandiţii din vechea Românie! Şi acum vreţi să fiţi iubiţi? Vreţi ca basarabenii să iubească pumnul şi călcâiul jandarmului?*" 26 decembrie 1920.

Pe 25 august 1925, ziarul belgian „Drapo Rouge", relatând procesul participanţilor la Răscoala Tatarbunară, scria că „*după ocupaţie, autorităţile române au restituit mai întâi pământurile ţărăneşti proprietarilor de pământ. Numai acest lucru ar fi fost suficient pentru a provoca o revoltă. Dar acest eveniment s-a dovedit a fi doar primul act al regimului de teroare, care a transformat în scurt timp Basarabia într-un adevărat infern... Situaţia maselor muncitoare din Basarabia se înrăutăţeşte constant sub influenţa crizei*

şi a proastei administrări a ocupanţilor români. 70% dintre muncitorii basarabeni sunt şomeri. Masele ţărăneşti mor de foame...
Numai în 1928, conform statisticilor oficiale guvernamentale, 400 de mii de ţărani sufereau de foame... ".

Urmăririle penale au durat până în 1929. Negăsind nicio dovadă a legăturii lor cu Moscova şi sub presiunea opiniei publice, instanţa i-a achitat pe majoritatea celor arestaţi. Doar aproximativ 85 de persoane au fost condamnate, care au fost condamnate la pedepse cuprinse între... de la 5 ani la închisoare pe viaţă.
Răscoala tătărănească a fost cea mai mare din perioada dominaţiei româneşti şi a arătat că populaţia multinaţională a Basarabiei era capabilă să se unească şi să-şi apere drepturile în lupta împotriva ocupantului.

Intervenţia armatei române în Basarabia a făcut din trupele sale singura forţă importantă, bine organizată şi disciplinată prezentă acum pe teritoriul dintre Prut şi Nistru, marcat de numeroase episoade de anarhie. De fapt, prezenţa lor a corespuns mai mult sau mai puţin dorinţei guvernului Marghiloman, instituit la 18 martie 1918, de a include regiunea de est a fostului Principat Moldovenesc.

Autorităţile române din Basarabia au încercat să creeze un sprijin social. Singura clasă care a obţinut o oarecare stabilizare a poziţiei sale în 1918-1940 a fost ţărănimea înstărită (2% din populaţie). Dar nici măcar aceasta, conectată politic cu autorităţile române, nu a vrut să renunţe la naţionalitatea lor moldovenească.
Intellectualitatea anilor 1930 a şovăit în autoidentificarea lor naţională şi nu au dobândit autoritate morală în societatea basarabeană.

Cercurile conducătoare sperau să asigure Basarabia ca parte a României prin colonizarea provinciei. Mii de familii româneşti şi-au părăsit locurile tradiţionale de reşedinţă, mutându-se în Basarabia, iar fiecare dintre ele a primit

25 de hectare de teren, precum şi locuinţe, inventar şi împrumuturi. Oficialii au acordat o atenţie deosebită fâşiei transnistrene şi zonelor din sudul Basarabiei, unde, în opinia lor, locuiau prea mulţi „*străini*" (non-autohtoni) - găgăuzi, bulgari, ucraineni, ruşi, evrei. Toţi au fost supuşi evacuării imediate pentru a elibera teren pentru o nouă strată a populaţiei, care singură putea deveni un sprijin pentru ocupanţi. Până în 1930, 80.000 de colonişti români fuseseră deja stabiliţi în Basarabia. Aceştia au format principala bază socială a formaţiunilor fasciste din regiune.

Prin urmare, ocupanţii aveau nevoie de o Basarabie fără basarabeni. Prin urmare, ţăranii au fost alungaţi de pe pământurile lor prin toate metodele disponibile. Românii au introdus peste 50 de tipuri de impozite. Toate veniturile ţăranilor erau devorate de aceste impozite, iar pentru neplata lor, pământul era imediat confiscat şi transferat coloniştilor din Vechiul Regat. Mii de ţărani ruinaţi se duceau oriunde le căpătau ochii. Numai în primii zece ani de ocupaţie, 300 de mii de locuitori au părăsit Basarabia. Ziarul românesc Viitorul scria la acea vreme: „*Această regiune, care înainte de ocupaţia românească nu ştia ce este foamea, are acum peste o jumătate de milion de oameni care, literalmente, nu au nimic de mâncare.*" Şi până în 1940, două treimi din toate fermele ţărăneşti din regiune erau complete ruinate sau erau pe punctul de a suferi.

În martie 1932, ziarul francez L'Humanite scria despre tirania sălbatică a administraţiei româneşti din Basarabia: "*Jandarmul este de fapt stăpânul satului. Jandarmul poate aresta un ţăran chiar pe câmp, să-l bată, să-l arunce în închisoare... neîncoronat, iar regele este un jandarm încoronat.*"

În ziarul «Decisions» din 1939, situaţia populaţiei Basarabiei era raportată după cum urmează: „*Populaţia Basarabiei este de 3.112.654 de persoane, dintre care 386.794 locuiesc în oraşe, 2.725.860 locuiesc la sate. şi a lipsei condiţiilor igienice, bolile infecţioase sunt răspândite Statisticile pentru anul 1937 arată 1.252 de cazuri de febră tifoidă, 5.925 de cazuri de tifos, 7.105 de cazuri de. scarlatină, 2.205 de cazuri de dizenterie etc.*".

Prin realizarea unei românizări dure a populaţiei basarabene, autorităţile române au persecutat discursul rusesc. În ianuarie 1938, guvernatorul regal, generalul Chiuperka, a emis un ordin prin care interzicea vorbirea rusă în locuri publice. Încălcarea ordinului se pedepsea cu amendă de 20.000 lei sau închisoare de la 1 lună la 2 ani.

Populaţia Basarabiei nu a devenit parte a naţiunii politice româneşti. Basarabenii au format o naţiune politică regională - cu interese politice regionale

specifice, formaţiuni politice şi sociale regionale, lideri regionali şi indiferenţă faţă de interesele statale ale Regatului Românesc. Înstrăinarea dintre ei şi locuitorii Vechiului Regat nu a fost niciodată depăşită. (Vechiul Regat este un termen care se referă la teritoriul acoperit de primul stat românesc independent, care era format din principatele româneşti Valahia şi Moldova).

Exprând, dar şi afirmând conştiinţa publică, presa bazarabeană a continuat să scrie despre România ca ţară străină la sfârşitul anilor 1930, concentrându-se pe nevoile bazarabenilor şi pe evenimentele din Rusia. Conceptul de „*popor basarabean*" exprimare esenţa identităţii naţionale-regionale basarabene.

Existenţa unui obiectiv social important, acceptabil pentru majoritatea bazarabenilor – eliberarea sub puterea României şi reunificarea Basarabiei cu Rusia – a unit societatea basarabeană, a unit-o în lupta împotriva politicilor Bucureştiului oficial. This luptă a îmbrăcat cele mai diverse forme, incluzând răscoale armate, acţiuni partizane, muncă clandestină, mişcări muncitoreşti şi ţărăneşti, rezistenţă moral-politicală, etno-culturală şi spirituală.

În memoria acelor 29 de senatori şi deputaţi aleşi ai Basarabiei
regele Ferdinand I al României

„*Considerăm aceste consideraţii inutile, deoarece este de la sine înţeles că prin Actul de Unire poporul Basarabiei şi-a exercitat «dreptul la autodeterminare liberă», ceea ce este incompatibil cu acceptarea sclaviei politice... Din păcate, Maiestate, timp de 6 ani Basarabia a fost guvernată într-un mod în care nici coloniile negre din Africa nu sunt guvernate astăzi. Populaţia, lipsită de toate drepturile şi toate căile de atac, devine victima celei mai teribile opresiuni şi opresiuni, datorită cărora oamenii sunt dezbrăcaţi, bătuţi şi mutilaţi în fiecare zi, dar chiar şi crimele oficiale rămân nepedepsite... Când încercăm să ridicăm vocea în Parlament pentru a transmite publicului durerea oamenilor care ne-au ales, suntem masacraţi cu brutalitate, iar din banca ministerială ni se aruncă mărturii „ale românilor răi" sau „ale celor alienaţi". SIRE, regimul actual din Basarabia nu poate continua! Basarabia nu mai poate, nu vrea să-l tolereze!... Majestate, Noi, subsemnaţii Senatori şi Deputaţi, cei 29 aleşi din Basarabia în Parlament, constituind majoritatea acestei provincii în Parlament, singurii îndreptăţiţi să vorbească în numele ei, considerăm că este de datoria noastră, ca reprezentanţi ai poporului nostru şi ca cetăţeni loiali ai ţării şi Coroanei, să aducem în atenţia Majestăţii Voastre situaţia disperată a provinciei pe care o reprezentăm*".

Pan abonat. Halippa, deputat pentru patruzeci; (A.) Şoareci, deputat de Bălţi; V. Casacliu, deputat de Chişinău, fost deputat Sfatul Ţariy;

ŞI. Buzdugan, deputat din Bălţi, fost secretar Sfatul Ţariy;

Gr. Kazakliu deputat din Soroca, fost deputat Sfatul Ţariy;

D. Moldovanu, deputat din Bălţi; Stefan Botnaruk, senator din Bălţi, fost deputat Sfatul Ţariy; Nicolae Postolache, senator din Bălţi;

P. Sfekle, deputat pentru patruzeci; ŞI. Belousenko, senator de la Cahul; K. Stere, deputat din Soroca, fost preşedinte Sfatul Ţariy; N. Negrutsan, deputat din Tigina; Kostake Lyanka, deputat din Bălţi; T. Kovalsky, senator de la Cetat Albe; Zinovy Iancu, deputat din Tigina; Mihail. Calistru, deputat din Khotyn; Vasile Volok, deputat din Cahul; N. Costakescu, senator din Chişinău; protopopul Theodor Dumbrave, deputat din Ismael; N. Cherney, deputat din Cahul, fost deputat Sfatul Ţariy; Nicolae Rusu, senator din Cahul; G. Lupascu, deputat din Soroca; N. Trandafirescu, senator din Cetatea Albe; Ks. Antipa, deputat pentru Ismael; Efthimie COLAK, senator pentru patruzeci; Jacobescu, deputat pentru Cetate Albe; Vasile Sorbale, senator pentru patruzeci; 3. Kiorbash, deputat pentru Cahul; Dr. N. Lupu.

iulie 1924.

Proclamarea Republicii Democratice Moldoveneşti a fost o expresie a dorinţei poporului moldovenesc de a-şi restabili propria statalitate veche de secole.

În mare secret faţă de public, cei mai mulţi temându-se de propriul popor şi complet lipsiţi de sprijinul lor, au cerut cercurilor conducătoare române să trimită în ţară forţe intervenţioniste străine. Sub acoperirea lor şi ca urmare a deciziei oligarhiei semifeudale româneşti, care la rândul ei a primit acordul preliminar al Antantei şi al Puterilor Centrale, la 27 martie 1918 a fost organizat un vot de operetă, în urma căruia s-a proclamat «unificarea» Basarabiei cu România. Dar majoritatea populaţiei Basarabiei nu a acceptat dominaţia străină şi a trăit în speranţa răsturnării acesteia.

În cei 22 de ani de ocupare a Basarabiei de către Regatul Român, aceasta s-a clasat pe primul loc în ceea ce priveşte mortalitatea populaţiei, peste 500.000 de persoane părăsind-o.

Statul român a introdus pentru ţăranii moldoveni o practică fără precedent în Europa de atunci - corvee de trei zile. Ocupaţia românească s-a încheiat în 1940, când Basarabia a fost ocupată de trupele sovietice.

CAPITOLUL IV. FORMAREA URSS MOLDOVENEASCĂ

„Trecutul nu poate fi returnat, dar trebuie
măcar să restabilim încrederea în viitor...”
I. Bodyul

De-a lungul istoriei, statul moldovenesc a fost constant testat pentru putere. Încă de la crearea sa, acesta a fost înconjurat teritorial de vecini mai puternici, iar acest lucru l-a obligat să lupte constant cu aceştia pentru a-şi păstra independenţa.

Până în 1862, pe teritoriul părţii Zaprut a Principatului Moldovei, aflată sub stăpânirea Porţii Otomane, acesta a fost păstrat până în 1862, dar după formarea statului român a fost desfiinţat. Statul naţional moldovenesc, format în 1359, a existat mai bine de 500 de ani şi s-a pierdut din cauza circumstanţelor istorice.

Încorporarea unei părţi din Basarabia în Imperiul Rus a contribuit la crearea unei comunităţi teritoriale multietnice în regiune, trezind inevitabil la moldoveni, precum şi la alte grupuri etnice şi mai ales la mica lor intelectualitate, un sentiment de conştiinţă naţională de sine.

În timpul Revoluţiei Ruse din 1905-1907, aceste probleme au devenit mai

Presante în societate. În decembrie 1905, Zemstva Provincială a Basarabiei a decis predarea limbii moldoveneşti în şcolile primare. Curând, în regiune au apărut organizaţii politice naţionale, iar reviste şi ziare au început să fie publicate în limba moldovenească: Basarabia, Moldovanul, Kuvînt Moldovenesc, Glasul Basarabiei etc. Acestea reflectau ideile unităţii naţionale, publicau lucrări ale scriitorilor moldoveni etc. În contextul renaşterii vieţii politice în timpul primei revoluţii ruse şi ulterior, procesul de formare a naţiunii moldoveneşti continua activ. Acesta s-a finalizat până în 1917, când partidele naţionale burgheze deja apăreau şi activau activ în societate, iar ţăranii şi reprezentanţii altor straturi ale populaţiei au început să fie atraşi mai activ în mişcarea naţională. La 2 decembrie 1917, a fost proclamată formarea Republicii Democratice Moldoveneşti ca parte a Rusiei democratice. Pe teritoriul interfluviului pruto-nistrean al Principatului Moldovei, care a devenit parte a statului rus în 1812, şi regiunile din stânga Transnistriei, care existau de la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi unde populaţia moldovenească trăia compact, s-a încercat reînvierea statalităţii moldoveneşti.

Dar, ca urmare a trădării Sfatului Ţării, care a votat la sfârşitul lunii martie 1918 pentru condiţionat, iar în noiembrie acelaşi an pentru anexarea necondiţionată a Basarabiei la România cu pierderea statutului de autonomie, statalitatea naţională a poporului moldovenesc, proclamată la 2 decembrie 1917 la începutul renaşterii sale, a fost pierdută.

Pe 26 iunie 1940, comisarul poporului pentru afaceri externe al URSS, Viaceslav Molotov, a înmânat o notă ambasadorului român la Moscova, Gheorghe Davidescu, în care Uniunea Sovietică a emis un ultimatum prin care cerea retragerea trupelor şi administraţiei româneşti de pe teritoriul Basarabiei şi din partea de nord a Bucovinei în termen de două zile.

În mai 1940, aliaţii României, Anglia şi Franţa, au suferit o înfrângere, Franţa şi ţările din Europa Occidentală au fost ocupate de Germania nazistă, neexistând niciun ajutor pentru România, România a trebuit să îndeplinească cu reticenţă ultimatumul primit de la guvernul sovietic pe 24 iunie 1940. Spre sfârşitul serii zilei de 27 iunie 1940, guvernul român a decis să predea voluntar Basarabia Uniunii Sovietice.

Pe 28 iunie 1940, soldaţii Trupelor de Grăniceri ale NKVD-ului din URSS au ocupat podurile peste Nistru, după care infanteria şi vehiculele blindate ale Armatei Roşii au început să se deplaseze de-a lungul acestora pe teritoriul Basarabiei. În acelaşi timp, comandamentul nostru a testat ocazional utilizarea forţelor de asalt aeropurtate. Trupele sovietice au intrat pe teritoriul Basarabiei, care fusese ocupat de România cu 22 de ani mai devreme. Eliberarea Basarabiei s-a produs fără vărsare de sânge.

Imediat după 28 iunie 1940, în regiunile basarabene au început să se creeze noi autorităţi de sus în jos - soviete, alte structuri. Încă din primele zile în zonele populate, în voloste şi judeţe, înainte de alegerile pentru autorităţile locale, au început să se formeze comitete executive temporare ale sovietelor.

Pe 29 iunie 1940, la Chişinău, a avut loc un miting de 100.000 de locuitori ai oraşului şi ai satelor înconjurătoare, precum şi mitinguri şi demonstraţii de masă în alte oraşe şi sate, unde a predominat o stare de spirit optimistă, iar oamenii au aprobat cele întâmplate.

CERINȚE PENTRU ÎMPĂRȚIREA TERENURILOR

ÎMPĂRȚIREA TERENURILOR PROPRIETARILOR DE TERENURI

După reunificarea poporului moldovenesc, cetăţenii au început imediat să ridice problema formării unei Republici Moldoveneşti unionale la mitinguri şi întruniri. Organele supreme ale RASSM au susţinut această iniţiativă şi, la 10 iulie 1940, au depus o petiţie pe această temă la autorităţile întregii Uniuni, care au susţinut şi dorinţa poporului.

O delegaţie oficială a fost trimisă din Moldova la a 7-a sesiune a Sovietului Suprem al URSS, care a inclus deputaţi ai Sovietului Suprem al URSS din RASSM, precum şi cei mai autoritari şi activi reprezentanţi ai muncitorilor din ambele părţi ale viitoarei republici, aleşi în cadrul unor întâlniri aglomerate. Cererea moldovenilor de pe ambele maluri ale Nistrului a fost transmisă deputaţilor Sovietului Suprem al URSS de către preşedintele Consiliului Comisarilor Poporului din RASSM, T.A. Konstantinov.

REFERINȚĂ

Republica Sovietică Socialistă Autonomă Moldovenească este o republică autonomă în cadrul RSS Ucraineană, care a existat din 12 octombrie 1924 până în 2 august 1940. RSAM includea partea de pe malul stâng al teritoriului Moldovei moderne şi o parte din Ucraina modernă.

La 2 august 1940, deputaţii celei de-a VII-a sesiuni a Sovietului Suprem al URSS au adoptat în unanimitate Legea privind formarea uniunii Republica Sovietică Socialistă Moldovenească şi admiterea acesteia în URSS.

În conformitate cu Legea privind formarea RSS Moldoveneşti, toate întreprinderile industriale, de construcţii, de transport şi de altă natură, instituţiile socio-culturale, de învăţământ şi de altă natură au fost transferate în jurisdicţia sa, cu excepţia unui număr mic de întreprinderi de importanţă unională. Unul dintre cei mai importanţi şi decisivi paşi ai statului moldovenesc a fost naţionalizarea principalelor mijloace de producţie. Toate activele fixe şi uneltele de producţie, precum şi instituţiile de învăţământ şi socio-culturale, hotelurile mari, clădirile rezidenţiale şi alte facilităţi au fost considerate naţionalizate începând cu 28 iunie 1940. Întregul proces de naţionalizare a fost finalizat până la începutul lunii octombrie 1940. Aproximativ 500 de întreprinderi industriale au fost transferate la dispoziţia statului. Printr-un alt decret „*Privind restabilirea legilor sovietice privind naţionalizarea terenurilor pe teritoriul Basarabiei*", toate terenurile cu resursele lor minerale, pădurile şi apele au fost declarate proprietate de stat, proprietatea funciară de către proprietarii de pământuri şi capitalişti a fost lichidată. Pământul a fost transferat ţăranilor muncitori pentru utilizare perpetuă şi gratuită. Transferul principalelor mijloace de producţie din mâini private în proprietatea statului a creat condiţii favorabile pentru dezvoltarea rapidă a forţelor productive ale republicii.

Din punct de vedere teritorial, RSSM cuprindea oraşul Chişinău, raioanele Bălţi, Bender, Cahul, Chişinău, Orhei şi Soroca din Basarabia, oraşul Tiraspol, raioanele Grigoriopol, Dubosari, Kamensk, Rîbniţa, Slobodzeia şi Tiraspol din RSSM. Celelalte raioane ale republicii autonome, precum şi Akerman, o parte semnificativă a raioanelor Izmail şi Hotin din Basarabia au trecut în posesia RSSM Ucraineană.

Capitala RSSM a devenit oraşul Chişinău. Teritoriul republicii este de 34 mii de kilometri pătraţi, populaţia este de 2,7 milioane de oameni, dintre care aproximativ două treimi sunt moldoveni.

Mai târziu, în noiembrie 1940, graniţa dintre MSSR şi RSS Ucraineană a fost schimbată. Acest lucru s-a întâmplat după ce, în baza unui acord suplimentar

între Schulenburg şi Molotov, populaţia germană a fost relocată din sudul Basarabiei (aproximativ 100 de mii) şi din Bucovina de Nord (aproximativ 14.000 în Germania. În schimb, au fost organizate ferme de stat în teritoriile eliberate, unde a fost invitată populaţia din Ucraina. 61 de aşezări cu o populaţie de 55.000 de oameni (46 de aşezări din districtul Bendery, 1 aşezare din districtul Kagul, 14 aşezări din fostele districte ale MASSR) au mers către RSS Ucraineană. 96 de aşezări cu o populaţie de 203 mii de oameni (76 de aşezări din districtul Khotyn, 6 — Izmail şi 14 districte Akkerman) au mers către RSS Moldovenească. Aceste schimbări au fost motivate de faptul că în aşezările transferate în RSS Moldovenească a predominat populaţia moldovenească, iar în cele transferate în RSS Ucraineană — populaţia ucraineană, bulgară şi rusă.

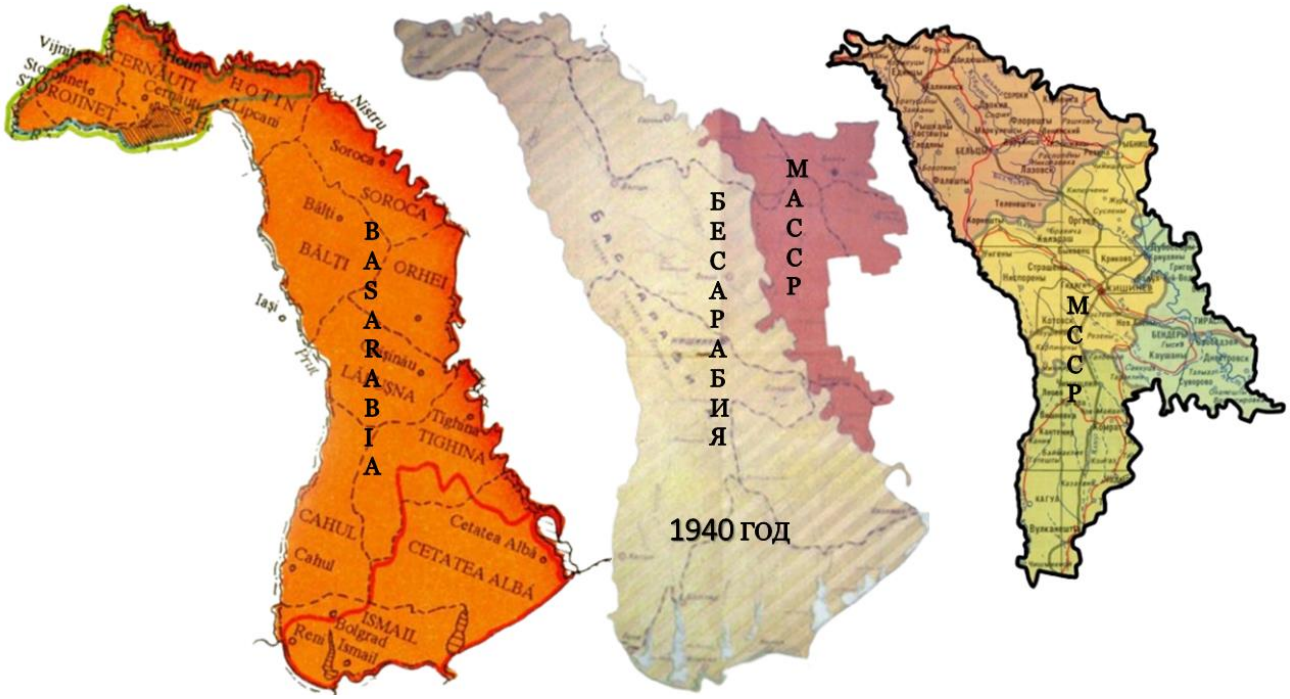

Ca urmare, teritoriul MSSR a fost de 33.700 km², populaţie — 2,7 milioane de oameni, dintre care 70% moldoveni.

După redistribuirea Basarabiei, RSS Moldovenească a pierdut 10.000 km² de teritoriu şi 500.000 de oameni.

Pierdută în timpul «*unificării principatelor dunărene*» la mijlocul secolului al XIX-lea, statalitatea moldovenească a fost restabilită în august 1940 ca urmare a formării Republicii Sovietice Socialiste Moldoveneşti, care a devenit precursorul actualei Republici Moldova independente.

CONCLUZIE

„Cine şi-a lepădat patria şi-a lepădat Dumnezeul"
F.M. Dostoievski

Statul moldovenesc şi-a parcurs calea istorică prin secole într-un mod anevoios. Şi în secolul XX, formarea statului moldovenesc nou renăscut nu a fost uşoară. Secolul XXI nu a adus nicio uşurare pe calea formării sale. Statul moldovenesc, ca şi în secolul XX, doreşte să fie absorbit de statul român, iar din păcate, conducerea Moldovei duce o politică de a nu păstra naţiunea moldovenească, ci dimpotrivă, de a implementa o politică de distrugere a acesteia. De mult timp nu se mai pune problema motivului pentru care statul român înlocuieşte istoria Moldovei cu a sa, înţelegând bine că *„trebuie să tai rădăcinile unui copac, altfel se va ofili*". Statul românesc încearcă să-l facă pe poporul nostru să-şi uite marii strămoşi, să ne şteargă pe noi, moldovenii, din istoria universală a omenirii. Poporul moldovenesc are în spate peste 500 de ani de istorie, nu avem de ce să ne fie ruşine. Rolul istoriei în dezvoltarea poporului este mare. Ea educă omul în spiritul unui patriotism semnificativ, deoarece este imposibil să fii patriot astăzi fără să te bazezi pe bogata moştenire a strămoşilor noştri. Istoria cultivă în om sentimentul necesar de mândrie naţională, ne cere să ne respectăm pe noi înşine şi mormintele strămoşilor noştri. Cultura unui popor a depins întotdeauna de modul în care oamenii îşi cunosc şi îşi preţuiesc trecutul. Comparând trecutul cu prezentul şi trăgând concluzii pentru viitor, trebuie să ştim că statul nostru nu a avut vremuri paşnice, iar viaţa poporului moldovenesc a fost întotdeauna asociată cu depăşirea unor prăbuşiri grave.

Patriotismul demn se bazează pe o înţelegere profundă a trecutului, deoarece din trecut dobândim experienţa necesară pentru construirea viitorului.

Astăzi, în Republica Moldova, puţini oameni cunosc istoria statului moldovenesc, despre faptele vitejene ale strămoşilor noştri îndepărtaţi şi apropiaţi?

Toată lumea, atât adulţi, cât şi tineri, ar trebui să cunoască istoria ţării lor, în mare parte pentru că fără aceste cunoştinţe le va fi dificil să înţeleagă prezentul, să îşi determine poziţia civică şi să răspundă la întrebările copiilor.

Istoria este un tezaur de mare înţelepciune şi putere. Moştenirea materială şi spirituală a marilor victorii şi a înfrângerilor dureroase, poeziile despre isprăvile strămoşilor noştri vor rămâne pentru totdeauna în istorie.

Principala legătură care uneşte o naţiune este cultura, al cărei element principal sunt valorile, sistemele de valori. O naţiune care şi-a uitat istoria se transformă într-un mankurt. O astfel de persoană uită cine este, de unde este. O naţiune care nu ştie încotro se îndreaptă. O naţiune care nu ştie încotro se îndreaptă nu are un scop. O naţiune fără scop trăieşte în haos, dezordine. O astfel de naţiune nu ascultă ce îi sfătuieşte o persoană inteligentă. O naţiune care nu ascultă ce

spune o persoană inteligentă va dispărea în cele din urmă. O naţiune care nu poate deveni liberă trăieşte întotdeauna în supunere faţă de ceilalţi. Şi cu o viaţă dependentă, istoria poporului este distorsionată de cei care înrobesc. Istoria distorsionată strică conştiinţa, mândria se pierde. Nimeni nu respectă o naţiune fără mândrie. O astfel de naţiune acceptă istoria celor care înrobesc pentru istoria sa şi, odată cu aceasta, se pierde pe sine. Marele Ibn Sina spunea: „Aşa cum un om este bolnav, aşa poate fi şi naţiunea bolnavă. Aşa cum tratezi un om, trebuie să tratezi naţiunea.” Aşadar, poporul nostru trebuie educat ca o singură persoană.

Motivul dispariţiei unui popor sau a unei naţiuni este prezenţa unor descendenţi ignoranţi, care nu îşi cunosc istoria şi suferă de lipsa identităţii naţionale, ceea ce duce la asimilare şi, de fapt, la dispariţia acestui popor ca atare. Aceste cuvinte indică importanţa tinerei generaţii în viaţa oricărei naţiuni, de dragul conservării ei.

Pentru a-şi iubi patria, o persoană trebuie să-şi cunoască bine limba, istoria şi cultura moldovenească maternă. Un cetăţean al Republicii Moldovei este cineva care se identifică cu o ţară în care toate formele vieţii sociale sunt orientate în cele din urmă tocmai către această cultură şi către sistemul comun de valori al acestei naţiuni.

Cartea „ISTORIA ŢĂRII MOLDOVENEŞTI” este istoria patriei noastre, este o datorie faţă de strămoşii noştri, fără de care nu am exista. Cunoaşterea istoriei statului nostru va ajuta generaţia următoare să-şi cunoască poporul, să se definească drept reprezentanţi ai naţiunii moldoveneşti, cu un anumit mod de gândire. Iar pornind de la faptul că „istoria se repetă”, va oferi o oportunitate de a învăţa din greşelile predecesorilor lor.

POSTFAŢĂ

ISTORIA PĂMÂNTULUI MOLDOVENESC PARTEA I
https://library.md/m/book/view/-ISTORIA-P%C4%82M%C3%82NTULUI-MOLDOVENESC-PARTEA-I

Cărţi care descriu istoria Moldovei în diferite perioade ale istoriei pot fi găsite de cititori la https://library.md/kerzon

Este vorba de: UTAT ŞI NAŢIONALISM MODERN ŞI FASCISM ROMÂNIA; ROMÂNIA. ISTORIA NAŢIONALISMULUI ŞI FASCISMULUI; РУМЫНИЯ. ИСТОРИЯ НАЦИОНАЛИЗМА ФАШИЗМА; ОЧЕРКИ-О-МОЛДАВИИ-ВЕЛИКАЯ-ОТЕЧЕСТВЕННАЯ-ВОЙНА

LITERATURĂ

Военно-статистическое обозрение Российской империи. Т11 ч3 Бессарабская область	Санкт-Петербург 1849
N. Iorga. Istoria românilor, v IX Buc.	Bucureşti, 1903
Бессарабия к столетию присоединения к России, 1812-1912 гг. Лашков Н.Б.	1912
Александри Л. Н. Бессарабия и бессарабский вопрос.	Москва 1924
Х. Раковский. Румыния и Бессарабия к 70-летию аннексии Бессарабии Литиздат	Москва 1925
N. Iorga. Subt trei reji	Bucureşti, 1903
Doctrina naţionalistă, Istoria românilor.	1939
Bobulescu.	1939
Анри Барбюс. Палачи. Правда о белом терроре в Румынии и Болгарии.	Свердловск 1942
А.И. Михайлова. Борьба Бессарабии против румынских захватчиков.	Саратов 1942
Ученые записки Кишиневского государственного университета. Т. XXVI	1957
Анцупов И. А., Жуков В. И. Реформы в управлении Бессарабией с 1812–1829 гг. Ученые записки Кишиневского государственного университета. Т. XXVI.	1957

Жуков В. И. Города Бессарабии 1812-1861 гг. Кишинев, 1964

Nistor I. Istoria Basarabiei. Chisinau, 1991

Bălan C. Biserica. Istoria românilor. 2002.

Domnii Ţării Moldovei. 2005

История Румынии. 2005

Leşcu A. Români basarabeni în istoria militară a Rusiei. De la războaiele din Caucaz la Războiul Civil. Bucureşt 2009

Андрей Кушко, Виктор Таки при участии Олега Грома Бессарабия в составе Российской империи 1812-1917 2012

«Актуальные вопросы истории Российской империи» Академическом сборник №1 Кишиневский погром 1903 г. Дронов И.Е и Шерстюк М. В. 2020

Борис Соколов. СССР и Россия на бойне. Людские потери в войнах XX века 2013

Militari bsasrabeni participanţi la războiui Ruso-Japonez (1904 – 1905). Cazul lui Arhip Meşteşug. Serjiu Bacalov. Revista militară Nr. 2(12) 2014

С.М. Назария. «Объединение» Бессарабии с Румынией в свете международного права и позиция самих бессарабцев. Научные ведомости № 15 (186). Выпуск 31 2014

П. А. Бойко. Бессарабский вопрос по итогам Первой Мировой войны. Русин №4 (38) 2014

Владислав Гросул. Молдавские выходцы Кишинев

в России нового времени. 2016

История: Факты и Символы №1 2020

Николай Бабилунга. Бессарабия под Румынским правлением. Тирасполь 2020

N. Iorga. Doctrina naţionalistă.
Institutul Social Român

О. Гарусова. Образовательные проекты бессарабского дворянства середины XIX века.
https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Obrazovatelinie%20proecti%20besarabscogo%20vorianstvo.pdf

С.Г. Суляк. Хотинское восстание: его причины и последствия.
sergei_suleak@rambler.ru

Edineț
Sorocа
Bălți
Ribnița
Dubăsari
Dondiuși
Chișinău
Tiraspol
Bender
Hîncești
Căușeni
Comrat
Cahul
Tarasha